FÖRLIKNINGS- OCH SKILJENÄMNDSKOMITÉNS BETÄNKANDE.

BETÄNKANDE OCH FÖRSLAG

AFGIFNA AF

DEN FÖR BEHANDLING AF FRÅGAN OM INRÄTTANDE AF

FÖRLIKNINGS- OCH SKILJENÄMNDER I TVISTER

MELLAN

ARBETSGIFVARE OCH ARBETARE

I NÅDER TILLSATTA KOMITÉ

STOCKHOLM
K. L. BECKMANS BOKTRYCKERI
1901.

INNEHÅLL.

Underdånig skrifvelse . . . . . sid. 1

Författningsförslag . . . . . » 5

Motiv . . . . . » 11

Reservationer:

Af herr Hedlund . . . . . » 89

» herrar Göthberg, Kempe och Thor . . . . . » 90

» herr Kjellgren . . . . . » 137

Tabeller och kartor . . . . . » 143

Bilaga: Förlikning och skiljedom i arbetstvister i utlandet . . . . . » 1—126

Till Konungen.

I skrifvelse den 8 maj 1899 anhöll Riksdagen, det täcktes Eders Kongl. Maj:t efter utredning taga under öfvervägande frågan om inrättande af förliknings- och skiljenämnder uti intressetvister mellan arbets-

gifvare och arbetare samt derefter för Riksdagen framlägga de förslag, som kunde finnas påkallade.

Med anledning häraf uppdrog Eders Kongl. Maj:t den 19 i nämnda månad åt undertecknade jemte dåvarande Landshöfdingen K. S. Husberg, hvilken förordnades till ordförande i komitén, att afgifva underdånigt utlåtande och förslag till bestämmelser i fråga om inrättande af förlikningS- och skiljenämnder i tvister mellan arbetsgifvare och arbetare. Sedan Landshöfding Husberg utnämnts till statsråd och i anledning deraf afgått ur komitén, har Eders Kongl. Maj:t den 8 sistlidne september till ordförande förordnat undertecknad Tham.

Efter det komitén numera afslutat sitt arbete, under hvars fortgång komitén, med begagnande af den rätt Eders Kongl. Maj:t särskildt medgifvit, tillkallat och hört sakkunnige och för ämnet intresserade personer, får komitén härmed underdånigst afgifva sitt betänkande, innefattande förslag till *Förordning angående medling i arbetstvister* jemte motiv äfvensom en af komiténs sekreterare Doktor Axel Raphael utarbetad redogörelse angående förlikning och skiljedom i arbetstvister i utlandet.

Inom komitén hafva meningarna icke varit eniga om det sätt, hvarpå lagstiftningen bör å nu förevarande område inskrida. Såsom framgår af de vid betänkandet fogade reservationer, hafva fyra ledamöter — undertecknade Göthberg, Kempe, Kjellgren och Thor — i en väsentlig punkt varit af olika mening med komiténs öfriga ledamöter. I afseende å den meningsskiljaktighet, som föreligger, torde komiterade här få anmärka följande.

Komiténs samtliga ledamöter hafva varit ense derom, att lämplig utväg att förekomma eller lösa tvister mellan arbetsgifvare och arbetare är i första hand att söka i särskilda nämnder för olika yrkesgrenar, på förhand upprättade genom fri öfverenskommelse mellan arbetsgifvare och arbetare inom hvarje särskild näringsgren. Upprättandet af dylika

nämnder har emellertid, såväl hvad beträffar beslut om deras inrättande som hvad angår deras organisation, ansetts böra helt och hållet bero af de intresserade parterna och icke böra af lagstiftningen i vidsträcktare mån beröras än genom föreskrifter om dels en viss tillskyndelse från det offentligas sida till bildande af dylika nämnder, dels en i någon mån underhjelpande verksamhet vid deras anordnande. Den tillärnade nya lagstiftningen kan emellertid icke stanna allenast vid detta. Man måste förutsätta, att å en mängd arbetsområden sådana nämnder icke komma till stånd, eller att af tillfälliga orsaker parterna i en utbruten arbetstvist icke äro benägna att anlita den nämnd, som för deras yrkesgren tilläfventyrs kommit till stånd. För sådana fall har det synts komiterade angeläget, att någon institution, på förhand anordnad genom statens försorg och direkta åtgörande, funnes tillgänglig med uppgift att söka verka för uppkommande tvisters biläggande. I fråga om den institution, hvilken det sålunda gällt att bilda, hafva alla komiténs medlemmar varit ense derom, att densamma vid sin verksamhet för uppkomna tvisters lösning icke skulle ega vidsträcktare befogenhet än som läte sig fullt förena med de tvistande parternas fria sjelfbestämningsrätt. Men i fråga om det sätt, hvarpå sagda institution lämpligast borde organiseras, hafva meningarna skilt sig. I det förslag, hvilket nu framlägges såsom komiténs, har man tänkt sig, att de funktioner, om hvilka här är fråga, skulle anförtros åt en ensam person, benämnd förlikningsman, hvilken skulle af offentlig myndighet tillsättas för distrikt, hvars område af Eders Kongl. Maj:t bestämdes. Reservanterna åter hafva omfattat den meningen, att inom de distrikt, som på angifvet sätt blefve bestämda, skulle för ändamålet finnas ej allenast den af offentlig myndighet utsedde förlikningsmannen, utan ock särskilda af arbetsgifvarne och arbetarne inom distriktet på förhand valda representanter, hvilka skulle, med förlikningsmannen såsom ordförande, utgöra en allmän förlikningsnämnd för distriktet.

I afseende å den närmare innebörden af den angifna skiljaktigheten och de motiv, som för den ena eller andra åsigten varit bestämmande, tillåta sig komiterade hänvisa till hvad betänkandet och reservationerna derom innehålla, och få komiterade i öfrigt här allenast tilllägga, att enär reservanternas förslag innefattar vissa bestämmelser, hvilka icke synts kunna komma till stånd utan genom samfäldt beslut af Eders Kongl. Maj:t och Riksdagen — så t. ex. stadgandet, att ingen utan särskilda skäl eger afsäga sig val till bisittare i den allmänna förlikningsnämnden, samt föreskrifter om vissa åligganden för kommunala myndigheter — samma förslag betecknats såsom *lag* angående medling i arbetstvister, medan deremot komiténs förslag, hvars innehåll icke synts sträcka sig utöfver området för Eders Kongl. Maj:ts lagstiftningsbefogenhet, betecknats såsom *förordning*.

Underdånigst:

WILHELM THAM.

A. H. GÖTHBERG. HENRIK HEDLUND. FRANS KEMPE.

J. H. KJELLGREN. WILHELM RESLOW. C. G. THOR.

HJALMAR WESSBERG.

Axel Raphael.

Stockholm i februari 1901.

Förslag

till

förordning angående medling i arbetstvister.

§ 1.

För de områden af riket, der Konungen finner sådant vara af förhållandena påkalladt, skola förordnas särskilda förlikningsmän med uppgift att söka verka för lösning af tvister mellan arbetsgifvare och arbetare eller mellan olika grupper af arbetare.

§ 2.

För hvarje särskildt af Konungen bestämdt distrikt förordnas en förlikningsman samt en suppleant för denne.

§ 3.

Förordnande, som i § 2 omförmäles, meddelas, för distrikt som består af ett helt län eller del af sådant, utaf Konungens befallningshafvande i länet.

Har Stockholms stad bestämts skola utgöra ett distrikt, förordnar öfverståthållareembetet förlikningsman och suppleant för denne.

Har distrikt blifvit på annat sätt bildadt, meddelas förordnandet af den myndighet, Konungen för hvarje särskildt fall bestämmer.

§ 4.

I fråga om den tid, för hvilken förordnande att vara förlikningsman eller suppleant skall meddelas, så ock om hvad i öfrigt skall gälla

angående dylikt förordnande länder till efterrättelse hvad Konungen derom särskildt föreskrifver.

§ 5.

Det åligger förlikningsman:

att med synnerlig uppmärksamhet följa arbetsförhållandena inom distriktet;

att söka verka för att förlikningS- och skiljenämnder, på förhand upprättade genom öfverenskommelse mellan arbetsgifvare och arbetare, må komma till stånd för särskilda inom distriktet befintliga näringsgrenar;

att tillhandagå med råd och upplysningar vid upprättandet af reglementen för dylika nämnder;

att söka förskaffa sig de stadgar och reglementen, som gälla för inom distriktet befintliga dylika nämnder, äfvensom att samla och hålla förteckning öfver de handlingar, som i sådant afseende komma honom tillhanda; samt

att, i de fall och på det sätt här nedan sägs, söka lemna sin medverkan till biläggande af arbetstvister, som inom distriktet uppstått.

§ 6.

Har inom distriktet mellan arbetsgifvare och arbetare eller mellan olika grupper af arbetare uppkommit tvist af den beskaffenhet, att den medfört eller synes hota att medföra arbetsinställelse af större betydenhet, bör förlikningsmannen genom personligt besök å den plats, der tvisten utbrutit, eller på annat sätt träda i förbindelse med de tvistande, göra sig noga underrättad om, hvari tvisten består, söka förmå de tvistande att i afbidan på tvistens lösning icke vidtaga eller vidhålla arbetsinställelse, anmoda dem att sammankomma till förhandling med hvarandra inför förlikningsmannen samt söka att under dessa

förhandlingar, hvilka anordnas på sätt lämpligast synes, åvägabringa tvistens lösning.

§ 7.

Hvad i nästföregående paragraf är stadgadt afser icke arbetstvist, som uppstått inom näringsgren, för hvilken förliknings- och skiljenämnd, som i § 5 sägs, finnes upprättad, med mindre de tvistande å båda sidorna påkalla förlikningsmannens mellankomst.

§ 8.

Skulle i tvist, som kommit under förlikningsmannens behandling, de tvistande å endera sidan eller å båda underlåta att efterkomma till dem af förlikningsmannen gjord anmodan att med hvarandra sammankomma till förhandling inför förlikningsmannen, skola de tvistande af denne genom offentlig kungörelse kallas till sådan sammankomst.

§ 9.

Den kallelse, som enligt nästföregående paragraf utfärdas, skall innehålla uppfordran till de tvistande att å bestämd tid och ort sammankomma till förhandling inför förlikningsmannen. Kallelsen skall, efter förlikningsmannens bepröfvande, på lämpligt sätt kungöras, såsom genom anslag å den ort, der tvisten eger rum, genom införande i tidning eller genom uppläsning i kyrka. Särskild underrättelse om kallelsen skall dessutom af förlikningsmannen skriftligen tillställas någon af de i tvisten delaktige arbetsgifvarne så ock någon af de arbetare, som i densamma hafva del.

§ 10.

Uteblir någondera parten från sådan sammankomst, till hvilken offentlig kallelse utfärdats, har förlikningsmannen att sådant offentlig-

göra genom tillkännagifvande, som kungöres på sätt i nästföregående paragraf omförmäles.

§ 11.

De förhandlingar, som af förlikningsmannen anordnas med och mellan de tvistande, skola i främsta rummet hafva till syfte att åvägabringa en öfverenskommelse i enlighet med anbud eller förslag, som under förhandlingarna kunna blifva framstälda från de tvistande sjelfva, ankommande dervid på förlikningsmannen att, om och i den mån sådant kan anses egnadt att befordra tvistens lösning, hemställa om de jemkningar eller medgifvanden, som för ändamålet kunna synas lämpliga.

§ 12.

Kan icke på sådant sätt enighet vinnas, må förlikningsmannen uppmana de tvistande att lemna en eller flere personer, hvilkas utlåtande de tvistande utfästa sig att efterkomma, uppdrag att, efter pröfning om och i hvilken mån de från ena eller andra sidan framkomna påståendena må vara befogade och på hvilket sätt följaktligen den föreliggande tvisten rättast bör lösas, skilja de tvistande emellan. Till dylikt uppdrag må förlikningsmannen utses, eller ock må de tvistande annorledes, allt efter som de kunna öfverenskomma, bestämma om valet af den eller de personer, åt hvilka uppdraget skall lemnas.

§ 13.

Vilja de tvistande hänskjuta saken till sådant afgörande, som i § 12 sägs, har förlikningsmannen att, i den mån sådant finnes behöfligt, söka utjemna de meningsskiljaktigheter, som kunna uppstå i fråga om den eller de personer, åt hvilka det i nämnda paragraf omförmälda uppdrag skall lemnas; och åligger det honom särskildt att på de tvistandes vägnar lemna den eller dem, som blifvit utsedde, underrättelse om uppdraget samt att i öfrigt tillhandagå med de åtgöranden, som

kunna verka dertill, att det af de tvistade önskade afgörandet må komma till stånd.

§ 14.

Utlåtande, hvarom förmäles i § 12, skall afgifvas skriftligen och af detsamma ett exemplar genast och utan lösen till hvardera sidan utlemnas.

§ 15.

I fråga om den rättsverkan, som må tillkomma öfverenskommelser, utfästelser eller andra beslut, som af de tvistande ingås eller fattas under förhandlingar, hvilka enligt denna förordning ega rum, gäller, allt efter beslutens innehåll och det sätt, hvarpå de tillkommit, hvad allmän lag förmår.

§ 16.

Förlikningsmannen skall föra dagbok angående hvad som förefaller i de tvister, hvilka blifva föremål för åtgärd enligt denna förordning. Öfverenskommelser, utfästelser eller andra beslut, som af de tvistande ingås eller fattas, så ock utlåtande, som enligt § 12 afgifves, skola i nämnda dagbok fullständigt intagas eller densamma biläggas.

Inom två månader efter utgången af hvarje halfår skall förlikningsmannen till den myndighet, af hvilken han blifvit förordnad, insända berättelse angående det hufvudsakliga förloppet af de tvister, som under det förflutna halfåret kommit under hans handläggning; och bör förlikningsmannen härvid foga redogörelse ej mindre för hvad som under samma tid förefallit inom distriktet i afseende å upprättande, enligt hvad i § 5 omförmäles, af förlikningss- och skiljenämnder för särskilda näringsgrenar och hans egna åtgärder i detta syfte än äfven för redan upprättade dylika nämnders verksamhet, för så vidt han härom kunnat förskaffa sig kännedom.

Dessa berättelser och redogörelser skola af myndigheten inom en månad efter mottagandet insändas till civildepartementet, som befordrar desamma till trycket.

§ 17.

Förlikningsmannen åtnjuter af statsmedel godtgörelse för uppdraget enligt de bestämmelser, som derutinnan kunna särskildt varda gifna.

§ 18.

Der sådant i särskildt fall finnes lämpligt, må den myndighet, som förordnat förlikningsman för ett distrikt, ega att uppdraga åt annan än förlikningsmannen eller dennes suppleant att i förlikningsmannens ställe söka medla i arbetstvist, som inom distriktet uppkommit af sådan beskaffenhet, som i § 6 sägs.

§ 19.

Omfattar utbruten tvist olika distrikt, för hvilka förlikningsman ej förordnats af en och samma myndighet, eller tillhör ort, hvarest dylik tvist uppstått, icke något förlikningsmannadistrikt, eger chefen för civildepartementet att, der sådant pröfvas lämpligt, för dylikt särskildt fall utse lämplig person att i tvisten söka medla.

§ 20.

Om den, som enligt § 18 eller § 19 för särskildt fall förordnas, gäller i tillämpliga delar hvad i denna författning är om förlikningsman stadgadt.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 190 .

MOTIV.

VITOK

I.

Allmän motivering.

De olägenheter, som åtfölja de moderna, af oenighet om arbetsvillkoren framkallade arbetsinställelserna, vare sig dessa härröra från arbetsgifvarne eller arbetarne, vare sig de med andra ord framträda som stängningar eller strejker, torde vara alltför välbekanta för att här mer än antydningsvis behöfva framhållas. Komitén vill också endast i korthet erinra om de menliga följder i olika afseenden, som mer eller mindre oskiljaktigt äro förknippade med dylika arbetsinställelser, och hvilka icke allenast träffa de i den inställda verksamheten sysselsatta och ledande sjelfva, utan äfven sträcka sig till utomstående personer och näringsgrenar, ja, ofta beröra vigtiga intressen inom samhället i dess helhet.

Sålunda kan redan fruktan för en arbetsinställelse förlama den industriella företagsamheten och göra kapitalet obenäget att söka användning inom näringslifvet, på samma gång som den kan göra kundkretsen tveksam att lemna order, som denna icke eger visshet om att få utförda. En plötsligt utbruten arbetsinställelse kan i vissa industrier medföra fara för explosioner och för produkters förfarande, om arbetarne, utan hänsyn till pågående och oafslutad produktionsprocess, lemna sitt arbete. Men äfven der sådana förhållanden icke föreligga, blifva arbetsgifvarnes förluster tunga nog genom de menliga inverkningar på råmaterial, maskiner och öfriga fasta kapital, som ett upphördt användande ofta medför, genom de kostnader, som maskinernas igångsättande på nytt ofta kräfver, och genom den värdeminskning, för hvilken ofullbordade tillverkningar utsättas. Utan att blifva godtgjorda genom afsättningen af färdiga produkter utgå vissa allmänna omkostnader, räntor och skatter utan hänsyn till det inställda arbetet, liksom utgifterna för att hålla vissa inrättningar i gång, exempelvis ventilations- och pumpverk i grufvor, fortfarande måste bestridas. Det i inställda rörelser nedlagda kapital, som sålunda ligger räntelöst, uppgår

ofta till oerhörda summor; så t. ex. beräknades det i England under 1889, 1890, 1891 och 1895 års strejker och lockouter till resp. 14.5, 32, 9 och 7 mill. £. Och äfven om arbetsinställelsen endast är partiell och en del af arbetarne fortfara med arbetet, blifva dessas prestationer ofta sämre på grund af de störingar från de strejkandes sida, för hvilka de på ett eller annat sätt kunna blifva utsatta. Att anskaffa och upplära nya arbetare kan ofta vara förenadt med stora svårigheter och medför alltid tidspillan och extra kostnader. De utsigter att eröfra nya afsättningsområden, som ett industriellt uppsving öppnar, försvinna, när, såsom erfarenheten visar, ett dylikt uppsving på grund af arbetarnes mer eller mindre välgrundade fordringar på lönehöjning ofta framkallar strejker. Men äfven den gamla kundkretsen kan gå förlorad, då dess beställningar icke längre kunna effektueras, och i alla händelser försvåras konkurrensen med in- eller utländska medtäflare, der den icke rent af omöjliggöres och företagen, hvilket särskildt kan blifva fallet med de mindre kapitalstarka, för alltid gå under.

Arbetsgifvarnes förluster af räntor och dylikt få för arbetarne sin motsvarighet i mistad arbetsförtjenst. Under 114 strejker och lockouter, som under åren 1870—1880 egde rum i England och hvilka sammanlagdt varade 577 arbetsveckor, beräknas öfver 5 mill. £ i arbetslöner ha gått förlorade, hvarvid, liksom vid andra dylika beräkningar, emellertid måste ihågkommas, att efter tvistens biläggande en stor del af det inställda arbetet tages igen genom öfvertidsarbete eller genom ökad anställning af arbetare, liksom att andra arbetare ofta blifvit anställda i stället för de strejkande eller utestängda eller att dessa kunnat erhålla annat arbete, och att slutligen löneförlusten kan uppvägas genom den lönehöjning, som en segerrik strid medför. Löneförlusterna under 1890 års engelska strejker utjemnades genom tillkämpad lönehöjning på 40, under 1891 års på 100 arbetsveckor. Men å andra sidan har arbetaren oftast förlorat sina små besparingar; hans bohag har måhända vandrat till pantlånaren och han sjelf kan ha råkat i ockrarehänder. Saknaden af arbete eller af regelbundet sådant demoraliserar, särskildt genom frestelserna till uppehåll på värdshus och krogar. Familjelifvet sättes i fara, och der tillräckligt understöd icke erhålles, inställer sig nöd och elände i många former. Arbetstillfällena i yrket kunna för alltid gå förlorade, vare sig de strejkande arbetarne ersatts af andra eller nyuppfunna maskiner trädt i deras ställe eller konsumtionen vändt sig ifrån den tillverkning, i hvilken de varit anställda, och funnit ersättning för sina behof på annat håll. Men äfven en segerrik strejk kan blifva arbetarne dyrköpt, om de arbetsvillkor, arbets-

gifvaren blifvit tvungen att medgifva, icke tillåta honom att i längden fortsätta med rörelsen, eller om arbetarne vid vunnen framgång ytterligare och för mycket stegra sina anspråk.

Men utom de tvistande parterna sjelfva kunna äfven utanför stående kännbart beröras af arbetets upphörande. Andra industriella företag, som äro konsumenter af de afstannade rörelsernas tillverkningar såsom behöfligt råmaterial, kunna i saknad af detta i sin ordning bli tvungna att inställa sin produktion, sålunda beröfva sina innehafvare inkomst och sina arbetare anställning. År 1898 stodo af de textilarbetare, som i England måste gå sysslolösa, nära en tredjedel utanför yrkets arbetstvister. Från 1897 berättas ett fall, der 3,000 kolgrufarbetare blefvo arbetslösa på grund af 30 maskinarbetares arbetsinställelse. Å andra sidan är det just de stora kolstrejkerna, som särskildt sträcka sina förödande verkningar vida omkring och på det mest genomgripande sätt beröra såväl de flesta andra industrier som den individuella konsumtionen. I allmänhet framkallar den uteblifna produktionen af nödvändighetsartiklar prisstegringar, som särskildt drabba de fattigare klasserna, medan å andra sidan den stora massans härigenom aftagande köpkraft vållar prisfall på mindre oumbärliga alster och dermed svårigheter och stockningar för hithörande industrier. De af arbetsupphörandet direkt berörda arbetarnes minskade inkomster bli otillräckliga att dermed infria ingångna förbindelser; deraf förluster för fordringsegarne i form af oguldna hyror och uteblifven betalning för krediterade förnödenheter. Arbetarne i andra företag beskattas för att bispringa de i striden invecklade, och understödskassor, som endast bort anlitas vid den oförvållade arbetslösheten, vid sjukdom, invaliditet och död, drabbas af betänkliga åderlåtningar eller rent af utsinanden. Fattigvården blir nödsakad att inskrida på ett långt tidigare stadium än annars varit behöfligt, och med ökade arbetsinställelser växer också fattigvårdstungan.

Om arbetarnes ekonomiska förluster i allmänhet genom arbetsinställelser kunna några siffror ur den utländska strejkstatistiken gifva en ytterligare föreställning. I 1897 års engelska maskinbyggarestrejk, hvilken varade 30 veckor och i hvilken 31,000 maskinbyggare, 7,000 andra arbetare och 5,000 yrkeslärda handtverkare mer eller mindre frivilligt indrogos, utbetalades 720,000 £ till de strejkande, och löneförlusten uppskattas till 2 mill. £. För 1896, 1897 och 1898 års engelska strejker (resp. 1,021, 956 och 674) beräknas antalet förlorade arbetsdagar till resp. 3.75, 10.35 och 14.56 millioner. 1890—96 års tyska strejker med sammanlagdt 6,255 veckors varaktighet och ett deltagareantal af 201,102 arbetare, beräknas ha kostat arbetarne 6,173,039 mark.

Sålunda medför en arbetsinställelse af större omfång ett förlamande af kapitalets och arbetets afkastningsförmåga, som sträcker sina verkningar långt utanför det egentliga stridsområdet och längre i den mån de stridande parternas sammanslutningar tagit en större omfattning. Med den växande solidaritetskänslan inom de klasser, de kämpande tillhöra, blifva också konflikterna allt ödesdigrare för samhällets ostörda ekonomiska utveckling.

Det stannar emellertid icke alltid vid de rent ekonomiska olägenheterna. En arbetsinställelse sätter rättssäkerheten i fara genom frestelsen för de strejkande eller utestängda arbetarne att uppträda med våld eller hot mot dem, som fortsätta arbetet eller trädt i deras ställe. Men ännu större faror hota samhällslugnet genom det försämrade förhållande mellan skilda samhällsklasser, som strejker och stängningar äro egnade att lemna efter sig. Förbittring och groll hos den förlorande parten, öfvermod och misstroende hos segraren äro alltför ofta följderna af striden. Klassmotsatserna skärpas, och genom hänvisning till en förlorad arbetsstrid med dess sorgliga verkningar af mångfaldig art underlättas för en omstörtande social partiriktning bemödandena att vinna anhängare för nödvändigheten af det ekonomiska samhällets ombyggande från grunden.

Med våra mindre utvecklade industriella förhållanden har den ekonomiska intressemotsatsen mellan arbetsgifvare och arbetare i Sverige ännu icke antagit den hotande och samhällsfarliga karakter, som densamma inom flera af de större och äldre industristaterna uppvisar. Arbetstvisterna hos oss medföra sålunda åtminstone icke alltid alla de ofvan skildrade menliga följderna, men, af nedanstående siffror att döma, utmynna de tillräckligt ofta i arbetsupphöranden af den varaktighet, att deras förekomst äfven hos oss redan nu måste betraktas som ett betänkligt störande af samhällets lugna utveckling. Så t. ex. beräknar med ledning af från civildepartementet lemnade uppgifter Andra Kammarens tredje tillfälliga utskott vid 1899 års riksdag antalet förlorade arbetsdagar endast för 15 strejker under åren 1896—98 till 175,600. En annan, af dr David Bergström utskottet meddelad förteckning beräknar för 86 strejker och 25 lockouter under åren 1895—98 antalet förlorade arbetsdagar till omkring resp. 304,000 och 94,000. En af träarbetaren O. Dalkvist uppgjord samt till redaktionen för »Svensk statistisk Handbok» öfverlemnad och sedermera i Ekonomisk Tidskrift (1900, 1901) kompletterad tabell öfver svenska arbetsinställelser 1886—1900 visar den årliga förlusten af arbetsdagar som följer:

År	Arbetsinställelser.	Deltagande arbetare.	Förlorade arbetsdagar.
1886	12	1,185	15,700
1887	4	300	4,300
1888	12	2,200	5,350
1889	22	2,379	36,190
1890	107 [1]	3,900	126,100
1891	37	2,317	74,120
1892	16	1,346	105,900
1893	32	2,269	201,350
1894	18	768	4,790
1895	46	2,929	16,110
1896	50	4,600	195,200
1897	90	5,930	80,100
1898	134	16,700	184,000
1899	62	8,667	205,900
1900	104	10,290	331,600
Summa	746	65,780	1,335,710

Slutligen får komitén hänvisa till den af komiténs sekreterare utarbetade förteckning öfver 1859—1900 års strejker och lockouter, som i tabellen 2 finnes upptagen. Denna tabell utvisar, att antalet arbetsinställelser inom vårt land för de olika åren varit följande:

År.	Antal.	År.	Antal.	År.	Antal.
1859—62	—	1875	3	1888	41
1863	1	1876	1	1889	38
1864	—	1877	3	1890	105
1865	1	1878	1	1891	63
1866	—	1879	7	1892	26
1867	2	1880	3	1893	53
1868	3	1881	10	1894	44
1869	4	1882	4	1895	65
1870	1	1883	5	1896	102
1871	5	1884	6	1897	114
1872	8	1885	10	1898	163
1873	11	1886	29	1899	105
1874	9	1887	16	1900	133
				Summa	1,195

[1]) Deribland ett 80-tal mindre och kortvarigare inom jordbruksnäringen.

Att denna tabell angifver ett större antal strejker än som för motsvarande år upptagits i den af Dalkvist uppgjorda torde bero derpå, att i den senare endast sådana arbetsupphöranden äro medtagna, för hvilka antalet såväl af de i tvisterna indragna arbetare som af förlorade arbetsdagar var bearbetaren bekant. Förteckningen i tabell 2 upptar deremot samtliga konflikter, hvilka omtalats i de källor, som stått komitén till buds, men måste å andra sidan, på grund af materialets ofullständighet, för ett större antal lemna en del spörsmål, deribland antalet förlorade arbetsdagar, obesvarade. En uträkning af dessa förluster för de olika åren, der denna för mindretalet fall varit möjlig att åstadkomma, har icke företagits, enär redan ett flyktigt studium af denna förteckning torde, utan någon ytterligare utredning i siffror, bekräfta den genom andra meddelanden vunna uppfattningen, att arbetsinställelserna äfven hos oss framkallat betydande förluster. Ihågkommas måste äfven, att konflikternas öfriga icke mindre menliga verkningar icke stå i nödvändigt sammanhang med deras varaktighet, utan kunna, om också i mindre mån, inträda, äfven om arbetets upphörande endast omfattat kortare tidrymder. Redan sjelfva antalet konflikter torde här ega afsevärd betydelse.

Om sålunda de olägenheter, som följa arbetsinställelserna i spåren, visat sig vara af den för individer, industrigrenar och samhället i dess helhet ödesdigra natur, som ofvan skildrats, är det förklarligt, att såväl samhället som de af konflikterna direkt berörda parterna sjelfva känt sig uppfordrade att söka efter medel för att råda bot för det onda. Då arbetsinställelserna endast i den mån kunna komma att upphöra, som deras anledningar, arbetstvisterna, sjelfva försvinna, hafva sträfvandena riktat sig på att söka träffa anstalter för att förekomma eller bilägga arbetstvister. För hvad i detta afseende i utlandet under de senaste årtiondena blifvit åtgjordt, har i en särskild bilaga lemnats en utförligare redogörelse, och komitén kan här inskränka sig till att med hänvisning till densamma angifva hufvuddragen af de i detta syfte tillkomna institutionerna.

Hvad härvid först beträffar sjelfva beskaffenheten af de tvister, dem dessa institutioner äro afsedda att reglera, kunna dylika tvister vara af väsentligen olika innebörd. Tvister mellan arbetsgifvare och arbetare — vare sig de för öfrigt ega rum mellan en enda eller ett flertal individer på hvardera sidan och sålunda äro, hvad man kallat, antingen »individuella» eller »kollektiva» — kunna nämligen afse antingen

bestämmelser i ett redan existerande arbetsaftal eller villkoren för uppgörande af ett nytt, och alltefter tvistens ena eller andra föremål har man talat om *rätts-* eller *intresse*-tvister. Men en tvist om bestämmelserna i ett redan existerande arbetsaftal kan i sin ordning vara af olika karakter. Den kan vara af det innehåll, att den enligt gällande processuella regler omedelbart skulle kunna göras till föremål för domstols pröfning. Den innefattar i sådant fall ett påstående från ena partens sida, att det bestående arbetsaftalet blifvit i ett eller annat hänseende brutet. I dylikt fall föreligger ett rättsanspråk, som utan vidare kan göras till föremål för domstols afgörande med åtföljande exekution. Der detta förhållande eger rum, kan tvisten sägas vara en rättstvist i inskränkt eller egentlig bemärkelse. Men en rättstvist kan afse, icke den omedelbara tillämpningen af någon aftalsbestämmelse, utan tolkningen och tillämpningen för framtiden af någon dylik bestämmelse. I sådant fall föreligger en meningsskiljaktighet angående rättsförhållandets innehåll, men ännu icke någon fullbordad rättskränkning af natur, att saken skulle kunna hänskjutas till domstol. Tvister af sistnämnda slag, vid hvilka ordet rättstvist har en vidsträcktare bemärkelse, stå till sin natur intressetvisterna närmast; båda afse ett reglerande för framtiden af en nu uppkommen tvistefråga. Att det i ena fallet är en eller flera punkter i arbetsaftalet, men i det andra detta i sin helhet, som skall regleras, utgör endast en yttre, oväsentlig olikhet; i ena som i andra fallet gäller det att för framtiden fixera något hittills mer eller mindre obestämdt, medan det deremot vid rättstvisterna i inskränkt eller egentlig bemärkelse är fråga om att med exekutiv laga verkan afdöma ett anspråk af tvistemåls natur. Om nu också alla arbetstvister förete det gemensamma draget, att de samtliga — på grund af parternas tillhörighet till olika samhällsklasser och dessas inbördes solidaritet — lätt nog kunna medföra i socialt afseende menliga verkningar och att sålunda med hänsyn härtill speciella institutioner kunna beträffande dem alla vara af nöden för deras reglerande, så har likväl insigten om deras olika natur också framkallat olikheter i dessa inrättningars organisation, allteftersom deras syfte varit att behandla rättstvister i inskränkt och egentlig mening eller andra arbetstvister. Man har i förra fallet upprättat verkliga domstolar, endast derutinnan olika de allmänna, att — som garanti för teknisk sakkunskap samt ekonomisk och praktisk insigt i de resp. industriella förhållandena — bisittarne till lika antal rekryteras från arbetsgifvare- och arbetaresidan, att — med hänsyn till faran, att tvisten lätt nog antar en social tvistefrågas dimensioner — större vigt lägges på den förlikande verksamheten och att slutligen sjelfva förfarandet anord-

nas på ett snabbare, enklare och billigare sätt än vid de allmänna domstolarne. Der det åter, som vid intressetvisternas reglerande, gällt att efter de ekonomiska förhållandenas läge fastställa villkoren i ett blifvande arbetsaftal eller, såsom vid omförmälda slag af rättstvister uti vidsträcktare bemärkelse, att tolka någon bestämmelse i ett redan ingånget — uppgifter, som ingalunda sakna ett visst samband med hvarandra, då den, som fastställt ett aftal, ju också innehar åtskilliga förutsättningar för att kunna tolka detsamma, hvarför äfven samma institution ofta ansetts kunna fylla båda funktionerna, — hafva olika länder upprättat inbördes ganska olikartade institutioner, men i allmänhet icke öfverlemnat dessa ärenden åt »industridomstolarne». Ett frångående af denna princip att åt olika inrättningar uppdraga de olika tvisternas reglering har på sin höjd endast så till vida egt rum, som man på vissa håll ansett, att de institutioner, som reglera intressetvisterna och de rättstvister, som med dem äro likartade, äfven skulle, åtminstone försöksvis, kunna behandla rättstvisterna i egentlig och inskränkt mening, eller på andra ställen, tvärtom, till industridomstolarna — men, väl att märka, för sådana fall på särskildt sätt konstituerade — öfverlemnat äfven reglerandet af öfriga arbetstvister än de egentliga rättstvisterna. Det är för öfrigt att märka, att institutionerna af båda slagen ofta äfven behandla tvister arbetare emellan, särskildt frågor till hvilket af olika yrken ett arbete rätteligen bör höra.

Som redan ofvan antydts, hafva dessa institutioner dels tillkommit på privat väg, dels genom det offentligas försorg anordnats.

Bland de genom *enskildas* åtgöranden framkallade märkas först af ena parten, arbetsgifvaren, för hans verk upprättade organ, tillkomna på arbetsgifvarens ensidiga föranstaltande och enligt af honom meddelade föreskrifter. Sådana äro de i Tyskland och Österrike flerstädes förekommande »arbetareutskotten» och deras partiella motsvarighet, »explikationskamrarne», på några ställen i Belgien. Dessa utskott och kamrar, bestående än af arbetarerepresentanter enbart, än dessutom af ombud för arbetsgifvaren, ega en tvåfaldig uppgift. På samma gång som de utgöra ett slags förvaltningsorgan inom det resp. verket, så till vida som de deltaga i arbetsordningens fastställande, i skötseln af de till arbetarnes gagn vidtagna inrättningarne o. s. v., fungera de derjemte som en bemedlingsinstans för att förekomma eller bilägga tvister. Enskilda arbetares önskningar och klagomål, som i ett större företag med talrika arbetare ha svårt att tränga fram till arbetsgifvaren, upptagas i första hand af utskottet, och om de icke — hvilket emellertid ofta är händelsen — der erhålla en tillfredsställande lösning, framkomma de i hvarje

fall i ett mera utredt skick till arbetsgifvaren och sålunda med större utsigter att vinna det afseende de förtjena.

Fotade på jemlikhetens grundval och upprättade genom öfverenskommelser mellan båda parterna äro deremot de, företrädesvis i England, men för öfrigt äfven inom de flesta andra länder, ehuru i högst olika utsträckning — stundom endast i någon enstaka industri — förekommande privata förlikningsinstitutionerna. Med all olikhet i organisationens detaljer hvila de alla på den princip, att ett lika antal representanter för båda parterna genom ömsesidiga förhandlingar, stundom med anlitande af en utanför stående bemedling, söka komma till en fredlig uppgörelse i en föreliggande arbetstvist, — äfven, med parternas ömsesidiga begifvande, i en egentlig rättstvist, — med frågans hänskjutande, om detta ej lyckas, till en opartisk skiljeman. Från tillfälliga underhandlingar mellan enskilda arbetsgifvare och deputationer från dessas egna arbetare utvecklar sig — som en följd af arbetsvillkorens tendens till likformighet åtminstone inom närgränsande verk inom samma industri, den växande intressegemensamheten såväl å arbetsgifvare- som arbetaresidan inom yrket i dess helhet och den deraf framkallade sammanslutningen för dessa intressens tillgodoseende och bevakande — denna metod till förhandlingar mellan funktionärer för de resp. arbetsgifvare- och fackföreningarne inom yrket. De tillfälliga, ofta genom någon utomståendes medling föranstaltade mötena mellan dessa representanter återkomma allt mera regelbundet, tills slutligen fasta institutioner, nämnder, tariffutskott o. s. v. stå färdiga för att enligt vederbörligen antagna stadgar fastställa villkoren för blifvande arbetsaftal, medan subkomitéer eller föreningsfunktionärer åtminstone i första hand söka bilägga de ur gällande aftal uppkommande tvisterna. Sin afslutning når organisationen genom bestämmelsen om frågans hänskjutande, der de tvistandes representanter icke kunna enas, till på förhand utsedda skiljemän såsom sista instans. Hvad som sålunda upprättats för det speciella yrket har, om ock på långt när ej i samma utsträckning, för industrien i allmänhet inom ett visst område erhållit sin motsvarighet uti de lokala institutioner, som, utan afseende på något bestämdt yrke, men likaledes genom arbetsgifvare- och arbetaresammanslutningars försorg särskildt i England kommit till stånd.

Betraktade mera detaljeradt uppvisa dessa inrättningar, som efter den vanligen förekommande benämningen generellt kunna betecknas med uttrycket »nämnder», i afseende på sitt verksamhetsområde vissa olikheter. Somliga omfatta endast ett enda verk, andra yrket inom en viss trakt, andra åter den resp. industrien inom hela landet. Och lika-

ledes sätta de sig med hänsyn till föremålet för sin verksamhet mer eller mindre omfattande uppgifter före. Sålunda hafva dylika nämnder stundom till uppgift icke allenast att på fredlig väg fastställa lönerna och att bilägga arbetstvister i allmänhet, utan de fungera äfven såsom upplysningsbyråer angående arbetsförhållanden m. m. dyl.

Med hänsyn till sättet för sin tillkomst bildas somliga nämnder genom val af parternas resp. organisationer, medan i andra bisittarne väljas af arbetsgifvare och arbetare vid de verk, hvilkas tvister nämnden är afsedd att reglera. I de icke yrkesmässiga distriktsnämnderna fungera ofta jemte de ordinarie bisittarne särskilda sakkunnige, för tillfället utsedda af dessa senare eller af parterna sjelfva från den speciella industri, i hvilken tvisten pågår. Såsom funktionärer ega nämnderna ordförande, vice ordförande, skattmästare, sekreterare, revisorer samt skiljedomare eller opartiske, hvilka samtliga, der deras antal är jemnt, till hälften utses från hvardera sidan. För att handlägga tvister, som beröra särskilda grenar af yrket, eller frågor, som äro alltför obetydliga för att framläggas för nämnden i dess helhet, eller för att i första hand undersöka alla frågor, innan de föreläggas nämnden, finnas subkomitéer, »ständiga» eller »förenade utskott», »förlikningskomitéer» o. dyl.

Hvad tvisternas handläggning vidkommer, söker man i allmänhet att komma till enighet genom minsta möjliga anlitande af apparaten och att till en början icke taga densamma i dess helhet i anspråk. Denna princip tillämpas dels genom att endast på bestämda tider tillåta vissa framställningars ingifvande, t. ex. om löneändringar, dels genom att fordra föregående utredning och förlikningsförsök på flera stadier, innan tvisten framlägges för nämnden. Klagomålets framställande hos förmannen, hos arbetsgifvaren, hos verkets arbetarerepresentant, hos fackföreningens utskott beteckna de olika stadierna i försöken till rättelses vinnande. Det är först, om detta misslyckas, som saken kommer inför nämnden, hvilken stundom fordrar, innan den tar befattning med frågan, skriftlig utfästelse af parterna att nöjas åt nämndens utslag, likasom det ofta är föreskrifvet, att arbetet icke får upphöra, innan saken blifvit undersökt och utlåtande fallit. Den skriftliga framställning af tvisten, som af hvardera parten framlägges, fullständigas af muntligt bevismaterial, och nämnden eger för öfrigt att höra de personer och infordra de dokument den aktar nödigt. De i omröstningen deltagande bisittarne måste vara lika många å båda sidorna; enkel röstöfvervigt är i allmänhet tillräcklig för frågans afgörande. Kan nämnden emellertid icke enas, går tvisten, särskildt när det gäller tolkningen eller tillämpningen af ingångna aftal, men deremot mera sällan i frågor om fast-

ställande af lönevillkor, till skiljedomare, antingen sjelfva medlemmar af nämnden och ofta på förhand bestämda eller för tillfället utsedda utomstående. Utslagen äro afsedda att gälla för en viss tid eller för en viss tid efter uppsägning, hvilken senare stundom endast får ske på bestämda tidpunkter.

Som juridiskt bindande kunna öfverenskommelserna och utslagen uppfattas, för så vidt parternas ombud af sina hufvudmän varit lagligen befullmäktigade att å deras vägnar ingå aftalen eller utfästa sig att nöjas åt utslagen, eller såsom yrkesföreningars funktionärer varit dertill berättigade för medlemmarnes räkning. Att den exekution, som härigenom på laglig väg skulle kunna framkallas, blir af någon praktisk betydelse, är emellertid sällsynt; faktiska förhållanden hindra i allmänhet dess realiserande. Så länge lagen hvarken kan tvinga arbetsgifvaren att fortfarande drifva rörelsen eller arbetaren att fortsätta arbetet och då vanligen icke heller det skadestånd för kontraktsbrott, hvartill parterna kunna ha förbundit sig eller som i alla händelser kan ådömas den tredskande, på grund af bristande tillgångar kan utkräfvas, åtminstone icke af den ena parten, arbetarne, och heller icke lämpligen kan förvandlas i fängelse, så länge stanna de juridiska verkningarne af öfverenskommelser och utslag på detta område vid tomma hot. Hvad som deremot i sjelfva verket bereder dessa utfästelser uppfyllelse, är det faktiska inflytande, som parternas ombud ega öfver sina hufvudmän och fackföreningsstyrelsen öfver sina medlemmar. Bortser man från allmänna opinionens tryck, som stundom utöfvar ett icke obetydligt inflytande, och från risken, att föreningen förlorar de medel, som styrelsen kan i taka händer ur föreningskassan hafva deponerat att i händelse af utfästelsens brytande tillfalla motparten — ett förfaringssätt, som emellertid hittills föga användts, — så beror utfästelsens bindande verkan hufvudsakligast på de medel, styrelsen eger att gentemot medlemmarne sätta sin vilja igenom, och deribland särskildt dess befogenhet att dekretera uppstudsiga medlemmars uteslutande ur föreningen. Hvad verkan detta åter kan utöfva beror i sin ordning på den betydelse, medlemskap af förening kan ega för anställning i yrket. En stark förening, som omfattar yrkets fasta arbetare, eger så godt som monopol på arbetet inom detsamma, och för styrelsen i en sådan blir det lätt att hindra en utvisad medlem att erhålla anställning, då arbetsgifvarne af fruktan för de andras arbetsinställelse icke äro benägna att gifva honom arbete och hans kamrater, af farhåga för att äfven de utvisas ur föreningen och dermed gå förlustiga det understöd, som den vanligen också rika föreningen vid olika tillfällen kan bereda dem, icke

längre våga arbeta tillsammans med honom. Under sådana förhållanden blir enskilda medlemmars tredska temligen lätt att öfvervinna. Förutsättningen är emellertid alltid, att den öfvervägande majoriteten står på styrelsens sida; i annat fall mista dessa tvångsmedel sin styrka, liksom deras användning icke heller kan komma i fråga i en mindre stark förening, som endast omfattar minoriteten af yrkets arbetare eller hvars styrelse icke eger någon större myndighet. I senare fallet kan styrelsen icke genomdrifva uteslutningen, och i det förra utöfvar denna ingen verkan på den tredskande, då han icke dess mindre bibehåller sin anställning eller erhåller en ny hos en annan arbetsgifvare. Det är också i dylika små och svaga föreningar, som aftalsbrott och ohörsamhet mot utslag oftast förekomma, om man bortser från de fall, der ombud för endast för tillfället förbundna arbetare gjort utfästelsen.

Utom nu skildrade privata institutioner för förekommande och, om så erfordras, biläggande af arbetstvister känna England och Förenta Staterna för lönefrågor, särskildt i jern- och kolindustrierna, slutligen ännu en metod, som, utan att förutsätta något personligt inskridande af parternas representanter, afser att af sig sjelf åvägabringa för båda sidorna tillfredsställande löneändringar eller, som det uttryckts, åstadkomma »lönernas automatiska reglerande». Denna metod är den s. k. »glidande skalan». På förhållandet mellan den lönehöjd, som vid en, som normal ansedd, tidpunkt var den rådande, »standardlönen», och det genomsnittspris, som den frambragta produkten samtidigt betingade, »standardpriset», eller det s. k. »basisförhållandet» grundas en glidande skala på sådant sätt, att lönerna med en viss procent stiga eller falla från »standardlönen» med vissa stigningar eller fall i »standardpriset». Man har med en sådan ordning velat förekomma lönetvister under den period, för hvilken skalan är afsedd att gälla, framkalla en känsla af gemensamma intressen mellan parterna, sätta arbetsgifvaren i stånd att för en viss tid framåt beräkna en del af produktionskostnaderna och att på grund häraf med större trygghet kunna afsluta längre leveranskontrakt samt slutligen låta löneändringarne försiggå småningom och steg för steg. Systemet lider emellertid af vissa svagheter och har numera icke, åtminstone icke inom England, samma spridning som förut. Det kan icke så troget som öfverenskommelser mellan representanter i en lönenämnd följa marknadens fluktuationer och gör heller icke en dylik institution öfverflödig, då tvister om andra arbetsförhållanden ju icke falla inom dess räckvidd.

Hvad *lagstiftningens* åtgöranden beträffar, så hafva de i allmänhet utvecklat sig på tvenne linier, allteftersom de afsett egentliga rätts- eller andra arbetstvister. I *förra* hänseendet märkas de i Danmark och Norge förekommande »förlikningskommissionerna», vid hvilka tvistemål i allmänhet göras till föremål för förlikning, innan de behandlas inför domstol; de för handtverkarnes tvister med sina biträden afsedda »handtverksrätterna» i Norge och »skrådomstolarne» i Tyskland och Österrike, Nya Zeelands för arbetstvister i allmänhet afsedda, lokala förlikningsnämnder och centrala skiljedomstol, och slutligen, som de vigtigaste af hithörande institutioner, de efter Frankrikes föredöme i flera länder — Belgien, några schweiziska kantoner, Italien, Tyskland, Österrike — upprättade eller — som i Danmark — föreslagna »industridomstolarne» (conseils de prud'hommes, Gewerbegerichte, Arbejdsretter o. s. v.). Sistnämnda specialdomstolars kompetens sträcker sig stundom utanför den egentliga industrien, liksom äfven vissa straffprocessuella, socialpolitiska och andra förvaltningsfunktioner kunna vara dem uppdragna. Deras bisittare väljas efter vissa behörighetsgrunder, till hälften från hvardera sidan, af arbetsgifvare och arbetare i de yrken, för hvilka den resp. domstolen är afsedd att fungera; ordföranden utses än af bisittarne, än af ortsmyndighet, än af regeringen. Hvarje tvistemål skall till en början alltid göras till föremål för förlikning, för hvilket ändamål institutionen ofta har en »särskild» fåtaligare byrå, och det är först om detta misslyckas, som tvisten kommer till afgörande inför den »allmänna» byrån. Endast der tvisteföremålets värde öfverstiger en viss summa, är vad till ordinarie domstol tillåtet.

Lagstiftningens verksamhet på *intressetvisternas* (och de oegentliga rättstvisternas) område företer deremot en mera omvexlande karakter. Medan den i vissa länder, som t. ex. i England, Nya Sydwales, några af Förenta Staterna och Frankrike inskränkt sig till att lemna någon för andra förvaltningsfunktioner afsedd myndighet i uppdrag att söka föra de tvistande parterna tillsammans och dervid på allt sätt vara dem behjelplig vid sakens biläggande eller eventuella hänskjutande till skiljedom samt att i öfrigt verka för främjandet af privata förlikningss- och skiljeinstitutioner, har den på andra håll sökt lösa frågan genom upprättande af särskilda för det speciella syftet afsedda inrättningar. Så är i Tyskland liksom enligt det danska förslaget äfven dessa tvisters behandling uppdragen åt industridomstolarne, som för sådana ärendens handläggning efter särskilda grunder sammansättas, och i Italien åt de med industridomstolarne till »kollegier» samhörande förlikningsnämnderna. Sjelfständiga förlikningsnämnder och skiljedomstolar, tillkomna genom

arbetsgifvares och arbetares val, med af myndighet ofta utsedd ordförande, träffas i Österrike för grufindustrien, i ett par schweiziska kantoner, i de flesta af Förenta Staterna och i Englands australiska kolonier. En tredje grupp, hvars princip äfven ett finskt förslag upptagit, bilda Belgien och Nederländerna, der arbetstvisternas reglerande endast utgör ett af de mångfaldiga uppdrag, som särskilda permanenta representationer för industrien (industri- och arbetsråd, arbetskamrar, industrifullmägtige) äro afsedda att fylla.

Likaledes är dessa institutioners befogenhet synnerligen skiftande, i Europa minst vidtgående. Parterna kunna här hvarken tvingas att inställa sig eller att framlägga böcker och dokument eller att lemna institutionens ledamöter tillfälle att undersöka förhållandena på arbetsplatsen, ej heller äro utomstående skyldiga att under edlig förpligtelse besvara till dem framställda frågor rörande tvisten, hvilket allt deremot i flere af Förenta Staterna och af Englands kolonier är fallet. Och en djupgående skillnad visar slutligen den exigibilitet, som ingångna öfverenskommelser och afkunnade utslag i olika länder medföra. Medan de europeiska offentliga institutionerna i likhet med de privata icke ega rättsliga tvångsmedel att göra utfästelsen att nöjas åt utslag och aftal effektiv, utan stannat vid den moraliska verkan, som deras offentliggörande i förening med ombudens inflytande på sina hufvudmän kan medföra, har man i flera amerikanska och ett par australiska stater tillerkänt dylika öfverenskommelser och utslag laga exekutiv verkan, stundom till och med om de endast framkallats genom den ena partens hänvändning till skiljedomstol. Längst har i detta afseende Nya Zeeland gått. Från en lokal förlikningsnämnd kan här vädjas till den centrala skiljedomstolen, som består af tre af guvernören utnämnda ledamöter, af hvilka två utses på förslag af resp. arbetsgifvare- och arbetareföreningar och den tredje tages bland Högsta Domstolens ledamöter. För så vidt denne sistnämnde lemnat tillstånd, att det af skiljedomstolen afkunnade utslaget intages bland Högsta Domstolens handlingar, är detsamma lagligt bindande och kan vid äfventyr af vite och till och med af fängelse bringas till verkställighet. Fullständigast möjliga effektivitet åt detsamma har man sökt bereda genom stadgandet, att på arbetaresidan endast föreningar, icke enskilda arbetare, betraktas såsom parter i aftalet eller tvisten, vid hvilket förhållande utmätningen alltså kommer att rikta sig mot föreningens kassa.

Tillser man härefter, hvad inom vårt land å nu ifrågavarande område åtgjorts, så är härutinnan följande att anmärka. I lagstiftningsväg har, såsom bekant, i detta ämne hittills intet vidtagits; inga speciella yrkesdomstolar finnas hos oss upprättade, ej heller har eljest lagstiftningen direkt ingripit för främjande af arbetstvisters lösning. Hvad i förevarande hänseende förekommit är uteslutande att finna i åtgärder, som vidtagits af intresserade parter sjelfva. Allvarliga bemödanden att söka genom inbördes samförstånd undanrödja uppkomna konflikter eller att för framtiden i möjligaste mån förekomma sådana hafva framträdt såväl från arbetsgifvarnes som från arbetarnes sida. Från att till en början hafva tagit sig uttryck allenast i formlösa förhandlingar mellan parterna i redan utbrutna tvister hafva dessa sträfvanden, om än blott sporadiskt, antagit mera bestämda former, häntydande på en försiggående utveckling af ett utaf särskilda normer regleradt förlikningsförfarande, i många fall med särskildt framträdande syfte att på förhand förebygga framtida konflikter. Man har sålunda, vid försök att bilägga redan utbrutna stridigheter, i ett och annat fall begagnat sig af medling utaf utomstående personer, hvilka antingen sjelfmant erbjudit sina tjenster eller af de tvistande derom anmodats. Eller har man vid fall af utbruten tvist bildat en tillfällig nämnd, sammansatt af representanter, valde af och bland de tvistande, med uppdrag att söka åstadkomma tvistens lösning, dervid de tvistande understundom utfäst sig att ställa sig till efterrättelse det förlikningsaftal, hvarom nämndens ledamöter kunde enas. I andra fall — och detta innebär ett beaktansvärdt steg i utvecklingen — har man lemnat i uppdrag åt opartiska utom tvisten stående personer att utgöra en skiljenämnd, med uppdrag att efter tagen kännedom angående omständigheterna vid tvisten afgifva utlåtande om befogenheten af de framkomna påståendena och huruledes alltså efter nämndens uppfattning tvisten rättast borde lösas, dervid parterna jemväl i regeln förklarat sig vilja efterkomma det utlåtande, som nämnden komme att afgifva. Slutligen och såsom det betydelsefullaste af hvad i detta ämne förekommit är att märka det sträfvande, som gjort sig gällande att genom på förhand tillsatta permanenta nämnder söka för framtiden förebygga tvister eller, der de i allt fall komma att utbryta, underlätta deras snarast möjliga lösning. Man möter alltså hos oss motsvarigheter, om än i begränsad omfattning och mindre utveckladt skick, till de åtgärder eller inrättningar, som i utlandet genom de intresserade parternas egna sträfvanden kommit till stånd.

Det torde finnas lämpligt att komitén här lemnar en redogörelse för de fall inom vårt land, i hvilka, så vidt till komiténs kännedom

kommit, ett förlikningsförfarande egt rum under sådana förhållanden och former, att de kunna sägas vara af intresse och betydelse för den komitén förelagda uppgiften. Komitén lemnar härvid alltså å sido alla de händelser, då vid utbrutna tvister enighet ernåtts genom enskilda underhandlingar af alldeles formlös natur. Hvad som med iakttagande af denna begränsning är att omförmäla är icke synnerligen mycket. Det omfattar icke någon lång tid — ej ens två årtionden — och fallen äro icke många. I anseende till källornas beskaffenhet kan icke heller antagas, att framställningen är fullständig. Hvad som kommit till komiténs kännedom är emellertid icke så obetydligt, att det icke kan lända till ledning i ett eller annat hänseende för hvad som bör göras.

Såsom fall, i hvilka öfverenskommelse vunnits genom utomståendes bemedling, har komitén antecknat följande.

En af *väfverskor vid två större bomullsväfverifabriker i Norrköping* år 1890 företagen strejk för förbättrande af lönevilkoren bilades efter tre veckor på det sätt, att de strejkande å möte, hvartill kallelse utfärdats af stadens arbetareförenings direktion, uppdrogo åt en komité, bestående af tre af samhällets mera framstående medlemmar, att å de strejkandes vägnar underhandla med arbetsgifvarne. Redan till påföljande dag hade denna komité utverkat de af väfverskorna begärda löneförbättringarna, hvarefter arbetet återupptogs.

Likaledes blef *Stockholms hamnarbetares lönestrejk 1896* bilagd å ett möte, der utom arbetsgifvarne och arbetarnes komiterade jemväl en del skeppsredare, lastemottagare och skeppsklarerare voro närvarande, och synes det sannolikt, att det gynnsamma resultatet berott på de sistnämndes inflytande.

Icke mycket talrikare äro de fall, der arbetstvister bilagts genom tillfälliga nämnder, sammansatta af representanter, valda af och bland de tvistande, och med uppdrag att föreslå eller afsluta förlikningsfördrag.

Bland dessa kunna knappast medräknas vare sig *Göteborgs stufveriarbetares strejk år 1885*, för hvars lösande visserligen en af 3 ombud från hvardera sidan sammansatt »kompromiss» tillsattes och sammanträdde, men å hvars utgång den sålunda tillsatta nämnden antagligen icke haft något synnerligt inflytande, och ej heller den stora *lockouten vid 15 tobaksfabriker i Göteborg, Stockholm, Malmö och Linköping år 1896*. I denna senare lyckades visserligen parterna efter mer än 4 månaders kamp att komma till fredlig uppgörelse derigenom, att dels cigarrfabrikantföreningens medlemmar dels ombud för arbetarne från de skilda orter, striden afsåg, samtidigt sammanträdde å samma hotell i Stockholm men å skilda rum, mellan hvilka underhandlingarna bedrefvos.

Förlikningen har alltså här tillkommit på ett så formlöst sätt, att den i detta afseende icke nämnvärdt höjer sig öfver de förlikningar, som i en mängd andra arbetstvister åstadkommits genom underhandlingar mellan parterna eller deras ombud.

Af mera intresse för det förevarande ämnet är då *Stockholms sadelmakares strejk år 1898*, som efter 14 dagar bilades på sådant sätt, att hvardera parten utsåg tre representanter i en »kompromissnämnd», hvilken efter tre timmars öfverläggningar enade sig om ett förlikningsförslag, hvarigenom arbetarnes fordringar i hufvudsak godkändes, och hvars bestämmelser samma och påföljande dag undertecknades af det stora flertalet mästare. Bland de sålunda fastslagna bestämmelserna ingick äfven, att för framtiden tvister skulle afgöras af en skiljenämnd, sammansatt af tre mästare och tre arbetare.

Genom förlikning medelst tillfällig nämnd af representanter, valde inom de tvistande, afslutades jemväl den kamp, som *Stockholms bageriarbetare* man kan säga under hela 1890-talet fört för förbättrande af sina arbetsvilkor. De två första hufvuddrabbningarna 1890 och 1897, hvilka afsågo hufvudsakligen kost- och logissystemets afskaffande, hade förts med vexlande utgång, i det den första ledde till nederlag för arbetarne men den senare till seger. I ingendera hade emellertid något förlikningsförfarande under mera utvecklade former eller något skiljedomsförfarande kommit till användning. I stridens sista skede deremot, som stod 1899 och hufvudsakligen gälde extra betalning för öfvertidsarbete, synas de föregående stridernas lärdomar ha burit frukt, i det parterna nu efter endast fyra dagars lockout enade sig om ett sådant förlikningsförfarande, att hvardera sidan utsåg tio ombud, som, försedda med formlig fullmakt att med bindande verkan afsluta förlikningsfördrag, gemensamt sammanträdde under ordförandeskap af en derom af de tvistande anmodad ledamot af kommerskollegium. Och efter två veckors arbete lyckades den på detta sätt sammansatta förlikningsnämnden ena sig om ett aftal, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med arbetarnes fordringar, och hvari jemväl stadgades, att framtida arbetstvist skulle hänskjutas till en skiljenämnd, bestående af fem personer, af hvilka parterna egde utse två hvardera och dessa fyra kalla den femte, som dock ej finge tillhöra yrket. Skulle enighet i valet af den femte skiljemannen ej kunna uppnås de fyra af parterna utsedde skiljemännen emellan, skulle notarius publicus i Stockholm tillkallas såsom femte skiljeman.

Af vida större betydelse än de nu omnämnda fallen af medling och förlikning äro de fall, då arbetstvister i Sverige vunnit sin lösning ge-

nom sakens hänskjutande till skiljenämnd. Och, hvad mera är, i dessa fall kan man skönja en utveckling icke blott i afseende å freqvens utan äfven med hänsyn till allt fastare och mera fulländade former.

Den första skiljedom i Sverige förekom *år 1884 vid en strejk vid Inedals metallfabrik i Stockholm.* I denna strejk, som utbrutit på grund af missnöje med en förman, enades parterna efter få dagar att uppdraga pröfningen af anledningen till strejken åt en af fem personer bestående »undersökningsnämnd», som efter formlig skriftvexling och muntliga förhör i saken afgaf ett »slutomdöme», som i det hela utföll till arbetsgifvarens favör. Arbetet hade upptagits, innan nämndens utlåtande föll.

Ett ganska liknande förlopp erhöll en bland *kolhuggarne vid Kropps aktiebolags grufvor i Bjuf år 1886* utbruten strejk, der ett af tvisteämnena — om afskedande af en misshaglig förman — öfverlemnades till undersökning af kronofogden i orten jemte 2 af honom utsedde bisittare, hvilka afkunnade ett utlåtande, deri arbetarnes fordran ogillades. Här dröjde det nära en månad efter skiljedomens afkunnande, innan samtliga arbetarne återgått till arbetet.

På ett för arbetarne förmånligt sätt skall deremot en *år 1890 utbruten skomakarestrejk i Halmstad* hafva lösts af en af sju personer sammansatt skiljenämnd, inom hvilken omröstning skall hafva företagits och dervid arbetarnes fordringar bifallits med fem röster mot två. De tillgängliga uppgifterna äro dock ofullständiga och strejken synes hafva varit af mindre betydelse.

Af stor betydelse i det svenska skiljeväsendets historia blef deremot det nästföljande året, 1891, då de ännu i friskt minne lefvande storstrejkerna vid Norbergs gruffält och bland Gefle brädgårdsarbetare afslutades genom stridsfrågornas hänskjutande till skiljenämnder och dessas tillsättande under former, som utvisa ett högre stadium af utveckling och i mycket påminna om de stora sammandrabbningarna å utlandets arbetsmarknader.

Den förstnämnda af dessa strejker, *Norbergsstrejken,* började den 2 februari 1891 vid Kallmoragrufvan och afsåg under hela tiden endast de vid denna grufva anstälde, till 85 man uppgående arbetarnes löneförhållanden, ehuru, då desse ej kunde mot arbetsgifvarnes afslag genomdrifva sina fordringar, arbetarne vid bolagets öfriga grufvor och hyttor den 11 april gjorde gemensam sak med sina kamrater vid Kallmoragrufvan, hvarigenom de strejkandes antal plötsligt ökades till c:a 1,500. Såväl härigenom som genom myndigheternas åtgärd att till stridsplatsen kommendera trupper blef denna strejk i ovanligt hög

grad föremål för allmänhetens uppmärksamhet. Ställningen såg verkligen ganska hotande ut och utsigterna för fredlig uppgörelse syntes ej stora. Men å ett den 19 april i Upsala hållet möte mellan arbetsgifvarne och 5 valda ombud för arbetarne beslöts enhälligt af deltagarne, att, under förutsättning att arbetet återupptagits senast den 22 april på morgonen, tvistefrågorna skulle hänskjutas till en skiljenämnd af sju ledamöter, af hvilka parterna skulle utse hvardera tre, hvarjemte föredraganden af bergsärenden i kommerskollegium skulle anmodas att blifva ordförande eller att i händelse af förfall utse annan i sitt ställe. Med denna skiljenämnds utlåtande skulle parterna åtnöjas.

Det är bekant, hurusom arbetarne först — å möte den 20 april — vägrade gå in på sakens hänskjutande till skiljedom, så länge härför uppställdes det vilkoret, att arbetet dessförinnan återupptoges, men att de sedermera — den 22 april — ändrade sig och påföljande dag återgingo till arbetet, hvarefter skiljenämndens bisittare valdes och dess arbeten påbörjades.

Skiljenämnden, som för fullgörande af sitt uppdrag fann sig behöfva företaga noggranna undersökningar på arbetsplatsen, blef ej färdig med sitt utlåtande förr än den 25 maj. Om innehållet i denna skiljedom, hvilken i hufvudsak ställde arbetarne som vinnande part, voro nämndens samtliga ledamöter eniga. Som parterna icke på förhand öfverenskommit om någon viss tid för skiljedomens giltighet, måste nämnden sjelf träffa bestämmelse i detta hänseende, hvarvid berörda tid af särskild anledning sattes så kort som till den 1 september 1891 eller föga mer än 3 månader.

Brädgårdsarbetarestrejken i Gefle samma år företer stora likheter med Norbergsstrejken. Äfven denna var en ren lönekamp, till en början kämpad endast af dem, stridsfrågan gälde, nemligen Gefle 700 brädgårdsarbetare, men efter en tid omfattad jemväl af ett så stort antal andra arbetare i staden, att de strejkandes antal sprang upp till c:a 1,800. Liksom i Norberg kommenderades äfven här militär till platsen och likaledes dröjde det icke heller här mer än några dagar efter storstrejkens utbrytande, förr än stridsfrågan — den 2 juni 1891 — hänsköts till en nämnd, hvars utlåtande för de tvistande skulle ega bindande kraft till den 1 april 1892. Arbetet återupptogs omedelbart efter beslutets fattande. Hvardera parten insatte två bisittare i nämnden. Då desse icke kunde ena sig om valet af ordförande, blef denne, enligt parternas öfverenskommelse, utsedd af Konungens befallningshafvande i länet. Äfven denna skiljedom utföll i hufvudsaklig öfverens-

stämmelse med arbetarnes önskningar och afkunnades genom enhälligt beslut af nämndens ledamöter.

I fråga om sistberörda båda strejker bör påpekas, att, ehuruväl de båda slutades genom stridsfrågornas hänskjutande till af parterna frivilligt utsedda nämnder, det var så långt ifrån, att statsmaktens organer i detta afseende spelat en passiv roll, att det fastmer kan betviflas, om uppgörelse på fredlig väg kunnat uppnås utan det energiska ingripande, som i båda fallen gjordes af Konungens befallningshafvande och andra framstående personer i orten i afseende å parternas sammanförande till fredliga underhandlingar, hvilka utmynnade i skiljenämndernas tillsättande.

Man hade kunnat vänta, att, när utvägen att hänskjuta arbetstvister till skiljeförfarande på ett så i ögonen fallande sätt vunnit användning i Sverige i två fall på ett år, systemet inom kort skulle vinna fast fot inom landet. Så blef dock ingalunda förhållandet. Något skiljeförfarande i Sverige finnes nemligen härefter icke att anteckna förr än 1898, under hvilket år emellertid två sådana fall förekommo.

Det mest betydande af dessa var *strejken vid Kockums mekaniska verkstad* i Malmö, som utbröt den 2 augusti 1897 och först på nyåret 1898 upphörde, i det arbetet då återupptogs och saken hänsköts till en skiljenämnd, så sammansatt, att parterna utsågo två bisittare hvardera och, då dessa icke kunde ena sig om valet af ordförande, denne utsågs af chefen för civildepartementet. Striden gälde äfven här en lönefråga. Utlåtandet, som afgafs den 6 april 1898, ogillade i hufvudsak arbetarnes fordringar.

Motsatt blef utgången i den andra skiljedomen år 1898, som afsåg att slita en långvarig *tvist mellan plåtslagaremästaren A. Lothigius i Stockholm och plåtslageriarbetarnes fackförening*, hvilken allt sedan augusti 1894 upprätthållit blockad af nämnde mästares verkstad. Denne hade under tiden fört rättegång med fyra medlemmar i fackföreningen, hvilken nu vägrade att upphäfva blockaden med mindre Lothigius med 1,000 kronor ersatte fackföreningen dess kostnader i målet. Skiljenämnden, af hvars ledamöter parterna utsågo två hvardera och dessa fyra valde den femte, förpligtade genom utlåtande den 7 juli 1898 Lothigius att till fackföreningen betala 800 kronor, hvarjemte ett annat af föreningen framställdt anspråk bifölls.

Det såväl i afseende å omfattningen af den lösta arbetstvisten som med hänsyn till utveckling i formelt hänseende mest betydande skiljeförfarandet i Sverige har emellertid egt rum under den tid komiténs

arbeten pågått, nemligen det, hvarigenom *lockouten inom byggnadsfacket i Stockholm år 1900* erhöll sin lösning.

Striden gälde här icke direkt en lönefråga, i det att ringa svårighet förelåg att träffa öfverenskommelse om ackordsprisernas belopp. Men den stridsfråga, som blef af ödesdiger natur, rörde fastslåendet af de qvalifikationer, som skulle erfordras för att de olika grupperna af arbetare inom facket skulle komma i åtnjutande af den såsom ordinarie betraktade, och på samma gång högsta, timlönen inom hvarje grupp. I afseende å formuleringen af bestämmelserna härom hade parterna framstält olika förslag, hvarvid särskildt märkes, att arbetarnes förslag innehöll, att, då meningsskiljaktighet uppstode mellan parter rörande förefintligheten af berörda qvalifikationer, saken skulle afgöras genom skiljenämnd, som skulle finnas upprättad parterna emellan. Någon dylik bestämmelse innehöll icke arbetsgifvarnes förslag.

Skiljaktigheten i parternas uppfattningar i dessa afseenden kom till synes vid försöken att upprätta nytt aftal mellan byggmästareföreningen och fackföreningarna inom byggnadsbranschen för tiden från och med den 1 april 1900. Då underhandlingarna härom visade sig fruktlösa, beslöto arbetsgifvarne lockout, som tog sin början den 17 maj. Inom kort utsträcktes lockouten till att omfatta icke blott de egentliga byggnadsarbetarne, d. v. s. murare, byggnadssnickare, byggnadstimmermän, byggnadstegelbärare samt murarearbetsmän utan jemväl målare, bleck- och plåtslagare, grundläggare m. fl.

Enligt de till arbetarnes »landssekreteriat» inkomna uppgifterna utgjorde antalet utestängda arbetare omkring 4,000.

Förslaget om skiljedom utgick från leverantörerna af byggnadsmaterial, som i sin affärsverksamhet ledo afbräck af tvisten. Detta förslag väcktes den 21 maj. Det omfattades genast villigt af arbetarne, som den 30 maj utsågo sina två representanter i skiljenämnden. Den 5 juni hade förslaget antagits af samtliga i lockouten delaktiga arbetsgifvareföreningar, hvilkas båda representanter samma dag valdes af arbetsgifvareförbundets styrelse. De sålunda valde enade sig inom kort om val af ordförande, och den 13 juni höll skiljenämnden sitt konstituerande sammanträde.

Parterna företräddes härvid af ombud, hvilka till en början på fråga af nämnden uttryckligen förklarade, att deras komitenter förbunde sig att underordna sig nämndens beslut i alla de frågor, som af båda parterna hänsköts till nämndens afgörande, under förutsättning att aftalet skulle gälla till den 1 april 1901, äfvensom att godkänna de prislistor, som uppgjordes af nämnden sjelf eller af yrkesnämnder, valda

på sätt nämnden bestämde. En af skiljenämnden härefter framställd fråga, huruvida parterna i afvaktan på nämndens utslag vore villiga att låta arbetet återupptagas den 18 juni på de gamla vilkoren, besvarades genast jakande af arbetsgifvarnes ombud, men af arbetarnes ombud först efter inhemtande af hufvudmännens beslut, som jemväl utföll jakande.

Inför nämnden ingicks förlikning af ombuden för utöfvarne af målareyrket, hvadan dessa uteslötos från förhandlingarna. Beträffande öfriga, endast medelbart af lockouten berörda yrken fann sig nämnden i allmänhet ej kunna meddela något utlåtande, hvadan skiljedomen endast gäller dem, hvilka tvisten ursprungligen afsåg.

Skiljedomen afkunnades den 27 juni. Dess innehåll kan betraktas såsom ett stort framsteg för skiljedomsväsendet i Sverige. Ej blott derför att det sätt, hvarpå de föreliggande tvistefrågorna löstes, utgör ett vittnesbörd om, att äfven till utseendet skarpa och svårlösta arbetstvister kunna biläggas, om parterna vilja underkasta tvistefrågorna en opartisk pröfning, utan jemväl derför att skiljedomen lemnade ett vigtigt bidrag till fastslåendet af fasta former i framtiden för skiljedomsväsendet, och detta på ett sätt, som i flera afseenden går just i den riktning, utvecklingen jemväl i öfrigt tagit i vårt land.

Skiljedomen fastslår nämligen två slags skiljeinstitutioner, den ena tillfällig och den andra permanent. Sedan i skiljedomens § 11 stadgats, att samma dom skall gälla såsom aftal mellan de föreningar densamma afser för tiden till den 1 april 1901, säges det vidare: »och får under denna tid ingen arbetsinställelse — vare sig strejk (partiel eller allmän) eller lockout — från någon parts sida företages, ej heller blockad, vare sig mot arbetare eller arbetsplats, ega rum, utan skola de tvister, som kunna uppkomma, antingen rörande rätta tolkningen af skiljedomens bestämmelser eller i fråga, som ej deruti beröres, ovilkorligen hänskjutas till en *skiljenämnd,* hvilken skall å yrkande från någon af ofvan nämnda organisationer utses och bestå af *fem* ledamöter, af hvilka två väljas af hvardera parten och den femte af de sålunda valda eller, om de ej kunna ena sig, af öfverståthållaren i Stockholm».

De permanenta institutionerna utgöras deremot af s. k. förmedlingsnämnder, en för hvar och en af de fem yrkesgrenar, som skiljedomen afser. Hvarje sådan förmedlingsnämnd skall bestå af två af arbetsgifvarnes och två af arbetarnes organisationer för hvarje yrkesgren utsedda personer. Endast för den händelse att dessa fyra *i något särskildt fall* ej kunna enas, må de utse femte man. Kunna de ej enas om valet af denne, skall han utses af öfverståthållaren. För de fyra

ursprungliga ledamöterna utses jemväl lämpligt antal suppleanter, att vid förfall eller jäf för de ordinarie inträda i deras ställe.

Tre olika slag af tvister höra enligt skiljedomen under förmedlingsnämnds domvärjo. Först och främst skall af dylik nämnd afgöras tvist, som kan uppkomma derigenom, att arbetsgifvare anser viss arbetare ej motsvara de i skiljedomen fastslagna qvalifikationer för åtnjutande af den ordinarie timpenningen, utan bjuder lägre, dock till minst 80 procent af den ordinarie uppgående lön. Under förmedlingsnämnd hör vidare meningsskiljaktighet om, huru stor del af ackordssumma skall under arbetets gång utbetalas, samt slutligen tvist på den grund, att arbetsgifvare under pågående ackordsarbete vill skilja arbetare från detsamma, hvartill arbetsgifvare enligt skiljedomen är berättigad, om arbetaren öfverträder i skiljedomen »gifna, å honom tillämpliga föreskrifter eller åsidosätter hvad till god ordning hör».

Det är ofvan antydt, att skiljenämnden vid början af sina arbeten förbehöll sig att åt särskilda yrkesnämnder, valda på sätt nämnden bestämde, uppdraga uppgörandet af prislistor, hvilka för parterna skulle ega samma bindande verkan, som om de vore uppgjorda af nämnden sjelf. På detta sätt uppgjordes samtidigt med nämndens arbeten och under den närmaste tiden derefter ackordsprislistor för de fem af lockouten omedelbart berörda yrkesgrenarne. De nämnder, som utförde denna förrättning, hade samma organisation som nyss beskrifna förmedlingsnämnder. I allmänhet lyckades härvid de af parterna sjelfva utsedda ledamöterna uppnå enighet. Endast i fråga om ett par punkter behöfde femte man utses.

Vid *Kockums mekaniska verkstad* i Malmö hade i början af år 1900 uppstått tvist mellan bolaget och verkstadens grofarbetare dels om höjande af timlönen från 24 öre till af arbetarne fordrade 28 öre och borttagande af den för åtnjutande af samma timpenning fastställda åldersgränsen af 55 år, dels ock på grund af missnöje bland arbetarne med en förman. Om lönefrågans hänskjutande till skiljenämnd enades parterna inom kort. Men då arbetarnes fordran, att äfven frågan om den misshaglige förmannens afskedande skulle hänskjutas till samma nämnd, af bolaget afslogs, tillgrepo arbetarne den 5 maj strejk, i hvilken 150 arbetare deltogo. Arbetet återupptogs dock redan den 14 i samma månad, sedan bolaget förklarat sig villigt göra frågan om förmannens afskedande till föremål för särskild undersökning. Sådan afhölls ock den 12 juni af bolagets verkställande direktör i närvaro af den ifrågavarande förmannen, komiterade för ortens samverkande fackföreningar samt några i bolagets tjenst anställda personer. Genom

denna undersökning, vid hvilken bland andra de arbetare, som framstält klagomål mot förmannen, blefvo afhörda, åstadkoms sådan utredning, att arbetarne läto sina klagomål förfalla.

Den för lönefrågans afgörande beramade skiljenämnden blef ej konstituerad förr än den 3 augusti. Den bestod af två af hvardera parten utsedda ledamöter samt en af dessa vald femte ledamot, som jemväl utsågs till ordförande. Från parterna ingåfvos skriftliga medgifvanden att underkasta sig nämndens beslut. Detta, som afkunnades den 7 september, bestämde en timpenning af 26 öre. Yrkandet om åldersgränsens borttagande afslogs. Löneförhöjningen skulle räknas arbetarne tillgodo från och med den 1 föregående juli. Kostnaden för skiljenämndens sammanträde skulle gäldas till hälften af hvardera parten.

I slutet af juli månad 1900 anlitades skiljedomsförfarande i *möbelsnickarefacket i Göteborg* i och för afgörandet af en tvist angående tvenne arbetares anspråk på garanterad minimilön för ackordsarbete. Såväl arbetsgifvaren som fackföreningen önskade sakens afgörande genom skiljedom, och en sådan kom äfven till stånd genom en nämnd af tre personer från hvardera sidan jemte en jurist såsom opartisk sjunde man. Utslaget afgafs till arbetarnes förmån.

Slutligen kan antecknas ett den 8 febr. 1901 afgifvet skiljeutslag i en tvist inom *Bohusläns stenhuggerifack.* Frågan gällde lönesänkning och olycksfallsförsäkring. Skiljenämnden, som bestod af två representanter för hvardera parten och en af dessa fyra utsedd opartisk, afgjorde försäkringsfrågan till arbetarnes förmån, men godkände i afseende på lönenedsättningen endast delvis arbetsgifvarnes yrkande.

Ehuruväl den nu meddelade skildringen de i Sverige förekommande fall, då arbetstvister bilagts genom medling, förlikning eller skiljedom på ett i någon mån formenligt sätt, icke, såsom redan framhållits, gör anspråk på fullständighet, är det dock visst, att deras antal icke är väsentligt större. Vid jemförelse med det stora antalet arbetar tvister, som förekommit i vårt land under de senaste årtiondena, i det derför påfallande, att förlikningss- och skiljedomsväsendet hos oss icke nått någon synnerlig utveckling. Detta omdöme gäller i än högre grad systemet att på förhand tillsätta permanenta nämnder, till hvilka alla inom vederbörande yrke utbrutna tvister skola hänskjutas. Om än, såsom redan antydt, öfverenskommelser härom träffats vid be-

läggandet af åtskilliga arbetstvister, synas dessa beslut i allmänhet icke hafva satts i verket eller åtminstone de sålunda tillsatta nämnderna icke hafva erhållit någon vidare betydelse.

Till komiterades kännedom ha — utom de redan omtalade, i Stockholms byggnadsfack konstituerade — ej kommit mer än fyra dylika permanenta förlikningss- och skiljeinstitutioner, af hvilka endast två ännu synas hafva tillvunnit sig någon större betydelse, nemligen »Stockholms målares förmedlingskomité» samt »tariffnämnden för Sveriges boktryckerier».

Inom målareyrket i Stockholm hade länge arbetats för att genom tillsättande af en permanent nämnd undgå de oförsonliga striderna mellan arbetsgifvare och arbetare. År 1889 hade verkligen en dylik nämnd utsetts, bestående af två ledamöter från hvardera sidan med en yrket icke tillhörande ordförande. Men denna nämnd blef aldrig anlitad, och dess mandat ansågs inom kort förfallet. Inom få år drefvos dock parterna af det allt mer trängande behofvet att ånyo försöka samma utväg; och den 13 december 1895 hade *Stockholms målares förmedlingskomité* sitt konstituerade sammanträde.

Denna förlikningsinstitution är tillkommen genom formlig uppgörelse mellan Stockholms målaremästareförening och Svenska måleriarbetareförbundets stockholmsafdelning. I den nu gällande urkunden härom, en »ratifikation» af den 30 augusti 1899, heter det, att till förverkligande af ett godt och rättvist förhållande mellan arbetsgifvare och arbetstagare inom målareyrket skall en af dem »tillsatt förmedlingskomité utgöra det forum i första instans, som, då den derom blifver anmodad, medlar i sådana frågor, hvilka röra aflöning och arbetstid, samt söka bilägga tvister angående verkställdt eller pågående arbete äfvensom andra tvister, hvilka af de respektive organisationerna eller deras ombud ej kunnat biläggas, utan för sådant ändamål blifvit till komitén hänskjutna».

Förmedlingskomitén består af tre mästare och tre arbetare. Från början hade meningen varit att härförutom hafva en ojäfvig ordförande, men denna tanke är nu alldeles förkastad, då båda parterna anse, att ingen, som ej sjelf utöfvar yrket och alltså är antingen mästare eller arbetare, kan bedöma de tekniska stridsfrågorna. Alla frågor afgöras genom enkel majoritet inom hela komitén, så att, om en mening kring sig samlat hela den ena sidan och en röst från den andra, komiténs beslut skall affattas i enlighet härmed. Men då antalet medlemmar i komitén är jemnt, finnes ingen garanti, att majoritet erhålles för någon mening, hvadan just i de omtåliga frågorna part lätt kommer att stå

mot part. För att i det längsta förekomma detta är nu visserligen den proceduren föreskrifven, att, då vid första omröstningen majoritet ej erhållits för något förslag, frågan skall hvila till nästa sammanträde, till hvilket hvardera sidan genom sin sekreterare skall hafva uppgjort medlingsförslag. Men om ej heller något af dessa förslag erhåller majoritet, återgår ärendet till parternas organisationer.

Som af de ofvan citerade uttrycken i »ratifikationen» framgår, kunna parterna svårligen sägas hafva förbundit sig att efterkomma komiténs utslag. Enligt uppgift har det händt en enda gång, att komiténs utlåtande, ehuru omfattadt af två ledamöter från hvardera sidan, blifvit förkastadt af parternas organisationer, och då af båda. Men i detta fall rörde det en så ömtålig fråga som tvång för hvarje yrket tillhörande mästare och arbetare i Stockholm att ingå som medlem i vederbörande organisation.

De frågor, som kunna komma under komiténs handläggning, äro ej blott de individuella om tariffernas tillämpning i afseende å enskilda fall, utan äfven de kollektiva om upprättande af tariffer. De senare äro tydligen de ömtåligaste. Vid ett tillfälle för ungefär två år sedan, då arbetarne fordrade 50 öres timpenning, men arbetsgifvarne ej bjödo mer än 43 öre, skall det hafva lyckats komitén att genomdrifva ett medlingsförslag om 45 öre. I de individuella tvisterna lära komiténs medlingsförsök i allmänhet vara framgångsrika. Dock misslyckades den, som bekant, i sina sträfvanden att bilägga den stora Wagnerska blockaden sommaren 1898.

I motsats mot den nu skildrade förlikningsnämnden har *tariffnämnden för Sveriges boktryckerier* att taga befattning endast med sådana tvister, som röra tariffernas tillämpning i enskilda fall. Tarifferna uppgöras genom öfverenskommelse mellan »Allmänna svenska boktryckareföreningen» och »Svenska typografförbundet».

Tariffnämnden daterar sig från april 1897. Den är ursprungligen tillsatt endast af arbetsgifvare och arbetare i Stockholm och kallades följaktligen från början endast »tariffnämnden för Stockholms boktryckerier». Men då boktryckare och typografer å öfriga orter begagnade sig af nämndens genast efter dess konstituerande gjorda erbjudande att till behandling upptaga arbetstvister från hvilken ort i landet som helst, antog den inom kort sitt nuvarande namn.

Från målarnes förmedlingskomité skiljer den sig vidare derigenom, att den tjenstgör såsom en verklig skiljenämnd. Den består nemligen ej blott af de af parterna utsedda bisittarne, tre från hvardera sidan, utan äfven af en af dessa sistnämnda vald ordförande med rösträtt.

Den person, som hittills fungerat som sådan, är förste faktor vid ett af hufvudstadens större boktryckerier. Ehuru någon formlig förbindelse att underkasta sig nämndens utlåtande aldrig afgifvits, anses hänskjutande af en tvist till nämnden innebära en sådan förbindelse; tvifvelsutan skulle part sjelf lida mest af vägran att efterkomma den härefter fälda skiljedomen.

Nämnden har ordinarie sammanträde en gång i månaden och dess tjenster lära flitigt användas.

Inom *barberareyrket i Stockholm* finnes sedan början af år 1899 en förmedlingskomité med samma organisation som målarnes. Den hade icke behöft anlitas förr än i juni 1900, då en uppkommen tvist angående lydelsen af ny prislista för yrket bilades genom anlitande af komitén. Tvisten hade redan ledt till strejk, hvilken dock blef af endast en dags varaktighet, i det att biträdena redan samma dag, de nedlagt arbetet, beslöto antaga ett af förmedlingskomitén under dagens lopp utarbetadt förslag till frågans lösning. Arbetsgifvarnes förening hade redan föregående dag förklarat sig villig att hänskjuta frågan till komitén.

I februari 1900 tillsatte jemväl resp. föreningar inom *tapetserareyrket i Stockholm* en af tre mästare och tre arbetare bestående förmedlingskomité, hvilken enligt sina stadgar ej har att taga befattning med andra frågor än gällande prislistas tillämpning i enskilda fall och andra dylika individuella tvistefrågor, och till hvilken mera omfattande tvistefrågor kunna hänskjutas endast genom särskildt beslut af vederbörande föreningar och under förutsättning, att komitén vill åtaga sig ett dylikt afgörande. Komitén har ännu ej behöft anlitas.

I sammanhang härmed förtjenar omnämnas, att i de stadgar för *Sveriges handtverks- och industriföreningar*, som antogos å centralstyrelsens för samma föreningar årsmöte den 28 och 29 april 1898, finnes bland organisationens ändamål upptaget bland annat, »att genom inrättande af skiljomannainstitutioner inom alla yrken söka förebygga och bilägga tvistigheter emellan arbetsgifvare och arbetare», på grund hvaraf i samma stadgar jemväl föreskrifvits, att hvarje yrkesförening eller sektion skulle i sina stadgar intaga bestämmelser derom; att inom distriktet (= länet) befintliga föreningar eller sektioner, som tillhörde samma yrke, skulle gemensamt välja tre skiljomän, hvilka, tillsammans med lika många från arbetarnes sida utsedda, skulle utgöra en förmedlingskomité, som i första instans hade att diskutera och afgöra föreliggande tvistefrågor; att, om dessa skiljomän ej kunde enas, frågan jemte förmedlingskomiténs uttalande i densamma skulle hänskjutas till de respek-

tive, häri intresserade korporationers styrelser; samt att, om ej heller dessa kunde bilägga tvisten, centralstyrelsen genast skulle ställa sådan tvist under alla till samma yrke i riket hörande korporationers behandling och afgörande. I ett till ledning för de sålunda tillärnade skiljomannainstitutioners arbeten af centralstyrelsen utarbetadt, i augusti 1898 offentliggjordt reglemente återfinnas de ofvan citerade uttrycken i Stockholms målares »ratifikation».

Komiterade finna sig vidare böra i detta sammanhang erinra om hvad som förefallit vid denna och likartade frågors behandling inom Riksdagen.

Uti en vid 1887 års A-riksdag i Andra Kammaren väckt motion föreslog herr R. Gustafsson, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t ville anhålla, att arbetareförsäkringskomitén måtte få i uppdrag att utarbeta förslag till inrättande af lagstadgade skiljedomstolar mellan arbetare och arbetsgifvare.

I motiveringen till denna motion framhöll motionären, bland annat, önskvärdheten deraf, att de lidanden, som åtfölja arbetsinställelser från arbetarnes och arbetsafstängning från arbetsgifvarnes sida, kunde afvändas eller åtminstone mildras derigenom, att användningen af detta slags vapen i tvister mellan arbetsgifvare och arbetare komme att så vidt möjligt undvikas. Bland de medel, som man i sådant syfte anlitat, hade i andra länder »förlikningss- och skiljenämnder för arbetare och arbetsgifvare» samt »skiljedomstolar» visat goda resultat, särdeles de, som icke stödde sig blott på frivilliga öfverenskommelser, utan på »särskilda för ändamålet stiftade lagar». Med skäl kunde, enligt hans mening, förutsättas, att man äfven i vårt land skulle hemta fördel af dylika inrättningar.

Enär motionen icke blef behandlad före riksdagsupplösningen, förnyade motionären sitt yrkande uti en vid 1887 års B-riksdag väckt motion. Sedan Andra Kammarens andra tillfälliga utskott i sitt utlåtande framlagt en historik öfver åtgärder, som inom England, Frankrike, Italien, Belgien och Tyskland företagits i nämnda hänseende, kom utskottet till afstyrkande utlåtande. De grunder, på hvilka utskottet fann sig föranlåtet att afstyrka motionen, voro i hufvudsak följande. Rättsskipningen i vårt land främjade frivillig öfverenskommelse mellan arbetare och arbetsgifvare; och erfarenheten i vårt land hade icke visat behofvet af att statsmakterna genom lagstiftning ingrepe i frågan, som

blefve i många hänseenden onödigt invecklad, om man lemnade frivillighetens grund. På grund af bristande material hade utskottet icke varit i tillfälle att underkasta frågan någon från faktiska omständigheter utgående pröfning med hänsyn till svenska förhållanden; och vid en lagstiftning i ämnet vore man hänvisad till stridiga teorier och en i väsentliga punkter omtvistad utländsk erfarenhet. Om i det allsidiga och lifligt kända behofvet af ro och fred jordmånen blifvit bearbetad och förberedd, skulle det allmänna erkännandet af detta institut komma af sig sjelf.

Andra Kammaren biföll utan diskussion detta utskottets afstyrkande förslag.

Vid 1892 års lagtima riksdag föreslog herr E. Beckman uti en af honom väckt motion, »att Riksdagen genom skrifvelse till Kongl. Maj:t måtte anhålla om utredning rörande lämpligheten af en lagstiftning i fråga om förlikningS- och skiljenämnder mellan arbetare och arbetsgifvare, samt om framläggande för Riksdagen af de förslag, som med anledning häraf må synas påkallade». I motionens syfte instämde 15 af kammarens ledamöter.

Till stöd för sin motion framhöll motionären arbetarens rätt att ensam eller i förbund med andra nedlägga arbetet, naturligtvis alltid under förutsättning, att han icke bröte något ingånget aftal och att han icke genom hot eller våld kränkte andras frihet. Vidare framhöll motionären, att det verkligen funnes tillfällen, då arbetaren, den svagare, i strejken hade enda medlet att skydda *sin* vara, arbetet, från att sjunka i vanpris, samt att strejk stundom kunde äfven i andra afseenden för arbetaren vara enda utvägen att trygga eller bättra sin ställning. Det syntes äfven motionären, som om det vore af mindre vigt att förekomma eller straffa vissa missbruk i fråga om strejker, än att så vidt möjligt *hindra* deras utbrott. Ty ehuru strejk och dess motsvarighet från arbetsgifvarens sida, »stängning», under ofvan angifna förutsättningar vore fullt berättigade, så innebure de dock alltid ett krigstillstånd, och äfven det industriella kriget vore kostsamt och ödeläggande. Derför borde dessa vapen tillgripas endast i yttersta nödfall och först när man på underhandlingarnas väg förgäfves sökt genomdrifva sina önskemål. Men ombuden skulle väljas under fredens dagar. Sedan motionären antydningsvis framhållit, huru man i England, Amerika och Australien inrättat *stående förlikningsnämnder*, afsedda för arbetare och arbetsgifvare, framhöll han nödvändigheten af dylika nämnders införande äfven i vårt land.

Andra Kammarens första tillfälliga utskott tillstyrkte enhälligt bifall till den väckta motionen.

Utom de här ofvan framhållna, af motionären anförda skäl, dem utskottet till fullo gillade, framhöll utskottet till stöd för sitt tillstyrkande, *att* frågan om förlikning genom skiljedom af tvister mellan arbetare och arbetsgifvare sedan år 1886 upptagits på de allmänna svenska arbetaremötenas program, *att* samma önskemål var inryckt i flera fackföreningars program och stadgar, och *att* åtskilliga fall äfven i vårt land förekommit, då arbetstvister blifvit förlikta genom tillfälliga skiljenämnder eller kompromisser.

Utskottets förslag afslogs af Andra Kammaren med 89 röster mot 65.

De hufvudsakliga skäl, som under öfverläggningen i kammaren anfördes mot bifall till införande af förliknings- och skiljenämnder, voro: *att* de skulle kringskära våra näringar och göra det omöjligt för dem att existera, enär dessa nämnder i hvarje fall skulle komma att i större eller mindre mån understödja arbetarnes anspråk, dessa månde vara huru obefogade som helst; *att* nämnderna i fråga också skulle komma att få användning vid jordbruket, och att landtbrukaren kunde bli dömd att åt sina arbetare betala mer än han hade råd till på grund af den afkastning, som näringen gåfve; *att* nämnderna i fråga skulle verka störande på förhållandet mellan arbetare och arbetsgifvare och deri framkalla mycket betänkliga rubbningar; *att* de skulle öppna ytterligare ett ofantligt fält för agitatorer, hvilka skulle insättas i nämnderna, och hvilka komme att med all kraft arbeta för att döda näringarna och förqväfva allt, som gåfve hopp om utveckling; *att* förhållandena mellan arbetare och arbetsgifvare borde afgöras genom det fria aftalet; *att* om fråga vore att i allmänhet upprätta förliknings- och skiljenämnder, kunde det hafva varit något att tänka på, men icke så i fråga om att uteslutande hafva sådana för arbetare och arbetsgifvare; *att* förhållandena hos oss icke vore likartade med dem i England m. fl. land med kolossala industriella etablissement; och *att* vi borde se tiden an och taga närmare kännedom om den sak, som vore i fråga.

Vid samma riksdag föreslog herr R. Klinckowström uti en inom Första Kammaren väckt motion, n:o 4, »att Riksdagen ville för sin del besluta en underdånig anhållan, att Kongl. Maj:t täcktes, med görligaste första, utse en komité af dertill lämpliga personer, för att utreda den s. k. arbetarefrågan till alla dess delar, och på grund deraf framställa de förslag till arbetsklassens förbättrade förhållanden, hvartill ifrågavarande utredning kunde föranleda».

Bland andra af motionärerna angifna åtgärder, genom hvilka regering och Riksdag gemensamt eller hvar för sig skulle väsentligen kunna förbättra arbetsklassens ekonomiska, sedliga och politiska tillstånd, framhöll han särskildt frågan om organiserande af »*förlikningsdomstolar* å yrkens och näringars alla områden, deri regeringen, genom sina lagliga befullmägtigade ombud, skulle kunna deltaga och finna tillfälle att göra sina åsigter gällande, till hela samhällets skydd, säkerhet och bästa».

Vid behandling af denna motion, i den del hvarom här är fråga, framhöll Första Kammarens första tillfälliga utskott, att då inom den svenska lagstiftningen man dittills icke visat någon benägenhet för inrättandet af specialdomstolar, utan hellre gått i motsatt rigtning, inrättandet af näringsdomstolar icke syntes hos oss kunna med utsigt till framgång ifrågasättas, men ansåg sig utskottet böra tillstyrka motionen, i hvad den anginge inrättandet af förliknings- och skiljenämnder till biläggande af tvister mellan arbetsgifvare och arbetare, enär dylika nämnder visat sig i flera hänseenden synnerligen gagneliga och icke kunde antagas hos oss blifva inrättade på enskild väg.

Första Kammaren afslog det hela utan votering på grund deraf, att såväl utskottets hemställan som motionärens förslag voro allt för omfattande och att man endast bitvis borde och kunde lösa arbetarefrågan.

Vid 1893 års riksdag förnyade herr E. Beckman sin vid föregående årets riksdag väckta motion och framhöll uti motiveringen dertill, att hans förslag icke afsåg s. k. näringsdomstolar, en institution som hade till uppgift att med laga kraft afdöma *rättstvister* mellan arbetare och arbetsgifvare, d. v. s. väsentligen mål rörande kränkning eller olika tydning af redan ingångna arbetsaftal. Derefter framhöll han, att förliknings- och skiljenämnder hade till mål att söka åvägabringa öfverenskommelse i godo och i vissa fall meddela utslag, med eller utan åliggande för parterna att rätta sig derefter, i *intressetvister* mellan arbetstagare och arbetsgifvare, d. v. s. väsentligen tvister rörande arbetslön, arbetstid och arbetssätt, personlig behandling och andra ämnen, som kunde göras till föremål för aftal för framtiden.

Sedan Andra Kammarens tredje tillfälliga utskott gifvit en framställning om skilnaden mellan rättstvister och s. k. intressetvister samt redogjort för förhållandena i Frankrike, Belgien, Schweiz, Österrike, Tyskland, Italien, England och Nordamerikas Förenta stater, äfvensom framstält en kortfattad historik öfver frågans läge i vårt land, kom utskottet till ett afstyrkande utlåtande.

Det hufvudsakliga skäl, på grund af hvilket utskottet afstyrkte motionen, var, att motionären i sin motion uttryckligen förklarat sig ej afse rättstvister, men att utskottet ansåg olämpligt, att lagstiftningsåtgärder vidtoges för åstadkommande af förliknings- och skiljenämnder utan att afseende äfven fästes vid detta slag af tvister.

Andra Kammaren biföll utskottets hemställan, men med ogillande af motiveringen.

År 1895 föreslog herr David Bergström uti en inom Andra Kammaren väckt motion, »att Riksdagen måtte i skrifvelse till regeringen anhålla om utredning, i hvad mån en ändamålsenlig lagstiftning till biläggande af rätts- och intressetvister mellan arbetare och arbetsgifvare må genom utveckling af gällande lag eller antagande af ny lag kunna vinnas; samt anhålla, att regeringen ville, efter verkställd utredning, inför Riksdagen framlägga de förslag, hvartill utredningen kan föranleda». I motionens syfte instämde sex af kammarens ledamöter.

Motionären anslöt sig fullständigt till den af 1893 års utskott uttalade uppfattningen, att, när en utredning och eventuelt ett lagstiftningsarbete på detta område skulle företagas, dessa borde omfatta såväl rätts- som intressetvister mellan arbetsgifvare och arbetare. Frågan borde öfverlemnas till regeringens förberedande pröfning i hela dess vidd, och detta syntes honom fördelaktigt ur flera synpunkter, icke minst ur den, att Riksdagen då icke behöfde i förväg och i frågans outredda skick göra något uttalande eller ens någon antydan om, huru Riksdagen ansåg den bäst kunna lösas. I saknad af tillfyllestgörande arbetsstatistik vore det motionären omöjligt att framställa någon öfversigt öfver de senare årens tvister mellan arbetare och arbetsgifvare i vårt land, öfver antalet arbetsinställelser och arbetsstängningar, öfver antalet i tvisterna inbegripna arbetare och arbetsgifvare, öfver de offer af ekonomisk och annan art, som strejkerna och arbetsstängningarna kostat de stridande parterna; men det hade erfarenheten lärt, att de sätt, på hvilka dessa tvister vid den tiden löstes, icke vore till synnerlig fördel för vare sig de tvistande eller för samhället.

Andra Kammarens första tillfälliga utskott tillstyrkte enstämmigt »att Andra Kammaren ville för sin del besluta, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida och i hvilken utsträckning en lagstiftning för biläggande af tvister mellan arbetare och arbetsgifvare må anses för vårt land behöflig och lämplig, samt om framläggande för Riksdagen af de förslag, hvartill denna utredning kan föranleda».

Såsom hufvudskäl för sitt tillstyrkande framhöll utskottet, *att* frå-

gan om lämpligaste sättet för biläggande af tvister mellan arbetsgifvare och arbetstagare var en angelägenhet, som otvifvelaktigt påkallade statsmakternas uppmärksamhet, *att* samhället hade stort intresse af att dylika tvister i möjligaste mån förebyggdes, *att* samhällsintresset icke kunde tillgodoses genom de tvistandes egna åtgärder, och *att* frågan om behofvet af en *lagstiftning* till biläggande af omhandlade tvister äfven i vårt land syntes utskottet väl förtjent af en närmare utredning. Utskottet fann det vara en gifven fördel, om den ifrågasatta lagstiftningen kunde vinnas genom en organisk utveckling af den nu bestående.

Andra Kammaren biföll utskottets tillstyrkande hemställan med 105 ja emot 85 nej.

Första Kammarens första tillfälliga utskott afstyrkte i sitt utlåtande bifall till Andra Kammarens beslut. Om ock den ifrågasatta lagstiftningen varit nyttig i utlandet, der förhållandena i mycket vore annorlunda och så omfattande, att arbetsgifvarne i regeln icke komme i någon personlig beröring med sina arbetsledare, så utgjorde detta enligt utskottets uppfattning icke tillräcklig anledning att införa sådan nyhet i svensk lagstiftning, der förhållandena vore mindre och der i allmänhet känslan af samhörighet mellan husbonden och hans underhafvande ännu fortlefde. Nödig varsamhet syntes bjuda att icke inslå på lagstiftningens väg, innan mera erfarenhet vunnits inom landet, huruvida icke nämnder, tillkomna efter frivillig öfverenskommelse och sammansatta efter hvad förhållandena för hvarje fall fordrade, kunnat vara tillfyllest. Lagstiftning å förevarande område vore i mer eller mindre mån ett bindande af kapitalets och arbetets fria samverkan. Måhända vore den tid icke så långt aflägsen, då dessa nämnder finge makt att i vissa fall bestämma arbetslönens storlek med mera dylikt, hvilket ledde in uti sådana samfundsförhållanden, som icke vore eftersträfvansvärda. Slutligen anmärktes, att skrifvelseförslaget icke innehölle någon ledning för Kongl. Maj:t, samt att utredningen skulle till en början afse undersökning, *huruvida* den ifrågasatta lagstiftningen ansåges för landet behöflig, men att grunderna för den påtänkta lagstiftningen förefölle i så hög grad oklara och sväfvande, att detta visade, det åsigterna i frågan ej vunnit den stadga, att tidpunkten för en skrifvelses aflåtande i ämnet då kunde vara inne.

Första Kammaren biföll utan diskussion utskottets afstyrkande hemställan.

Uti en vid 1897 års riksdag inom Första Kammaren väckt motion föreslog herr Ljungberg, att en lag om skiljemän i mål angående arbetsinställelser måtte stiftas.

Uti motiveringen till denna motion framhöll motionären nödvändigheten af att så snart möjligt vore bringa en strejk till afslutning, och att man dåmera i flera andra länder ansett enda sättet att bilägga stridigheterna mellan arbetsgifvare och arbetare vara att upprätta skiljedomstolar. Visserligen stadgades genom »Lag om skiljemän» den 28 oktober 1887 att i tvistemål en hvar af parterna kunde påkalla skiljeaftal genom skiljemän. Ett tillägg till nämnda lag angående arbetsinställelse skulle måhända varit lämpligast; men då dithörande frågor vore af ganska skiljaktig beskaffenhet emot dem i andra tvistemål, saknades icke skäl, att en särskild lag om skiljemän i mål angående arbetsinställelser stiftades. Derjemte angaf motionären några hufvuddrag af de föreskrifter, som han tänkt sig vara angelägna och som redan delvis voro antagna i andra länder.

Lagutskottet, till hvilket denna motion hänvisats jemte två motioner om lagstiftningsåtgärder till skydd för ingångna arbetsaftal, den ena af herr Ljungberg i Första Kammaren, den andra af herr Jakobson i Andra Kammaren, behandlade alla tre motionerna i ett och samma betänkande, enär utskottet ansåg motionerna hafva det syftet gemensamt att söka så vidt möjligt vore förebygga eller åtminstone förminska de skadliga verkningarna af arbetsinställelser till trots af ingångna arbetsaftal.

I sitt utlåtande framhöll lagutskottet bland annat, dels att skiljemänsinstitutet, hvilket för öfrigt icke torde hafva omfattats med det förtroende eller visat sig medföra den praktiska nytta, som man vid stiftande af gällande lag om skiljemän förväntat, icke borde påtvingas de parter, som icke voro ense om att anlita denna utväg, dels ock att de af motionären antydda särskilda bestämmelser syntes vara både för stränga och opraktiska.

Motionen föranledde ingen Riksdagens åtgärd.

Frågan, som sålunda upprepade gånger inom Riksdagen afslagits, rönte slutligen ett gynnsammare mottagande vid 1899 års riksdag, der ämnet bragtes å bane genom tre särskilda motioner, nämligen inom Första Kammaren af herr Olof Björklund m. fl. samt inom Andra Kammaren dels af undertecknad Göthberg, dels af herr David Bergström m. fl.

I de båda förstnämnda motionerna föreslogs:

»att Riksdagen måtte genom skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om utredning rörande lämpligheten af en lagstiftning i fråga om förlikningS- och skiljenämnder mellan arbetare och arbetsgifvare, samt om framläggande för Riksdagen af de förslag, som med anledning häraf må synas påkallade».

I den af herr Bergström m. fl. väckta motionen hemställdes:

»att Riksdagen måtte i skrifvelse till regeringen anhålla om utredning, i hvad mån en ändamålsenlig lagstiftning till biläggande af rätts- och intressetvister mellan arbetare och arbetsgifvare må genom utveckling af gällande eller antagande af ny lag kunna vinnas, samt om framläggande för Riksdagen af de förslag, hvartill denna utredning kan föranleda».

Till stöd för den af undertecknad Göthberg väckta motionen anfördes till en början, att större utsigt förefunnes att undgå de skadliga arbetsinställelserna, om man i tid, d. v. s. redan under fredens dagar, och innan lidelserna å ömse sidor inkräktat på den lugna besinningen, ville utse opartiska medlare. I enlighet med denna uppfattning hade i utlandet upprättats stående förlikningsnämnder, hvilka vore dels frivilliga dels obligatoriska. De frivilliga nämndernas utlåtanden kunde af den förlorande parten respekteras eller icke, allt efter hans fria skön, hvaremot de obligatoriska vore utrustade med full dömande myndighet och dryga böter stadgade för försummelse att åtlyda deras domar. Den sistnämnda principen hade sedan år 1894 med stor framgång användts i Nya Zeeland. Hörnstenen i förlikningssystemet vore emellertid, att tvistepunkterna förelades förtroendemännen och å sammanträde med dem gemensamt dryftades, hvarigenom en garanti vunnes mot öfverilade steg. Samhället beginge en försummelse, om det icke undersökte, i hvilket omfång och på hvad sätt förliknings- och skiljedomsväsendet äfven i vårt land kunde främjas på lagstiftningsväg. Utredningen häraf kunde dock ske endast genom regeringen.

I motiveringen till den af herr Bergström m. fl. framburna motionen framhölls, att under de fyra år, som förflutit, sedan Andra Kammaren, enligt hvad ofvan förmäles, fattade beslut om skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om utredning i förevarande ämne, men Första Kammaren afslog skrifvelseförslaget, åsigterna i frågan förändrats till förmån för lagstiftning å hithörande områden. För att bedöma, i hvad mån åtgärder från statens sida vore påkallade för biläggande af arbetstvister, erfordrades utredning, i hvilken omfattning dylika tvister förekommit i vårt land. Det gälde att få kännedom om antalet arbetsinställelser, antalet i tvisterna inbegripna arbetsgifvare och arbetare, betydenheten af de offer, som arbetsinställelserna vållade de stridande parterna o. s. v. Då dessa offer icke vore små, skulle båda parterna säkerligen gerna se, att staten gjorde hvad den kunde för att så vidt möjligt nedbringa dessa offer. Inom arbetarekretsar hade man sedan länge uttalat sig härför, och bland arbetsgifvare hade frågan

om organiserade förlikningsdomstolar likaledes allvarligt diskuterats och planer utarbetats. På grund häraf syntes tidpunkten nu vara inne för staten att vidtaga någon åtgärd. Motionärerna ansåge det icke lämpligt att i förväg uttala sig om formerna och gränserna för en ev. lagstiftning i ämnet, men ville dock uttala den uppfattningen, att densamma borde omfatta såväl rätts- som intressetvister.

På grund af de sålunda väckta motionerna tillstyrkte hvardera kammarens vederbörande tillfälliga utskott:

att kammaren måtte för sin del besluta, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes efter erforderlig utredning taga under öfvervägande frågan om inrättande af förlikningS- och skiljenämnder i intressetvister mellan arbetsgifvare och arbetare samt derefter för Riksdagen framlägga de förslag, som kunde finnas påkallade.

Riksdagen biföll hvad sålunda blifvit hemställdt och aflät till Kongl Maj:t und. skrifvelse i ämnet den 8 maj 1899. Efter att hafva uttalat sin öfvertygelse om lämpligheten af en lagstiftning angående förlikningsoch skiljenämnder till biläggande af tvister mellan arbetsgifvare och arbetare, anförde Riksdagen i nämnda skrifvelse hufvudsakligen följande.

Beträffande frågan, i huru vidsträckt mån sådana nämnder skäligen kunde ifrågasättas till införande hos oss, funne Riksdagen, att, då rättstvister mellan arbetsgifvare och arbetare torde vara mindre vanliga i vårt land och några särskilda skäl för bildande af specialdomstolar för dessa tvister icke syntes föreligga, dylika tvister fortfarande borde tillhöra de allmänna domstolarnes handläggning, der parterna ej ville för tvistens slitande anlita lagen om skiljemän den 28 oktober 1887. Naturligtvis vore parterna alltid oförhindrade att åt hvilken som helst person eller myndighet, om hvilken de kunde förena sig och som kunde vilja mottaga förtroendet, uppdraga att söka bemedla förlikning dem emellan. Riksdagen hölle således före, att inrättandet af de ifrågasatta förlikningsoch skiljenämnderna endast borde afse de s. k. intressetvisterna eller, närmare bestämdt, sådana tvister, hvilka icke tillhörde domstols handläggning.

Lika litet som en arbetare kunde tvingas att, sedan den öfverenskomna arbetstiden gått till ända, qvarstanna i arbetsgifvarens arbete, lika litet kunde en arbetsgifvare tvingas att drifva ett verk eller en affär under förhållanden, som han funne för sig ej förmånliga eller törhända rent af förlustbringande. Verkställandet af den skiljedom, en nämnd kunde fälla i tvist mellan arbetsgifvare och arbetare, måste således bero på parternas godkännande af densamma. Ett annat förhål-

lande syntes icke vara med vår rättsuppfattning förenligt. Vore man således ense om, att sådan skiljedom ej kunde gå i verkställighet annorledes än efter parternas medgifvande, och vore det uppenbart, att en förlikning förutsatte båda parternas biträdande af densamma, syntes det ej heller böra ifrågasättas, att någon skulle kunna, mot sin vilja, tvingas att deltaga i de af förlikningS- eller skiljenämnd anordnade förhandlingar, hvilkas resultat han ju kunde vara på förhand besluten att icke godkänna. En sådan rättighet att undandraga sig förhandlingar inför förlikningS- eller skiljenämnd syntes vara dess nödvändigare, som framställda påståenden stundom kunde vara af den art, att någon förhandling om dem icke kunde medgifvas. Fullständig frivillighet syntes således vara grunden för anlitandet af nämnden. Under sådan förutsättning torde ock nämndens verksamhet blifva mest fruktbärande.

Vidare ville det synas lämpligt och ändamålsenligt, att, enligt föredömet i de flesta främmande länder, förlikningS- och skiljenämnder, derest ett sådant institut infördes i vår lagstiftning, blefve åtminstone delvis permanenta, hvarigenom deras auktoritet och opartiskhet skulle främjas.

Riksdagen tänkte sig således en förlikningS- och skiljenämnd möjlig endast såsom en organisation, som vid intressetvister mellan arbetsgifvare och arbetare erbjöde sin bemedling för åstadkommande af förlikning eller sin åtgärd för åstadkommande af skiljedom, utan att dock part finge anses pligtig att antaga den erbjudna bemedlingen eller ställa sig en meddelad skiljedom till efterrättelse.

Riksdagen föreställde sig, att i förlikningS- och skiljenämnderna borde ingå, förutom möjligen andra, arbetsgifvare och arbetare till lika antal. Derigenom betryggade man, att båda sidornas sakkunskap och omdöme blefve representerade i nämnderna. Ledamöter, som utsåges på förhand, borde tillsättas på viss tid. Att närmare yttra sig angående nämndernas sammansättning syntes emellertid Riksdagen ej lämpligt.

Denna Riksdagens skrifvelse föranledde, vid underdånig föredragning, tillsättande af komitén.

Då komitén nu öfvergår till att redogöra för hvad som enligt komiténs åsigt lämpligen bör å nu förevarande område hos oss från det allmännas sida åtgöras, framställer sig närmast den frågan, huruvida några särskilda domstolar böra upprättas för afdömande af sådana

arbetstvister, som hafva karakter af rättstvister i inskränkt och egentlig bemärkelse och hvilka alltså, med hänsyn till beskaffenheten af det anspråk, som i dem föreligger, kunna enligt gällande processregler göras till föremål för rättegång.

Såsom af förestående redogörelse framgår, har man i utlandet flerestädes öfverlemnat dylika tvisters handläggning till särskilda institutioner eller speciella yrkesdomstolar. Ehuru komitén hvarken vill bestrida giltigheten af de grunder, som härvid varit afgörande, eller att genom upprättandet af dylika domstolar ett snabbare, enklare och billigare förfaringssätt än hvad de allmänna domstolarne erbjuda kan ernås, eller förneka, att det åsyftade resultatet — en förbättrad rättsskipning på det industriella området — ofta vunnits, eller ens påstå, att icke motsvarande inrättningar skulle kunna blifva af betydelse äfven för svenska förhållanden, har komitén likväl icke ansett sig böra i detta afseende förorda några särskilda åtgärder. Någon allmännare önskan om speciella yrkesdomstolars upprättande kan icke sägas hafva ännu gifvit sig tillkänna inom vårt land. Vid sådant förhållande, och då en förändring uti ifrågavarande rättstvisters processuella handläggning svårligen skulle kunna låta sig genomföra utan i sammanhang med en mera omfattande revision af vårt processförfarande öfverhufvud, har komitén icke ansett sig böra framlägga något förslag till anordnande af särskildt rättegångsförfarande för detta slags tvister. Komitén har härvid låtit sig bestämma jemväl af det förhållandet, att de arbetstvister, som äro egentliga rättstvister, obestridligen äro af en vida mindre social och ekonomisk betydelse än intressetvisterna. I regel äro de hvad man kallat individuella arbetstvister: de ega i allmänhet rum mellan en enskild arbetsgifvare och en eller blott ett fåtal af dennes arbetare. Medan intressetvisterna, hvilka oftast ega rum mellan ett flertal intressenter å hvardera sidan och fördenskull i allmänhet utgöra hvad man benämnt kollektiva tvister, i regeln innebära fara för och medföra arbetsinställelser, kan detta knappast sägas vara förhållandet med rättstvisterna. Det är icke dessa rättstvister, utan de från allmän social synpunkt vida betydelsefullare intressetvisterna, hvilka framför allt kräft uppmärksamhet. Icke ett ändradt eller nytt rättegångsförfarande — för frågor, hvilka egna sig för rättegång — har synts erforderligt, utan det har i främsta rummet gällt att söka åstadkomma för intressetvisterna särskildt lämpade institutioner, offentliga eller enskilda, förlikande eller skiljande, af den beskaffenhet, att man må af deras verksamhet i görligaste mån förvänta förebyggande af dylika tvister eller, der de utbrutit, deras snarast möjliga lösning.

Hvad komitén till befrämjande häraf föreslår, med hänsyn framför allt till sådana intressetvister, som äro af större och allmännare betydelse — alltså till dem, som medföra fara för eller leda till arbetsinställelse — är emellertid af beskaffenhet att äfven kunna komma egentliga rättstvister till godo. De medlings- och förlikningsförsök, som komiténs förslag åsyftar, liksom ock det skiljeförfarande detsamma ställer i utsigt, kunna komma till användning äfven vid tvister af rättslig innebörd och torde jemväl blifva i sådant afseende anlitade, hvarigenom ock behofvet af speciella industridomstolar bör blifva än mindre kännbart. I det författningsförslag, som komitén framlägger, har det fördenskull ej heller gjorts behof att skilja mellan intressetvister och rättstvister, om än det kan sägas, att det särskildt är till det förra slagets tvister, som komiténs förslag hänför sig.

Innan komitén redogör för de former, under hvilka komitén tänkt sig ett förlikningS- eller skiljeförfarande af antydt syfte bäst kunna befrämjas, torde komitén böra här något närmare angifva den allmänna karaktären af det framlagda förslaget och i sådant hänseende till besvarande upptaga den frågan, huruvida den tillärnade nya lagstiftningen bör byggas på grundvalen af de tvistande parternas fria sjelfbestämningsrätt, sådan denna eljest inom vår lagstiftning i allmänhet gör sig gällande, eller om man på förevarande område bör i en eller annan form försöka sig på någon utsträckt användning af statens tvångsmakt.

Härvid möter i första rummet den frågan, huruvida parterna i en arbetstvist kunna tvingas att åvägabringa ett förlikningS- eller skiljeförfarande. Denna fråga torde tvifvelsutan böra besvaras nekande. Parterna i en intressetvist äro icke bundna vid hvarandra med något rättsligt band; frågan, huruvida de vilja med hvarandra ingå något nytt aftal, måste tillhöra deras eget fria bedömande, men dermed synes det ock böra vara öfverlemnadt åt deras eget afgörande, huruvida de för åstadkommande af ett dylikt aftal skola med hvarandra ingå i något som helst förlikningS- eller skiljeförfarande. Och hvad beträffar de arbetstvister, som äro egentliga rättstvister, synes det ej heller öfverensstämma med vår rättsåskådning att söka i en eller annan form framtvinga ett dylikt förfarande.

Hafva emellertid parterna förmått sig att andraga sina yrkanden inför en förlikningsinstitution och har inför denna ett förlikningsfördrag dem emellan kommit till stånd, eller har en sådan lösning af tvisten väl icke kunnat åstadkommas, men parterna, sedan alla försök i sagda riktning visat sig fruktlösa, öfverlemnat pröfningen af sina anspråk åt en skiljeinstitution, hvars utlåtande de förbundit sig att efterkomma,

framställer sig den frågan: kan och bör staten försöka att genom några särskilda åtgärder tvångsvis betrygga genomförandet af hvad sålunda blifvit öfverenskommet eller bestämdt? Bör i sådant hänseende med dylika öfverenskommelser och afgörelser förbindas någon särskild rättsverkan utöfver den, som är att härleda ur vår lagstiftnings allmänna grunder?

Att den rättsverkan, som enligt vår lagstiftning tillkommer de öfverenskommelser och skiljeutlåtanden, genom hvilka uppkomna arbetstvister ernå sin lösning, i allmänhet icke är synnerligen betydande, är väl kändt. Tillser man närmare de fall, i hvilka en arbetstvist slutat med en förlikning eller en skiljedom, skall man finna, att den rent juridiska verkan af förlikningen eller skiljedomen icke är stor, i en mängd fall så godt som ingen.

Man måste nämligen komma ihåg, att det ingångna arbetsaftalet eller öfverenskommelsen, eventuellt åtagandet att efterkomma ett af tredje man afgifvet skiljeutlåtande, måste, för att medföra någon rättslig verkan, vara ingånget antingen mellan parterna personligen eller å deras vägnar af dertill behörigen befullmäktigade ombud. Hvar och en af de arbetare, som på ena eller andra sättet vilja komma till en uppgörelse med en arbetsgifvare och icke personligen afhandla med honom, måste sålunda på ett juridiskt bevisligt sätt ha lemnat formligt uppdrag åt ombudet att å hans vägnar afsluta aftalet eller att, om detta ej lyckas, åt en eller flera personer öfverlemna att genom ett utlåtande, med hvilket arbetaren förklarar sig vilja nöjas, skilja de tvistande emellan. Det är endast, om dessa villkor uppfyllts, som aftalet eller skiljeutlåtandet af domstol eller exekutiv myndighet kan anses bindande för eller mot den enskilde arbetaren.

Redan en flyktig bekantskap med sättet för öfverenskommelsers ingående och skiljedoms anlitande före eller under en arbetsinställelse i Sverige visar emellertid, att nyssnämnda förutsättningar ytterst sällan förefinnas. Det är en helt annan och vida formlösare metod, som vid våra arbetstvister kommer till användning. Vanligen kommer en uppgörelse parterna emellan i lyckligaste fall och med minsta svårigheter sålunda till stånd, att, sedan på ett möte af arbetarne några personer — en strejkkomité eller fackföreningens styrelse — genom mötesbeslut erhållit i uppdrag att på ett eller annat sätt söka komma till rätta med arbetsgifvaren, eventuellt genom att hänskjuta afgörandet till en eller flera personer, hvilkas utlåtande likaledes genom mötesbeslut förklaras skola lända de tvistande till framtida efterrättelse, arbetsgifvaren äfven förklarar sig villig att också för sin del låta tvisten i öfverensstämmelse

härmed regleras. Hvilka af de tvistande arbetarne, som deltagit i detta mötesbeslut och som sålunda — förutsatt att detsamma, hvilket dock torde vara temligen osäkert, finge betraktas såsom laga fullmakt för ombuden att förfara som de gjort — vore rättsligt förpliktade att ställa sig ombudens åtgöranden till efterrättelse, låter sig emellertid ej med juridisk visshet utröna. Men så länge detta ej är fallet, saknas förutsättningen för ett juridiskt bindande civilrättsligt aftal, hvars brytande skulle påkalla statens rättshjelp.

Men äfven i de jemförelsevis få fall, der en rättsligen bindande öfverenskommelse eller afgörelse kan visas hafva kommit till stånd, blir den rättsliga effekten deraf jemförelsevis ringa. Ty hvilken rättshjelp erbjuder staten till vidmakthållande och genomförande af hvad som blifvit aftaladt eller afgjordt? Förlikningsaftalets eller skiljedomens omedelbara innehåll kan exeqveras endast när det gäller betalning för redan fullgjordt arbete, således endast i fråga om rättstvister i egentlig mening. I alla andra fall, och alltså i de mest betydelsefulla, kan exekutionen afse endast skadestånd för försummad prestation. Ty å arbetarnes sida gäller det ju utförandet af ett rent personligt arbete, som omöjligen kan framtvingas. Arbetsgifvaren åter förpligtas genom aftalet eller skiljedomen till detta arbetes tillgodogörande i och ersättande genom inkomsterna af en affär, hvars fortsättande måste vara beroende af hans egen fria vilja och hvilken det står honom fritt att nedlägga. Värdet af den rätt till skadestånd, som må förefinnas, är åter skäligen obetydligt. Hvad beträffar arbetsgifvarens rätt att af arbetarne erhålla skadestånd för uraktlåtenhet att fullgöra arbete, är det ju tydligt, att denna rätt blir så godt som illusorisk ej mindre på grund af insolvens hos ett stort antal arbetare än äfven på grund af svårigheten att utkräfva skadeståndet af en stor och lättrörlig arbetareskara. Hvad åter arbetarne angår kan ju visserligen rätten att af arbetsgifvarne utkräfva skadestånd innebära en förmån, under förutsättning af arbetsgifvarens solvens. Men äfven för arbetarne torde rätten till skadestånd blifva af föga värde i jemförelse med de olägenheter i en mängd afseenden, som arbetsgifvarens aftalsbrott må hafva tillskyndat honom.

Den rättsverkan, som tillkommer aftal eller skiljedomar uti arbetstvister, är följaktligen, såsom sagdt, föga betydande. Kraften och verkan af dylika aftal och afgörelser är väsentligen att söka på ett helt annat område än det juridiska, nemligen det moraliska. Bör då, kan man fråga, den nu ifrågasatta nya lagstiftningen blifva stående vid det ringa mått af juridisk verkan, som vår hittills varande lagstiftning erbjuder, eller må man försöka att på ett eller annat sätt förstärka denna?

Det medel, hvarigenom sådant skulle åstadkommas, vore väl att söka dels i anordningar, genom hvilka man ernådde, att de arbetsaftal, som inginges, i regeln blefve afslutade under sådana former, som gjorde dem rättsligen bindande, dels genom bestämmelser, som stadgade mer eller mindre stränga påföljder för brytande af ingångna arbetsaftal. Komiterade tro icke, att man lämpligen bör försöka sig med någotdera. Hvad beträffar påföljder för ifrågavarande slags aftalsbrott, så lärer ett straffhot om fängelse eller tvångsarbete icke gerna kunna på allvar diskuteras såsom användbart på våra förhållanden. En bestämmelse om bötespåföljd kunde deremot ifrågasättas. Men oafsedt att en dylik påföljd icke skulle kunna rättvisligen stadgas för detta slag utaf aftalsbrott, utan att på samma gång göras gällande för allt annat brytande af ingångna fördrag, tror komitén, att effekten af densamma skulle blifva af föga gagn. Komitén befarar till och med, att bestämmelser af dylik syftning snarare skulle vara egnade att motverka hvad man på detta område vill vinna: åvägabringande af ett på inbördes samförstånd grundadt godt förhållande mellan arbetsgifvare och arbetare. Lärer man nu icke böra försöka att genom strängare rättspåföljder betrygga ingångna arbetsaftals helgd, så synes man ej heller hafva anledning att inlåta sig på det vanskliga försöket att utfinna former för arbetsaftalen, genom hvilka dessa i största möjliga omfattning skulle erhålla karakteren af verkligt bindande aftal. Ty då deras rättsverkan i allt fall blefve så föga omfattande, som ofvan angifvits, så hade man genom ett dylikt försök inlåtit sig på vidlyftigheter, som icke stode i skäligt förhållande till det knappa slutresultat, som dermed ernåddes.

I viss mån annorlunda ställa sig de förhållanden, som nu berörts, uti en del främmande länder. Lagstiftningen har der gått ganska långt i att söka med rättsligt tvång åstadkomma och vidmakthålla uppgörelser uti arbetstvister. Sådant är förhållandet, på sätt framgår af redogörelsen för den utländska lagstiftningen i ämnet, inom åtskilliga af de Förenta Staterna samt de australiska kolonierna, särskildt Nya Zeeland. Visserligen kan staten här ej utan vidare inblanda sig i tvisten, men det beror å andra sidan på endast den ena parten, om tvistens handläggning kommer att falla under statlig myndighets befogenhet, och denna befogenhet är vidsträckt tillmätt. Lagen har sörjt för, att det resultat, hvartill vederbörande statsmyndighet i sin behandling af tvistefrågan kommer — likasom de öfverenskommelser om arbetsvilkorens reglerande parterna på annan väg ingått — genom statens tvångsmakt bringas till utförande. Visserligen icke genom något, naturligtvis ogenomförbart direkt påbud, att arbetsgifvaren skall drifva ett företag eller

arbetaren arbeta i detsamma på de af myndigheten fastställda villkoren, men genom att stadga särskilda påföljder för underlåtenhet att vid företagets drifvande eller arbetets presterande efterkomma dessa villkor. Att så kunnat ske, sammanhänger med den utveckling, som arbetarnes sammanslutning i organisationer der uppnått och hvarpå lagstiftningen byggt. Arbetsaftalet är der å arbetarnes vägnar ingånget af en såsom juridisk personlighet inregistrerad fackförening; en skiljedom berör endast fackföreningen eller de tvistande arbetarne såsom medlemmar af en sådan, och för de böter eller viten, som olagligt handlingssätt i nyssnämnda afseenden medför, ansvarar föreningen, hvars ensak det sedermera blir att komma till rätta med medlemmarne. Med nuvarande förhållanden vore en sådan anordning hos oss fullkomligt otänkbar. Den ringa utveckling fackföreningarne i Sverige ännu uppnått — den 30 juni 1898 tillhörde af landets samtliga 288,059 industri- och grufarbetare endast 58,340 eller 20,2 % sina resp. yrkesföreningar, — den obestämda rättsliga ställning de ännu intaga, den afvoghet, med hvilken de flerstädes af arbetsgifvarne omfattas, — allt detta gör dem för närvarande föga lämpliga att bilda grundvalen för en effektiv lagstiftning angående arbetsaftalets helgd och exekution af skiljedomsutslag i arbetstvister. Hvad de såsom moraliska faktorer i detta afseende kunna åstadkomma, är en annan fråga. Men då hvarken de eller, såvidt komitén har sig bekant, några inrättningar i öfrigt lämpa sig såsom organ, genom hvilka hos oss staten på tvångets väg skulle kunna kraftigare än hvad nu är förhållandet genomdrifva åtlydnad af en ingången öfverenskommelse eller ett af tredje man afkunnadt utslag, måste lagstiftningen, åtminstone tills vidare, förklara sig oförmögen att uppfylla de icke sällan i detta afseende från olika håll med icke ringa värme och förhoppningsfullhet framställda anspråk och önskemål. Lika litet som staten trots alla de olägenheter, som en arbetsinställelse medför, under nuvarande förhållanden och med rådande uppfattning hos oss skulle kunna tvinga de stridande att söka en uppgörelse i godo, lika litet eger han något osvikligt tvångsmedel att, äfven om de slagit in på denna väg, förmå dem att åtnöjas med de resultat, som på densamma genom den ena eller andra metoden blifvit fastslagna.

I öfverensstämmelse med den rådande europeiska uppfattningen i allmänhet anser komitén sålunda, att på tvångets väg för närvarande intet på detta område står att vinna. Hvarken kunna de tvistande genom lagens makt tvingas att söka en uppgörelse inför någon slags, offentlig eller enskild, förlikande eller skiljande, institution, eller finnes det någon utsigt att åt de uppgörelser, till hvilka de på en alltigenom

frivillig väg kommit, gifva en ökad rättslig verkan utöfver den, som enligt eljest gällande rättsregler må kunna tillkomma dem. Skall något af värde kunna uträttas, måste det ske med parternas goda vilja, och hvad staten kan göra är väsentligen att vädja till denna, såväl med hänsyn till sjelfva anlitandet af förlikningsförfarandet som hvad beträffar genomförandet och vidmakthållandet af den reglering, som under detsamma kan hafva ernåtts. Lyckligtvis saknar en sådan grund för den tillärnade lagstiftningen inom vårt land icke utsigt att leda till gynnsamma och önskvärda resultat. En arbetskonflikt medför, som ofvan visats, icke minst för parterna sjelfva alltför stora olägenheter för att det icke skall ligga i deras eget intresse att förebygga eller åtminstone så snart som möjligt upphäfva densamma. Och hvad juridiska tvångsmedel knappast förmå uträtta för genomförande af träffade öfverenskommelser eller meddelade skiljeutslag, det åstadkommes i flertalet fall genom det moraliska tryck, som ett rätt organiseradt och af den allmänna opinionen buret förlikningsväsende utöfvar på de tvistande. Visserligen kan det tänkas, att ett förlikningsvis ingånget aftal eller ett afkunnadt skiljeutlåtande lemnas utan afseende af parterna eller efter kort tids förlopp af dem brytes. Och ofta hör man det påståendet, att i verkligheten så merändels är och skall blifva förhållandet. Men dels få vid sådana omdömen mången gång alla och en hvar sig förevitadt hvad allenast enstaka individer brutit, dels må man betänka, att förlikningss- och skiljeväsendet ännu icke hunnit den fasthet och stadgade tillämpning det helt visst kan komma att erhålla. Bedömes saken opartiskt, måste omdömet helt visst blifva det, att den moraliska tvångskraften redan visat sig i det stora flertalet fall innebära ett betydande stöd för förlikningsaftal och skiljedomar och att den, då en gång systemet vunnit fullt burskap i den allmänna uppfattningen, skall visa sig utgöra för detsamma en pålitlig och bärkraftig grundval. Komitén anser sig hafva så mycket större anledning till denna uppfattning, som uti vårt land förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare, hvad man än må säga och lära om dess rent ekonomiska karakter, dock uppfattas såsom i väsentlig mån ett personligt förhållande med alla de moraliska band och förpligtelser, som ur ett dylikt förhållande härflyta. Der en sådan uppfattning är rådande, har man vid lagstiftning af nu ifrågavarande slag en god grund att bygga på, och man behöfver föga sörja öfver, att man icke lyckas åstadkomma någon utsträckt och skärpt användning af statens tvångsmakt, så mycket mindre som de juridiska och de moraliska medlen för upprätthållande af förlikningar och skiljedomar på förevarande område nästan kunna sägas stå i omvändt för-

hållande till hvarandra, och man fördenskull kunde löpa fara att, i samma mån man litade till de förra, försvaga de senare, hvilket åter skulle vara till ringa båtnad.

Man kunde tycka, att om en lagstiftning angående förliknings- och skiljeförfarande i arbetstvister väsentligen har att bygga på parternas egen försonlighet, innehållet af samma lagstiftning likasom ock den verkan, densamma kan förväntas åstadkomma, måste blifva föga omfattande. Att densamma till sitt innehåll blir skäligen begränsad är ju gifvet; men komitén håller före, att dess verkningar det oaktadt kunna blifva ganska gagneliga.

Hvad då beträffar den närmare beskaffenheten af de åtgärder, som från nu angifna allmänna ståndpunkt kunna af det allmänna vidtagas till befrämjande af arbetstvisters lösning, så måste desamma framför allt gå ut på att söka mellan de tvistande parterna åvägabringa en ordnad, allsidig och väl ledd gemensam förhandling.

En arbetskonflikt medför, såsom ofvan nämnts, icke minst för parterna sjelfva alltför stora olägenheter, för att det icke skulle ligga i deras intresse att söka komma till rätta med hvarandra utan anlitande af sådana kampmedel som strejk, lockout och dylikt. Men för detta ändamål kräfves ett ingående och i möjligaste mån lidelsefritt öfvervägande af de kolliderande intressena, deras allsidiga vägande emot hvarandra, för att sålunda få utrönt, hvilkendera sidans anspråk är det i såväl ekonomiskt som andra hänseenden mest berättigade. Det gäller då blott att söka få ett sådant utrönande till stånd. Ett sådant utrönande är i de flesta fall omöjligt att företaga af den ena parten ensam, för hvilken alla de omständigheter, som betinga och stödja motståndarens anspråk, icke kunna vara fullständigt kända. En gemensam förhandling, under hvilken de framställda fordringarna allsidigt belysas och från olika synpunkter uttömmande debatteras, är oundgänglig, om utan strid klarhet skall vinnas i frågan om, hvems anspråk är det bäst grundade. Det är uteblifvandet eller det alltför sena anordnandet af en sådan förhandling, som i de allra flesta fall framkallar arbetsinställelsen. Och att detta så ofta blir händelsen, att regelbundna och ordnade förhandlingar parterna emellan ännu äro jemförelsevis ovanliga företeelser inom vår industriella värld, beror i sin ordning delvis på en viss motvilja hos arbetsgifvarne att inlåta sig i underhandlingar med arbetarnes representanter, men äfven

på båda parternas obenägenhet att genom att framställa förslag om en dylik förhandling företaga en åtgärd, som af motståndaren kan tolkas som en svaghet i den ekonomiska positionen. Ingen vill här gerna taga första steget, och när sent omsider den utbrutna arbetsinställelsens olägenheter tvinga vederbörande att under en eller annan form komma tillsammans i och för förhandling, äro sinnena efter stridens förluster och missräkningar alltför upphetsade och förbittrade, för att en uppgörelse utan stora svårigheter och slitningar skall lyckas komma till stånd.

Det bästa sätt, hvarpå dylika förhandlingar kunna åvägabringas, är otvifvelaktigt att söka deri, att inom särskilda arbetsgrenar nämnder, innefattande representanter för både arbetsgifvare och arbetare, genom fri öfverenskommelse mellan parterna tillsättas på förhand och medan förhållandena äro fredliga, med uppgift att medelst öfverläggningar och förhandlingar söka undanrödja anledningar till misshälligheter eller, der tvister utbrutit, bilägga dem. Till dylika institutioner, hvilkas tillkomst måste bero af parternas egen insigt om deras gagn och hvilkas organisation och verksamhetsuppgift naturligen böra vara öfverlemnade åt parternas fria bestämmande, kan staten icke intaga annan ställning än att möjligen söka uppmuntra till deras upprättande och lemna något biträde vid deras anordnande. Derom får komitén tillfälle att nedan vidare något yttra sig.

Men dylika institutioner finnas icke ännu hos oss i afsevärd omfattning, och det torde kanske dröja länge, innan de allmännare komma till stånd. Om nu en arbetstvist utbryter inom yrkesgren, der man icke på angifvet sätt på förhand sörjt för ett ordnadt förhandlingsförfarande i händelse af tvist, erbjuder sig ett tillfälle för det allmänna att direkt mellankomma. Hvad de tvistande af sig sjelfva antingen alls icke eller i bästa fall alltför sent kunna förmå sig till, att nämligen sammankomma till den för uppgörelses vinnande oundgängliga förhandlingen, det bör en af staten tillsatt funktionär söka åstadkomma, och det är all anledning att antaga, att ett sådant försök skall lyckas. En sådan funktionär, i besittning af lämpliga personliga egenskaper och utrustad med den auktoritet, som ett offentligt uppdrag medför, skall möta ett helt annat svar på en inbjudan till förhandling än det, som motpartens ofta illa sedda ombud och representanter ännu i allmänhet ha att emotse. En sådan förtroendeman, som tillträder sitt värf med grundliga insigter i ekonomiska och industriella förhållanden, särskildt rörande det distrikt, för hvilket han är satt att verka, som med vaket öga följer skiftningarna i förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare och som särskildt

genom personligt sammanträffande med parterna sökt sätta sig in i den tvist, som föreligger, skall med sin af verksamheten ytterligare utvecklade takt och grannlagenhet med lätthet kunna välja det ögonblick, då han med hopp om framgång kan ställa en anmodan till parterna att inför honom sammankomma till förhandling med hvarandra, för att möjligen komma till en uppgörelse, samt att, i afbidan på denna och för att icke försvåra utsigterna för densamma, icke vidtaga eller vidhålla arbetsinställelse. Riktas, utan någon slags offentlighet, från ett dylikt förtroendeingifvande håll och innan ännu parterna hvar och en bitit sig fast i sin ensidiga uppfattning af tvisten och genom hänsynslösa åtgärder å motpartens sida blifvit ännu ovilligare att lyssna till hans andraganden, en sådan hemställan till de stridande, kan det knappast fela, att densamma jakande blifver besvarad.

Emellertid får man icke förutsätta, att så alltid blir händelsen. Endera parten, eller kanske båda, kan af vissa motiv — af okunnighet om förhandlingens betydelse, af missriktad tilltro till sin saks styrka eller, om det är arbetsgifvaren, af motvilja mot någon utanför stående inblandning i en sak, som endast rör honom och »hans» arbetare — vara så ovillig att inlåta sig på en dylik förhandling, att han nekande besvarar den framställda anmodan. Denna har sålunda i den form, hvari den framställdes, icke varit nog kraftig att påverka honom; det gäller då att söka göra den mera effektiv och att öfvervinna de nyssnämnda motivens inflytande genom andra. Detta vinnes genom att draga saken inför allmänna opinionens domstol, inför hvilken den, som vägrar att infinna sig till förhandling och der utveckla och försvara grunderna för sitt anspråk, gifvetvis måste komma att anses drifva och förfäkta en sjuk sak. Dermed äro allmänhetens sympatier förda öfver på motståndarens sida, ett förhållande, som icke allenast är af moralisk, utan äfven af ekonomisk betydelse, då de icke sällan taga sig uttryck i pekuniärt understöd åt den, som i känslan af en rättfärdig sak icke ryggar tillbaka för att med skäl och grunder försvara densamma. Det är af denna farhåga för att få allmänna opinionen emot sig, som lagstiftningen här bör begagna sig.

Om derför parterna — eller endera af dem — icke efterkomma den af den offentliga myndigheten under mera enskild form till dem riktade anmodan att sammankomma till förhandling, bör sådan kallelse genom offentlig kungörelse framställas. Skulle åter detta ej leda till afsedt resultat, må det officiellt bringas till allmänhetens kunskap, att bemedlingsförsöket strandat på parts vägran att inlåta sig i förhandlingar. Något längre gående tvång för att söka förmå vederbörande

till gemensam förhandling torde ej böra ifrågasättas. Å den offentliga funktionärens sida är tills vidare ingenting att göra, förr än parten, der han icke på stridens väg lyckats drifva sin sak igenom, af krigets olägenheter föranledes att anlita den fredliga förhandlingens metod, då det allmännas representant gifvetvis är oförhindrad att vidare egna sina bona officia åt saken.

Har det deremot lyckats den offentliga funktionären att få parterna — sjelfva eller genom representanter — tillsammans inför sig, gäller det att anknyta till den villighet, de redan härvid ådagalagt, för att söka komma till en fredlig uppgörelse. Att uppställa några bestämda regler för det förfaringssätt, han härvid har att iakttaga, låter sig icke på förhand göra. Man kan endast som en hufvudprincip framhålla, att då hans framställningar och förslag för sitt förverkligande alltigenom förutsätta parternas goda vilja, utan hvilken de måste stanna vid tomma uttalanden, han måste noga akta sig för hvarje tillvägagående, som ens kan framkalla skenet af, att han gentemot de tvistande vill åberopa sig på något slags tvångsmakt, som han i sjelfva verket icke i minsta mån besitter. För öfrigt kan man blott påpeka, att han har att tillse, att tvistens föremål noga preciseras, att de framställda anspråken och grunderna för desamma klart angifvas, och att skälen för motpartens vägran att godkänna dem likaledes tydligen utvecklas, samt slutligen att han, sedan anspråken på båda sidor bestämdt föreligga, bör hemställa, huruvida icke för öfverenskommelses vinnande jemkningar eller medgifvanden äro möjliga, och dervid sjelf framställa förslag, som för detta ändamål kunna synas lämpliga. Allt detta under lugn och opartisk ledning med noga öfvervakande, att förhandlingarne röra sig inom den föreliggande tvistefrågan, att för densamma oväsentliga omständigheter lemnas å sido och framför allt, att uttryck af personlig bitterhet, såsom endast egnade att försvåra uppgörelsen, undvikas. Hufvudvillkoret för ett godt resultat är frågans lugna och alltigenom sakliga behandling.

Lyckas det emellertid icke, trots alla försök, att leda de tvistande in på den fredliga uppgörelsens väg, måste han förklara sin verksamhet som förlikningsorgan afslutad. Men innan han ser sig nödsakad att lemna hela tvistefrågan åt dess öde, kan han som en ytterligare utväg — men med samma frihet för parterna att nekande besvara denna framställning som de föregående — hemställa till parterna att, då det nu visat sig omöjligt för dem att genom egna medgifvanden komma till en uppgörelse, men en slutlig fredlig lösning af frågan dock ligger i bådas intresse, åt en eller flera personer uppdraga att efter

allsidig pröfning, om och i hvilken mån de från ena eller andra sidan framställda anspråken kunna vara befogade och på hvilket sätt följaktligen tvisten rättast bör lösas, skilja de tvistande emellan, för hvilket syftes vinnande han derjemte har att erbjuda sig att, om så finnes behöfligt, söka utjemna de meningsskiljaktigheter, som kunna uppstå angående valet af ofvannämnda personer, och i öfrigt tillhandagå med de åtgöranden, som kunna bidraga till, att det af de tvistande önskade afgörandet verkligen kommer till stånd. Det förfaringssätt, han sålunda hemställer till parterna att anlita, är hvad som i det allmänna språkbruket redan erhållit benämningen »skiljedom». Men ehuruväl i denna hemställan enligt komiténs mening borde som ett ovillkorligt moment ingå, att de tvistande på förhand utfäste sig att efterkomma de nämnda personernas, de s. k. »skiljedomarnes» utlåtande, är det af skäl, som redan förut utförligare framlagts, här ingalunda i allmänhet fråga om en »skiljedom» i ordets teknisk-juridiska mening och i den betydelse, som uttrycket enligt 1887 års lag om skiljemän innebär. Här är, utom i de mera sällan förekommande fall, att föremålet för striden varit en fråga af tvistemåls beskaffenhet, hvarom förlikning kunnat träffas, och parterna derjemte hvar och en för sig lagligen och på behörigt sätt förbundit sig att åtnöjas åt »skiljedomarnes» utslag, ingalunda fråga om en juridiskt exigibel dom, utan, som ofvan visats, är utslagets helgd endast moralisk, hvilket emellertid ingalunda innebär, att densamma skulle vara fullständigt blottad på effektivitet. Äfven här är den allmänna opinionen en faktor, som icke får lemnas ur räkningen. Man utsätter sig icke gerna för att inför denna makt stämplas som löftesbrytare, och lika motvilligt underkastar man sig förödmjukelsen att af denna opinion betraktas som maktlös i sitt förhållande till de skaror, hvilkas förtroendemän och ledare man varit. Det ligger sålunda t. ex. i arbetarerepresentanternas eget intresse att med alla de maktmedel, som stå till deras rådighet — och dessa äro äfven hos oss med vårt ännu föga utvecklade fackföreningslif redan nu icke obetydliga — söka förmå hufvudmännen att icke komma ombudens åtgärder på skam. Den hittills hos oss vunna erfarenheten såväl från förlikningsoch skiljedomsväsendets som från öfriga öfverenskommelsers område, angående hvilken den ofvan meddelade historiken afsett att lemna bidrag, berättigar också till goda förhoppningar om ett lojalt tillvägagående för framtiden.

Men den offentliga myndighetens uppgift skulle icke vara afslutad med nu angifna verksamhet vid hotande eller redan utbrutna arbetstvister. Det inflytande på arbetsförhållandets lugna och ostörda utveck-

ling, som på förhand genom arbetsgifvares och arbetares egen försorg upprättade förliknings- och skiljenämnder inom olika näringsgrenar utöfvat, har öfverallt visat sig vara af den gagneliga natur, att det, på sätt ofvan framhållits, bör ligga i statens intresse att i sin mån främja uppkomsten af dylika inrättningar. Och i den funktionär, som fått i uppdrag att medverka vid de redan aktuella tvisternas reglerande, eger staten ett synnerligen lämpligt organ att äfven tillvarataga denna nya uppgift. Med den auktoritet på detta område, som detta organ besitter, skola dess bemödanden att verka för dylika nämnders upprättande med så mycket större sannolikhet krönas med framgång, som den rika, genom studium af in- och utländska institutioners verksamhet alltjemt tillväxande erfarenhet, som står honom till buds, med lätthet åvägabringar förslag, som för vederbörande näringsgrenars behof visa sig användbara. Att på förhand gifva några anvisningar angående sättet för tillvägagåendet härvid torde icke befinnas lämpligt, då hvarje reglemente för en dylik institution noga måste smyga sig efter den näringsgrens förhållanden, detsamma är afsedt att reglera. Den brokiga mångfald, som stadgarne för de hittills framgångsrikaste förliknings- och skiljenämnderna, de engelska, förete, visar också, att nödig hänsyn måste tagas till de olika industriernas vexlande kraf.

Hvad i öfrigt beträffar förhållandet mellan den från det allmännas sida tillsatta förlikningsfunktionären samt de enskilda förlikningsnämnderna, håller komitén före, att dessa senares auktoritet skulle komma att undergräfvas, om redan endera af de parter, som ingått öfverenskommelse att hänskjuta uppgörelsen af sina tvister till en sådan privat institution, vid någon anledning till tillfällig missbelåtenhet med densamma eller när han befarade ett för sig ogynnsamt utlåtande i den föreliggande tvisten, vore i tillfälle att med förbigående af denna institution kunna påfordra statsfunktionärens ingripande. Den enskilda institutionens olämplighet för sin uppgift bör först då anses konstaterad och en annan utväg vara af nöden, när ingendera af parterna vill anlita dess biträde i den pågående tvisten, utan båda begära det offentligas mellankomst, hvilken i sådan händelse, men icke förr, bör ställas till deras förfogande.

Hvad staten på förevarande område hos oss kan åstadkomma blir sålunda enligt komiténs åsigt upprättandet af ett det allmännas organ, som, för uppgörelses åstadkommande, vid lämplig tidpunkt söker föra de tvistande till en förhandling tillsammans och dervid genom framställande af förslag om befogade jemkningar och tillmötesgåenden eller om tvistens hänskjutande till tredje mans afgörande samt genom erbju-

dande af sitt biträde härvid på allt sätt söker framkalla en dylik uppgörelse, och som vid sidan af denna sin verksamhet söker förmå arbetsgifvare och arbetare att sjelfva på förhand upprätta permanenta inrättningar, genom hvilka på förhandlingens väg arbetstvister förekommas eller biläggas och arbetsförhållandets lugn och ostördhet bevaras. Ett statens inskridande derutöfver låter sig icke genomföra utan genomgripande förändringar på åtskilliga andra områden af lagstiftningen, åtgärder, för hvilka hvarken åskådning eller förhållanden i öfrigt här i landet ännu på långt när äro tillräckligt mogna.

Af det hittills sagda framgår, att komitén ansett ofvannämnda uppgifter, hvilka skulle från det offentligas sida utöfvas, kunna fullt effektivt tillvaratagas af en ensam person, en s. k. förlikningsman, som skulle för visst distrikt förordnas. I denna mening hafva emellertid icke alla komiténs ledamöter instämt. De, som härutinnan varit skiljaktiga, hafva hållit före, att förlikningsmannen, på samma gång som han hade att förrätta vissa åligganden på egen hand, för andra och mera vigtiga, enkannerligen för den egentligen medlande verksamheten vid utbrutna arbetstvister, behöfde vid sin sida hafva en, genom arbetsgifvares och arbetares val tillkommen, af fyra bisittare — hälften från hvardera sidan — bestående nämnd, såsom hvars ordförande han skulle fungera.

Till stöd för denna senare uppfattning har gjorts gällande, att förlikningsmannen, huru framstående egenskaper han än månde ega, dock i allmänhet ej kunde antagas vara i besittning af så stor praktisk utbildning och erfarenhet, att han ej väl behöfde rådgöra med personer, som stode de industriella förhållandena och det praktiska lifvet närmare; att, äfven om hans praktiska insigt vore den bästa möjliga, hans sakkunskap och förfarenhet dock naturligen ej kunde vara så mångsidig, att ej densamma i en mängd fall nogsamt tarfvade en komplettering; att i öfrigt hans verksamhet borde kunna kontrolleras och på nära håll följas af lämplige sakkunnige, så att, om han vore i begrepp att vidtaga någon mindre välbetänkt åtgärd, ett afvärjande i tid skulle kunna ega rum. Med ett ökadt antal medlemmar inom institutionen skulle företeelserna å näringslifvets område lättare kunna följas, fara för arbetsinställelse tidigare upptäckas och tillfälle till personlig beröring med parterna mer otvunget beredas. Utan en ur deras eget val utgången nämnd skulle institutionen icke komma att omfattas med

tillräckligt förtroende hvarken af arbetsgifvare eller arbetare. En af regeringen eller högre förvaltningsmyndighet utnämnd och af densamma mer eller mindre beroende funktionär, hvars kännedom om de särskilda näringsgrenarnes förhållanden ofta måste vara ganska bristfällig, skulle aldrig kunna ingifva parterna den tillit, att de, äfven om de hörsammade hans inbjudning att sammankomma inför honom till förhandling, skulle fästa synnerligt afseende vid hans förslag till mellanhafvandets uppgörelse.

De anförda skälen hafva emellertid icke förmått rubba komiténs öfvertygelse om obehöfligheten och olämpligheten af en dylik permanent nämnd vid sidan af förlikningsmannen.

I afseende å denna nämnd vill komitén närmast framhålla, huruledes densamma icke kan komma till stånd utan med anlitande af en synnerligen vidlyftig och särskildt för de kommunala myndigheter, som vid valet skulle biträda, betungande valapparat. En blick på de bestämmelser, som reservanternas förslag härutinnan upptager, torde omedelbart gifva detta vid handen. Ej blott äro dessa bestämmelser ganska invecklade; tillämpningen af desamma skulle helt visst i många fall gifva anledning till villrådighet och svårigheter. Tvifvelsutan hafva reservanterna gjort hvad göras kunnat för att i möjligaste mån gifva enkelhet och klarhet åt sitt förslag. Men de svårigheter, som derutinnan föreligga, hafva sin grund i ämnets egen beskaffenhet. För komitén har det synts gifvet, att en så omfattande och invecklad valprocedur icke bör i detta ämne bringas till stånd, med mindre man i gengäld ernår ett resultat, hvars gagn är satt utom allt tvifvel. I detta hänseende är emellertid komitén långt ifrån att dela reservanternas förväntningar.

En viss tvekan i detta hänseende uppkommer redan vid öfvervägande deraf, att kanske i många fall deltagandet i det val, genom hvilket nämnden utses, ej blir synnerligen talrikt. Reservanterna sjelfva hafva i sitt förslag till och med måst räkna med den möjligheten, att de väljande å endera sidan eller å båda helt och hållet uteblifva från valet. Skulle nu så inträffa, att nämnden framginge ur ett val, hvari allenast ett fåtal väljare deltagit, skulle nämnden i väsentlig mån blifva i saknad af det allmänna erkännande, som efter reservanternas mening väl skulle utgöra en väsentlig förutsättning för dess inflytande. Likartadt skulle förhållandet blifva jemväl i det fall, att deltagandet i valet väl varit lifligt nog, men att splittring egt rum mellan de väljande, så att valets utgång å endera eller å båda sidorna, arbetsgifvarnes eller arbetarnes, bestämts af en måhända knapp majoritet, i hvilket fall nämn-

den ingalunda blefve ett uttryck för en allmän åskådning och mening inom de klasser, med hvars mellanhafvanden den skulle sysselsätta sig.

Om än i de hänseenden, som nu anmärkts, intet vore att erinra, föreligga dock i allt fall enligt komiténs åsigt fullgoda skäl att draga gagnet af den tilltänkta nämnden i tvifvelsmål. En väsentlig anledning till dennas inrättande skulle ju vara, att man derigenom förvärfvade åt förlikningsinstitutionen en större praktisk läggning och sakkännedom, än som skulle tillkomma densamma, om den utgjordes af blott en ensam person. Häremot vill komitén påpeka, att bisittarne i nämnden endast äro representanter för distriktets arbetsgifvare och arbetare i allmänhet, men att, då endast två bisittare från hvardera sidan skulle utses, medan de olika yrkena äro synnerligen talrika, det komme att bero på en tillfällighet, huruvida den sålunda sammansatta nämnden i en viss föreliggande arbetstvist förfogade öfver den speciella sakkunskap, som för tvistens rätta bedömande kunde synas önskvärd. Hvilket mått af särskild sakkunskap kunde man väl påräkna hos bisittare, mähända tillhörande trävarubranschen, uti en tvist inom textilindustrien? Reservanterna hafva ock sjelfva förutsatt, att nämnden, sådan den framgår ur valet, icke kommer att ega den sakkännedom, som reservanterna anse angeläget att söka bereda densamma, och hafva fördenskull genom bestämmelserna i § 11 af sitt förslag sökt finna en utväg att afhjelpa denna brist genom att tillerkänna bisittarne i nämnden befogenhet att i särskilda fall komplettera nämnden genom tillkallande af sakkunnige. Mot denna utväg kan dock anmärkas, ej blott att ingen säkerhet finnes för att densamma verkligen blir anlitad, utan ock att det icke synes väl stämma öfverens med nämndens allmänna karaktär, sådan denna i reservanternas förslag framträder, att göra tillvaron inom desamma af ett så vigtigt element, som den särskilda sakkunskapen enligt reservanternas uppfattning skulle utgöra, i väsentlig mån beroende på något så ovisst som nämndens egen fullt fakultativa sjelfkomplettering. Reservanternas förslag innefattar fördenskull icke någon trygghet för, att särskild sakkunskap blir inom nämnden representerad. Allenast *det* låter sig säga, att förlikningsinstitutionen, utvidgad att bestå af både förlikningsman och bisittare, genom de senare får sig tillförd ett ökadt mått af praktisk insigt och förfarenhet, men detta taget i sin allmänhet och utan afseende å någon för olika näringsgrenar särskild sakkännedom.

Den medverkan, som bisittarne i nämnden skulle vid tvistens handläggning lemna, kan således icke, i allmänhet sedt, anses vara någon annan än den, som praktiska och rättrådiga män öfverhufvud äro egnade

att lemna, utan afseende å någon särskild sakkunskap. En sådan medverkan är naturligen icke att förakta, men fråga är, om den verkligen påkallas af institutionens uppgift, sådan denna, rätteligen fattad, bör anses vara, och om ej snarare i åtskilliga fall denna uppgift kan blifva motverkad derigenom, att institutionen göres till en så månghöfdad inrättning, som reservanternas förslag innebär.

Enligt hvad förut framhållits, skulle den offentliga förlikningsinstitutionens egentliga uppgift bestå i de tvistandes sammanförande till förhandlingar inför densamma och derefter i dessa förhandlingars ledande och förande på ett sådant sätt, att de så vidt möjligt kunde leda till förlikning eller, om sådan visade sig omöjlig att åstadkomma, till sakens hänskjutande till afgörande af skiljenämnd, hvars sammansättning helt och hållet borde öfverlemnas åt parternas eget skön. Institutionens hela uppgift går alltså ut på, icke ett bedömande af parternas skilda anspråk från synpunkten af dessas materiella innebörd, utan fastmera på att utöfva sådan inverkan på parterna, att dessa, med öfvergifvande af alla oförsonliga stridsmedel, låta förmå sig till fredlig uppgörelse. De egenskaper, på hvilka det härvid framför allt ankommer, äro rörlighet, snabb uppfattning, opartiskhet och saklighet samt förmåga att lämpa sig efter de olika situationer, som i dessa oändligt skiftande fall äro tänkbara, och att på detta sätt genom takt och grannlagenhet så länka förhandlingarna, att de, så vidt möjligt, leda till uppgörelse i godo i någon form. Men med en sådan uppgift lyckas efter all antaglighet en ensam person allra bäst, och det är svårt att inse, att det vid dess utförande skulle lända honom till någon väsentligare nytta att hafva vid sin sida flere eller färre representanter för ortens arbetsgifvare och arbetare. Det kan fastmera vara att befara, att ett större antal medverkande går i vägen för hvarandra, och att ett mindre väl valdt uttryck, en misslyckad åtgärd af den ene lätt nog förderfvar hvad den andre redan kan hafva uträttat. Den säregna karaktären af den ifrågavarande institutionen såsom framför allt en *medlande* institution kunde härmed förfelas, allra helst om i nämnden blifvit insatta personer, för hvilka nämndens uppgift ej vore rätt klar, och hvilka deruti införde snarare ett kampelement än ett förlikande.

Komitén kan ej finna annat, än att den utaf reservanterna intagna ståndpunkten ytterst beror på, att reservanterna ej behörigen vidhållit den uppfattning, som reservanterna dock i sjelfva verket dela med komiténs öfriga ledamöter, nemligen att den ifrågavarande institutionens uppgift bör vara medlande och förlikande, men icke beslutande. Vore det så, att denna institution hade att i ett eller annat afseende fatta

beslut i den sak, som komme under dess behandling, då skulle visserligen krafvet på omfattande praktisk erfarenhet och särskild sakkännedom vara med allt fog framställdt. Men nämnden skulle icke enligt reservanternas förslag ega någon dylik beslutanderätt. Ty dit kan komitén knappast räkna den befogenhet, som reservanterna i § 51 af sitt förslag tillerkänt nämnden att, om alla förlikningsförsök strandat, afgifva ett utlåtande, om och i hvilken mån nämnden anser de från ena eller andra sidan framkomna påståendena vara befogade och på hvilket sätt följaktligen den föreliggande tvisten enligt nämndens åsigt rättast bort lösas. Detta utlåtande, som icke skulle afgifvas med mindre alla i nämnden ansåge sådant lämpligen böra ske och de alla vore ense om utlåtandets innehåll, komme antagligen att afgifvas i ytterst få fall och finge helt visst alltför ringa inflytande, för att någon synnerlig betydelse skulle kunna tillmätas detsamma. I allt fall är naturligtvis detta utlåtande af alltför sekundär betydelse för att för *dess* skull en så bredt anlagd apparat, som den af reservanterna föreslagna nämnden, skulle tillskapas. En annan situation, i hvilken ett inledt förlikningsförfarande slutar med ett formligt beslut, och detta visserligen af stor betydelse, är den, då tvisten enligt parternas träffade öfverenskommelse hänskjutes till skiljedom. Af skiljemännen bör visserligen fordras synnerlig praktisk erfarenhet och sakkunskap. Men enligt såväl reservanternas som komiténs förslag skulle det ju stå de tvistande fullkomligt fritt att till skiljemän utse hvilka de helst ville; och för att tillgodose de tvistandes behof att ega tillgång till personer, lämpliga att anlita för en eventuell skiljedom, är den af reservanterna tilltänkta nämnden ingalunda af nöden. Skiljemännen måste utses med noga hänsyn till just den föreliggande tvisten, till behofvet af speciell sakinsigt i dithörande industriella förhållanden, och för öfrigt till en mängd tillfälliga omständigheter. Bisittarne i den en gång för alla utsedda nämnden skulle sannolikt i de flesta fall icke anmodas att deltaga i någon skiljedömande verksamhet. Ty äfven om man ville förutsätta, att parterna såsom valmän förut gifvit dem sina röster vid val till bisittare i den permanenta nämnden — något som emellertid ingalunda behöfver vara fallet — så är det derför alls icke gifvet, att de med fullt förtroende ville lägga afgörandet af den pågående tvisten i deras hand, detta icke ens om bisittarnes sakkunskap omfattade just vederbörande yrkesgren. Förtroendet beror här på en mängd olika omständigheter, och sannolikheten, att det skulle falla just på den permanenta nämndens bisittare, är icke särskildt stor. Men dermed bortfaller ock det skälet för en dylik nämnd, att ur densamma lämpliga skiljedomare skulle kunna rekryteras.

Den omständigheten, att reservanternas ståndpunkt enligt komiténs åsigt lider af en viss obestämdhet i fråga om uppfattningen af hvad som rätteligen är den ifrågavarande institutionens uppgift, har medfört, att reservanterna ej kunnat åt sin nämnd gifva den fasta ställning, som man kunnat förvänta. Så t. ex. hafva reservanterna, som funnit, att det första ingripandet i en arbetstvist icke gerna kan göras af en så tungt arbetande mekanism som nämnden, utan uppdragit detta särskildt åt förlikningsmannen, derutöfver gjort sammankallandet öfverhufvud utaf nämnden beroende af vissa alternativa betingelser, hvilka samtliga kunna tänkas uteblifva i en viss tvist. Äfven enligt reservanternas förslag kan alltså mången tvist blifva handlagd och bragt till slut af förlikningsmannen utan nämnd, ett förhållande, som icke är egnadt att utgöra bevis för den sistnämndas behöflighet eller, i händelse densamma skulle tillsättas, öka dess prestige. Att, äfven sedan nämnden blifvit sammankallad, dess befattning med saken plötsligt kan afbrytas, framgår af hvad nyss ofvan sagts om de tvistandes fulla frihet att, om de besluta sig för anlitande af skiljedom, till skiljemän välja hvilka de helst önska. Faller deras val på andra personer än dem, som sitta i nämnden, torde det befinnas, att nämndens tillkallande varit skäligen öfverflödigt och effekten af dess biträde icke någon annan, än hvad förlikningsmannen sjelf mäktat åstadkomma. Nämndens hela ställning enligt reservanternas förslag förefaller temligen prekär, och dess auktoritet såväl i allmänhetens uppfattning som i den enskilda tvisten torde, jemväl i följd häraf, blifva skäligen oviss.

Komitén tror sig hafva skäl till det antagandet, att, då reservanterna gifvit åt den allmänna medlingsinstitutionen karaktären af en nämnd, de härvid låtit leda sig af den erfarenhet, hvilken såväl inom främmande länder som ock hos oss vunnits om gagnet af de enskilda förlikningss- och skiljenämnder, som efter öfverenskommelse mellan arbetsgifvare och arbetare kommit till stånd för särskilda näringsgrenar. Med de gagneliga verkningarna af dylika nämnder för ögonen har det onekligen legat nära till hands att bilda den offentliga och allmänna institution, som det nu gällt att bringa till stånd, efter mönstret af dylika enskilda nämnder. Men härvid hafva reservanterna förbisett den grundväsentliga skilnaden mellan sistnämnda slags nämnder och den nämnd, som deras förslag går ut på att skapa. De enskilda nämnderna äro tillkomna på fritt initiativ af arbetsgifvare och arbetare inom en viss yrkesgren. Deras anordnande är uttryck af en inom yrkesgrenen hos såväl arbetsgifvare som arbetare mognad önskan att på förhandlingens och den fredliga öfverenskommelsens väg komma till rätta

med de konflikter, som dem emellan framdeles kunna uppstå. I valet af bisittarne hafva inga andra deltagit än just de, som blifva parter i en eventuell konflikt. Af dessa förhållanden få de enskilda nämnderna sin säregna karaktär och hemta deraf sin styrka. Vid sin verksamhet hafva de stödet af den parternas villighet att förlikningsvis bilägga sina tvistefrågor, hvilken just tagit sig uttryck i deras tillsättande. Utsedde af parterna utan inblandning af utomstående, äro deras medlemmar i fullaste mening parternas förtroendemän. Då de äro hänvisade att följa förhållandena inom en ensam näringsgren, får deras arbete den särskilda intensitet och det intresse, som begränsning i uppgift medför. I besittning af speciell sakkunskap och med fullständig inblick såväl i den ifrågavarande industriens förhållanden som i tvistens innebörd och förhistoria, ega de en särskild och betydande auktoritet. Helt annat blir förhållandet med nämnder, sådana som de af reservanterna föreslagna. Förgäfves skall man af dessa, tillkomna på offentlig myndighets initiativ och framgångna ur samfällda val utan hänsyn till särskilda yrken eller näringsgrenar, kunna vänta något motsvarande. Det är angeläget att fasthålla den väsentliga skilnad, som härutinnan förefinnes mellan den enskilda förlikningnämnden och den af reservanterna föreslagna allmänna. Det synes komitén vara fara värdt, att om reservanternas förslag i denna del blefve genomfördt, man derigenom skulle bibringa allmänheten den uppfattningen, att den ena kunde vara ungefär lika god som den andra, att derför den ena väl kunde fylla den andras plats och att derför, i den mån allmänna nämnder komme till stånd, allt vore gjordt, som öfverhufvud å detta område vore att göra. Men härmed hade man, låt vara mot sin vilja, motverkat uppkomsten af enskilda nämnder och för vinsten af ett högst bristfälligt surrogat åsidosatt det verkligt värdefulla. Och en dylik effekt kunde så mycket mera befaras, som, i den mån allmänna nämnder komme till stånd men visade sig icke kunna motsvara förväntningarna, dermed skulle kunna uppstå misstro mot förlikning- och skiljenämndsväsendet öfverhufvud.

Angeläget synes det derför komitén vara att, när en allmän och offentlig förlikningsinstitution skall åvägabringas, gifva åt denna en sådan begränsning, som bäst står tillsammans med den naturliga begränsningen af dess uppgift. Alla de fördelar, som den enskilda nämnden erbjuder, kunna icke ernås af en genom det offentligas försorg skapad institution, huru denna än inrättas. Må man då begränsa densamma till hvad den verkligen bör kunna på ett framgångsrikt sätt uppfylla. Detta är framför allt att söka uti åvägabringande af en lugn och opartisk förhandling i tvisten samt i en fördomsfri och insigtsfull ledning af

denna. Man må icke säga att uppgiften, sålunda begränsad, blir alltför obetydlig. En stor del af de arbetsnedläggelser, som ega rum, skulle helt visst kunna undvikas, om de dem föregående förhandlingarna fördes med lugn, opartiskhet och saklighet. Det är i befordrandet häraf en offentlig förlikningsinstitution har sin främsta uppgift. Men för denna uppgift är, såsom komitén framhållit, en hel nämnd mindre egnad än en förlikningsman, stående utanför tvisten och utsedd af offentlig myndighet under noggrann hänsyn till de egenskaper, som äro för ett sådant uppdrag särskildt önskvärda. Skulle framtida erfarenhet visa, att institutionen och dess uppgift kan och bör utvidgas, må sådant då ske. I hvarje fall synes försigtigheten bjuda att icke nu inlåta sig på vidlyftigheter, hvars gagneliga verkningar äro mer än tvifvelaktiga.

Komitén anser det sålunda lämpligast, att tills vidare åt en enda person, en förlikningsman, jemte en suppleant för honom, uppdrages den verksamhet, som inom ett visst distrikt å det allmännas vägnar kan ifrågakomma beträffande arbetskonflikters förekommande och biläggande. Hvar detta bör blifva händelsen eller, med andra ord, hvilka områden böra ingå såsom beståndsdelar i ett dylikt distrikt, kan icke bestämdare angifvas, än att institutionen gifvetvis bör komma till stånd för sådana trakter, der arbetstvister af större omfattning eller betydenhet kunna förväntas uppkomma, samt att distrikt icke bör göras större än att förlikningsmannen lämpligen kan medhinna det honom åliggande uppdraget. En ledning för tillämpningen af denna princip torde finnas i de på grundvalen af 1894—1900 års statistik öfver arbetsinställelser upprättade länskartor, som åtfölja betänkandet. Det här vid hvarje ort, der arbetsinställelse förekommit, utsatta antalet arbetsinställelser, torde utgöra en fingervisning, å hvilka trakter äfven för framtiden arbetsinställelser kunna vara att förvänta, och hvilka orter sålunda böra till distrikt indelas. Att i öfrigt t. ex. fordra samhörighet till ett och samma län som vilkor för att ingå i samma distrikt, torde vara mindre välbetänkt, då en arbetsinställelse ofta kan omfatta närgränsande, fastän till olika län hörande orter, beroende på att likartad industri drifves inom ett område, som sträcker sig utanför länet i fråga. Det vore under sådana förhållanden synnerligen olämpligt, om förlikningsmannen på grund af att vissa orter, dit arbetsinställelsen sträckt sig, låge utanför hans distrikt, icke finge taga befattning med de uti dem pågående rörelserna, oaktadt dessa på det närmaste vore förbundna med dem han egde att söka reglera. Det för distriktsindelningen afgörande måste sålunda bli, att naturliga industriella komplexer, om ock

tillhörande olika län, ingå som beståndsdelar i samma distrikt. Redan detta talar för, att distriktsindelningen icke företages af de särskilda länsstyrelserna, utan anordnas af en centralmyndighet. Att förhållandet bör blifva sådant, påkallas dessutom af en annan omständighet, nämligen kostnadsfrågan. Förlikningsmannens ofvan angifna verksamhet kommer antagligen att till den grad taga hans tid och krafter i anspråk, att man icke får begära, att han utan ersättning och endast som en hederspost skall utöfva sitt maktpåliggande uppdrag. Komitén har också föreställt sig, att han bör erhålla lämpligt årfvode jemte särskild ersättning för de resor, han för befattningens fullgörande blir nödsakad att företaga. Fråga uppstår då, på hvem kostnaderna för allt detta böra stanna. Med hänsyn till gagnet äfven för det allmänna af att förlikningsmannainstitutionen flitigt anlitas, och då ett påbud att kostnaderna för dess verksamhet skulle drabba de parter, som toge dess biträde i anspråk, skulle minska dessas benägenhet härför, samt en bestämmelse om kostnadernas fördelning vare sig på distriktets samtliga arbetsgifvare och arbetare eller på vederbörande kommuner eller landsting skulle vålla betydande svårigheter vid tillämpningen, har komitén för sin del stannat vid den tanken, att kostnaderna böra utgå af statsmedel. Men i sådant fall synes frågan om distrikts bildande böra för hela riket vara beroende på en enda myndighets pröfning, och detta på följande grunder. Det totalbelopp, som sammanlagdt kunde komma att äskas för upprättandet af ett visst, af de olika länsstyrelserna, hvar och en för sitt län, bestämdt antal distrikt, kan riksdagen allt för väl, och särskildt medan saken ännu befinner sig på försökets stadium, tänkas vilja reducera. En dylik reduktion komme i så fall antagligen, då riksdagen saknar kännedom om graden af de olika trakternas behof af distrikt, att drabba de olika länsstyrelsernas kraf likformigt. En anordning, som framkallade ett dylikt tillvägagående, vore emellertid särdeles olämplig, då dessa behof, om ock för alla de afsedda trakterna ovedersägligen förhanden, likväl kunna vara för de olika trakterna mer eller mindre trängande, men det icke förty kunde inträffa, att distrikt komme till stånd i trakter, der desamma lättare kunde undvaras än på andra håll. För att medföra minsta möjliga skada och drabba hvarje trakt i hela riket i den mån den lättast kan bära densamma, måste reduktionen derför företagas från en centralpunkt, derifrån förhållandena enhetligt kunna öfverses, och i så fall torde Kongl. Maj:t bäst vara i stånd att, med ledning af från resp. länsstyrelser infordrade upplysningar och förslag, gifva det af riksdagen till institutionens verksamhet i allmänhet beviljade anslaget den

mest gagnande användningen. Af dessa skäl anser komitén, att upprättandet af distrikt jemte bestämmandet af deras omfattning bör ankomma på Kongl. Maj:t.

Hvad deremot tillsättningen af förlikningsman beträffar, så torde denna, såsom beroende på närmare kännedom om personer och andra förhållanden inom distriktet, bäst företagas af vederbörande lokalmyndighet och sålunda böra öfverlemnas åt resp. länsstyrelse eller, beträffande Stockholms stad, öfverståthållareembetet eller, der distrikt omfattar delar af olika län, åt den myndighet, Kongl. Maj:t för hvarje särskildt fall bestämmer.

För ytterligare utveckling af nu angifna grunder liksom för belysning af öfriga, hittills ej berörda punkter i det framställda förslaget, får komitén hänvisa till den nedan vid de särskilda paragraferna intagna specialmotiveringen.

II.

Specialmotiv.

§ 1.

Såsom redan angifvits har komitén, med hänsyn till frågan hvar förlikningsmän böra tillsättas och hvilka trakter af landet sålunda böra indelas i förlikningsdistrikt, ansett, att förlikningsinstitutioner, åtminstone till en början, endast borde inrättas i sådana trakter, som visat sig vara i behof deraf; och har förevarande paragraf i enlighet härmed affattats. Det framgår af dess lydelse, att institutionen icke är afsedd att komma till stånd för alla delar af riket. Af de senare årens arbetsinställelsestatistik framgår, att i vidsträckta trakter af landet någon arbetsinställelse ännu icke förekommit och i anseende till industriens ringa utveckling heller icke inom den närmare framtiden är att i någon afsevärd mån befara; och då det af åtskilliga, icke minst ekonomiska skäl, synes föga lämpligt, att staten tillsätter myndigheter med uppgift att bekämpa ett samhällsondt på andra platser, än der detta onda redan visat sig förefinnas, så har komitén ansett, att i industriellt hänseende mindre utvecklade och i socialt afseende ännu fredliga områden till en början icke böra göras till föremål för distrikts indelning.

Häremot kan nu invändas, att i sådan händelse en dylik trakt, som helt oväntadt hemsöktes af arbetsinställelse, komme att stå utan förlikningsmyndighet, men att sådant borde förebyggas. Detta kunde utan afsevärdt ökade kostnader genomföras, om förlikningsmän visserligen endast tillsattes till ett antal, som motsvarade antalet större industricentra i landet, men att med hvarje sådant centrum förenades så stora delar af kringliggande bygd, att hela landet på sådant sätt blefve indeladt i förlikningsdistrikt. En sådan anordning vore emellertid synnerligen olämplig, då distrikten derigenom skulle blifva af ansenligt

större omfång än önskligt vore. Som redan antydts, bör nämligen området för förlikningsmannens verksamhet, för så vidt denna skall ega utsigter till framgång, icke vara större än att utöfvaren kan tillegna sig nödig personal- och lokalkännedom. Denna skulle antagligen komma att felas honom, om det gällde arbetstvister i distriktets mera aflägsna trakter, hvars förhållanden han, både på grund af mera sällan förekommande behof af hans inskridande och emedan hans krafter förnämligast toges i anspråk af hufvudortens rörelser, icke haft tillfälle att tillräckligt sätta sig in uti. Han skulle sålunda, när han en gång i denna trakt behöfdes, stå temligen främmande för den föreliggande frågan, men icke förty hade den uppmärksamhet, han i alla händelser måst egna dessa mera aflägsna bygder, inkräktat på den uppgift, som hans verksamhet i främsta rummet bort tillgodose, reglerandet af förhållandena i det egentliga distriktet. Olägenheten af att en oindelad trakt vid uppkommande arbetstvist stode utan förlikningsmans medverkan har synts komitén kunna afhjelpas genom den i § 19 föreslagna bestämmelse.

Huru distriktsindelningen bör sättas i verket, huru distrikten böra till areal, belägenhet och gränser faktiskt anordnas, derom har komitén funnit sig icke kunna göra något närmare uttalande, än mindre framlägga något förslag. Inga allmänna regler kunna uppställas i afseende på areal eller folkmängd, likasom ej heller någon fordran, att distrikt behöfver utgöras af ett sammanhängande område. Så t. ex. bör enligt komiténs uppfattning distrikt kunna bildas af två eller till och med flera närliggande städer med eller utan kringliggande landsbygd, och om landsbygd ingår i ett sådant af städer öfvervägande bestående distrikt, bör detta kunna sammansättas vare sig så, att ett sammanhängande område vinnes, eller icke. Särskildt har komitén såsom ett fall, som ofta kunde väntas uppkomma, tänkt sig det förhållande, att angränsande landsbygd förenas med en stad, med hvars industriella förhållanden densammas egen industri genom likhet i produktions- och afsättningsvillkor står i ett naturligt samband, och hvars arbetarerörelser i följd deraf ofta stå i vexelverkan med landsbygdens. Att uppdela en stad i flera distrikt eller att låta del af stad utgöra eller tillhöra distrikt, men låta annan del af staden stå utanför distriktsindelningen, måste deremot enligt komiténs uppfattning anses olämpligt, då arbetstvister i en stad ganska ofta, och kanske oftast, afse arbetsföretag inom skilda delar af staden. Skulle i någon större stad, t. ex. Stockholm eller Göteborg, förlikningsmannens uppgift visa sig blifva alltför omfattande för att kunna behörigen medhinnas af honom och

den för honom utsedde suppleanten, anvisar § 18 en lämplig utväg att i mån af behof använda.

I sitt författningsförslag hafva reservanterna upptagit uttrycklig föreskrift derom, att distrikt kan bestå af en eller flera städer, af stad eller städer jemte angränsande landsbygd eller ock allenast af landsbygd, och härmed gifvit uttryck åt den tanken, att stadskommun bör i nu ifrågavarande hänseende vara odelad. Att komiténs förslag icke innehåller enahanda bestämmelse beror, såsom af det sagda framgår, icke af någon meningsskillnad i sak, utan har sin grund deri, att då den författning, komitén föreslår, enligt sitt innehåll har karakter af en administrativ förordning, det funnits vara oegentligt att i densamma intaga några regler angående de grunder, dem Kongl. Maj:t skulle vid distriktsregleringen följa.

Huru denna reglering skall komma att gestalta sig, måste naturligen komma att bero på en omfattande, från de särskilda länen inhemtad utredning. Om en dylik utredning har komitén, i det läge hvari detta ärende för det närvarande förelegat, funnit sig icke lämpligen kunna föranstalta. Att distriktsregleringen kan i åtskilligt blifva olika, allteftersom till grund för den blifvande lagstiftningen tages komiténs förslag eller det af reservanterna afgifna, har komitén här velat anmärka.

Såsom föremål för den förlikande verksamhet, förslaget åsyftar, hafva i denna paragraf upptagits ej allenast tvister mellan arbetsgifvare och arbetare utan ock mellan olika grupper af arbetare. Tvister af sistnämnda slag kunna, efter hvad erfarenheten gifver vid handen, vara såväl till sin innebörd som sina verkningar fullt jemförliga med tvister mellan arbetsgifvare och arbetare och fördenskull med skäl påkalla enahanda ingripande från det allmännas sida.

§ 2.

Suppleant för förlikningsman är behöflig, icke blott för att vid inträffande förfall tjenstgöra i hans ställe, utan äfven emedan inom distriktet flera arbetstvister kunna utbryta samtidigt och vara af den art, att de hvar för sig taga en förlikningsmans hela tid i anspråk. För distrikt, der ett större antal arbetstvister vore att befara, kunde måhända mer än en suppleant vara af nöden. Komitén har emellertid föredragit den utvägen att, såsom i § 18 föreslås, lemna den myndighet, under hvilken distriktet hörer, befogenhet att på anmälan af den ordinarie förlikningsmannen, eller när sådant eljest finnes behöfligt,

förordna annan att i särskild arbetstvist förrätta de förlikningsman åliggande funktionerna.

§ 3.

För de skäl, som varit för komitén bestämmande i fråga om den myndighet, af hvilken förlikningsman borde tillsättas, är i den allmänna motiveringen redogjordt.

§ 4.

Uppdraget att vara förlikningsman torde endast böra meddelas för viss begränsad tid samt kunna när som helst återkallas. I fråga om ett värf af den grannlaga natur som detta äro misstag i afseende på de personliga förutsättningarna för att utöfva detsamma allt för lätt tänkbara. Icke heller är den möjligheten utesluten, att en person, som, när han utsågs till förlikningsman, var fullt lämplig för uppgiften, inom kort kommer i ett sådant förhållande till arbetsgifvare och arbetare inom distriktet, att han icke längre på önskligt sätt kan fylla sitt värf. Och att han sjelf inser sin olämplighet och handlar derefter, får icke tagas för gifvet. Om på grund häraf den myndighet, som tillsatt förlikningsman, bör ega befogenhet att återkalla uppdraget, vore det emellertid å andra sidan ej lämpligt, att förordnandet att bestrida en dylik befattning meddelades på obestämd tid, enär sådant, äfven om uppdraget kunde när som helst återkallas, dock kunde tänkas i ett eller annat fall försvåra ett ombyte, som eljest synes behöfligt.

I dessa hänseenden hafva reservanterna upptagit uttryckliga bestämmelser, likasom ock i deras förslag en viss tid bestämts för vidtagen distriktsreglerings bestånd. Att i författningen intaga dylika föreskrifter har för reservanterna blifvit behöfligt i och för närmare bestämning af den ställning, som förlikningsmannen och den af reservanterna föreslagna allmänna distriktsnämnden böra intaga, hvar för sig och i förhållande till hvarandra. För komitén åter, som icke föreslagit någon distriktsnämnd, och enligt hvars förslag hithörande förhållanden skulle kunna när som helst regleras såsom efter omständigheterna funnes lämpligt, har det varit tillräckligt att, såsom i § 4 skett, allenast uttala, att angående förevarande frågor skall gälla hvad Konungen, vid förordnande om distrikts upprättande eller eljest, kan finna skäligt föreskrifva.

§ 5.

Komitén har redan ofvan (sid. 58 och 62) som den andra vigtiga sidan af förlikningsmannens verksamhet framhållit hans uppgift att befordra upprättandet af enskilda förlikningS- och skiljenämnder, men på samma gång antydt svårigheterna att i afseende på de stadganden, han för dylika institutioner har att föreslå, binda hans tillvägagående vid några på förhand gifna föreskrifter. Komitén vill här tillägga, att det lika litet är möjligt att på förhand i någon författning angifva de medel, genom hvilka förlikningsmannen bör söka framkalla det enskilda initiativet på detta område; valet af dessa måste öfverlemnas åt hans eget beprövande. När han hunnit sätta sig in i sitt uppdrag, skall han, om han är rätte mannen, äfven finna rätta sättet. Under samvaron med de befolkningsklasser, med hvilka hans uppdrag sätter honom i beröring, skall han finna osökta tillfällen till personliga framställningar i detta syfte. Om så finnes nödigt, kan han befordra saken genom anordnande af möten, på hvilka han kan sprida kännedom om förlikningS- och skiljeväsendets fördelar samt om de anstalter, som vidtagits, och de resultat, som vunnits, såväl i vårt land som i främmande länder. Der förutsättningarna för uppkomsten af dylika inrättningar finnes, skall detta tillvägagående tvifvelsutan visa sig medföra goda verkningar. I all synnerhet bör det blifva af nytta för de för saken intresserade att hafva till hands en person, som kan biträda med råd och upplysningar och som eger ett samladt material af stadgar och reglementen i hithörande frågor.

§ 6.

För förlikningsmannens inskridande till biläggande af arbetstvister har komitén i denna paragraf ansett sig böra uppställa den begränsningen, att han icke bör direkt ingripa i en uppkommen arbetstvist, med mindre denna är af beskaffenhet, att den medfört eller synes hota att medföra arbetsinställelse af någon större betydenhet. Ett inskridande, som sträckte sig derutöfver, har icke synts vara af behofvet påkalladt och skulle dessutom kunna utöfva en ogynsam inverkan på hela förlikningsväsendets utveckling. Vore nämligen förlikningsmannen på grund af författningen tvungen att ingripa i alla möjliga, i anseende till antalet deltagande arbetare obetydliga och med hänsyn till tvistens föremål ovigtiga arbetstvister inom distriktet, skulle detta kunna leda till, att sjelfva förlikningsinstitutionen komme i misskredit genom allt-

för talrika inblandningar. Faran härför vore så mycket större, som, efter hvad den nedan intagna förteckningen öfver svenska arbetsinställelser ger vid handen, en stor del af dessa just utgjorts af dylika, såväl till anledning som till antal deltagare obetydliga och, så vidt af källorna framgår, sig sjelfva temligen snart reglerande konflikter.

Någon annan begränsning i afseende på arten af de arbetstvister, som borde påkalla förlikningsmannens mellankomst, har komitén deremot icke ansett sig böra vidtaga, utan genom de i paragrafen använda ordalag velat sätta förlikningsmannen i tillfälle att, så snart en arbetstvist medfört eller synes kunna medföra fara för större arbetsinställelse, lemna sin medverkan. Något undantag för egentliga rättstvister, äfven om dessa kunna bli föremål för domstols behandling, har komitén alltså icke föreslagit. Dylika tvister kunna alltså blifva föremål för förlikningsmannens inskridande, förutsatt att de innebära en fara af angifven beskaffenhet.

Uttrycket »arbetsinställelse», som här användts, har måhända ännu icke hos oss erhållit den betydelse, att icke hos en och annan kan uppstå den föreställningen, att dermed endast afses arbetets nedläggande från arbetarnes sida, d. v. s. strejk. Som emellertid i sjelfva uttrycket icke ligger något hinder att derunder äfven innefatta lockout, har komitén funnit sig oförhindrad att i detta sammanhang, der gifvetvis båda slagen af arbetets upphörande afses, använda detta enligt sin egentliga betydelse dem båda omfattande ord.

Att förlikningsmannen vid de försök att åstadkomma förlikning, som han enligt paragrafen bör föranstalta, uteslutande har att räkna med parternas goda vilja och icke eger att anlita något slags tvångsmedel för att bringa dem till en uppgörelse, har redan ofvan framhållits såsom den för hans tillvägagående ledande principen. Ett frångående af denna princip kunde måhända anses ligga i den uppmaning, han enligt förslaget har att redan på detta skede i sakens behandling rikta till parterna att i afbidan på tvistens lösning icke låta tillärnad arbetsinställelse komma till utbrott eller, om detta redan egt rum, att låta arbetet på nytt upptagas. Mot en bestämmelse af dylikt innehåll skulle tilläfventyrs kunna invändas, att i åtskilliga fall en dylik anmaning från förlikningsmannens sida kunde innefatta en af omständigheterna i tvisten alls icke rättfärdigad uppfordran att öfvergifva en position, som måhända vore af betydelse för häfdandet af ett rättmätigt anspråk, och att följaktligen genom förlikningsmannens förfarande härutinnan endera parten, försatt i fara att mista allmänhetens sympatier genom att trots en dylik vädjan fullfölja stridens väg, finge vidkännas ett obehörigt

tryck och en icke befogad inskränkning i sin frihet att på det för honom förmånligaste sätt främja sin måhända fullt goda sak. Denna anmärkning kan dock ej vara afgörande för att frånkänna förlikningsmannen nu ifrågavarande befogenhet. Komiterade vilja visserligen icke förneka, att i åtskilliga fall användandet af sådana kampmedel som strejk och lockout kan vara af omständigheterna rättmätigt påkalladt. Men för dylika händelser lärer väl en af förlikningsmannen framställd, men af vederbörande part icke åtlydd anmaning knappast kunna medföra någon som helst skada för den part, till hvilken den riktas. Afgjordt gagn deremot synes förlikningsmannens sträfvande till förebyggande af arbetsinställelse böra blifva i de säkerligen vida talrikare fall, i hvilka tvisten för sin lyckliga lösning verkligen icke har behof af så genomgripande medel som arbetsinställelse och der alltså undvikandet af denna ytterlighet är lika gagneligt för de tvistande sjelfva som från det allmännas sida önskvärdt.

§ 7.

Anledningen till att förlikningsmannens förhållande till de arbetstvister, som enligt vederbörandes öfverenskommelse böra af enskild förlikningsnämnd handläggas, blifvit så bestämdt, som i denna paragraf formulerats, har redan i den allmänna motiveringen (sid. 62) angifvits.

§§ 8—10.

I dessa paragrafer skildras utförligt det i den allmänna motiveringen (sid. 59 och 60) angifna medlet för förlikningsmannen att hos en motsträfvig part bereda gehör åt de bemedlingsanbud, till hvilka den förut icke velat lyssna.

§ 11.

I denna paragraf hafva intagits de anvisningar, som synts kunna gifvas i afseende på den roll förlikningsmannen har att utföra, så snart hans kallelse till förhandling hörsammats af de tvistande. På sätt och af skäl, som redan förut angifvits, måste han därvid icke blott noga fasthålla, att hans uppgift ingalunda är skiljedomarens, utan endast förlikarens, utan han bör jemväl förstå att, åtminstone till en början, så vidt möjligt, fungera uteslutande som ledare af parternas egna förhandlingar. Hans roll är sålunda visserligen ganska tillbakadragen, men derför icke mindre vigtig. Den innebär ingenting mindre än att

vid dessa meningsutbyten upprätthålla lugn, saklighet och reda — allt förutsättningar af den största betydelse för att de tvistande må kunna betrakta stridens föremål med, så vidt möjligt, opartiska ögon och försonliga sinnen.

De föreskrifter, som i dessa afseenden kunna i författningen gifvas förlikningsmännen, måste, såsom redan i den allmänna motiveringen framhållits, naturligtvis inskränka sig till dylika allmänna anvisningar. Några detaljerade förhållningsregler kunna icke lemnas för en verksamhet under så olikartade förhållanden. Icke ens de anvisningar rörande intagande af en mera passiv hållning, som gifvits i paragrafens förra hälft, kunna uppställas såsom ovillkorliga föreskrifter. Omständigheterna vid enskilda arbetstvister kunna vara sådana, att förlikningsmannen, om förhandlingarne skola leda till ett resultat, vid något visst skede — kanske ganska snart — måste på ett mera aktivt sätt gripa in i parternas öfverläggningar. Om t. ex. parterna mot hvarandra endast uppställa ultimat och icke genom några ömsesidiga eftergifter vilja tillmötesgå hvarandra, skulle förhandlingarne på detta sätt blifva alldeles fruktlösa, om icke i förlikningsmannens hand lades att, om och när han pröfvade det gagneligt för förhandlingarnes fortskridande, sjelf framställa lämpliga jemkningsförslag.

§ 12.

Hafva de i § 11 skildrade förhandlingarne icke ledt till något resultat, är förlikningsmannens uppdrag såsom sådant afslutadt. Det återstår honom emellertid ännu den möjligheten att kunna förmå de tvistande att hänskjuta saken till afgörande genom skiljedom. Men såsom redan i den allmänna motiveringen framhållits, måste parterna lika mycket i detta afseende, som i fråga om begagnande af förlikningsmannens öfriga bona officia, ega sin fulla frihet. Vid sina försök att öfvertala parterna att för tvistens biläggande anlita skiljedom, måste förlikningsmannen sålunda noga fasthålla, att han för vinnande af detta mål icke har några juridiska tvångsmedel till sitt förfogande, utan att han endast kan anknyta till de tvistandes egen försonlighet och deras intresse att icke ådraga sig ansvaret för fortsättande af en strid, som kunnat lösas med fredliga medel. Men skola hans bemödanden ha utsigter att krönas med framgång, får parternas frihet icke inskränkas till att jakande eller nekande besvara frågan om de vilja begagna sig af skiljedomare, utan den måste utsträckas derhän, att den äfven kommer att afse valet af skiljedomare. I annat fall vore det fara värdt, att

skiljedom i allmänhet icke komme till stånd, ty första förutsättningen härför är, att parterna hysa odeladt förtroende för den eller de personer, som skola fungera såsom skiljedomare, att de på ett fullt tillfredsställande sätt kunna gå i land med uppdraget. Som redan ofvan (sid. 68) antydts, beror emellertid ett sådant förtroende på en hel del olika omständigheter — insigter i den föreliggande tvistens tekniska sida, opartisk ställning till de deri intresserade, frihet från personligt intresse af frågans utgång, personlig auktoritet, sympatier hos de tvistande m. m. — ofta vexlande för hvarje särskild tvist, och det vore en tillfällighet, om detta förtroende skulle förefinnas för någon af utomstående utsedd person. De tvistande måste således ega rätt att sjelfva träffa sitt val och de måste ega den största möjliga frihet äfven härutinnan.

Förlikningsmannens anmaning till parterna att låta tvisten slitas genom ett skiljeutlåtande bör, enligt komiténs förslag, alltid vara förbunden med uppfordran till dem att förklara sig vilja ställa sig till efterrättelse det blifvande utlåtandet. Man kunde säga, att härmed uppstälts en alltför sträng fordran, att tillräckliga skäl icke föreligga att sålunda på förhand, innan skiljedomstolen företar saken till behandling, ovilkorligen fordra en utfästelse att nöjas åt det utlåtande, domstolen kan komma att afgifva; att ingen möjlighet borde lemnas obegagnad för att åstadkomma en fredlig uppgörelse mellan parterna sjelfva utan tredje mans afgörande, och att man för sådant ändamål icke borde lemna obeaktadt det tänkbara förhållandet, att parterna väl icke kunde förmås att på förhand afsäga sig sin handlingsfrihet i fråga om underkastelse under en blifvande skiljedom, men deremot gerna skulle önska ett formligt utlåtande af opartiska personer, som åtnjöte deras förtroende, och, när en gång detta utlåtande låge framför dem, komme att böja sig för detsamma. Komitén anser emellertid nu anförda skäl mindre bindande. Vid det stadium i förhandlingarne, hvarom nu är fråga, hafva redan fullt tillräckliga tillfällen erbjudits parterna att höra andras meningar om tvistens rätta lösning och att pröfva de förslag, som af motparten eller utomstående i detta afseende kunnat framställas. Vid de hittills förda förhandlingarna inför förlikningsmannen hafva de å ömse sidor haft tillfälle icke blott att framställa sina anbud och förslag, utan äfven att i dem göra de jemkningar, hvartill omständigheterna och den andra sidans motförslag kunnat gifva anledning. Hafva de tvistande härvid företrädts af ombud, hafva dessa haft rikliga tillfällen att rådgöra med sina hufvudmän. Vidare har, när dessa från parterna sjelfva utgående jemkningsförslag visat sig fruktlösa, den ojäfvige förlikningsmannen framställt sina förslag till medgifvanden och

eftergifter. Af förslag, som af parterna kunnat pröfvas och antagas eller förkastas, har det sålunda varit fullt tillräckligt. Hvad det nu gäller är att få ett afgörande — genom något ännu oförsökt medel. Och detta medel kan rimligtvis icke blifva annat än att parterna på förhand förklara sig vilja ställa sig till efterrättelse den skiljedom, som kommer att afkunnas af de af dem sjelfva utsedda skiljemännen.

Uttrycken »skiljedom», »skiljemän» o. d., som komitén i denna motivering användt, förekomma icke i sjelfva författningsförslaget. Såsom redan i den allmänna motiveringen (sid. 61) påpekats, hafva dessa uttryck genom lagen om skiljemän den 28 oktober 1887 erhållit sin speciellt juridiska betydelse och äro såsom lagtermer icke användbara på utanför berörda lags räckvidd liggande förhållanden. I motiveringen har komitén deremot icke haft anledning att undvika dessa uttryck, hvilka, såsom redan antydts, enligt det gänge språksbruket hafva god hemortsrätt på nu förevarande område. För öfrigt tror sig komitén uti det i § 12 begagnade uttrycket »skilja de tvistande emellan» hafva funnit en term, som, utan att förgripa sig på den vedertagna juridiska terminologien, fyller behofvet att, med tillmötesgående af språkbruket, klart framhålla, att förhandlingarne inför förlikningsinstitutionen i och med tillämpningen af denna paragraf kommit i ett annat skede än som i författningens föregående paragrafer skildrats.

§ 13.

Såsom af föregående paragraf framgår, bör det icke få utgöra något hinder för tvistens hänskjutande till skiljedom, att parterna icke önska anförtro detta uppdrag åt förlikningsmannen, vare sig såsom ensam skiljeman eller såsom ordförande eller bisittare i en skiljenämnd.

Men äfven om förlikningsmannen sålunda blir utesluten från direkt inflytande på sakens afgörande, kan han icke dess mindre fortfarande vara till stort gagn för en lycklig lösning af tvistefrågan genom att lemna den medverkan, som i denna paragraf anges. Han kan med skäl antagas vara i besittning af en personkännedom, som kan sätta honom i stånd att lemna anvisning på lämpliga kandidater till ledamotskap i skiljenämnden, och genom den kunskap, han under sin handläggning af tvisten hunnit förvärfva såväl om denna som om de tvistande, bör han kunna vara skiljenämnden till nytta.

§ 14.

Denna paragraf tarfvar ingen särskild motivering.

§ 15.

De för denna paragraf bestämmande grunderna torde framgå ur den ofvan (sid. 52 och följ.) utvecklade motiveringen.

§ 16.

Betydelsen för förlikningsväsendet i det hela af de här föreskrifna redogörelserna torde ligga i öppen dag. Det är gifvet, att de, för att komma till fullt afsedt gagn, böra samlas af någon centralmyndighet, och har komitén i sådant afseende föreslagit Civildepartementet samt intagit föreskrift derom, att de böra genom departementets försorg till trycket befordras.

§ 17.

Förlikningsmannauppdraget kommer helt visst, såsom redan ofvan framhållits, att blifva alltför mödosamt för att kunna skötas utan ersättning såsom en kommunal hederspost. Om än afgörande skäl tala emot att göra det till ett statsembete med sådan aflöning, att dess innehafvare skulle vara skyldig att åt detsamma egna hela sin arbetskraft, så måste å andra sidan tillses, att godtgörelsen för detsamma icke blir alltför knappt tillmätt. Till en dylik befattning böra nämligen, om möjligt, användas personer af mogen ålder, som genom föregående framgångsrik sysselsättning på områden, som ställt dem i beröring med arbetsgifvare och arbetare, hunnit samla den för uppdragets skötande nödiga erfarenheten; men om alltför obetydligt arfvode anvisas, torde svårighet uppstå att erhålla för uppdraget särskildt lämpade personer. Något uttalande om ersättningens belopp har komitén funnit sig icke kunna göra. Först sedan man efter särskild utredning vunnit en bestämd uppfattning om de blifvande särskilda distriktens belägenhet och storlek, kan förevarande kostnadsfråga upptagas till närmare och slutligt bestämmande, då naturligen mängden af det arbete, uppdraget kan väntas kräfva, kommer att blifva ganska olika i olika distrikt. I öfverensstämmelse härmed har i författningen uti förevarande afseende intagits allenast ett allmänt förklarande, att förlikningsmannen eger åtnjuta godtgörelse för sitt uppdrag, under hänvisning i öfrigt till bestämmelser, som derom kunna särskildt varda gifna.

Deremot synes det här böra uttalas, att ifrågavarande ersättning skall utgå af statsmedel. Af skäl, som redan i den allmänna motiverin-

gen antydts, torde någon annan källa icke vara att påräkna. Ett åläggande för parterna att sjelfva bestrida dessa kostnader lärer icke befinnas lämpligt, helst förlikningsmannen har att utföra åtskilligt arbete utöfver det, som han egnar de till utbrott komna särskilda tvisterna. Att åter låta kostnaden drabba samtliga arbetsgifvare och arbetare inom distriktet skulle förutsätta en synnerligen vidlyftig beskattningsapparat, som svårligen skulle kunna ordnas med full rättvisa. Hvad slutligen beträffar utvägen att af vederbörande kommun eller landsting fordra kostnaden i det hela eller bidrag till densamma, skulle äfven denna anordning vara egnad att, om dessas sjelfbestämningsrätt skulle bibehållas oförkränkt, leda till stora praktiska svårigheter och för saken skadliga förvecklingar. Det återstår då intet annat än att kostnaden i sin helhet bestrides af statsverket, hvilken utväg heller icke kan sägas innebära något mot rättvisa och billighet stridande. Intresset för samhället i dess helhet, att den ekonomiska och sociala utvecklingens lugna gång icke störes af arbetsinställelser, är, såsom redan vid flera tillfällen framhållits, af den betydelse, att det väl kan anses vara värdt de antagligen icke afsevärda uppoffringar, det allmänna för deras förebyggande måste ikläda sig.

§§ 18—20.

Såsom redan under § 2 blifvit påpekadt, och då enligt förslaget endast en suppleant för förlikningsmannen bör i hvarje distrikt tillsättas, kan det inträffa, att inom ett och samma distrikt flera arbetstvister samtidigt pågå af den omfattning, att förlikningsmannen och hans suppleant icke kunna medhinna att utföra de på dem ankommande förrättningar beträffande dessa tvister. För sådant fall har här föreslagits den utvägen att gifva den myndighet, under hvilken distriktet lyder, befogenhet att för särskildt fall uppdraga åt annan än förlikningsmannen att i dennes ställe söka medla i uppkommen arbetstvist af den beskaffenhet, som i § 6 sägs. Och likaledes är denna utväg afsedd att anlitas för det fall, att i viss arbetstvist någon särskild person kunde framför förlikningsmannen anses ega alldeles särskilda förutsättningar för att kunna med framgång uppträda såsom medlare.

Af skäl, som under § 1 närmare utvecklats, har komitén icke kunnat föreslå, att hela landet indelas i förlikningsdistrikt, utan fastmera tänkt sig, att stora delar af detsamma komma att blifva oindelade. Det är då icke utan sin betydelse, att såsom i § 19 jemväl föreslagits, någon myndighet erhåller befogenhet att, om tvist af ifrå-

gavarande slag å sådan ort utbryter, för detta särskilda fall förordna dertill lämplig person att utföra de förlikningsmannen åliggande funktioner. Befogenheten att i sådant hänseende meddela förordnande har ansetts lämpligen böra tilläggas chefen för civildepartementet, hvilken jemväl skulle enligt förslaget utöfva enahanda befogenhet för det fall, att utbruten tvist omfattade olika distrikt, för hvilka förlikningsman ej förordnats af en och samma myndighet. För det fall åter, att en utbruten tvist sträcker sig till två eller flera distrikt, för hvilka förlikningsmän förordnats af en och samma myndighet, har någon särskild föreskrift icke varit behöflig, alldenstund, om i dylikt fall en enhetlig behandling af tvisten finnes vara af nöden, myndigheten kan med tillämpning af bestämmelsen i § 18 åstadkomma hvad i sådant hänseende erfordras.

RESERVATIONER.

Reservation

af herr *Hedlund.*

I det förlikningsförfarande, som beskrifves i förslagets 11:te och 12:te §§, förefinnes enligt undertecknads mening en lucka. Det har nämligen understundom vid förhandling i arbetstvister visat sig tilltalande för de tvistande att hänskjuta sin sak till bedömande af sakkunnige utomstående, utan att de för den skull förbinda sig att underkasta sig dessas utslag. Då de under nämnda vilkor valde förtroendemännens mening föreligger, taga parterna den i öfvervägande. Den öfvar alltid ett visst moraliskt inflytande, utan att formligen tvinga, och, kommande från praktiskt och erfaret håll, kan uttalandet innehålla ett värdefullt uppslag till lösning, hvarpå hvarken de tvistande sjelfve eller förlikningsmannen kommit att tänka. Sålunda kan det med eller utan förändring bilda lämplig grundval för en förlikning.

Den frihet, parterna förbehålla sig inför ett dylikt bedömande, kan föranleda dem att lättare och tidigare anlita ett sådant medel än att tillsätta en skiljenämnd enligt § 12, för hvilken tiden vanligen är inne först då man är trött på att strida och föredrager en uppgörelse, som kanske går en emot, framför att fortsätta kampen.

Då förlikningsmannen icke bör lemna något medel oförsökt att åvägabringa en uppgörelse, men lydelsen af de nämnda paragraferna synes utesluta ett förslag från hans sida i sagda riktning, har undertecknad ansett, att slutet af 11:te paragrafen bör antingen affattas i allmännare ordalag, som medgifva ett sådant förslags framställande, eller också förses med ett tillägg, innehållande särskild anvisning härom.

Reservation

af herrar *Göthberg, Kempe och Thor.*

I det af komitén afgifna betänkandet har redan (sid. 63) blifvit meddeladt, att komiténs medlemmar, som i allmänhet varit eniga om de till grund för betänkandet liggande principfrågorna, i afseende å en mycket vigtig fråga, organisationsfrågan, delats i två fraktioner. Komitén har i detta hänseende förordat, att den tilltänkta förlikningsinstitutionen skulle utgöras allenast af en af offentlig myndighet utsedd förlikningsman. Undertecknade reservanter hålla deremot före, att, om ifrågavarande institution skall kunna på ett tillfredsställande sätt fylla de densamma åliggande värf, den bör utgöras icke blott af en på nyssberörda sätt tillsatt förlikningsman, utan jemväl af representanter för distriktets arbetsgifvare och arbetare, till lika antal utsedde från hvardera sidan.

Den olika lösning af organisationsfrågan, komiténs båda hälfter sålunda förordat, torde i hufvudsak vara beroende på olika uppfattning af begreppet medling. Hvilken uppgift majoriteten tänkt sig för den blifvande förlikningsinstitutionen, framgår af dess yttrande å sid. 66, der det heter: »Institutionens hela uppgift går alltså ut på, icke ett bedömande af parternas skilda anspråk från synpunkten af dessas materiella innebörd, utan fastmera på att utöfva sådan inverkan på parterna, att dessa, med öfvergifvande af alla oförsonliga stridsmedel, låta förmå sig till fredlig uppgörelse. De egenskaper, på hvilka det härvid framför allt ankommer, äro rörlighet, snabb uppfattning, opartiskhet och saklighet samt förmåga att lämpa sig efter de olika situationer, som i dessa oändligt skiftande fall äro tänkbara».

I dessa ord ligger icke allenast ett framhållande af den på annat ställe uttalade, jemväl af reservanterna delade åsigten, att den offentliga förlikningsinstitutionen icke bör erhålla någon beslutande- eller domsrätt, utan äfven att institutionen vid sin inverkan på parterna icke skulle behöfva sjelf besitta eller åtminstone framhålla någon egen uppfattning

om det materielt rätta i tvisten, och att alltså vid organisationsfrågans lösning ingen hänsyn behöfde tagas till att institutionen blefve så sammansatt, att den kunde bilda sig en sjelfständig uppfattning om, huru en arbetstvist rätteligen borde lösas, och vid medlingen söka genomdrifva denna sin uppfattning.

Enligt vår tanke är emellertid en sådan åsigt icke riktig. Det är väl möjligt att de egenskaper, komitén anser såsom nödvändiga för institutionen, i många fall kunna vara tillräckliga för *åstadkommande* af en förlikning, men de torde ingalunda vara tillfyllest för *beståndet* af densamma. För tillvägabringande af en bestående förlikning fordras nemligen enligt vår uppfattning, att densamma skall vara grundad på ett rättvist bedömande af parternas skilda anspråk. Ty låt ock så vara, att en förlikningsman genom sitt habila väsen och sin öfvertalningsförmåga lyckats förmå parterna till förlikning, så torde, om denna icke varit grundad på ett rättvist bedömande af de materiella intressena, den ena eller andra parten inom kort komma under fund med, att det med denna förlikning var föga bevändt. Faran ligger deri, att endera parten låtit öfvertala sig utan att vara öfvertygad, och det synes oss väl djerft att våga hoppas, att den, som endast blifvit öfvertalad, i längden skall stå fast vid den träffade förlikningen. Mera förenligt med den menskliga naturen torde det då vara, att den, som en gång låtit förleda sig att ingå på ett för honom ofördelaktigt aftal, nästa gång skall, misstänksam som han blifvit, vara desto omedgörligare; men en förlikningsinstitution, som verkar derhän, den strider mot sin egen uppgift. Och om vid en förlikning ingen hänsyn af medlaren tages till de materiella intressena, utan denne, såsom komitén uttrycker sig, får till uppgift endast att »genom takt och grannlagenhet så länka förhandlingarna, att de, så vidt möjligt, leda till uppgörelse i godo *i någon form*» [1]), så komme helt visst förlikningsinstitutionen att medföra de största fördelarna för den part, som framställde de längst gående fordringarna och hade den hårdaste pannan att vidhålla dem. Det skulle till och med kunna tänkas att förlikningsinstitutionen under sådana förhållanden komme att uppmuntra till höga anspråk och gå den omedgörligare partens ärenden.

För att genom de förhandlingar, som skola bedrifvas af och inför den tilltänkta förlikningsinstitutionen, ett värdefullt resultat med utsigt om framtida bestånd skall kunna ernås, fordras alltså något mera än de egenskaper, komiténs förslag är egnadt att tillförsäkra institutionen.

[1]) Kursiveradt af reservanterna.

Denna måste fastmer så organiseras, att den erhåller all den sakkunskap, som är behöflig för att kunna om striden och dess föremål bilda sig en objektiv och rätt uppfattning; eller, med andra ord: institutionen måste vara så sammansatt, att den blir i stånd att sjelf bedöma saken med samma sakkunskap och samma inträngande i tvistemålets verkliga beskaffenhet, som om den hade att deröfver döma. En medling utan denna förmåga kan svårligen blifva annat än ett öfvertalande till ömsesidiga eftergifter i den gemensamma fridens namn. Men nu kan det mycket väl tänkas, att det materielt rätta helt och hållet sammanfaller med den ena partens anspråk, och att den löneförhöjning eller lönereduktion, som af den andra parten fordras, är helt och hållet obefogad. Den förlikningsinstitution, som i dylikt fall sökte förmå den part, som hade rätten helt och hållet på sin sida, att i någon del gifva vika, kunde på intet vis anses verka gagnande.

Den sakkunskap, som på dessa grunder måste fordras af förlikningsinstitutionen, är icke obetydlig. Först och främst handlar striden icke alltid om löneförmåner utan lika ofta om nya arbetsmetoder, om tiden för arbetets bedrifvande, om öfvertidsarbete, om ackord eller timpenning o. d. Vidare måste ihågkommas, att, för att rätt kunna bedöma alla dessa saker, fordras kännedom om de inom ifrågavarande industrigren förekommande, på varierande lokala förhållanden och inrättningar beroende, olika arbetsanordningar samt till följd deraf om värdet af det arbete, som utföres. Endast den, som har inblick i allt detta, kan bilda sig en uppfattning om hvad som för en hvar part är antagligt eller oantagligt, utförbart eller outförbart.

Vid besinnande af allt detta torde tryggt kunna sägas, att en ensam person, han må vara vald med aldrig så fin urskiljning, endast i ett försvinnande fåtal tvister sjelf kan ega den nödiga sakkunskapen. Helt olika blir förhållandet, om vid dennes sida ställas genom allmänna val utsedda representanter för distriktets arbetsgifvare och arbetare, hvilka tillföra förlikningsinstitutionen icke blott sin praktiska och på egen erfarenhet grundade kännedom om näringslifvets läge och förhållanden, utan äfven sin omedelbara uppfattning om de samhällsklassers vilkor, som de representera. Redan härigenom, och oafsedt om dessa bisittare hafva specialkunskap i en förevarande tvist, torde så värdefulla krafter tillföras den offentliga förlikningsinstitutionen, att den ofta nog kan rätt bedöma ställningen och väl utföra sitt medlarevärf.

Det torde emellertid oftare, än man på grund af bisittarnes fåtalighet vid första påseende kunde förmoda, komma att inträffa, att

nämnden derjemte också förfogar öfver specialkunskap i de tvister, med hvilka den får taga befattning. I många af rikets olika delar är nemligen på grund af hvarje orts naturliga resurser ett eller annat yrke förherskande, och man kan derför hafva skäl antaga, att de arbetstvister, som utbryta inom de distrikt, till hvilka sådana trakter blifva indelade, komma att till stor del falla inom distriktets hufvudyrke. Men då det under sådana omständigheter äfven är att antaga, att bisittarne i detta distrikts nämnd komme att tillhöra detta samma yrke, komme en sålunda sammansatt nämnd jemväl att förfoga öfver specialkunskap i ett flertal af de tvister, som utbröte inom distriktet.

Då det emellertid är gifvet, dels att tvister förekomma, i hvilka en sådan mera allmän sakkunskap, som är att påräkna hos bisittarne blott och bart genom deras egenskap af representanter för distriktets arbetsgifvare och arbetare, icke är tillfyllestgörande för ett rättvist bedömande af tvisten, dels ock att nämnden måste vara rustad för ett lika sakrikt bedömande af tvister inom de yrken, som icke äro representerade i nämnden, ha reservanterna föreslagit ett medel, hvarigenom nämnden i alla de fall, i hvilka den kände sig icke förfoga öfver den för tvistens lösande erforderliga specialkunskap, kunde med sig förena sådana krafter, hos hvilka dylik kunskap vore till finnandes. Reservanterna ha derför i § 11 i nedan afgifna lagförslag intagit stadgande, att vid behandling af särskildt fall bisittarne i nämnden skulle, der de så pröfvade lämpligt, ega tillkalla två eller fyra personer att för detta fall jemte dem vara bisittare i nämnden. På sätt i specialmotiveringen närmare påvisas, ha reservanterna vid affattandet af denna paragraf så vidt möjligt sökt trygga, att detta kompletteringsval icke komme att menligt inverka på den allmänna karakter, som i öfrigt af oss ansetts som den för nämnden mest ändamålsenliga.

Det är en föga tungt vägande anmärkning mot nu omnämnda kompletteringsval, då komitén (sid. 65) såsom ett skäl mot detta stadgande anför, att tillvaron inom nämnden af ett så vigtigt element som den särskilda sakkunskapen härigenom i väsentlig mån blefve beroende af något så ovisst som nämndens egen fullt fakultativa sjelfkomplettering. Det synes nemligen uppenbart, att de, som erhållit förtroendet att såsom bisittare handlägga inom distriktet utbrutna arbetstvister, äfven böra kunna ombetros att bedöma, om de sjelfva ega erforderlig sakkunskap i en anhängig tvist, eller om de behöfva tillkalla specialister.

Det nu anförda skälet för förlikningsinstitutionens organiserande som nämnd — att densamma bör tillförsäkras sådan sakkunskap, att

den, fastän den ej utan parternas särskilda medgifvande får *döma* i saken, dock blir i stånd att *bedöma* densamma och derför vid medlingen kan, såsom den bör, intaga en rättvis ståndpunkt — är reservanternas hufvudskäl. Men härjemte kunna åtskilliga andra skäl anföras.

Först och främst torde sålunda böra framhållas, att en förlikningsinstitution, som utgjordes allenast af en af offentlig myndighet tillsatt person, icke skulle hafva utsigt att tillvinna sig vederbörande parters förtroende i den omfattning, som erfordras för det lyckliga lösandet af de institutionen åliggande, grannlaga uppgifterna. Redan genom sättet för sin tillsättning komme denne tvifvelsutan att i parternas ögon få karakteren af en embetsman. Hur väl han än fyllde sitt värf, skulle denna egenskap dock följa honom och i mången ömtålig fråga menligt inverka på det förtroende från parternas sida, han i sitt arbete icke kan undvara. Lika rigtigt det må vara, att en person med de qvalifikationer, för hvilkas förefintlighet hans utnämning af offentlig myndighet bör utgöra en borgen, göres till chef för och hufvudperson i den offentliga förlikningsinstitutionen, lika nödvändigt synes det oss, att han får vid sin sida bisittare, valda, väl icke af parterna i tvisten — i hvilket fall institutionens opartiskhet sattes på spel — men af de samhällsklasser, dessa partier tillhöra, och derför antagligen rekryterade ur dessas led. På sådant sätt tillsatte besittare skulle komma parterna att känna förtroende för institutionen på ett helt annat sätt, än om denna utgjordes af en för dem mer eller mindre främmande embetsman.

Komitén yttrar (sid. 66), att en ensam person antagligen allra bäst skulle lyckas med den uppgift, förlikningsinstitutionen komme att få, och att det vore svårt att inse, att det vid dess utförande skulle lända honom till någon väsentligare nytta att hafva vid sin sida flere eller färre representanter för ortens arbetsgifvare och arbetare. Redan vid det första skedet af institutionens arbeten, då det gäller (se § 6 i komiténs förslag, § 42 i reservanternas) att sammanföra de tvistande till förhandlingar, synes det reservanterna uppenbart, att folkvalda bisittare äro nödvändiga, i det nämnden under dessa försök — ej minst för tids vinnande, hvilket vid dylika tillfällen är synnerligen vigtigt — bör fördela sina krafter så, att arbetsgifvarnes representanter, hvilka måste förutsättas hafva lättast att vinna arbetsgifvarnes öra, underhandla med dessa och samtidigt arbetarnes representanter med arbetarne, hvilka äfven de hellre torde lyssna till sina egna representanter, än till en förlikningsman. En ensam person kan deremot omöjligen dela sig. Han måste, endast för att få parterna sammanförda, underhandla än med den ena, än med den andra parten, hvari-

genom tidsförlust uppstår, och ej heller är det, som ofvan nämnts, tänkbart, att han på både arbetare och arbetsgifvare skulle kunna utöfva samma inflytande som deras egna, af dem sjelfva valda representanter. Blott sålunda arbetet rätt fördelas, så behöfver man sannerligen ej, såsom komitén, befara, »att ett större antal medverkande gå i vägen för hvarandra». Ej heller kunna vi dela komiténs åsigt, då den i omedelbar fortsättning yttrar »att ett mindre väl valdt uttryck, en misslyckad åtgärd af den ene lätt nog förderfvar hvad den andre kan hafva uträttat». Den, som, sedan parterna sammanförts, skall föra ordet vid förhandlingarna, är ju — lika väl enligt komiténs förslag som enligt reservanternas — förlikningsmannen. Han ensam har att utveckla den förhandlingsledande förmågan. Det är alltså han, som i första rummet löper fara att genom illa valda uttryck eller andra åtgärder hindra ett lyckligt resultat af förhandlingarna, icke bisittarne, hvilka helt visst under de förhandlingar, som försiggå inför hela nämnden, komme att spela en vida blygsammare roll, men som deremot mellan dessa förhandlingar både kunna och böra söka inverka på parterna i de punkter, der nämnden finner deras anspråk oberättigade. Bisittarne i nämnden skulle derför ej blott vid parternas sammanförande utan äfven under arbetets fortgång kunna vara förlikningsmannen till direkt hjelp, förutom att de genom sin omedelbara erfarenhet om det industriella lifvet torde kunna gifva honom månget godt råd och afhålla honom från mindre välbetänkta steg.

I nära anslutning till det nyss anförda torde här jemväl böra framhållas, att en förlikningsnämnd medför äfven den fördelen, att genom medlemmarnes beröring med såväl arbetsgifvare som arbetare större möjlighet beredes förlikningsinstitutionen att erhålla snar kunskap om en förestående arbetstvist, hvilket ju för ett framgångsrikt arbete måste vara af stor betydelse.

Det torde slutligen kunna framhållas såsom ett företräde hos en nämnd framför en ensam förlikningsman, att hos en nämnd, af hvars ledamöter sannolikt alltjemt några komme att qvarstå från den ena perioden till den andra, en — om man så får säga — rättspraxis bättre skulle kunna fortlefva, än om institutionen utgjordes af allenast en förlikningsman, allrahelst denne ej är skyldig att anteckna de grundsatser i fråga om lösandet af arbetstvister, hvilka han tillämpat — förutsatt att han öfver hufvud taget tillämpat några sådana, hvilket enligt komiténs motivering ej synes kunna tagas för gifvet.

Väga de nu af reservanterna anförda skälen tyngre än de af komitén till stöd för dess åsigt förebragta, och är det på grund häraf

angeläget, att det ansvarsfulla förlikarevärfvet icke anförtros åt blott en ensam statsfunktionär, utan att denne får vid sin sida representanter för de samhällsklasser, med hvilkas mellanhafvanden institutionen har att taga befattning, så må man heller icke rygga tillbaka för de medel, som äro nödvändiga för erhållandet af en dylik nämnd. Af komiténs motivering vill det dock se ut, som om den härför nödiga valapparatens förmenta tyngd varit ett af de hufvudmotiv, som förmått den att söka en annan och beqvämare utväg för frågans lösning.

Reservanterna kunna emellertid icke finna annat, än att talet om det stora besvär, som genom valet skulle åsamkas väljare och valförrättare, är synnerligen öfverdrifvet. Hvad de förstnämnda beträffar, har valet så organiserats, att det kan försiggå med ett rent af obetydligt besvär för åtminstone de flesta bland dem, på sätt reservanterna i specialmotiveringen få tillfälle närmare utveckla. Ej heller för valförrättarne torde besväret blifva synnerligen betungande. Våra kommunala myndigheter äro numera så vana vid dylika förrättningar, att ett val till förlikningsnämnder *hvart tredje år* ej kan anses innebära någon betydande ökning af deras göromål. Dessutom ha kommunerna sjelfva stort intresse af biläggandet af arbetstvister. De olägenheter, som uppstå genom afbrott i industriens gång, beröra nemligen i flera afseenden äfven kommunerna.

Härjemte anmärker komitén, att bestämmelserna om valet äro och till följd af ämnets beskaffenhet måste vara så invecklade, att deraf komme att föranledas villrådighet och svårigheter. Häremot vilja vi endast framhålla, att sådana svårigheter uppstå vid alla valordningar i början af deras tillämpning, men genom småningom utbildad och stadgad praxis samt, der så pröfvas nödigt, lagändringar lösas de efter hand. Reservanterna kunna icke finna något skäl, hvarför icke så skulle kunna ske äfven i fråga om dessa val.

Komitén har slutligen i detta sammanhang påpekat, att deltagandet i valen kanske i många fall ej blefve synnerligen talrikt, samt att reservanterna gjort ett medgifvande i denna riktning, då de i sitt förslag inryckt stadganden för det fall, att de valberättigade å endera sidan eller å båda helt och hållet uteblefve från valet. Med fästad hänsyn till den stora lifaktighet, som på senare år rådt i afseende å såväl arbetsgifvarnes som arbetarnes tillvaratagande af sina intressen, tro sig reservanterna kunna våga det påståendet, att, fastän ofvannämnda stadganden ej i en valordning böra saknas, ett sådant allt för ringa deltagande i valen ej gerna kan komma att inträffa, för så vidt en rätt indelning af förlikningsdistrikt eger rum.

Komitén anför vidare, att äfven enligt reservanternas förslag mången tvist kan bli handlagd och bragt till slut af förlikningsmannen ensam, och att detta förhållande icke är egnadt att utgöra bevis för en nämnds behöflighet. Komitén har obestridligen rätt i, att för smärre tvister en förlikningsman är tillräcklig. Det kan till och med ifrågasättas, huruvida för dylika smärre tvister någon förlikningsinstitution alls behöfde inrättas. Men deraf följer ingalunda att förhållandet skall vara enahanda äfven vid förlikning af de omfattande och betydelsefulla tvister, som på det sista årtiondet börjat blifva allt oftare förekommande. Det är för sådana vi tänkt oss en förlikningsinstitution, och då en nämnd, vara af nöden.

Komitén anmärker vidare (sid. 68), att om parterna besluta sig för skiljedom, nämndens befattning med saken plötsligt kan afbrytas derigenom, att parternas val af skiljedomare faller på andra än nämndens ledamöter, samt att det härvid komme att »befinnas, att nämndens tillkallande varit skäligen öfverflödigt och effekten af dess biträde icke någon annan, än hvad förlikningsmannen sjelf mäktat åstadkomma». Härvid är dock att märka, att nämnden, i och med det att densamma förmått parterna att hänskjuta tvisten till skiljedom, i väsentlig grad lyckats i sina bemödanden, och att, då, såsom förut påpekats, parterna måste anses ha större förtroende till de af dem sjelfva utsedda besittarne än till den för dem mer eller mindre främmande förlikningsmannen, det får antagas, att ett så godt resultat icke eller åtminstone icke så hastigt ernåtts af den senare som af nämnden.

Komitén anför slutligen (sid. 68, 69), att då reservanterna gifvit åt den allmänna medlingsinstitutionen karaktären af en nämnd, de låtit leda sig af den förebild, de permanenta enskilda nämnderna gifvit, utan att besinna den grundväsentliga olikhet, som måste finnas mellan, å ena sidan, en på statens initiativ tillkommen, alla inom sitt verksamhetsområde representerade yrken afseende förlikningsnämnd och, å andra sidan, berörda enskilda nämnder, hvilka tack vare dels sin förtroendeställning hos parterna, dels sin speciella sakkunskap i de tvister, som kunde blifva föremål för deras pröfning, egde en särskild och betydande auktoritet. Denna olikhet anser komitén vara af den art och betydelse, att den finner sig kunna beteckna den offentliga nämnden såsom »ett högst bristfälligt surrogat» i jemförelse med de enskilda nämnderna, hvilka i komiténs ögon äro »det verkligt värdefulla». Af hvad reservanterna hittills yttrat torde framgå, att vi icke anse de fördelar, som kunde väntas af en offentlig förlikningsnämnd, så obetydliga, som komitén velat göra gällande. För bestämmande åter af det värde,

som bör tillmätas de enskilda nämnderna vid deras jemförande med den offentliga, anse reservanterna det nödigt att göra en skilnad mellan de enskilda nämnder, som hafva karakteren af blott och bart förlikningsnämnder, och dem, som på grund af mellan parterna träffad särskild öfverenskommelse hafva befogenhet att, der så erfordras, afkunna en för parterna bindande skiljedom. Hvad dessa senare beträffar, är det ju gifvet, att de i kraft af berörda befogenhet kunna inom yrket vid utbrytande arbetstvister spela en roll, hvilken aldrig kan tillkomma den offentliga förlikningsnämnden.

I väsentlig mån olika blir deremot förhållandet, då arbetsgifvarne och arbetarne inom enskilda yrkesgrenar vid tillsättande af nämnder — låt vara permanenta — icke lemnat dem uppdrag att i händelse af behof skilja parterna emellan. Sådana enskilda nämnder äro blott förlikningsnämnder, och jemförd med dem blir den offentliga förlikningsnämnden minst lika betydelsefull och gagnelig. I saknad af något särskildt bemyndigande af parterna att vid uppkommande tvister fälla någon skiljedom, äro nemligen dessa enskilda nämnder i afseende å sin myndighet icke bättre ställda än den offentliga, och man har derför vid jemförelsen dem emellan att taga hänsyn endast till nämndernas på deras egna inre qvalifikationer beroende förmåga att lösa sina uppgifter. De två egenskaper, hvilka härvid i första rummet måste tagas i betraktande, äro sakkunskap samt den opartiska och sjelfständiga ställning, som kan tillkomma hvardera slaget af nämnder. Hvad den förstnämnda egenskapen beträffar, blir densamma, såsom förut visats, fullt tillgodosedd genom förlikningsinstitutionens organiserande som nämnd och densammas utrustande med befogenhet att komplettera sig medelst inval af specialister. Men derjemte bör den offentliga förlikningsnämnden ega företrädet af en mera opartisk och sjelfständig ställning, hvilken grundar sig på sättet för dess tillsättande, nämligen, beträffande ordföranden, genom val af offentlig myndighet och, ifråga om bisittarne, genom val af distriktets arbetsgifvare och arbetare inom alla yrken. Medan alltså de enskilda förlikningsnämnderna utgöras — kan man säga — af förhandlingsutskott af de tvistande parterna sjelfva, bör och kan den offentliga nämnden, sådan reservanterna tänkt sig densamma, blifva en opartisk institution, *inför* hvilken parterna föra sina underhandlingar. För öfrigt har ju den offentliga förlikningsnämnden det företrädet framför de enskilda, att den omfattar alla yrken. Den kan sålunda aldrig blifva ett surrogat för de senare.

Då reservanterna sålunda hafva en från komiténs i viss mån afvikande uppfattning om betydelsen af enskilda nämnder, torde det vara

på sin plats att med några ord angifva, huru reservanterna kunnat (i sin § 41) under samma ordalag som komitén (i sin § 5) föreslå stadgande om skyldighet för förlikningsman att verka för upprättande af enskilda förlikningss- och skiljenämnder. För så vidt här talas om skiljenämnder, är ju visserligen öfverensstämmelsen med komiténs förslag motiverad genom den ofvan af reservanterna i fullt samförstånd med komitén framhållna betydelsen af sådana enskilda nämnder, hvilkas mandat berättigade dem till ett dylikt namn. Deremot kunde reservanternas nyss utvecklade åsigt om de enskilda förlikningsnämndernas ringare betydelse i jemförelse med den offentliga förlikningsnämnden anses innebära den konseqvensen, att någon skyldighet för förlikningsmannen att verka för upprättandet af enskilda nämnder af sist anförda kategori ej bort af oss föreslås. Vi äro emellertid af den åsigten, att den offentliga och de enskilda förlikningsnämnderna visst ej behöfva gå i vägen för hvarandra, utan att det fastmer under vissa förhållanden kan vara af fördel för den förra att hafva enskilda nämnder vid sin sida. I stora distrikt och under svåra förhållanden kan nemligen arbetet så växa, att den allmänna nämnden ej skulle räcka till. Finnas vid sådana tillfällen enskilda nämnder, låt vara förlikningsnämnder, bildade, så måste ju detta underlätta den allmänna nämndens arbete. Vidare är, såsom erfarenheten ger vid handen, gränsen mellan förlikningss- och skiljenämnder ej alltid i praktiken så lätt att uppdraga, som man kunde förmoda. Såsom framgår af den sid. 36—39 meddelade öfversigten af de få permanenta nämnder, som hittills sett dagen i Sverige, kunna fall förekomma, då någon formlig förbindelse att underkasta sig nämnds utlåtande väl aldrig afgifvits af de parter, som anlita densamma, men nämnden i alla fall genom det arbete, den utför, och de resultat, den uppnår, snarare visar sig vara en skiljenämnd än en förlikningsnämnd. Det torde ock kunna tänkas, att mången enskild nämnd, som vid sin första tillkomst af parterna endast gifvits karakteren af förlikningsnämnd, efter hand kan utveckla sig till och af parterna befullmäktigas såsom en verklig skiljenämnd. På grund häraf torde tillräckliga skäl föreligga att genom förlikningsmannen söka befordra bildandet af äfven enskilda förlikningsnämnder.

Vi anse sålunda:

att förlikningsinstitutionen först måste utreda innebörden af en arbetstvist och derom bilda sig en sjelfständig uppfattning, samt deref-

ter, på grund af hvad som vid denna undersökning befunnits vara det rätta, försöka att förlika parterna, hvaremot, om den inskränker sig till att söka genomdrifva en förlikning, äfven då den ena eller andra partens rätt kränkes, den kommer att förlora allt förtroende och göra mer skada än gagn;

att för det sakliga och rättvisa bedömandet af parternas anspråk en ensam person ej gerna kan tänkas vara tillfyllest;

samt att alltså arbetsgifvare och arbetare må lemnas tillfälle att i förlikningsinstitutionen insätta sina egna ombud, hvilka ej blott skulle tillföra institutionen en större fond af sakligt vetande, utan äfven, enär de äro valda på längre tid och af skilda yrken, böra kunna blifva både sjelfständiga och opartiska ledamöter af nämnden.

I öfverensstämmelse med denna vår åsigt föreslå vi, att offentliga förlikningsnämnder måtte i riket inrättas enligt de grunder, som framgå af efterföljande lagförslag, för hvars särskilda stadganden motiv af oss nedan anföras.

Förslag

till

lag angående medling i arbetstvister.

§ 1.

I trakt af riket, der förhållandena sådant påkalla, bör, på sätt här nedan närmare sägs, förlikningsnämnd inrättas, afsedd att lemna sin medverkan till lösning af tvister, hvilka inom området uppstå mellan arbetsgifvare och arbetare eller mellan olika grupper af arbetare.

§ 2.

Beslut om upprättande af dylika nämnder samt om distrikt för dem meddelas af Konungen.

§ 3.

Det distrikt, som skall utgöra nämnds verksamhetsområde, kan bestå af en eller flere städer, af stad eller städer jemte angränsande landsbygd eller ock allenast af landsbygd.

Distrikt kan omfatta delar af olika, till hvarandra gränsande län; likaledes kan Stockholm jemte till staden gränsande del af Stockholms län förklaras skola utgöra ett distrikt.

§ 4.

Distrikt, som består af ett helt län eller del af sådant, skall lyda under Konungens befallningshafvande i länet.

Har Stockholms stad bestämts skola utgöra ett distrikt, skall det samma lyda under öfverståthållareembetet.

Har distrikt blifvit på annat sätt bildadt, bestämmer Konungen för hvarje särskildt fall, under hvilken myndighet distriktet skall lyda.

§ 5.

Före juni månads utgång det år, under hvilket denna författning träder i tillämpning, meddelar Konungen beslut, för hvilka trakter nämnder skola upprättas, samt bestämmer deras distrikt. Nämnderna utses derefter under samma år för de tre derpå närmast följande kalenderåren, och den fastställda distriktsindelningen gäller utan ändring för samma tid. Skulle under angifna treårsperiod visa sig erforderligt att inrätta nämnd för trakt, som icke från början blifvit dertill indelad, må sådant ske, men tiden för dylik nämnds verksamhet tilländagår med utgången af nyssnämnda treårsperiod. Hvart tredje år, räknadt från det då denna författning trädde i kraft, sker derefter på nytt distriktsindelning samt tillsättning af nämnder, hvarje gång för påföljande treårsperiod, och gäller dervid i öfrigt hvad här ofvan blifvit sagdt.

§ 6.

Förlikningsnämnden skall bestå af den i nästföljande paragraf omnämnde förlikningsmannen för distriktet såsom ordförande äfvensom af bisittare, valde af arbetsgifvarne och arbetarne inom distriktet.

§ 7.

Så snart beslut angående bildande af förlikningsdistrikt blifvit meddeladt, utser den myndighet, under hvilken distriktet enligt § 4 lyder, för detsamma en förtroendeman, med benämningen förlikningsman, jemte en suppleant för denne. Utom att vara ordförande i distriktets förlikningsnämnd tillhör det förlikningsmannen att fullgöra de åligganden i öfrigt, hvarom i denna författning närmare förmäles.

§ 8.

Förlikningsmannens uppdrag afser den tid, för hvilken förlikningsnämnd tillsättes, åliggande honom jemväl att under tiden, intill dess nämndens uppdrag börjar, vidtaga de åtgärder i och för val af nämnden, hvilka under tiden ifrågakomma och hvilka, enligt hvad nedan sägs, på förlikningsmannen ankomma.

Har, när val af nämnd skall ega rum, till förlikningsman för stundande valperiod blifvit utsedd annan än den, som vid den tid, då valet skall ske, är förlikningsman för distriktet, skola omförmälda åtgärder

vidtagas af den förlikningsman, hvilken har att tjenstgöra såsom ordförande i den nämnd, som skall väljas.

§ 9.

Uppdrag att vara förlikningsman eller suppleant för honom kan när som helst återkallas af den myndighet, som meddelat detsamma. Besvär öfver beslut, hvarigenom förlikningsman tillsättes, eller genom hvilket honom meddeladt uppdrag återkallas, må ej anföras.

§ 10.

Afgår förlikningsman eller suppleant före utgången af den tid, uppdraget afser, utses annan i hans ställe för den återstående tiden.

§ 11.

Bisittarne i nämnden skola vara fyra, valde två af arbetsgifvarne och två af arbetarne. Vid behandling af särskildt fall ega bisittarne i nämnden, der de så pröfva lämpligt och med röstöfvervigt sådant besluta, tillkalla två eller fyra personer att för detta fall jemte dem vara bisittare i nämnden.

§ 12.

I distrikt, som utgöres af större stad, eller i hvilket en större stad ingår, må, der sådant bestämmes af den myndighet, under hvilken distriktet lyder, nämnden vara delad i afdelningar, hvilka hvar för sig hafva att fullgöra hvad förlikningsnämnd åligger. Antalet bisittare i dylik i afdelningar indelad nämnd bestämmes af sagda myndighet under iakttagande deraf, att hvarje särskild afdelning skall hafva fyra bisittare, valda två af arbetsgifvare och två af arbetare. Arbetsfördelningen mellan de särskilda afdelningarna fastställes af myndighet, som ofvan sägs. Är nämnd delad i afdelningar, ankomme ock på nämnda myndighet att, der så anses behöfligt, utse flere än en suppleant för förlikningsmannen samt förordna erforderligt antal af dessa att tjenstgöra såsom ordförande å afdelning och att i sådan egenskap utföra öfriga å förlikningsman ankommande göromål.

§ 13.

Suppleanter för bisittarne i förlikningsnämnd utses till dubbelt så stort antal som antalet bisittare; egande dock förlikningsmannen att,

der han så anser behöfligt, bestämma, att suppleanter skola utses till större antal.

§ 14.

Afgår bisittare under den tid, för hvilken han blifvit vald, inträder suppleant i hans ställe. Fyllnadsval anställes allenast i det fall, att under valperioden så många afgått, att qvarstående antalet bisittare icke uppgår till det, som å hvardera sidan bör i nämnden minst vara.

§ 15.

Berättigad att deltaga i arbetsgifvarnes val af bisittare i nämnden är hvar och en, som inom någon af distriktets kommuner idkar jordbruk, bergsbruk, fabriksrörelse, handel, handtverk eller annan till allmän bevillning taxerad näring samt dervid såsom arbetsgifvare sysselsätter minst fem arbetare. För omyndig röstar förmyndaren eller, der flere äro förmyndare, den, som desse bland sig utse. För bolag må bolaget eller dess styrelse, för oskift bo delegarne i boet och för konkursbo konkursförvaltningen utse den person, som skall utöfva rösträtten.

Valberättigad arbetsgifvare eger vid valet en röst samt derutöfver en röst för hvarje fullt femtiotal hos honom anstälde arbetare, dock icke mera än tio röster. Utöfvar arbetsgifvare inom distriktet eller inom någon af dess kommuner olika näringar eller har han eljest derstädes skilda arbetsföretag, tillkommer honom särskild rösträtt för hvarje af honom sålunda idkad näring eller utöfvadt arbetsföretag, för så vidt närings- eller arbetsföretaget är särskildt för sig till allmän bevillning uppskattadt. Rösträtten utöfvas för hvarje särskildt företag inom den kommun, der företaget är till allmän bevillning taxeradt.

§ 16.

Rätt att deltaga i arbetarnes val af bisittare i nämnden tillkommer en hvar för det år, då valet eger rum, inom någon af distriktets kommuner mantalsskrifven person, som fyllt 21 år, och som har till sysselsättning att inom yrke eller näring inom distriktet mot aflöning utföra kroppsarbete. Valberättigad arbetare har vid valet en röst och utöfvar rösträtten inom den kommun, der han är mantalsskrifven.

§ 17.

För att deltaga i val af bisittare och suppleant i förlikningsnämnd fordras för såväl arbetsgifvare som arbetare att vara upptagen i den särskilda, för valet upprättade vallängd, hvarom nedan i § 21 närmare sägs. För fyllnadsval, hvarom i § 14 sägs, upprättas icke någon särskild vallängd, utan länder dervid den för näst föregående ordinarie val upprättade vallängd till efterrättelse.

§ 18.

För att kunna väljas till bisittare eller suppleant i förlikningsnämnd fordras att vara svensk medborgare, att hafva uppnått 25 års ålder, att råda öfver sig och sitt gods samt att vara mantalsskrifven inom distriktet.

Bisittare eller suppleant kan ej vara:

den, som till borgenärer all sin egendom afträdt och icke, på sätt lag förmår, gitter visa, att han från deras kraf befriad är;

den, som är förlustig medborgerligt förtroende eller genom utslag, hvilket ännu icke vunnit laga kraft, är dömd till förlust af sådant förtroende, eller den, som är ställd under framtiden för brott, hvilket medför nämnda påföljd;

den, som är förklarad ovärdig att inför rätta föra andras talan eller att i rikets tjenst vidare nyttjas.

För att kunna väljas till bisittare eller suppleant fordras icke att vara arbetsgifvare eller arbetare.

§ 19.

Ej må annan sådant uppdrag sig afsäga än embets- eller tjensteman, som af sin befattning är hindrad att uppdraget fullgöra; den, som efter de tre sistförflutna årens tjenstgöring såsom bisittare eller suppleant är i ordning att derifrån afgå; den, som uppnått sextio års ålder, samt den, som eljest uppgifver förhinder, hvilket godkännes af den myndighet, under hvilken distriktet lyder.

§ 20.

Kommer bisittare eller suppleant, efter det han blifvit vald, i den ställning, att han ej längre skulle varit valbar, fråträder han sin befattning.

§ 21.

Vallängd, särskild för arbetsgifvare och särskild för arbetare, skall vara före valet upprättad för hvarje kommun, som tillhör distriktet, och skall upptaga de valberättigade, som inom viss förelagd tid anmält sig till deltagande i valet, samt, för arbetsgifvare, det röstetal, som honom tillkommer.

§ 22.

Vallängden upprättas för hvarje till distriktet hörande kommun, å landet af kommunalnämndens ordförande och i stad af magistraten.

§ 23.

Anmälan till vallängden skall af den valberättigade göras skriftligen eller muntligen. Skriftlig anmälan må göras af flere samfäldt och må med allmänna posten insändas. Göres anmälan skriftligen, skall den vara af vittnen styrkt.

§ 24.

Arbetsgifvare skall vid sin anmälan uppgifva sitt för- och tillnamn eller, der anmälan göres af förening, bolag eller annan samfällighet, dennas antagna beteckning, och skall arbetsgifvares anmälan derjemte innefatta, för hvarje af honom inom kommunen utöfvadt, särskildt taxeradt närings- eller arbetsföretag, uppgift på den rörelse, som idkas, platsen för dennas utöfning samt det antal arbetare, som i rörelsen hafva anställning.

§ 25.

Arbetare skall vid sin anmälan uppgifva för- och tillnamn, födelseår och födelsedag, sitt yrke äfvensom sitt hemvist, dervid särskildt uppgifves, om han vid senaste mantalsskrifning varit boende på annat ställe inom kommunen.

§ 26.

Behörigheten af den gjorda anmälan pröfvas derefter af kommunalnämndens ordförande och magistraten, under jemförelse med årets man-

talslängder samt de upplysningar i öfrigt, som kunna vara tillgängliga. Kommunalnämndens ordförande biträdes härvid af dertill lämpliga personer, som om kommunens förhållanden ega kännedom, och hvilka kommunalnämnden utser. De, mot hvilkas anmälningar anmärkning icke förekommer, uppföras derefter i vallängden, arbetsgifvare för sig och arbetare för sig.

§ 27.

Skulle inom någon kommun ingen anmälan till vallängden inkomma från vare sig arbetsgifvare eller arbetare, eller göres dylik anmälan allenast från endera sidan, skall kommunalnämndens ordförande eller magistraten genast om detta förhållande underrätta distriktets förlikningsman, hvilken, derest det skulle visa sig, att inom distriktet i dess helhet antingen alls ingen anmälan till vallängd skett eller dylik anmälan ingått allenast från endera sidan, har att inberätta förhållandet till den myndighet, under hvilken distriktet lyder.

Har inom en kommun anmälan till vallängden skett allenast från endera sidan, skall dock vallängd för kommunen upprättas för den sida, från hvilken anmälan gjorts.

§ 28.

Sedan längden blifvit upprättad, skall justering af densamma inför kommunalnämndens ordförande eller magistraten ega rum, vid hvilket tillfälle den, som anmält sig till vallängden, men icke blifvit deruti införd eller i öfrigt har att anmärka någon felaktighet i hvad längden innehåller, eger att derom framställa anmärkning. Det åligger kommunalnämndens ordförande eller magistraten att öfver framställd anmärkning genast besluta samt att, der anmärkningen godkännes, vidtaga nödig rättelse i längden.

Före justeringstillfället skall vallängden vara under en tid af fjorton dagar på lämpligt ställe tillgänglig för den, som deraf vill taga kännedom.

§ 29.

Vid valet afgifvas rösterna inom hvarje särskild, till distriktet hörande kommun inför kommunalnämndens ordförande eller magistraten.

Arbetsgifvarnes val af bisittare och suppleanter företages först, derefter arbetarnes.

Omröstningen är sluten.

Valberättigad eger att på annan valberättigad öfverlåta utöfningen af sin rösträtt eller ock att aflemna sin valsedel genom ombud, hvilket ombud må vara röstberättigad person eller annan. Uppdrag att utöfva valberättigads rösträtt eller att för honom aflemna valsedel meddelas genom fullmakt, som skall vara antingen skrifven och underskrifven af utställaren samt med dennes sigill försedd eller ock af honom underskrifven och med två vittnens underskrift bestyrkt. Ej må någon utöfva rösträtt för mera än en röstberättigad; ombud, som ofvan är nämndt, eger deremot aflemna valsedlar för flere än en röstberättigad.

Aflemnas valsedel genom ombud, skall valsedeln vara inlagd i ett försegladt konvolut, å hvilket fullmakt för valsedelns aflemnande skall vara tecknad, och hvilket konvolut under omröstningen öppnas af valförrättaren, hvilken uttager valsedeln och nedlägger densamma oöppnad i valurnan.

Ej må i ett och samma konvolut inneslutas valsedel af mera än en röstberättigad.

§ 30.

Valsedel skall upptaga namn på så många personer, som sammanlagdt skola från den sida, för hvilken valet sker, väljas till bisittare och suppleanter i nämnden, utan att i valsedeln angifves, hvilka af de å sedeln upptagna den väljande önskar till bisittare och hvilka till suppleanter.

§ 31.

Finnes valsedel lyda å person, som icke är valbar, eller på flere eller färre, än som vid valtillfället böra väljas, eller innefattar valsedel någon tvetydighet i anseende till den eller de valdes namn, skall samma sedel anses ogild.

§ 32.

Protokollet öfver förrättningen insändes tillika med de afgifna valsedlarne inom åtta dagar till distriktets förlikningsman, hvilken sammanräknar rösterna samt afslutar valet, hvars utgång af förlikningsmannen meddelas de valda.

§ 33.

Af dem, som vid valet undfått röster, skola, till det antal, som väljas skall, de förklaras valda till bisittare i nämnden, hvilka erhållit högsta röstetalen, och de till suppleanter, som dernäst erhållit de flesta rösterna. Vid lika röstetal skilje lotten.

Väljes någon å båda sidor till bisittare eller å båda sidor till suppleant eller väljes han å ena sidan till bisittare och å den andra till suppleant, må på honom ankomma, på hvilkendera sidan han vill qvarstå, derom han ofördröjligen bör göra anmälan hos förlikningsmannen. I fråga om fyllande af det vederbörliga antalet bisittare och suppleanter å motsidan gäller hvad i § 14 stadgas.

§ 34.

Valet af bisittare och suppleanter i nämnden företages å en och samma dag inom alla till distriktet hörande kommuner. Det val, som enligt bestämmelserna i § 5 hålles hvart tredje år, skall ega rum före oktober månads utgång.

§ 35.

I god tid före valet skall förlikningsman genom kungörelse, som uppläses i distriktets kyrkor och, der lämpligt tillfälle dertill gifves, jemväl införes i tidning, tillkännagifva, när valet skall ega rum, huru många bisittare och suppleanter dervid skola utses samt å hvilken dag förlikningsmannen kommer att företaga rösternas sammanräkning och valets afslutande.

I kungörelsen skall förlikningsmannen jemväl erinra om hvad som enligt nästföljande paragraf åligger kommunalnämnds ordförande och magistrat att iakttaga.

Ett exemplar af denna kungörelse skall förlikningsmannen, samtidigt dermed att den i kyrkorna offentliggöres, tillsända enhvar kommunalnämndsordförande och magistrat inom distriktet.

§ 36.

Sedan den i föregående paragraf omförmälda kungörelse utfärdats, tillkommer det kommunalnämnds ordförande och magistrat att hvar för sin kommun genom kungörelse, hvilken offentliggöres på sätt i nästföregående paragraf omförmäles, tillkännagifva:

när och å hvilket ställe inom kommunen valet skall ega rum;
huru många bisittare och suppleanter skola utses;
intill hvilken dag anmälan till vallängden emottages;
å hvilken dag och tid samt å hvilket ställe vallängdens justering skall ega rum; samt
å hvilket ställe den upprättade vallängden skall, under den i § 28 angifna tid af fjorton dagar närmast före vallängdens justering, vara till påseende framlagd.

Är valet fyllnadsval enligt § 14, och skall följaktligen, enligt föreskriften i § 17, vid valet följas den vallängd, som för näst föregående ordinarie val upprättats, eger tillämpning ej rum af hvad här ofvan sagts om tillkännagifvande angående anmälan till vallängden och dennas justering.

§ 37.

Skulle så inträffa, att inom något distrikt ingen anmälan till vallängd inkommit vare sig från arbetsgifvare eller från arbetare, eller att, ehuru sådan anmälan från båda sidorna skett, inga röster från någondera sidan vid valet afgifvits, skall frågan om val af bisittare och suppleanter i förlikningsnämnden för den period, som det utlysta valet afsett, vara förfallen, derest icke den myndighet, under hvilken distriktet lyder, på framställning från båda sidorna finner skäligt förordna om nytt val.

Har anmälan till vallängd skett allenast från arbetsgifvarnes sida eller allenast från arbetarnes, skall det utlysta valet inställas, och frågan om valet har för perioden förfallit, derest icke ofvannämnda myndighet på framställning från den sida, från hvilken anmälan till vallängden uteblifvit, finner skäligt förordna om nytt val.

Afgifvas vid valet röster allenast från endera sidan, skall dock valet i hvad den sidan rörer genom sammanräkning af de afgifna rösterna afslutas, ankommande på förenämnda myndighet att, på framställning från den sida, som vid valet uteblifvit, och der så pröfvas skäligt, förordna om nytt val.

Nytt val, hvarom i denna paragraf förmäles, afser allenast återstående delen af den tid, som det förut utsatta valet afsett.

§ 38.

Förordnas i fall, som i näst föregående paragraf sägs, om nytt val, skall i afseende å detta lända till efterrättelse hvad ofvan finnes stad-

gadt om anmälan till vallängd, om dennas upprättande och justering samt om sjelfva valförrättningen, dock att, derest i anledning af det förut utlysta valet anmälan till vallängd skett antingen för endera sidan eller för båda eller vid förra valet endera sidan afgifvit röster och följaktligen ledamöter och suppleanter i nämnden blifvit för samma sida utsedde, den myndighet, som förordnar om det nya valet, eger föreskrifva, att hvad som redan åtgjorts skall ega bestånd jemväl i och för det nya valet och detta med dertill hörande förberedande åtgärder således blott afse att fylla hvad som vid förra valet blifvit underlåtet.

§ 39.

Är någon missnöjd med val till ledamot eller suppleant i förlikningsnämnd, må han deröfver anföra besvär hos den myndighet, under hvilken distriktet lyder. För ändamålet eger klaganden att hos förlikningsmannen, som slutligen handlagt valet, äska protokollsutdrag, hvilket genast eller inom högst två dagar derefter bör till klaganden utlemnas; och skall han, vid förlust af talan, inom fjorton dagar efter valets afslutning ingifva sina besvär till vederbörande myndighet, som genom kungörelse, hvilken uppläses i distriktets kyrkor, utsätter viss, kort tid, inom hvilken förklaring öfver besvären må ingifvas. Sedan den tid tilländagått, meddelas utslag i målet. Öfver detta utslag må besvär ej anföras.

Förelupen felaktighet vid de åtgärder, som föregått valet, må ej öfverklagas utan i sammanhang med besvär öfver valet.

Besvär öfver valet må endast anföras af den, som finnes uppförd i den för valet gällande vallängd.

§ 40.

Skulle af anledning, som i § 37 omförmäles, nämnd för distriktet icke komma till stånd, tillkommer det dock förlikningsmannen att under den tid, för hvilken nämnden skolat utses, i tillämpliga delar fullgöra hvad som efter här nedan gifna bestämmelser på honom ankommer.

§ 41.

Det åligger förlikningsmannen:

att med synnerlig uppmärksamhet följa arbetsförhållandena inom distriktet;

att söka verka för att enskilda förlikningss- och skiljenämnder, på förhand upprättade genom öfverenskommelse mellan arbetsgifvare och arbetare, må komma till stånd för särskilda inom distriktet befintliga näringsgrenar;

att tillhandagå med råd och upplysningar vid upprättandet af reglementen för dylika nämnder;

att söka förskaffa sig de stadgar och reglementen, som gälla för inom distriktet befintliga dylika nämnder, äfvensom att samla och hålla förteckning öfver de handlingar, som i sådant afseende komma honom tillhanda; samt

att vid uppkommande arbetstvister inom distriktet, ensam eller i förening med förlikningsnämnden, lemna sin medverkan till tvisternas biläggande i de fall och på det sätt, här nedan sägs;

varande förlikningsmannen jemväl berättigad att äfven i andra fall än vid utbruten tvist kalla nämnden till sammanträde för öfverläggning angående frågor, som beröra det honom och nämnden tillkommande uppdrag.

§ 42.

Har inom distriktet mellan arbetsgifvare och arbetare eller mellan olika grupper af arbetare uppkommit tvist af den beskaffenhet, att den medfört eller synes hota att medföra arbetsinställelse af större betydenhet, bör förlikningsmannen genom personligt besök å den plats, der tvisten utbrutit, eller på annat sätt träda i förbindelse med de tvistande, göra sig noga underrättad om, hvari tvisten består, söka förmå de tvistande att i afbidan på tvistens lösning icke vidtaga eller vidhålla arbetsinställelse, anmoda dem att sammankomma till förhandlingar med hvarandra inför förlikningsmannen eller nämnden samt söka att under dessa förhandlingar, hvilka anordnas på sätt lämpligast synes, åstadkomma tvistens biläggande.

§ 43.

Anser förlikningsmannen erforderligt, att förlikningsnämnden sammankallas för att gemensamt med honom vidtaga de åtgärder, som i föregående paragraf omförmälas, eller påkallas nämndens medverkan härvid från någondera af de tvistande parterna eller från båda, eller yrkas vid utbruten arbetstvist nämndens sammankallande af någon dess ledamot, har förlikningsmannen att gå i författning om nämndens sammankallande.

§ 44.

Hvad i §§ 42 och 43 är stadgadt afser icke arbetstvist, som uppstått inom näringsgren, för hvilken enskild förlikningss- eller skiljenämnd finnes upprättad, med mindre de tvistande å båda sidorna påkalla förlikningsmannens eller nämndens åtgärd.

§ 45.

Skulle i tvist, som kommit under förlikningsmannens eller nämndens behandling, de tvistande å endera sidan eller å båda underlåta att efterkomma till dem af förlikningsmannen eller nämnden gjord anmodan att med hvarandra sammankomma till förhandling inför förlikningsmannen eller nämnden, skola de tvistande genom offentlig kungörelse kallas till sammankomst inför nämnden.

§ 46.

Den kallelse, som enligt nästföregående paragraf utfärdas och hvilken undertecknas af förlikningsmannen å nämndens vägnar, skall innehålla uppfordran till de tvistande att å bestämd tid och ort sammankomma till förhandling inför nämnden. Kallelsen skall, efter förlikningsmannens bepröfvande, på lämpligt sätt kungöras, såsom genom anslag å den ort, der tvisten eger rum, genom införande i tidning eller genom uppläsning i kyrka. Särskild underrättelse om kallelsen skall dessutom af förlikningsmannen skriftligen tillställas någon af de i tvisten delaktige arbetsgifvarne, så ock någon af de arbetare, som i densamma hafva del.

§ 47.

Uteblir någondera parten från sådan sammankomst, som i § 45 sägs, har förlikningsmannen att sådant offentliggöra genom tillkännagifvande, som kungöres på sätt i nästföregående paragraf omförmäles.

§ 48.

De förhandlingar, som af förlikningsmannen eller nämnden anordnas med och mellan de tvistande, skola i främsta rummet hafva till syfte att åvägabringa en öfverenskommelse i enlighet med anbud eller

förslag, som under förhandlingarna kunna blifva framstälda från de tvistande sjelfva, ankommande på förlikningsmannen eller nämnden att, om och i den mån sådant kan anses egnadt att befordra tvistens lösning, hemställa om de jemkningar eller medgifvanden, som för ändamålet kunna synas lämpliga.

§ 49.

Kan icke på sådant sätt enighet vinnas, må förlikningsmannen eller nämnden uppmana de tvistande att lemna en eller flere personer, hvilkas utlåtande de tvistande utfästa sig att efterkomma, uppdrag att, efter pröfning om och i hvilken mån de från ena eller andra sidan framkomna påståendena må vara befogade, och på hvilket sätt följaktligen den föreliggande tvisten rättast bör lösas, skilja de tvistande emellan. Till dylikt uppdrag må utses förlikningsmannen eller nämnden, eller ock må de tvistande annorledes, allt efter som de kunna öfverenskomma, bestämma om valet af den eller de personer, åt hvilka uppdraget skall lemnas.

§ 50.

Vilja de tvistande hänskjuta saken till sådant afgörande, som i § 49 sägs, har förlikningsmannen eller nämnden att, i den mån sådant finnes behöfligt, söka utjemna de meningsskiljaktigheter, som kunna uppstå i fråga om den eller de personer, åt hvilka det i nämnda paragraf omförmälda uppdrag skall lemnas; och åligger det särskildt förlikningsmannen att på de tvistandes vägnar lemna den eller dem, som blifvit utsedde, underrättelse om uppdraget samt att i öfrigt tillhandagå med de åtgöranden, som kunna verka dertill, att det af de tvistande önskade afgörandet må komma till stånd.

§ 51.

Kan ej på sätt i § 48 omnämnes öfverenskommelse ernås, och vilja de tvistande ej heller hänskjuta saken till sådant afgörande, som i § 49 förmäles, är dock nämnden berättigad att afgifva utlåtande, om och i hvilken mån nämnden anser de från ena eller andra sidan framkomna påståendena vara befogade, och på hvilket sätt följaktligen den föreliggande tvisten enligt nämndens åsigt rättast bort lösas. Dylikt utlåtande

må dock ej afgifvas med mindre alla i nämnden anse sådant lämpligen böra ske och de alla äro ense om utlåtandets innehåll.

§ 52.

Utlåtande, hvarom förmäles i §§ 49 och 51, skall afgifvas skriftligen och af detsamma ett exemplar genast och utan lösen till hvardera sidan utlämnas. Utlåtande, som afgifves på grund af bestämmelserna i § 51, skall offentliggöras på sätt nämnden finner lämpligt.

§ 53.

I fråga om den rättsverkan, som må tillkomma öfverenskommelser, utfästelser eller andra beslut, som af de tvistande ingås eller fattas under förhandlingar, hvilka enligt denna lag ega rum, gäller, allt efter beslutens innehåll och det sätt, hvarpå de tillkommit, hvad allmän lag förmår.

§ 54.

Förlikningsmannen skall föra dagbok angående hvad som förefaller i de tvister, hvilka blifva föremål för åtgärd enligt denna lag. Öfverenskommelser, utfästelser eller andra beslut, som af de tvistande ingås eller fattas, så ock utlåtande, som enligt §§ 49 och 51 afgifves, skola i nämnda dagbok fullständigt intagas eller densamma biläggas.

Inom två månader efter utgången af hvarje halfår skall förlikningsmannen till den myndighet, under hvilken distriktet lyder, insända berättelse angående det hufvudsakliga förloppet af de tvister, som under det förflutna halfåret kommit under hans eller nämndens handläggning; och bör förlikningsmannen härvid foga redogörelse ej mindre för hvad som under samma tid förefallit inom distriktet i afseende å upprättande, enligt hvad i § 41 omförmäles, af förlikning- och skiljenämnder för särskilda näringsgrenar och hans egna åtgärder i detta syfte, än äfven för redan upprättade dylika nämnders verksamhet, för så vidt han härom kunnat förskaffa sig kännedom.

Dessa berättelser och redogörelser skola af myndigheten inom en månad efter mottagandet insändas till civildepartementet, som befordrar desamma till trycket.

§ 55.

Förlikningsmannen och nämndens öfriga ledamöter åtnjuta för förrättning och resa dagtraktamente och reseersättning och förlikning-

mannen derjemte ett i förhållande till uppdragets omfattning skäligt arfvode, allt enligt de bestämmelser, som derutinnan kunna särskildt varda gifna. Kostnaden för dessa ersättningar utgår af statsmedel.

§ 56.

Uppstår å ort, som icke tillhör något förlikningsdistrikt, tvist af den beskaffenhet, hvarom i § 42 förmäles, eger chefen för civildepartementet, der sådant pröfvas lämpligt, förordna, att förlikningsnämnd i närbeläget distrikt skall i dylik tvist söka medla.

Denna lag träder i kraft den 1 Januari 190 .

Specialmotiv.

§§ 1—3.

Af skäl, hvilka i den underdåniga skrifvelsen blifvit utvecklade, har reservanternas skiljaktiga åsigt i organisationsfrågan ledt till att reservanternas förslag betecknats såsom *lag* angående medling i arbetstvister, under det komiténs förslag kunnat betecknas såsom *förordning*. Men berörda afvikande mening har äfven föranledt dels en olika uppställning af åtskilliga punkter i de olika förslagen, dels — och särskildt — att reservanterna i fråga om åtskilliga detaljfrågor måst föreslå mera utförliga stadganden, än för komitén varit behöfligt. Såsom komitén på några ställen i sin specialmotivering framhållit, bero sålunda dessa afvikelser icke på någon olika uppfattning i sak. Fastmer ha alla komiténs medlemmar som oftast varit eniga i sin uppfattning angående sättet för berörda detaljfrågors ordnande, ehuru endast reservanterna haft anledning att i sitt författningsförslag gifva uttryck åt samma uppfattning.

De tio första paragraferna af reservanternas förslag motsvara sålunda §§ 1—4 i komiténs och hvila i det hela på så lika uppfattning i de för dem grundläggande frågor, att reservanterna finna sig ej behöfva till dessa paragrafer anföra några motiv i andra fall, än der en verkligt afvikande åsikt föreligger, så mycket mer som komitén på åtskilliga ställen meddelat en uttömmande motivering till komiténs och reservanternas samstämmande uppfattning i ofvanberörda frågor.

Hvad §§ 1—3 i reservanternas förslag beträffar, förefinnes sålunda ingen annan skiljaktighet vare sig från motsvarande stadganden i komiténs förslag eller från komiténs till samma stadganden anförda motiv, än att den af komitén sid. 74, 75 anvisade utväg för ordnandet af förlikningsinstitutionen i större stad i det fall, att arbetet ej kan medhinnas af en enda förlikningsmyndighet, ej är användbar vid den af reservanterna föreslagna lösning af organisationsfrågan. Denna fråga få emellertid reservanterna tillfälle beröra under § 12.

§ 4.

Som den myndighet, hvilken har att utse förlikningsman, enligt reservanternas förslag i en del fall, särskildt i fråga om besvär öfver val af bisittare i nämnd, kan behöfva taga befattning med förlikningsväsendets ordnande, ha reservanterna ansett sig böra uttryckligt angifva berörda myndighet såsom styrande i förhållande till distriktet och detta såsom lydande under myndigheten.

§ 5.

I fråga om tiden såväl för beslutad distriktsindelnings giltighet som för förlikningsmannens mandat har komitén öfverlemnat bestämmandet häraf till Konungen för afgörande i hvarje särskildt fall och endast i motiveringen till sin § 4 uttalat, att det ej vore lämpligt, om förordnandet att bestrida förlikningsmannabefattning meddelades på obestämd tid.

För ett tillfredsställande ordnande af de förlikningsnämnder, reservanterna föreslå, torde det emellertid vara nödigt att stadga icke blott en viss, för hela landet gemensam distriktsindelningsperiod utan jemväl en med denna sammanfallande mandatsperiod för förlikningsnämnderna. Om nemligen distriktsindelningsperioderna icke sammanfölle med förlikningsnämndernas mandatsperioder, skulle hinder uppstå för trakts öfverflyttande från ett distrikt till annat. Och om dessa perioder icke sammanfölle i olika län, skulle liknande hinder vållas för det fall, att distrikt ansåges böra bildas af delar af olika län.

Hvad beträffar längden af berörda perioder, ha reservanterna ansett tre år vara det lämpliga tidsmåttet, vägande jemnt mellan de i detta afseende inverkande olika faktorerna, å ena sidan att icke belasta valförrättare och väljare med onödigt täta val, och å andra sidan att icke upprätta distriktsindelningar och företaga val för så långa tidsperioder, att de sålunda tillsatta nämnderna under periodens lopp icke komme att passa för de förändrade förhållanden, som kunde hafva uppkommit genom nya industriella anläggningar eller arbetarnes flyttningar från en ort till annan m. m. dylikt.

§ 6.

Denna paragraf innehåller hufvudstadgandet om förlikningsinstitutionens af oss ofvan motiverade organiserande som nämnd, bestående

— utom af den af offentlig myndighet utsedde förlikningsmannen såsom ordförande — af bisittare, valde af distriktets arbetsgifvare och arbetare.

Ännu i ett annat afseende innehåller denna paragraf ett uttryck, om än i mera indirekt form, för reservanternas uppfattning i en vigtig principfråga. Då nemligen i slutet af paragrafen stadgats, att bisittarne i nämnden skola väljas af arbetsgifvarne och arbetarne inom distriktet, och härvid icke gjorts vare sig någon inskränkning till vissa yrken eller någon uppdelning af olika yrken mellan flere förlikningsnämnder, har här alltså lemnats ett uttryck för den uppfattningen, att den offentliga förlikningsnämnden bör vara allmän, afseende alla inom dess verksamhetsområde representerade yrken. Denna dess egenskap har redan förut af reservanterna angifvits såsom den hufvudsakliga förutsättningen för nämndens opartiska och sjelfständiga ställning.

§§ 7—10.

I fråga om dessa paragrafer torde inga särskilda motiv behöfva anföras. Reservanterna hafva endast att meddela, att de, fastän de i § 7 liksom komitén i sin § 2 föreslagit, att endast en suppleant för förlikningsmannen borde förordnas, icke dela den af komitén i motiveringen till dess § 2 uttalade åsigt, att vid utbrytande af flere arbetstvister samtidigt inom ett distrikt flere förlikningsinstitutioner vore af nöden, och att de fördenskull icke anse sådant särskildt stadgande, som i komiténs 18 § föreslagits, behöfligt. Ett sådant samtidigt utbrytande af arbetstvister å samma eller närbelägna orter torde nemligen i regeln bero af samma orsaker och tvisterna derför kunna behandlas af en och samma institution.

§ 11.

Denna paragraf är redan ofvan berörd i sammanhang med hvad reservanterna yttrat till motivering af sitt förslag i allmänhet. Men paragrafen är af den betydelse för den föreslagna institutionen i det hela, att det torde vara nödigt att något närmare utveckla dess innebörd och motiven för dess här föreslagna formulering.

Jemte bestämmelse om antalet bisittare i nämnden samt dessas lika fördelning å arbetsgifvare- och arbetaresidan, innehåller denna paragraf stadgandet om det ofvan berörda kompletteringsval, hvarigenom kraftet på specialkunskap i afseende å de i vissa tvister förekommande

säregna fackförhållandena kunde blifva behörigen tillgodosedt. Vid affattandet af detta förslag har det varit reservanternas ögonmärke att så formulera detsamma, att, på samma gång sistberörda mål verkligen nåddes, intet intrång gjordes vare sig på nämndens karakter af en opartisk statsinstitution och ej heller på den principen, att den offentliga myndigheten endast hade att välja ordförande, och att sålunda samtliga bisittare i nämnden borde vara folkvalda. Af dessa anledningar måste å ena sidan parterna och å den andra förlikningsmannen uteslutas från delaktighet i kompletteringsvalet, som alltså gjorts till en bisittarne i nämnden ensamme tillkommande funktion. Vi hafva derjemte föreslagit, att ifrågavarande val bör förrättas icke af de af arbetsgifvarne valde bisittarne för sig och de af arbetarne utsedde för sig, utan af alla fyra samfäldt. Skulle stadgandet gifvas motsatt innehåll, kunde nemligen lätt inträffa, att endera eller båda sidornas representanter i nämnden gåfve vika för påtryckningar af motsvarande part i tvisten. Men med paragrafens nu föreslagna formulering böra garantier hafva vunnits mot, att förlikningsnämnden förvandlas till en tummelplats för fortsatt kamp mellan de tvistande parterna sjelfva. Det nu sagda utgör icke hinder för, att de nyvalde bisittarne kunna väljas så, att af dem lika antal representerar hvardera parten. Reservanterna vilja dock framhålla, att de lämpligaste kandidaterna vid detta fyllnadsval, som ju åsyftar införande af specialkunskap i nämnden, mången gång torde vara att finna bland t. ex. verkmästare och arbetsförmän, beträffande hvilka det ofta kan vara svårt att afgöra, om de böra räknas till arbetsgifvarne eller arbetarne.

Då reservanterna såväl nu som ofvan framhållit, att stadgandet om ifrågavarande kompletteringsval tillkommit för att tillföra nämnden den specialkunskap, af hvilken den kunde vara i behof, men i paragrafen ingen bestämmelse intagits om, att de, som skulle kunna tillkallas som bisittare, ovilkorligen borde vara specialister, har detta skett, för att icke hindra inväljandet i nämnden af personer, hvilka icke kunde betecknas som fackmän, men hvilkas inkallande likväl af andra orsaker kunde anses gagneligt för tvistens biläggande.

Skulle förfall inträffa för någon af de på nu beskrifna sätt invalde bisittarne i nämnden, torde falla af sig sjelf, att de ursprungliga bisittarne hafva att verkställa nytt val i den afgångnes ställe, hvadan reservanterna icke ansett sig behöfva föreslå något särskildt stadgande härom. För de ursprungliga bisittarne skola deremot enligt § 13 finnas suppleanter att vid förfall inkalla. Och reservanterna anse stadgandet i § 11, att bisittarne i nämnden skola vara fyra, valde två af

arbetsgifvarne och två af arbetarne, innebära, att så under alla omständigheter skall vara förhållandet, så att, om suppleanter till tillräckligt antal icke skulle vara att tillgå, nämnden icke kan upptaga tvist till handläggning eller fortsätta behandlingen af redan anhängiggjord sådan. (Se dock vidare § 13.)

§ 12.

Reservanterna äro eniga med majoriteten om att, derest någon stad befinnes för stor, för att de på den offentliga förlikningsinstitutionen ankommande funktioner inom densamma skulle antagas kunna medhinnas af en enda dylik institution, svårigheten icke får afhjelpas genom någon delning af staden, vare sig lokal eller med hänsyn till olika yrken. Den enda rätta utvägen är, att endast en institution inrättas och att denna får möjlighet att vid behof förstärka sina arbetskrafter i så stor utsträckning, som är nödigt. Enligt majoritetens förslag kan detta försiggå ganska lätt, nemligen genom inkallande, i viss föreskrifven ordning, af suppleanter. Enligt reservanternas förslag erfordras deremot något vidlyftigare föreskrifter.

Enligt förevarande paragraf ha nu reservanterna föreslagit, att detta skulle försiggå genom att bisittare redan från början valdes till så stort, med fyra delbart tal, som ansåges erforderligt, och att dessa sedan fördelades på sektioner, enhvar med fyra bisittare, enligt arbetsordning, som kunde vårda fastställd af den myndighet, under hvilken distriktet lydde, ungefär så som förhållandet är med hofrätterna och Stockholms, Göteborgs m. fl. större städers rådstufvurätter. Hvad beträffar förlikningsmännen, torde ej vara nödigt att redan vid valperiodens början träffa motsvarande anstalter, utan kan ordnandet häraf göras af berörda myndighet, allt efter som erfarenheten anvisar. Det kan nemligen icke betraktas som afgjordt, att det skulle behöfvas lika stort antal förlikningsmän som afdelningar af nämnd. Ty visserligen är det å ena sidan sant, att de på förlikningsmannen ankommande göromål blifva mer tidsödande än bisittarnes (se § 41), men å andra sidan kunna de, som utses till förlikningsmän, egna vida mer tid åt sitt uppdrag än bisittarne, hvilka såsom praktiska yrkesutöfvare säkerligen i flertalet fall ej kunna åt ifrågavarande offentliga uppdrag egna mer än en mindre del af sin arbetstid. Hvilket resultat nu dessa hvarandra motverkande faktorer komma att gifva, kan ej utrönas förr än i hvarje särskildt fall. Och det är ju icke heller nödigt att på förhand stifta några regler härom, då vederbörande

myndighet alltid kan fylla behofvet genom tillsättande af tillräckligt antal suppleanter.

I hvad nu yttrats ligger, att reservanterna tänkt sig, att af de personer, som i dylik större stad skulle vara ordförande å afdelningar af förlikningsnämnd eller i öfrigt utföra de förlikningsman åliggande befattningar, endast en skulle betraktas som ordinarie och de öfriga som suppleanter. Denna anordning synes nemligen reservanterna lämpligast för arbetets ändamålsenliga ordnande.

§§ 13, 14.

Som de val, hvarigenom bisittarne i nämnden skola utses, icke kunna försiggå utan visst besvär för såväl väljare som valförrättare, är det ett önskemål, att inga extra val behöfvas för fyllande af lediga platser. För detta ändamål böra suppleanter utses i tillräckligt antal och dessa hafva icke blott att tjenstgöra vid tillfälliga förfall för ordinarie bisittare, utan äfven att, om sådan afgår under den tid, för hvilken han blifvit vald, inträda i hans ställe för den återstående tiden. Reservanterna hafva tänkt sig, att dubbelt så stort antal suppleanter som bisittare i allmänhet skulle visa sig tillfyllestgörande, och att detta tal borde föreskrifvas såsom minimum. Men då det, till följd af talrika flyttningar bland arbetarbefolkningen eller af andra orsaker, inom ett eller annat distrikt kan befinnas önskligt, att ett ännu större antal suppleanter utses, bör det stå förlikningsmannen, som i detta afseende bäst bör känna ortens förhållanden, öppet att bestämma om val af suppleanter till det antal, han anser nödigt. Om kungörande af beslut härom hänvisas till §§ 35 och 36.

§ 15.

I öfverensstämmelse med den ofvan uttalade principen, att den offentliga förlikningsinstitutionen borde vara allmän, afseende alla inom distriktet utöfvade yrken, ha reservanterna i denna paragraf sökt att på sådant sätt angifva de yrken, hvilkas utöfvare skulle vara berättigade till deltagande i arbetsgifvarnes val till bisittare i nämnden, att ingen grupp af näringsidkare blefve derifrån utesluten. Vid det af komitén enligt nådigt medgifvande anordnade möte med särskilda sakkunnige, vid hvilket möte utkast till såväl majoritetens som minorite-

tens förslag förelades de sakkunnige och diskuterades, höjdes väl röster för att från ifrågavarande val utesluta jordbruket, hvilket ansågs i många afseenden intaga en sådan särställning, att dess utöfvare icke kunde anses hafva samma intresse i lösningen af arbetstvister som utöfvarne af andra yrken. Utom det intrång ett sådant uteslutande möjligen kunde anses göra på den nyssberörda grundsatsen, att nämnden borde afse alla yrken, ha reservanterna ansett en sådan inskränkning i afseende å omfattningen af nämndens uppgift olämplig. Jordbrukstrejker hafva redan förekommit i vårt land, och ingenting garanterar, att sådana icke kunna komma att uppstå i sådan omfattning, att staten har allt skäl att taga hänsyn till dem likaväl som till arbetstvister inom industrien. I alla händelser torde det svårligen kunna medföra någon olägenhet för nämnden, att jordbrukare erhålla rösträtt, i det att dessas deltagande i valen helt visst kommer att bestämmas af det intresse, de verkligen känna sig ega i institutionens tillvaro.

Hvad nu vidare beträffar frågan, hvem som med afseende å rätten att deltaga i valen skall betraktas som arbetsgifvare, är det en sjelfklar sak, att dertill fordras icke blott att utöfva en näring, utan äfven att i denna sysselsätta andra personer. De, hvilka utan biträde af andra sjelfständigt utöfva något yrke, erhålla ingen valrätt vare sig å arbetsgifvare- eller arbetaresidan. Men reservanterna hafva ansett, att äfven bland dem, som verkligen äro arbetsgifvare, en inskränkning i afseende å valrätten är nödvändig, så till vida att från rätten att deltaga i ifrågavarande val böra utestängas de arbetsgifvare, hvilka i sitt arbetsföretag endast hafva ett fåtal arbetare anställda. Och detta af det skälet, att endast derigenom en fast gräns kunnat erhållas mellan arbetsgifvare och arbetare. Det torde nemligen ofta förekomma, att arbetare, som förvärfvat något litet kapital, sätta upp egen affär, i hvilken de anställa en eller ett par andra arbetare, men efter några år till följd af ogynnsamma konjunkturer eller andra orsaker måste upphöra härmed för att åter sjelfva taga anställning hos andra. På sådant sätt skulle en och samma person kunna under en period utöfva rösträtt såsom arbetsgifvare och under en annan såsom arbetare, hvilket icke kunde anses lyckligt för institutionen. Andra sätt att fixera gränsen mellan arbetsgifvare och arbetare ha visserligen föreslagits, såsom att för rösträtt å arbetsgifvaresidan borde uppställas den fordran, att under visst antal år ha drifvit yrke såsom arbetsgifvare. Men det af reservanterna föreslagna sättet torde vara det lämpligaste, så mycket mer som en sådan begränsning som den föreslagna jemväl af en annan anledning är behöflig.

Då nemligen reservanterna satt det föreslagna minimiantalet anställda arbetare så högt som till fem, har dervid ännu en annan faktor spelat in, nemligen hänsynen till en rätt fördelning af de olika arbetsgifvarnes inflytande på valet. För detta ändamål hafva reservanterna i första rummet föreslagit, att ifrågavarande rösträtt borde utöfvas efter en graderad röstskala. Men huru än en sådan röstskala bestämmes, torde en begränsning af densamma såväl uppåt som nedåt vara nödvändig, om en rättvis maktfördelning skall erhållas. Å ena sidan måste nemligen tillses, att icke en eller ett ringa fåtal arbetsgifvare, om de än på grund af storleken af sina affärsföretag och antalet i dem anställda arbetare hafva ett mycket stort intresse att bevaka vid ifrågavarande val, få utöfva ett alldeles dominerande inflytande å detsamma. Men å andra sidan får icke heller rösträtten bestämmas så, att de små arbetsföretagen, hvilkas innehafvare måste anses hafva mindre intressen att bevaka, genom sin talrikhet sättas i tillfälle att beherska detsamma.

Det är tvifvelsutan en mycket svår sak att på ett rättvist och de olika intressena jemnt afvägande sätt bestämma dessa proportioner. För att något så när utröna, hvilket resultat de af reservanterna föreslagna bestämmelserna i afseende såväl å röstskala som å dennas begränsning uppåt genom ett visst röstmaximum och nedåt genom fastställande af ett visst minimiantal anstälde arbetare såsom vilkor för rösträtt skulle kunna väntas hafva, ha nämligen genom komiténs kansli för vissa olika trakter inom landet, hvilka kunde anses såsom lämpliga förlikningsområden, beräkningar upprättats öfver huru reservanternas förslag, om det tillämpades i dessa, skulle gestalta sig. Dessa trakter valdes så, att bland dem erhöllos distrikt, bestående dels af städer, dels af städer med kringliggande landsbygd, och dels af enbart landsbygd. Med ledning af tillgängligt statistiskt material gjordes härefter uträkning af det antal arbetsgifvare, som inom hvart och ett af de sålunda fingerade distrikten skulle erhålla rösträtt, och det antal röster, som skulle tillkomma hvarje särskild grupp af röstberättigade, om dessa fördelades enligt den föreslagna röstskalan. Af dessa beräkningar har framgått, att förhållandena äro väsentligen olika inom olika trakter af landet. Det har sålunda visat sig, att inom städer och å landsbygd med gammal kultur de små arbetsföretagen, särskildt bland handtverkerierna, äro synnerligen talrika och under alla omständigheter komme att utöfva ett afsevärdt inflytande å valen, samt att i dylika distrikt antydda begränsning nedåt är alldeles nödvändig, derest ej de små arbetsföretagen skola alldeles dominera valen. I distrikt, som bestå af landsbygd med jemförelsevis ny kultur, kan deremot hända, att, tack

vare särskilda naturliga rikedomar, för dessas exploaterande uppstått några mycket stora arbetsföretag, sysselsättande hvart och ett ett högst betydligt antal arbetare, men att de små arbetsföretagen och särskildt de små handtverkerierna icke nått den utveckling, att de komme att kunna göra sig gällande vid samma val. Med det material, som stått oss till buds, hafva de bästa resultaten erhållits med de af reservanterna föreslagna bestämmelserna.

Det skulle kunna ifrågasättas, huruvida det icke vore riktigast, att, både vid bestämmandet af det antal röster, som enligt röstskalan skulle tillkomma enhvar arbetsgifvare, och i fråga om röstskalans begränsning uppåt och nedåt, arbetsgifvare finge tillgodoräkna sig endast röstberättigade arbetare. Denna tanke, som var reservanternas första, måste dock tillbakavisas af praktiska skäl, emedan ett sådant stadgande skulle allt för mycket tynga valapparaten, genom svårighet för arbetsgifvaren att styrka, att hans arbetare hade rösträtt, och genom besväret för den valförrättande myndigheten att pröfva arbetsgifvarens anspråk.

I fråga om sådana arbetsföretag, i hvilka vid olika årstider sysselsättas olika antal arbetare, kan tvekan uppstå beträffande det antal arbetare, arbetsgifvaren skall få tillgodoräkna sig vid bestämmandet af det honom tillkommande röstetal. Olika lösningar af detta spörsmål kunna nog tänkas. Den teoretiskt riktigaste vore antagligen att göra en uträkning af medeltalet för senaste kalenderår. Som emellertid en sådan utväg skulle vålla särskildt den myndighet, som hade att upprätta vallängden, stort besvär, har det synts reservanterna lämpligast att helt enkelt taga det antal, som vid vallängdens upprättande är sysselsatt vid arbetsföretaget. Med denna uppfattning ha reservanterna icke funnit något stadgande om saken behöfligt, i det att, då i uttrycket »hos honom anstälde arbetare» ingen tidsbestämmelse intagits, ingen annan tid torde kunna afses än den för vallängdens upprättande.

Genom stadgandet, att endast sådan arbetsgifvare, som innehar till allmän bevillning taxerad näring, skall få utöfva rösträtt, uteslutes från denna rätt staten, hvars intressen i detta afseende synas vederbörligen tillgodosedda genom att förlikningsmannen utses af offentlig myndighet. Deremot torde kommunerna för sina arbetsföretag böra tillerkännas rösträtt å arbetsgifvaresidan. Något hinder härför torde icke heller förefinnas i paragrafens nu föreslagna formulering.

§ 16.

Äfven vid uppställandet af vilkoren för arbetarnes valrätt möta en del svårigheter. Det är sjelfklart, att för sådan valrätt i första rummet

bör fordras att hafva till yrke att mot aflöning utföra kroppsarbete. Men härjemte hafva reservanterna ansett det vilkoret böra uppställas, att kroppsarbetet finner användning inom yrke eller näring. I motsatt fall komme nemligen rösträtt att tillerkännas tjenstehjon och andra med dem i detta hänseende likställda, hvilkas förhållanden äro så olika deras, för hvilka förlikningsnämnderna äro afsedda, att deras deltagande i valen till samma nämnder icke kan anses befogadt.

Deremot hafva reservanterna icke ansett sig böra för ifrågavarande valrätt uppställa det vilkoret, att arbetare skulle vara fast anställd hos arbetsgifvare. Om ett sådant vilkor fordrades, skulle nemligen en stor mängd personer utestängas från valrätt, ehuru de alldeles påfallande i afseende å sina intressen gent emot den offentliga förlikningsinstitutionen intaga samma ställning som de fast anställda arbetarne. Ja, reservanterna hafva icke en gång ansett sig böra uppställa den fordran, att arbetare skulle behöfva hafva ens en tillfällig anställning *hos arbetsgifvare*. Det förekommer nemligen ej sällan, att arbetare — särskildt vissa slag af utearbetare, såsom hamnarbetare, grundläggare, bergsprängare, äfvensom murare och andra till byggnadsyrket hörande arbetare — sammansluta sig till arbetslag under en ledare eller s. k. »bas» och sjelfva taga utförandet af ett arbete på entreprenad mot viss ersättning för det hela. Alla dessa betydande grupper af arbetare skulle utestängas från valrätt, om för densamma uppställdes fordran på anställning hos arbetsgifvare.

Då såsom vilkor för valrätt å ifrågavarande sida härjemte uppställts dels uppnådda 21 års ålder, dels mantalsskrifning inom distriktet, har detta naturligtvis skett för att från inflytande å valen utestänga dels sådana, som på grund af minderårighet icke kunde anses besitta den erforderliga mognaden, dels sådana, som icke kunde räknas till ortens bofasta befolkning och derför icke kunde förutsättas ega vare sig vederbörligt intresse i valets utgång eller erforderlig kännedom om ortens förhållanden. Orsaken, hvarför dessa fordringar uppstälts för arbetarne, men icke för arbetsgifvarne, är, hvad mantalsskrifningen beträffar, att fordran på sådan nödvändigt måste vara fyld af arbetsföretag, som sysselsätter minst 5 arbetare, samt i fråga om fordran å uppnådda 21 års ålder, att en dylik fordran icke *kan* uppställas för kommuner, bolag, m. fl. och icke *behöfver* uppställas för enskilda personer, då ju omyndigs rösträtt enligt paragrafens stadgande skall utöfvas af förmyndaren. Skulle arbetsföretag ha uppstått under tiden mellan senaste mantalsskrifning och valet, torde intet skäl förefinnas att vägra

dess idkare rösträtt, då ju sådan näringsidkare i alla fall på ett bestående sätt bundit sin verksamhet vid distriktet.

De i §§ 15 och 16 föreslagda stadgandena angående arbetsgifvares och arbetares rösträtt hafva påtagligen till följd, att en arbetare kan hafva rösträtt, ehuru hans principal saknar sådan, hvilket blir förhållandet, då den senare sysselsätter mindre antal arbetare än fem. Å andra sidan har, såsom under förra paragrafen påpekades, arbetsgifvare erhållit rätt att tillgodoräkna sig arbetare, som, på grund af att de icke uppnått 21 års ålder eller icke äro mantalsskrifna inom distriktet, sakna rösträtt. Dessa små oegentligheter anse emellertid reservanterna vara utan all betydelse.

Med den affattning, som föreslagits för §§ 15 och 16, har valrätt tillerkänts arbetsgifvare och arbetare. Men vid arbetsföretag finnas ofta anställda åtskilliga personer, som der åtnjuta aflöning, men hvilkas sysselsättning icke kan rubriceras som kroppsarbete. Till denna kategori höra verkställande direktörer, disponenter, kontorschefer, ingeniörer, ritare, kassörer, bokhållare och andra tjenstemän samt verkmästare och arbetsförmän, de senare för så vidt de icke sjelfva deltaga i kroppsarbetet. Dessas utestängande från valrätten har synts reservanterna motiveradt icke blott af det praktiska skälet, att tillerkännandet af rösträtt åt dem bland de antydda tjensteinnehafvarne, som borde få utöfva densamma å arbetsgifvaresidan, skulle blifva mycket svårförenligt med den graderade röstskala, reservanterna föreslagit för denna sida, utan jemväl derför att det beträffande åtskilliga tjensteinnehafvare kunde blifva svårt att afgöra, å hvilkendera sidan de borde få utöfva rösträtt, ja, att de med hänsyn enbart till sin innehafvande befattning icke intaga någon sådan mot vare sig arbetsgifvare eller arbetare motsatt ställning, som öfverhufvud kunde motivera deras deltagande i valen till förlikningss- eller skiljenämnder.

Reservanterna vilja slutligen endast påpeka, att hvarken svenskt medborgarskap eller manligt kön ansetts böra utgöra vilkor för valrätt vare sig å arbetsgifvare- eller arbetaresidan. Hvad valbarheten beträffar har deremot, såsom af § 28 framgår, det förra, men icke det senare föreslagits som vilkor.

§ 17.

För erhållande af ordning och reda vid ifrågavarande val har det synts reservanterna oundgängligen nödigt att före valen upprättas en röstlängd, angifvande samtliga röstberättigade samt, hvad beträffar arbetsgifvarne, dessas röstetal. Särskildt bestämmandet af detta sistnämnda kan nemligen föranleda meningsskiljaktigheter och fordra framläggandet af bevis och en pröfning af dessa bevis, åtgärder, hvilka icke beqvämligen kunna företagas vid valförrättningen, utan måste vara undangjorda på förhand. De kommunala röstlängderna äro för detta ändamål af värde endast såsom hjelpmedel för upprättande af den för detta val nödvändiga, särskilda vallängden.

Då vilkoret för aktiv valrätt är att vara antecknad i denna vallängd, har densamma måst omnämnas redan i denna afdelning af författningen. De detaljerade stadgandena om vallängdens upprättande m. m. återfinnas i §§ 21—28.

Det i paragrafens senare punkt förekommande stadgandet, att för fyllnadsval icke behöfver upprättas någon särskild vallängd, utan att vid sådant val den vid näst föregående ordinarie val upprättade vallängden skall tjena till efterrättelse, innebär väl en oegentlighet, men de förändringar, som under tiden, sedan sistberörda vallängd upprättades, kunna hafva egt rum genom flyttningar och dylikt, torde i regeln icke vara af den omfattning och betydelse, att de skulle behöfva tvinga till upprättandet af en ny vallängd.

§§ 18—20.

Den för valrätt fordrade minimiåldern af 21 år torde icke vara tillräcklig såsom vilkor för valbarhet, för hvilken uppnådda 25 års ålder synts oss erforderlig, då före sistberörda ålder nödig mognad och erfarenhet för de på bisittare i nämnden ankommande uppgifter icke torde vara att förutsätta.

Den härjemte af oss uppställda fordran på att vara mantalsskrifven inom distriktet torde vara af ännu större betydelse såsom vilkor för valbarhet än för valrätt, men torde de af oss i fråga om denna senare angifna skäl här kunna åberopas. Härjemte lägger emellertid detta vilkor hinder i vägen för, att en och samma person skulle kunna väljas till bisittare i mer än ett distrikt och sålunda för sig göra till ett yrke den uppgift, till hvars lösande helt visst de äro bäst egnade, hvilka såsom praktiska yrkesutöfvare hafva egen erfarenhet att tillföra

förlikningsinstitutionen. Och dessutom skulle ej en och samma person kunna fullgöra sina skyldigheter såsom bisittare i flere förlikningsnämnder, i det fall då tvist samtidigt utbröte i dessas distrikt.

Deremot har det icke synts reservanterna ändamålsenligt att såsom valbarhetsvilkor uppställa valrätt till nämnden d. v. s. att sjelf tillhöra den sociala klass, till hvars representant man utses. För att motivera detta torde vara tillfyllestgörande att hänvisa på de i Sverige såväl som i andra länder utan statens medverkan tillsatta förlikningss- och skiljenämnder, i hvilka parterna mer än en gång invalt representanter utom sina egna led. Reservanterna kunna icke finna något skäl att i afseende å den offentliga förlikningsinstitutionen beröfva parterna en handlingsfrihet, som visat sig vid valen till de enskilda nämnderna kunna utöfvas utan den minsta olägenhet. Ett ytterligare skäl härför är, att, såsom redan vid § 11 blifvit påpekadt, de lämpligaste kandidaterna vid valen till bisittare i nämnden mången gång äro att söka bland verkmästare, arbetsförmän och andra, som genom sin sysselsättning ega den yppersta sakkunskap, och som, på grund af att de icke äro vare sig arbetsgifvare eller arbetare, böra blifva opartiska medlemmar af förlikningsnämnden. Att frånkänna dessa sistnämnda valbarhet skulle alltså vara att från den offentliga förlikningsinstitutionen utesluta de krafter, som kanske bäst skulle passa för dess säregna uppgifter.

Öfriga i dessa paragrafer förekommande stadganden torde icke tarfva någon motivering.

§§ 21—28.

Dessa paragrafer, hvilka handla om den vallängd, hvars behöflighet reservanterna under § 17 påvisat, tillsammans med §§ 29—40, hvilka röra sjelfva valet, innehålla bestämmelserna om den valapparat, som reservanterna ansett nödig för tillvägabringande af en på tillfredsställande sätt organiserad förlikningsnämnd. Af några af de sakkunnige, hvilkas mening om de båda inom komitén utarbetade författningsförslagen inhemtades å ett särskildt möte, och hvilka anslöto sig till tanken på förlikningsnämnd, uttalades, i syfte att förenkla valet, den önskan, att arbetarnes val måtte få företagas genom anlitande af deras organisationer eller dessas styrelser. Och vid början af komiténs arbeten var, i nyssnämnda syfte, förslag å bane att låta de väljande sjelfva ombestyra valen genom af dem utsedde förtroendemän och detta hvad arbetarne beträffar på sådant sätt, att valen förrättades å fabrikerna och verkstäderna och endast de härvid förda valprotokollen insändes

till någon för hela distriktet gemensam myndighet. Men intetdera af dessa förslag har synts reservanterna antagligt, enär en sådan lösning icke innebär några garantier för den opartiskhet och den kontroll, hvilka äro nödvändiga vid en dylik förrättning, för att allas rätt må blifva tillgodosedd. Och fastän dessa förslag skulle göra valapparaten särdeles beqväm, torde den ändock, sedan den tillämpats någon tid, ge anledning till så mycket missnöje och så många klagomål, att deraf vållades långt mer olägenhet än af en till utseendet mer invecklad, men genom hvilken reda och ordning vunnes och som innebure nödiga garantier i ofvanberörda afseende.

Bland dessa garantier är den förnämsta, att valet förrättas af offentlig myndighet. Och härtill lämpa sig naturligtvis de kommunala bäst. Genom sin lokal- och personalkännedom ega de vigtiga förutsättningar, särskildt för vallängdens upprättande på ett tillfredsställande sätt. Häraf följer, att valen måste förrättas kommunvis. Men detta torde redan i och för sig vara nödvändigt såväl från väljarnes som från valförrättarnes synpunkt.

Till följd af det stora antalet valberättigade å arbetaresidan samt saknaden af någon för den valförrättande myndigheten på förhand tillgänglig uppgift om antalet hos hvarje arbetsgifvare anstälde arbetare är det nödvändigt, att berörda myndigheter såsom material vid upprättandet af vallängderna erhålla uppgifter från dem, som önska begagna sig af sin valrätt. Med den formulering, reservanterna föreslagit på stadgandet i § 23, torde denna anmälan — på samma gång den gör valförrättarens arbete ganska ringa — icke vålla de väljande synnerligt besvär, i det att den icke blott får insändas med allmänna posten, utan jämväl göras samfäldt af flere. Till följd af detta medgifvande kunna samtliga arbetare i en fabrik eller samtliga medlemmar i en fackförening fullgöra sina anmälningar genom antecknande af sina namn å en för ändamålet uppgjord lista, som kringbäres af två personer, hvilka derefter bevittna samtligas namnteckningar och ombesörja listans insändande till vederbörande. Denna procedur torde kunna sägas uppfylla alla rimliga fordringar på beqvämlighet. Deremot ha reservanterna icke velat gå så långt i detta afseende, som då det föreslagits, att anmälningar skulle få göras t. ex. af en föreningsstyrelse för samtliga medlemmar i föreningen. Då nemligen på detta sätt lätt kunde inträffa, att mycket flere valberättigade anmäldes, än som sedan ämnade begagna sig af sin valrätt, skulle ett sådant medgifvande innebära ett alldeles onödigt ökande af de valförrättande myndigheternas

besvär. Det är detta reservanterna velat förekomma genom stadgandet, att skriftlig anmälan skall vara af vittnen styrkt.

Det vid § 25 föreslagna stadgandet, att arbetare bör i sin anmälan särskildt uppgifva, om han vid senaste mantalsskrifning varit boende på annat ställe inom kommunen, är föranledt deraf, att den myndighet, som har att uppgöra vallängden, om den icke erhölle en dylik ledning, skulle kunna — särskildt i distrikt med stor arbetarebefolkning — få svårighet att identifiera den anmälde.

Såsom man torde finna vid sammanställning af §§ 26 och 28, ha reservanterna icke tänkt sig, att den, som önskade deltaga i valet, i allmänhet behöfde styrka vare sig sin valrätt eller, i fråga om arbetsgifvare, det antal vid arbetsföretaget anstälde arbetare, han ansåge sig berättigad att tillgodoräkna sig vid bestämmandet af det å honom belöpande röstetal. Tillräckliga garantier i dessa afseenden torde ligga i sjelfva proceduren för vallängdens upprättande och justering, i det att enligt förslaget dessa förrättningar skulle utföras af en kommunal myndighet, som hade tillgång till årets mantalslängder, och hvilken, såväl som de honom härvid biträdande personer, hvarom stadgas i § 26, hade god kännedom om ortens förhållanden. Sedan vallängden upprättats, komme den att under 14 dagar hållas för granskning tillgänglig. Vid utgången af denna tid skulle en hvar, som anmält sig till vallängden, ega att framställa anmärkningar mot hvad densamma innehölle såväl i afseende å honom sjelf som andra anmälda. Vid denna justeringsförrättning finge naturligtvis stridiga uppgifter efter befogenhet styrkas med bevis, som berörda myndighet hade att pröfva.

§§ 29—40.

Att i landskommuner kommunalnämndens och ej kommunalstämmans ordförande, såsom i allmänhet vid val är brukligt, föreslagits till valförrättare, har sin grund deri, att den förre redan vid vallängdens upprättande tagit befattning med de till valet hörande frågor, hvadan hans redan vunna erfarenhet torde böra tillgodogöras.

Liksom, enligt hvad ofvan påpekats, reservanterna sökt att så långt, som möjligt varit, underlätta de valberättigades anmälningar till vallängden, så har äfven i fråga om sjelfva valförrättningen den största möjliga hänsyn tagits till de röstandes beqvämlighet. I detta senare fall ha dock, för vinnande af nödiga garantier i afseende dels å ett från otillbörliga inflytelser fredadt val dels å reda och god ordning vid

detsammas förrättande, något längre gående försigtighetsmått befunnits nödiga.

Det har sålunda först och främst synts reservanterna omöjligt att tillåta, vare sig, såsom föreslagits, att en föreningsstyrelse finge rösta å medlemmarnes vägnar och med tillgodoräknande dervid af så många röster, som föreningen visade sig ega i vallängden införda medlemmar, eller ens att, såsom i afseende å anmälan till vallängden medgifvits, flere valberättigade finge samfäldt afgifva sina röster genom insändande till valförrättaren af ett af dem samtliga undertecknadt votum. Det synes nemligen reservanterna nödvändigt, att valet så anordnas, att den röstberättigades egen åsigt så vidt möjligt må finna uttryck. Det af reservanterna i § 29 afgifna förslaget att tillåta rösts afgifvande genom röstsedels inläggande i ett med åtecknad fullmakt försedt, försegladt konvolut, som aflemnas genom ombud, hvilket eger rätt medhafva så många dylika konvolut som helst, torde innefatta det största möjliga tillmötesgående mot krafvet på beqvämlighet vid valet. Och reservanterna ha icke funnit sig kunna biträda det förslaget, att sådana konvolut (inlagda i ett ytterligare, med valförrättarens adress försedt dylikt) skulle få insändas med allmänna posten. Ett sådant medgifvande kunde nemligen lätt leda till förvecklingar, i det att dels dylika försändelser, som före valtillfället aflemnades i valförrättarens bostad, kunde förkomma, dels den, som afsändt dylikt bref, som komme för sent, icke kunde erhålla bevis om, att så verkligen skett.

Det är tydligt, att hvarje sådant konvolut ej får innehålla mer än en röstsedel. Finge flere röstsedlar inläggas i samma konvolut och detta förses med fullmakt, undertecknad af flere röstande, kunde lätt inträffa, att någon af dessa befunnes sakna valrätt, eller att de inlagda valsedlarnes antal befunnes större än antalet af den å konvolutet tecknade fullmaktens undertecknare. I detta fall skulle gifvetvis samtliga i konvolutet inlagda valsedlar behöfva kasseras. Och det synes reservanterna vara en fördel, att lagen så affattas, att kasserandet af röstsedlar i massa så vidt möjligt undvikes.

Reservanterna ha ej tänkt sig och derför ej föreslagit stadgande om, att val skulle behöfva företagas efter namnupprop, utan synas rösterna kunna få afgifvas när som helst under den för valförrättningen bestämda tid. Naturligtvis bör härvid genom förprickning i vallängden kontroll hållas å, att ingen valberättigad aflemnar mer än en valsedel.

Det af reservanterna sålunda föreslagna valsättet synes så beqvämt, att det torde vara onödigt att härutöfver medgifva, att i folkrika kommuner valsedlar finge aflemnas i flere vallokaler.

Det är nödvändigt att förrätta val af bisittare och suppleanter samtidigt och på det i § 30 föreslagna sätt, såvida man icke vill, att bisittarevalet och suppleantvalet skola förrättas på vidt skilda dagar. Ty skulle det tillgå så, att skilda röstsedlar samtidigt afgåfves för val af bisittare och val af suppleanter, kunde lätt inträffa, att en eller flere af dem, som erhölle röster till suppleanter, redan blifvit vid sammanräkningen af de i och för val af bisittare afgifna rösterna befunnen vald till bisittare, och att alltså samtliga de för val af suppleanter afgifna röstsedlar, å hvilka något dylikt namn förekomme, måste kasseras. Olägenheten afhjelpes ej, om samtliga namnen väl uppföras å samma sedel, men med angifvande af, hvilka den väljande önskar till bisittare och hvilka till suppleanter. Ty i sådant fall måste ändock sammanräkningen af dem, som erhållit röster till bisittare, ske först, och då torde med allt skäl kunna ifrågasättas, huruvida icke valsedel, som å den för suppleantvalet afsedda del innehåller namn å person, som befinnes vald till bisittare, i denna del är ogiltig. Den i senare delen af § 30 föreslagna bestämmelsen anses som ovilkorlig, så att valsedel, som icke i detta afseende är affattad enligt paragrafens föreskrift, måste kasseras.

Ett annat förhållande råder i det i senare stycket af § 33 omförmälda fall, att en och samma person blifvit vald både af arbetsgifvarne och arbetarne. Det i § 29 förekommande stadgandet, att arbetsgifvarnes val skall företagas först och derefter arbetarnes, afser nemligen endast afgifvandet af röstsedlarne. Såsom valförrättning måste de nemligen betraktas som fullkomligt samtidiga akter, och det skulle innebära en orättvisa att tillerkänna någondera parten en sådan företrädesrätt, att dess val skulle föredragas framför motpartens, om de med sina val råkat falla på en och samma person, och detta oafsedt om denne af ena parten blifvit vald till bisittare och af den andra endast till suppleant. Den enda riktiga utvägen i detta fall synes vara att låta den valde sjelf bestämma, hvilketdera valet han vill räkna sig till godo.

Ehuru derom intet särskildt blifvit nämndt i någon af ifrågavarande paragrafer, torde det vara sjelfklart, att pröfningsrätt i fråga om valsedels giltighet tillkommer såväl valförrättaren i hvarje särskild kommun, hvilken har att taga sina åtgärder i detta afseende till protokoll, som förlikningsmannen. I händelse af olika meningar dem emellan har naturligtvis den senares företräde. För att icke minska betydelsen af hans pröfning, böra, såsom i § 32 föreskrifvits, valsed-

larna insändas till honom. Åfven han bör gifvetvis föra protokoll öfver sin förrättning.

Beträffande tiderna för de olika, för förlikningsinstitutionens anordnande nödiga förrättningar hafva inga andra bestämmelser förslagits, än att beslut om distriktsindelningen (§ 5) borde vara meddeladt före juni månads utgång, samt att valet (§ 34) borde förrättas innan slutet af oktober, allt i fråga om de ordinarie val, som förrättas hvart tredje år. Som emellertid syftet med dessa båda bestämmelser är, att ett lagakraftvunnet val skall föreligga innan den 1 januari det år, då nämndens mandat börjar, och reservanterna naturligtvis sökt i detta afseende finna just de rätta tiderna för, att alla nödiga förrättningar skulle medhinnas, torde det vara ändamålsenligt att här meddela en kronologisk öfversigt af dessa förrättningar, med angifvande af de terminer, reservanterna för hvarje dylik förrättning tänkt sig såsom den sista.

1. Före juni månads utgång meddelar Kongl. Maj:t beslut om, för hvilka trakter nämnder skola upprättas, samt bestämmer deras distrikt (§ 5).

2. Så snart ske kan härefter, utser den myndighet, under hvilken distrikt lyder, för detsamma en förlikningsman jemte nödigt antal suppleanter för honom (§ 7). I afseende å distrikt, som utgöres af större stad, eller i hvilket en större stad ingår, meddelar nämnda myndighet, der sådant anses nödigt, beslut om nämndens delning i afdelningar enligt § 12.

3. Förlikningsmannen bestämmer det antal suppleanter till bisittare, som bör utses (§ 13), äfvensom dag för valets förrättande och dag för dess afslutande och utfärdar härom kungörelse (§ 35).

4. Vederbörande kommunala myndighet utfärdar kungörelse enligt § 36.

De nu angifna förrättningarna böra vara afslutade före augusti månads utgång.

5. Anmälningar till vallängden emottagas till och med den 15 september.

6. Vallängden upprättas under senare hälften af september.

7. Vallängden hålles till påseende framlagd den 1—14 oktober.

8. Den 15 oktober justeras vallängden.

9. Valet förrättas under senare hälften af oktober.

10. Rösterna sammanräknas och valet afslutas af förlikningsmannen senast den 6 november.

11. Besvär få ingifvas till vederbörande myndighet senast den 20 november (§ 39).

12. Före november månads utgång uppläses i distriktets kyrkor kungörelse om den tid, inom hvilken förklaring öfver anförda besvär få ingifvas till samma myndighet.

13. Den 10 december tilländagår tiden för afgifvande af dylik förklaring.

14. Om detta iakttagits, synes tillräcklig tid förefinnas för vederbörande myndighet att i god tid före årets slut meddela utslag öfver anförda besvär.

För öfrigt innehålla dessa paragrafer endast detaljbestämmelser i fråga om valet, hvilka icke torde tarfva någon särskild motivering.

§§ 41—55.

Dessa paragrafer innehålla i det hela alldeles samma stadganden som §§ 5—17 i majoritetens förslag, endast med de afvikelser, som föranledas af olikheten i organisation. Nya äro endast §§ 43 och 51 i reservanternas förslag, af hvilka § 43 tillsammans med det sista stycket af § 41 innehåller bestämmelserna om, i hvilka fall nämnden kan blifva sammankallad.

I § 51 förekommer ett stadgande, som icke har någon motsvarighet i majoritetens förslag, men hvilket innebär en möjlighet för förlikningsinstitutionen att, der den så pröfvar skäligt, bringa sin uppfattning om tvistens innebörd till allmänhetens kännedom. Hafva nämligen parterna sammankommit inför nämnden till förhandlingar, utan att vare sig enighet uppnåtts eller tvistens lösning hänskjutits till skiljeafgörande, och har nämnden under dessa förhandlingar vunnit en sådan inblick i tvistens detaljer och parternas ställning till hvarandra, att samtliga dess ledamöter enats om, hvilken af parterna som bär skulden till, att ingen uppgörelse vunnits, och hur tvisten rätteligen bort lösas, då torde den äfven böra ega rätt att derom afgifva sitt utlåtande. Ett sådant utlåtande bör komma att af allmänheten uppfattas som en opartisk och på grund af sakkunskap tillförlitlig vägledning för dess opinion

om saken. Och den möjligheten synes alls ej utesluten, att den part, som bär skulden till förlikningsförfarandets misslyckande, åtminstone efter någon tid skall se sig nödsakad att gifva efter för trycket af en på en sådan objektiv grund hvilande allmän opinion.

För att emellertid nämndens utlåtande skall erhålla den tillbörliga auktoriteten hafva reservanterna ansett, att det icke bör få afgifvas, med mindre nämndens samtliga ledamöter anse sådant lämpligen böra ske och äro ense om utlåtandets innehåll. Endast en skiljaktig röst skulle naturligtvis högst väsentligt försvaga utlåtandets betydelse och göra, att detsamma förlorade sin för den allmänna opinionen vägledande verkan.

§ 56.

Denna paragraf motsvarar § 19 i komiténs förslag. Orsaken till, att icke något mot komiténs § 18 svarande stadgande af reservanterna föreslagits, är redan angifven under § 7.

Reservation

af herr *Kjellgren.*

Då jag, som i det hela delar den af herrar Göthberg, Kempe och Thor i ofvan anförda reservation uttalade ståndpunkt, i åtskilliga frågor hyser en från deras afvikande mening, har jag sett mig förhindrad att obetingadt instämma i samma reservation.

Visserligen anser jag i likhet med nämnde komitéledamöter, att den offentliga förlikningsinstitutionen helst bör utgöras af en fullständig nämnd; och jag instämmer helt och hållet i hvad af dem anförts gent emot komiténs åsigt, att en ensam förlikningsman skulle vara tillräcklig för en sådan uppgift. Men jag gillar icke den organisation, som af nämnda reservanter föreslagits för ifrågavarande nämnder. Den af dem föreslagna organisation innebär nämligen enligt min öfvertygelse icke tillräckliga garantier för, att icke till bisittare i nämnderna utses sådana personer, att samma nämnder blifva till mera skada än gagn.

De senaste årens arbetstvister hafva i detta afseende tillräckligt tydliga lärdomar att gifva. Det är omisskänneligt, att upphofvet till dessa tvister endast allt för ofta varit att söka, icke bland arbetarne sjelfva eller i något förutvarande missnöje hos dem, utan hos personer, hvilka opåkalladt infunnit sig och hos dem inplantat läror, som hastigt slagit rot och burit frukt i antydda tvister. Då dessa personer härunder förstått förskaffa sig en ledareställning hos arbetarne, är det allt skäl att befara, att de af de sistnämnde, som omfattat samma läror, skola, om förlikningsnämnder komma att under statens medverkan inrättas, göra hvad i deras förmåga står för att få se berörda sina ledare såsom sina representanter i nämnderna. I den mån detta skulle lyckas, har den nya institutionen erhållit en sådan sammansättning, att den, långt ifrån att kunna uträtta något nyttigt, fastmer måste blifva till skada, i det att på detta sätt sammansatta nämnder omöjligen skulle kunna erhålla den förmåga att opartiskt bedöma en arbetstvist och i

densamma åstadkomma en på rättvis grund hvilande förlikning, som hos dem måste förefinnas, om de öfverhufvud skola kunna intaga en medlareställning mellan parterna och hos dem båda vinna det förtroende, utan hvilket nämndernas förlikningsförsök icke hafva någon utsigt att krönas med framgång. Fastmer skulle, om de agitatorer, hvilka såsom ledare för arbetarne visat sig utgöra ett hinder för förlikning, kunde vinna plats som bisittare i af staten anordnade nämnder, den ökade maktställning, de på detta sätt vunnit, och det tryck på motparten, sålunda sammansatta nämnder kunde utöfva, än ytterligare försvåra åstadkommandet af förlikning och underblåsa den misstämning, som redan tyvärr visat sig här och hvar finnas mellan arbetsgifvare och arbetare.

För att inse vigten af, att de offentliga förlikningsnämnderna erhålla en opartisk och för båda parterna förtroendeingifvande sammansättning, är det nödvändigt att göra klart för sig, hvilken betydelse de verkligen komma att erhålla. Ty äfven om, såsom komitén varit enig om att uttala, dessa nämnder icke kunna erhålla någon dömande befogenhet, komme de dock faktiskt genom sin af statsmakten dem förlänade auktoritet och genom sin inverkan på den allmänna opinionen att spela en mycket betydande roll. Förlikningsnämnden skulle nemligen få befogenhet *dels* att kalla parterna inför sig till förhandlingar, för hvilket ändamål nämnderna skulle hafva till sitt förfogande medel, som i verkligheten komme att visa sig synnerligen kraftiga, i det att part, som vägrade infinna sig, skulle inför den allmänna opinionen framstå såsom tredskande och oförsonlig, *dels ock* att vid de förhandlingar, till hvilka part sålunda måhända blifvit tvingad, lägga sin auktoritet i vågskålen till förmån för någon viss lösning af tvisten och att söka förmå part att ingå på uppgörelse i denna form, vid äfventyr för parten att i allmänhetens ögon bära skulden till, att ingen förlikning kommit till stånd. Under sådana omständigheter är det ju af yttersta vigt, att staten vid organiserandet af förlikningsnämnderna sörjer för tillfyllestgörande garantier för, att nämnderna komma att bestå af personer med förmåga att, oförvillade af partilidelser och ensidiga doktriner, opartiskt bedöma en förhandenvarande tvist. Sker ej detta, hotar fara, att part, som ingalunda varit obenägen för uppgörelse i godo, skall inför den allmänna opinionen stämplas som oförsonlig och skyldig till förlikningsförsökens misslyckande, derför att han icke velat inställa sig inför en nämnd, som saknat hans förtroende, eller vägrat underkasta sig en af densamma föreslagen, för honom oantaglig förlikning.

De garantier, jag i detta afseende anser nödiga, gälla bestämmelserna

om såväl valrätten som valbarheten; och då det skulle innebära en orättvisa att i detta afseende uppställa vilkor för endast den ena parten, böra ifrågavarande bestämmelser gälla både arbetsgifvare och arbetare. Hvad först valrätten beträffar måste uppställas den fordran att under tillräcklig tid — jag föreslår tre år, inberäknadt det, under hvilket valet förrättas — hafva inom distriktet utöfvat den för valrätt förutsatta verksamhet. Först härigenom vinnes trygghet, att de väljande verkligen tillhöra ortens bofasta arbetsgifvare- och arbetarebefolkning, så att de ega, å ena sidan, vederbörligt intresse i valens utgång och, å den andra, tillräcklig lokal- och personalkännedom för ett rätt utöfvande af valrätten. För tryggande af den för detta val nödiga mognaden bör härtill läggas kravet på 25 års ålder, icke blott 21 år, såsom af ofvannämnde reservanter föreslagits. Sistberörda fordran torde emellertid icke lämpligen kunna uppställas i afseende å arbetsgifvare, då bland dessa ju befinna sig kommuner, bolag och andra, å hvilka en dylik bestämmelse icke är användbar. Hvad deremot beträffar de arbetsgifvare, som äro fysiska personer, torde bestämmelsen sakna betydelse, i det att det mera sällan torde förekomma, att person af lägre ålder än 25 år sjelfständigt utöfvar yrke eller näring.

Men det är isynnerhet vid uppställandet af villkoren för valbarhet, som de af mig såsom nödiga ansedda garantierna äro till finnandes. I detta afseende torde 30 års ålder vara den minsta, som bör fordras för såväl arbetsgifvarnes som arbetarnes representanter. Men det hufvudsakliga är, att till bisittare eller suppleant icke må få väljas någon, som icke såsom praktisk utöfvare tillhör och tillräcklig tid tillhört något af de yrken, hvilkas förhållanden kunna göras till föremål för nämndens handläggning. Endast om detta vilkor fasthålles, står en garanti att vinna mot, att i nämnderna insättas personer, som med förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare icke hafva annat att skaffa än såsom uppviglare och orostiftare. Då nu ifrågavarande villkor fylles af dem, som, enligt hvad ofvan föreslagits, skulle erhålla valrätt inom distriktet, torde dessa i första rummet böra förklaras valbara, enhvar å den sida, der han är valberättigad. Men då, såsom af reservanterna i motiveringen till §§ 15 och 16 påpekats, dessa paragrafer icke tillerkänna valrätt åt sådana vid arbetsföretag anstälde, i berörda motivering närmare angifna personer, hvilka icke kunna rubriceras som kroppsarbetare, men desse, såsom jemväl af samma reservanter med allt fog framhållits, torde få anses som särdeles lämpliga kandidater till bisittare i förlikningsnämnderna, så måste, om valrätt i allmänhet uppställes som villkor för valbarbet, ett undantag härifrån göras i af-

seende å ifrågavarande personer, hvilka böra få väljas till bisittare af hvilkendera sidan som helst.

Det är emellertid icke endast såsom ledamöter i nämnden som arbetarnes ofvanberörda ledare kunna bereda sig tillfälle att förskaffa sig ett sådant inflytande på nämndens förhandlingar, att tvistens dragande inför samma nämnd måste kännas som ett olidligt tvång för motparten. Kunna de utan dennas samtycke (eller utan nämndens enhälliga medgifvande) få uppträda som ombud för sitt parti, äfven i de fall då de icke med hela sin lefnadsställning tillhöra detta, d. v. s. äro anställda såsom arbetare vid det arbetsföretag tvisten gäller, så komma de helt visst att förskaffa sig ett sådant inflytande på ifrågavarande förhandlingar, att en fredlig uppgörelse omöjliggöres. Af denna anledning ser jag mig föranlåten föreslå nedan angifna tillägg till reservanternas § 48.

Af sistberörda ändring föranledes en mindre redaktionsändring i § 49.

Den enligt § 11 i reservanternas förslag bisittarne i nämnden medgifna rätt att för särskildt fall till ledamotsskap i nämnden inkalla särskilda personer anser jag vara af den grannlaga natur, att för beslut härom bör fordras enhälligt beslut af förutvarande bisittare.

På grund af hvad jag nu anfört, får jag yrka bifall till det af hrr Göthberg, Kempe och Thor afgifna förslag, med den afvikelse att §§ 11, 15, 16, 18, 48 och 49 i samma förslag erhålla följande lydelse:

§ 11.

Bisittarne i nämnden skola vara fyra, valde två af arbetsgifvarne och två af arbetarne. Vid behandling af särskildt fall ega bisittarne i nämnden, der de så pröfva lämpligt och enhälligt sådant besluta, tillkalla två eller fyra personer att för detta fall jemte dem vara bisittare i nämnden.

§ 15.

Berättigad att deltaga i arbetsgifvarnes val af bisittare i nämnden är hvar och en, som inom någon af distriktets kommuner under de två sista åren före det, då valet förrättas, idkat och fortfarande derstädes idkar jordbruk, bergsbruk, fabriksrörelse, handel, handtverk eller annan till allmän bevillning taxerad näring samt dervid såsom arbetsgifvare sysselsätter minst fem arbetare. För omyndig röstar förmyndaren eller, der flere äro förmyndare, den, som desse bland sig utse.

För bolag må bolaget eller dess styrelse, för oskift bo delegarne i boet och för konkursbo konkursförvaltningen utse den person, som skall utöfva rösträtten.

Valberättigad — — —

§ 48.

De förhandlingar — — —

TABELLER

ÖFVER

1859—1900 ÅRS ARBETSINSTÄLLELSER I SVERIGE

MED TILLHÖRANDE KARTOR FÖR ÅREN 1894—1900.

Nedanstående förteckning öfver arbetsinställelser i Sverige under åren 1859—1900 är grundad på fullständig genomgång af olika dagliga tidningar (hufvudsakligen Göteborgs-Posten, Stockholms Dagblad och Socialdemokraten, för vissa arbetsinställelser äfven andra), minst en för olika delar af perioden. För att så noggrannt som möjligt bestämma den tidpunkt, då de svenska arbetsinställelserna togo sin början, har undersökningen förts så långt tillbaka som till år 1859. Då under åren 1859—1862 ingen arbetsinställelse i källorna förekommit samt under 1863 och 1865 endast en för hvardera året, torde det få antagas som säkert, att arbetsinställelser före 1859 varit en temligen sällsynt företeelse, och siffrorna visa också, att deras egentliga tid först börjar med 1870-talet.

I afseende på antalet arbetsinställelser liksom hvar dessa inträffat torde förteckningen, åtminstone för de två senaste årtiondena, vara temligen fullständig. De deri ofta förekommande, med hänsyn till deltagareantal och varaktighet obetydliga inställelserna häntyda på, att knappast någon dylik undgått att, om ock helt flyktigt, blifva föremål för tidningspressens uppmärksamhet. Att denna ofta endast varit af dylik summarisk beskaffenhet, har deremot medfört en stor ofullständighet i andra afseenden. De använda källorna besvara endast ganska ofullständigt en del andra vigtiga frågor: tiden för arbetsinställelsernas början och slut, deras anledning och antalet i dem deltagande arbetare samt deras resultat för dessa. Ett kompletterande af dessa felande uppgifter hade emellertid kräft ett oerhördt arbete, som derjemte ingalunda varit påkalladt af det syfte, som ytterst legat till grund för uppgörandet af en dylik förteckning, att nämligen söka erhålla ett statistiskt bekräftande stöd för den uppfattning af arbetsinställelsernas betydelse, som framkallat det komitén lemnade uppdraget.

Att detta syfte uppnåtts redan genom förteckningen, sådan den i sitt obearbetade skick föreligger, lärer icke kunna bestridas. Hur ofullständiga de i densamma förekommande uppgifterna än äro och hur otillräckligt ljus deras sammanställning än skulle kasta öfver andra hithörande vigtiga frågor, så torde de likväl ådagalägga, att arbetsinställelserna i Sverige både i afseende på varaktighet och antal deltagande arbetare varit af afsevärd betydelse, på samma gång som den stigande tendens, som siffrorna för de olika årens inställelser i det stora hela förete, icke ger anledning att, under för öfrigt oförändrade förhållanden, för den närmaste framtiden förmoda något aftagande i konflikternas vare sig antal eller omfattning eller varaktighet.

Förteckningens offentliggörande har emellertid derjemte haft ett annat syfte. Trots sin ofvannämnda ofullständighet torde densamma kunna tjena till en första vägledning för den kommande forskare, som i detalj ämnar skildra de svenska arbetsinställelsernas historia. För denne är nämligen det tidsödande arbete redan undangjordt, att behöfva genomgå åtminstone en daglig svensk tidning för en period af icke mindre än 42 år. Han har nu endast att, sedan han af förteckningen inhemtat, under hvilken tidrymd en viss arbetsinställelse pågick, i ortens tidningar eller genom andra der befintliga källor ytterligare fullständiga förteckningens fragmentariska uppgifter.

Det bör slutligen anmärkas, att — der i anmärkningskolumnen konflikten icke är angifven såsom lockout — med arbetsinställelse öfverallt menas strejk, att af förkortningarne *S.* betyder seger och *N.* nederlag, båda från arbetarnes synpunkt, samt *K.* kompromiss mellan de från arbetare och arbetsgifvare framställda anspråken, och att den å kartorna vid hvarje ort utsatta siffran angifver det antal arbetsinställelser, som under perioden 1894—1900 inom orten inträffat.

A. R.

Tab. 1. Arbetsinställelser i Sverige

	1859	1860	1861	1862	1863	1864	1865	1866	1867	1868	1869	1870	1871	1872	1873	1874	1875
Stockholms stad	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	3	—	2	1	2	1	—
Stockholms län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Upsala »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	1
Södermanlands »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Östergötlands »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	1	—
Jönköpings »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kronobergs »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
Kalmar »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gotlands »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Blekinge »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kristianstads »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Malmöhus »	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	2	1	3	1
Hallands »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Göteborgs och Bohus »	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	2	3	2	—
Elfsborgs »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Skaraborgs »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vermlands »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
Örebro »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vestmanlands »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—
Kopparbergs »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—
Gefleborgs »	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1	1
Vesternorrlands »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
Jemtlands »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vesterbottens »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Norrbottens »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	—	—	—	—	1	—	1	—	2	3	4	1	5	8	11[1]	9	3

[1] Orten för 1 arbetsinställelse ej angifven i källorna.

under åren 1859—1900, länsvis.

1876	1877	1878	1879	1880	1881	1882	1883	1884	1885	1886	1887	1888	1889	1890	1891	1892	1893	1894	1895	1896	1897	1898	1899	1900	Årliga medeltalet för 1894—1900
—	2	—	—	—	4	2	2	2	1	9	5	12	10	10	3	2	9	10	16	26	14	24	18	19	18,1
—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	2	1	5	1	—	2	2	1	4	1	4	3	3	2,5
—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1	2	—	1	2	—	—	—	2	—	3	3	1	6	2,1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	3	4	3	3	1	2	7	1	6	2	2	3,0
—	—	—	—	—	1	1	—	1	—	—	—	2	1	14	5	1	5	—	8	8	14	11	9	5	7,8
—	—	—	—	—	1	—	1	—	1	—	—	—	2	4	—	—	3	—	1	2	4	8	3	—	2,5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	1	1	—	—	3	—	3	3	1,6
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	3	2	—	1	1	—	1	2	3	2	2	1,5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	1	—	—	2	3	0,8
—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	3	1	1	—	1	—	3	2	5	4	8	3,2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	—	2	2	2	5	4	2	4	5	3,4
—	—	1	—	1	—	—	2	2	3	3	2	6	8	22	15	7	11	18	19	29	33	38	17	26	25,7
—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1	3	1	—	1	1	1	1	1	4	4	4	2,2
—	—	—	—	—	1	1	—	1	2	9	—	5	3	10	6	3	7	1	4	5	11	11	7	13	7,2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	2	1	—	—	—	4	1	3	1,2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	2	5	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	1	—	—	3	2	—	1	1	3	1	1	3	3	2	2,0
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	2	1	8	1	—	1	1	2	2	1	6	3	4	2,7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2	5	—	—	—	1	3	1	3	1	1	1,4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	1	—	1	—	—	—	2	5	1	4	1,7
—	—	—	3	1	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	2	—	1	2	3	2	7	9	5	7	5,0
—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	2	1	4	5	6	7	3	1	—	—	1	6	7	4	7	3,5
1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	1	—	—	—	—	—	3	1	1	0,7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	2	—	2	1	0,7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	1	2	—	—	1	1	1	—	1	1	4	5	4	2,2
1	3[1]	1	7[1]	3	10	4	5	6	10	29	16	41	38	105	63	26	53	44	65	102	114	163	105	133	103,7

Tab. 2. **Förteckning öfver arbetsinställelser i Sverige under åren 1859—1900.**

Ort.	Län.	Yrke.	Början	Slut	Antal deltagande arbetare.	Arbetarnes syfte.	Resultat för arbetarne.	Anmärkningar.
			1859					
			1860					
			1861					
			1862					
			1863					
Helsingborg	Malm.	Hamnarbetare	5 Mars	10 Mars	—	——	N.	
			1864					
			1865					
Stockholm	—	Stenhuggare	10 April	12 April	—	——	N.	
			1866					
			1867					
Gefle	Gefleb.	Brädgårdsarbetare	1 Juli	—	—	——	—	
Uddevalla	Göteb.	Hamnarbetare	2 Aug.	—	—	——	—	
			1868					
Trollhättan	Elfsb.	Pappersmassarbetare	17 Mars	—	—	Hindra lönesänkning.	N.	
Göteborg	Göteb.	Varfsarbetare	3 April	—	—	——	—	
Eskilstuna	Söderm.	——	—	—	—	Kortare arbetstid.	N.	
			1869					
Mölndal	Göteb.	Fabriksarbetare	6 Febr.	—	—	Hindra löneafdrag.	S.	
Stockholm	—	Murare	7 Juli	8 Juli	—	——	S.	
»	—	Timmermän	18 Aug.	—	—	Lönehöjning.	—	
»	—	Brädgårdsarbetare	24 »	—	—	——	—	
			1870					
Skutskär	Ups.	Sågverksarbetare	18 Maj	—	—	——	—	
			1871					
Stockholm	—	Tobaksarbetare	15 April	—	—	Annat aflöningssätt.	N.	
»	—	Målare	27 Juli	—	—	——	—	
Skutskär	Ups.	Sågverksarbetare	25 Aug.	—	—	Lönehöjning.	N.	
Ystad	Malm.	Tobaksarbetare	29 »	—	—	»	N.	
Motala	Ö. G.	Verkstadsarbetare	18 Okt.	22 Nov.	—	Hindra löneafdrag, mot förman.	N.	
			1872					
Lund	Malm.	Timmerarbetare	23 Febr.	—	70	——	—	
Stockholm	—	Skräddare	13 April	—	50	——	—	
Göteborg	Göteb.	Mek. verkstadsarb.	2 Maj	—	6—700	——	K.	
»	»	Kolb., Säckb., Sjåare	16 »	30 Maj	—	——	—	
Helsingborg	Malm.	Handsksömmerskor	—	—	—	——	—	
Vesterås	Vesterås	Tobaksarbetare	18 Maj	—	—	——	K.	

Ort.	Län.	Yrke.	Början	Slut	Antal deltagande arbetare.	Arbetarnes syfte.	Resultat för arbetarne.	Anmärkningar.
Falun	Kopp.	Grufarbetare	8 Juni	—	—	—	—	
Motala	Ö. G.	Verkstadsarbetare	16 Okt.	—	350	—	N.	
			1873					
Helsingborg	Malm.	Varfsarbetare	21 Febr.	—	100	—	—	
?	—	Järnvägsarbetare	24 Mars	—	—	—	—	
Stockholm	—	Målare	25 April	—	—	—	—	
Göteborg	Göteb.	Stufvare	13 Maj	—	2—300	—	K.	
»	»	Ångslupsbesättning	28 »	—	—	—	N.	
»	»	Skomakare	2 Juni	3 Juni	—	—	S.	
Edsvalla	Värml.	Bruksarbetare	10 Juli	—	—	—	—	
Stockholm	—	Bagare	22 »	—	7—800	—	S.	
Vexiö	Kronob.	Järnvägsarbetare	29 Aug.	—	—	—	—	
Forssa-Näsviken	Gefleb.	»	1 Sept.	—	—	—	N.	
Sundsvall	V. N.	Skomakare	19 »	—	—	—	K.	
			1874					
Kropp	Malm.	Kolgrufarbetare	21 Jan.	—	—	—	—	
Malmö—Ystad	»	Järnvägsarbetare	29 »	—	50—60	—	—	
Stockholm	—	Gasarbetare	15 Febr.	—	—	—	—	
Göteborg	Göteb.	Skräddare	15 Mars	—	—	—	K.	
Kropp	Malm.	Kolgrufarbetare	21 Maj	—	—	—	—	
Göteborg	Göteb.	Målare	30 Juni	5 Juli	—	—	K.	
Norrköping	Ö. G.	Mek. verkstadsarbetare	11 Nov.	—	—	—	—	
			1875					
Kropp	Malm.	Kolgrufarbetare	27 Mars	—	—	—	N.	
Gefle	Gefleb.	Brädgårdsarbetare	29 Maj	3 Juni	400	—	K.	
Upsala—Gefle	Ups.	Järnvägsarbetare	29 Juli	—	—	—	—	
			1876					
Indalsälfven	Jämtl.	Flottningsarbetare	21 Juni	—	150	—	—	Kontraktsbrott.
			1877					
Stockholm	—	Snickare	1 Febr.	—	53	—	N.	
»	—	Fortifikationsarbetare	1 Aug.	—	100	—	N.	
?	—	Järnvägsarbetare	21 »	—	160	—	N.	
			1878					
Helsingborg	Malm.	Hamnarbetare	18 April	—	300	—	N.	
			1879					
Rörsjömarken	—	Kanalarbetare	15 Mars	19 Mars	—	Lönehöjning.	K.	
Sundsvall	V. N.	Sågverksarbetare	27 Maj	5 Juni	4.000	»	N.	
Hudiksvall	Gefleb.	»	3 Juni	—	—	—	—	
Bergvik och Marma	»	»	5 »	—	—	—	—	
Skutskär	Ups.	»	6 »	—	—	—	—	
Söderhamn	Gefleb.	»	13 »	—	—	—	—	
Tjurkö	Blk.	Stenhuggare	12 »	13 Juni	500	Lönehöjning.	N.	
			1880					
Norrskedike	Sthlm.	Grufarbetare	6 Mars	9 Mars	—	Lönehöjning.	N.	
Helsingborg	Malm.	Varfsarbetare	30 »	—	80—90	»	S.	
Ljusdal	Gefleb.	Järnvägsarbetare	21 Juli	—	400	»	N.	

Ort.	Län.	Yrke.	Början	Slut	Antal deltagande arbetare.	Arbetarnes syfte.	Resultat för arbetarne.	Anmärkningar.
			1881					
Stockholm	—	Stensprängare, grundläggare, jordschaktare, murare	9 Juni	14 Juni	4—500	Lönehöjning.	S.	
»	—	Snickare o. timmermän	13 »	18 »	500	»	K.	Anton Nyströms förslag om »ombudsfören:r».
Halmstad	Hall.	Hamnarbetare	15 »	17 »	400	»	—	
Göteborg	Göteb.	Murare	27 »	29 »	300	»	N.	
Jönköping	Jönk.	Målare	5 Juli	6 Juli	30—40	»	S.	
Linköping	Ö. G.	Byggnadsarbetare	13 »	—	—	»	K.	
Stockholm	—	Snickare	8 Aug.	13 Okt.	—	Bättre arbetsvillkor	K.	
Qvitsle	Jämtl.	Flottningsarbetare	13 »	—	—	Lönehöjning.	—	
Svartvik	V. N.	Sågare	8 »	—	—	»	—	
Stockholm	—	Målare	31 »	—	—	——	—	
			1882					
Stockholm	—	Vagnmakare	23 April	—	—	Lönehöjning.	—	
»	—	Skomakare	13 Maj	—	—	——	—	
Norrköping	Ö. G.	Jernvägsarbetare	3 Okt.	—	—	——	—	
Göteborg	Göteb.	Spårvägspersonal	5 Dec.	7 Dec.	—	Hindra arbetares afsk.	K.	
			1883					
Forserum	Jönk.	Bobinfabriksarbetare	20 Febr.	27 Febr.	—	Hindra lönesänkning.	K.	
Lomma	Malm.	Cementfabriksarbetare	9 April	11 April	—	Förkortad arbetstid.	—	
Stockholm	—	Skräddare	2 Maj	—	—	Lönehöjning.	—	
»	—	Bleck- och plåtslagare	23 Juli	2 Aug.	—	Bättre arbetsvillkor.	K.	Försl. om skiljenämnd.
Malmö	Malm.	Mek. verkstadsarb.	24 Sept.	26 Sept.	800	Annan arbetsanordn.	—	
			1884					
Malmö	Malm.	Bleck- och plåtslagare	28 Jan.	10 Febr.	—	Mot kontrollsystem.	—	
»	»	Mek. verkstadsarbetare	9 Febr.	18 »	100	Mot verkmäst. anordn.	N.	
Stockholm	—	Metallarbetare	25 April	—	156	»	—	Inedal; undersöknings-komité.
Norrköping	Ö. G.	Skräddare	10 Maj	—	85	——	—	
Stockholm	—	Bagare	26 Okt.	—	—	Arbetares afsked.	—	
Göteborg	Göteb.	Trädgårdsarbetare	10 Nov.	—	—	Hindra lönesänkning.	—	
			1885					
Malmö—Trelleborg	Malm.	Jernvägsarbetare	20 April	21 April	100	Lönehöjning.	N.	
Hudiksvall	Gefleb.	Sågare	13 Maj	11 Juni	—	Hindra lönesänkning.	—	
Göteborg	Göteb.	Bleck- och plåtslagare	26 »	2 »	—	Lönehöjning o. kortare arbetstid.	K.	
Helsingborg	Malm.	Byggnadsarbetare	20 Juli	—	—	Lönehöjning.	—	
Karlstad	Värml.	Tändsticksarbetare	17 »	21 Juli	—	Viss tolkning af aftal.	N.	
Stockholm	—	Bagare	23 »	29 »	37	Mot hushållerskans anordning.	N.	Reinholds bageri.
Göteborg	Göteb.	Stufvare	17 Aug.	31 Aug.	—	Monopol på arbete.	S.	Underhandlingskomité.
Eksjö	Jönk.	Bagare	5 »	—	—	——	—	
Hudiksvall	Gefleb.	Boktryckare	13 Okt.	—	—	Lönehöjning.	—	
Malmö	Malm.	Slagtare	21 »	—	—	Kamraters lönehöjn.	—	
			1886					
Göteborg	Göteb.	Färgare	1 Mars	9 Mars	—	Lönehöjning o. kortare arbetstid.	S.	
Stockholm	—	Tändsticksarbetare	11 »	—	—	Lönehöjning.	—	
»	—	Byggnadsarbetare	—	—	—	——	—	
»	—	Grundläggare	—	—	—	——	—	

Ort.	Län.	Yrke.	Början	Slut	Antal deltagande arbetare.	Arbetarnes syfte.	Resultat för arbetarne.	Anmärkningar.
Brogård	Skarab.	Jordbruksarbetare	9 April	10 April	—	Inspektorens afsked.	N.	
Stockholm	—	Byggnadsarbetare	16 »	—	—	——	—	
Skromberga	Malm.	Kolgrufarbetare	21 »	—	100	Lönehöjning.	—	
Skenån	?	Jordarbetare	7 Maj	—	—	»	—	
Stockholm	—	Stufvare	12 »	12 Maj	400	»	S.	
Gårda	Göteb.	Spinnare	10 »	11 »	—	» o. kort arbetst.	—	
Göteborg	»	Spårvägspersonal	15 »	—	—	»	—	
Karlsvik	V. N.	Ångsågare	—"	—	—	——	—	
Löfholmen o. Storfors	Värml.	Sågare	5 Juni	—	—	Lönehöjning.	—	
Luleå—Ofoten	Norrb.	Jernvägsarbetare	15 »	17 Juni	—	»	N.	
Göteborg	Göteb.	Kem.-tekn.-fabriksarb.	—	18 »	—	——	K.	
»	»	Brädgårdsarbetare	—	—	—	——	K.	
»	»	»	5 Juli	8 Juli	—	Lönehn. o. mer bränsle.	N.	
Stockholm	—	Kakelugnsmakare	—	8 »	2—300	Hindra lönesänkning.	K.	
Enköping	Ups.	Tegelarbetare	6 Juli	—	250	——	—	
Göteborg	Göteb.	Färgare	19 Juli	14 Aug.	4—500	Hindra arbetares afskedande.	N.	Lockout.
Stockholm	—	Byggnadsarbetare	24 »	26 Juli	—	Lönehöjning.	N.	
Sundsvall	V. N.	Sjåare	28 »	—	—	»	—	
Bjuf	Malm.	Grufarbetare	3 Aug.	9 Sept.	—	Annan arbetsanordning, mot fogden.	N.	Kronof. jämte två opartiska undersöka.
Göteborg	Göteb.	Tobaksarbetare	1 Maj	1 Aug.	—	Mot verkmästaren.	N.	
Nerike	Örebro	Kanalarbetare	25 Aug.	3 Sept.	100	Lönehöjning.	N.	
Stockholm	—	Svarfvare	—	30 »	—	»	S.	
Charlottenberg	Värml.	Smältare	22 Nov.	—	18	——	—	
Skromberga	Malm.	Kolgrufarbetare	30 »	1 Dec.	142	Föreningsrätt.	N.	
			1887					
Ystad	Malm.	Sockerraffinadsarbet.	11 Febr.	12 Febr.	12	Mot Sockermästaren.	N.	
Örebro	Örebro	Kanalarbetare	—	—	40	Lönehöjning.	N.	
Lidköping	Skarab.	Tändsticksarbetare	15 Mars	—	200	Hindra lönesänkning.	—	
Upsala	Ups.	——	—	—	—	——	—	
Forshaga	Värml.	Sågverksarbetare	20 Maj	26 Maj	50	Lönehöjning.	K.	
Örebro	Örebro	Dräneringsarbetare	27 »	—	300	»	—	
Luleå	Norrb.	Jernvägsarbetare	8 Juli	—	170	——	—	
Stockholm	—	Kolbärare	7 »	—	400	Förkortad arbetstid.	—	
»	—	Vapenfabriksarbetare	11 »	26 Juli	250	Mot förmän.	N.	Karlsvik.
Karlsvik	V. N.	Sågverksarbetare	21 »	—	—	Hindra lönesänkning.	N.	
Stockholm	—	Byggnadsarbetare	1 Aug.	—	20	Utfående af lön.	S.	
»	—	Målare	2 »	—	16	Lönehöjning.	—	
Sagån	Vestm.	Sänkningsarbetare	10 »	—	50	»	N.	
Luleå	Norrb.	Bagare	26 »	27 Aug.	—	»	N.	
Stockholm	—	Blecksiagare	16 Sept.	19 Sept.	—	Hindra lönesänkning.	N.	
Billesholm	Malm.	Grufarbetare	Dec.	—	—	Bättre arbetsanordn.	—	
			1888					
Hjerpen	Jemtl.	Trämassefabriksarb.	—	—	70	Lönehöjning.	S.	
Gellivare	Norrb.	Grufarbetare	9 Maj	11 Maj	600	»	K.	
Stockholm	—	Kakelugnsmakare	—	—	—	»	—	
»	—	Byggnadssnickare	—	—	—	»	—	
»	—	Murare	Juni	—	—	»	S.	
»	—	Tegellossare	—	—	—	»	—	

Ort.	Län.	Yrke.	Början	Slut	Antal deltagande arbetare.	Arbetarnes syfte.	Resultat för arbetarne.	Anmärkningar.
Linköping	Ö. G.	Murare	—	—	—	Lönehöjning.	S.	
Rö	V. N.	Ångsågsarbetare	22 Maj	—	35	»	—	
Dragsmark	Göteb.	Grufarbetare	Juni	—	40	Ändrad aflöningstid.	S.	
Göteborg	»	Spårvägspersonal	9 »	—	—	Bättre arbetsvillkor.	K.	
Stockholm	—	Byggnadsarbetare	26 Juni	—	—	Lönehöjning.	S.	
»	—	Gipsrörare	26 »	—	—	»	—	
»	—	Murare	20 »	21 Juni	30	»	S.	
Hernösand—Sandslån	V. N.	Varfsarbetare	19 »	—	100	»	S.	
Stockholm	—	Byggnadsarbeterskor	4 Juli	7 Juli	—	»	S.	
»	—	Timmermän o. snickare	—	7 »	—	——	N.	
Mora	Kopp.	Jernvägsarbetare	2 »	—	30	Lönehöjning.	—	
Stockholm	—	Blecksslagare	19 »	27 Juli	—	»	S.	
Hernösand	V. N.	Mek. verkstadsarbetare	25 »	—	25	Afsk. nattarbete.	N.	
Nyåker	Ups.	Tegelbruksarbetare	25 »	—	—	Lönehöjning.	—	
Röbo	»	»	23 »	23 Juli	—	»	S.	
Rådanefors	Göteb.	Bruksarbetare	24 »	—	—	Afsk. mattslipade glas i arbetslokalen.	—	
Göteborg	»	Mudderarbetare	—	18 Aug.	120	Lönehöjning.	N.	
»	»	Murerihandtlangare	—	—	60	——	—	
Halmstad	Hall.	Hattfabriksarbetare	10 Aug.	15 Aug.	50	Lönehöjn.; mot förmän.	K.	
Stockholm	—	Byggnadsarbetare	12 »	12 »	30	Annan uppmätning.	S.	
Malmö	Malm.	»	27 »	29 »	50	Lönehöjning.	S.	
»	»	»	30 »	8 Sept.	—	Lättare arbetsbörda.	K.	
Vadstena—Ödeshög.	Ö. G.	Jernvägsarbetare	6 Sept.	—	—	Annan tolkning af ackordsaftal.	—	Våldsamheter.
Malmö	Malm.	Valsqvarnarbetare	Okt.	—	90	Förmans afskedande.	S.	
Stockholm	—	Ångbåtsbesättning	»	—	—	Lönehöjning.	—	
Malmö	Malm.	Skräddare	Aug.	—	—	——	—	Våldsamheter.
Nybro	Kalmar	Tändsticksarbetare	Okt.	—	50—60	Hindra lönesänkning.	—	
Sundsvall	V. N.	Plåtslagare	6 Aug.	—	—	——	—	
Sundbyberg	Sthlm.	Hattfabriksarbetare	Nov.	—	50	Hindra lönesänkning.	—	
Malmö	Malm.	Hamnarbetare	Dec.	—	—	Lönehöjning.	—	
Degerfors	Örebro	Jernverksarbetare	—	—	—	»	—	
Göteborg	Göteb.	Kolbärare	—	—	—	»	N.	
Gällö	Hall.	Ångsågsarbetare	—	—	—	» ——	—	
Bångbro	Örebro	Grufarbetare	—	—	—	——	—	
Höganäs	Malm.	Murare	—	—	—	Lönehöjning.	N.	
			1889					
Lomma	Malm.	Cementfabriksarbetare	15 Mars	6 April	4—500	Arbetets ordn. på annat sätt; föreningsrätt.	K.	Lockout.
Ystad	»	Målare	1 April	6 »	19	Lönehöjning.	S.	
Halmstad	Hall.	»	5 »	7 »	—	»	S.	
Nyland	V. N.	Formare	—	8 »	—	»	N.	
Stockholm	—	Målare	1 April	19 »	400	»	S.	
Byske	Vesterb.	Elfrensningsarbetare	1 »	—	150	»	—	
Luleå	Norrb.	Jernvägsarbetare	1 »	—	—	Utfå innestående lön.	—	
Linköping	Ö. G.	Skräddare	25 »	—	—	——	—	
Skönvik	V. N.	Sågverksarbetare	27 »	—	—	Lönehöjning.	K.	Kronofogden medlar.
Eskilstuna	Söd.	Målare	27 »	—	25—30	Bättre arbetsvillkor.	—	
Jönköping	Jönk.	Skräddare	24 »	—	—	Lönehöjning.	—	

Ort.	Län.	Yrke.	Början	Slut	Antal deltagande arbetare.	Arbetarnes syfte.	Resultat för arbetarne.	Anmärkningar.
Gellivare	Norrb.	Malmarbetare	6 Maj	—	—	Utfå innestående lön.	—	
Norrtelje	Sthlm.	Ångsågsarbetare	2 »	—	40	Lönehöjning.	—	
Karlskrona	Blk.	Skomakare	6 »	6 Maj	—	——	S.	
Haddebo	Örebro	Bruksarbetare	12 »	—	40	Lönehöjning.	—	
Hjelmedal	Jönk.	Stenhuggare	14 »	22 Maj	500	»	K.	
Domnarfvet	Kopp.	Hyttarbetare	17 »	22 »	—	Annat aflöningssätt.	K.	
Lund	Malm.	Mek. verkstadsarbetare	—	—	—	Lönehöjning.	—	
Matfors	V. N.	Bruksarbetare	25 Maj	—	200	Annat aflöningssätt.	—	
Göteborg	Göteb.	Skoarbetare	25 »	—	—	Lönehöjning.	S.	
Stockholm	—	Murare och tegelbärare	31 »	25 Juni	500	Bättre arbetsvillkor.	N.	
Sundsvall	V. N.	Målare	—	—	—	Lönehöjning.	—	
Göteborg	Göteb.	»	4 Juni	28 Juni	5—600	»	N.	
Rönneholm	Malm.	Torffabriksarbetare	7 »	—	40	»	—	
Stockholm	—	Bryggare	19 »	—	—	»	S.	
»	—	Skomakare	7 Aug.	—	—	——	—	
»	—	Blecksla gare	6 »	24 Aug.	—	Bättre lönevillkor.	S.	
»	—	Sjåare	24 »	24 »	—	Lönehöjning.	S.	
»	—	Skomakare	11 Sept.	—	—	»	—	
Göteborg	Göteb.	Tobaksarbetare	3 »	11 Sept.	—	» ; Afskaffa plikter.	K.	
Sundsvall	V. N.	Hamnarbetare	11 »	11 »	—	Lönehöjning.	S.	
Stockholm	—	Tunnbindare	30 »	—	12	»	S.	
»	—	Tobaksarbetare	5 Okt.	—	—	Mot förman.	—	
Malmö	Malm.	Möbelsnickare	15 »	20 Okt.	—	Kortare arbetstid	K.	
»	»	Gjutare	15 »	—	—	Lönehöjning.	—	
»	»	Spinnerskor	»	—	—	»	S.	
Stockholm	—	Tunnbindare	21 »	—	—	»	—	
Lund	Malm.	Skomakare	Nov.	—	—	——	—	Lockout.
			1890					
Fagervik	V. N.	Sågverksarbetare	15 Jan.	28 Jan.	200	Lönehöjning.	S.	
Eskilstuna	Söd.	Smeder	29 »	12 Febr.	140	Mot verkmästare.	S.	
Kloten	Örebro	Grufarbetare	4 Febr.	7 »	400	Lönehöjning.	K.	
Ortviken	V. N.	Sågverksarbetare	4 »	3 Mars	—	»	S.	
Göteborg	Göteb.	Bryggare	22 »	23 Febr.	150	»	K.	
Arlöf	Malm.	Sockerbruksarbetare	22 »	23 »	300	»	S.	
Tanto	Sthlm.	»	4 Mars	5 Mars	100	Hindra arbetares afsk.	K.	
Billesholm	Malm.	Grufarbetare	4 »	12 »	440	Dito; föreningsrätt.	N.	
Ludvika	Öreb.	Bruksarbetare	3 »	—	—	Bättre arbetsvillkor.	N.	
Korsnäs	Kopp.	Sågverksarbetare	12 »	15 Mars	100	Lönehöjning.	N.	
Malmö	Malm.	Tändsticksarbetare	17 »	19 »	100	»	N.	
Rosenlund	Göteb.	Spinneriarbetare	17 »	18 »	120	»	S.	
Malmö	Malm.	Murare	1 April	—	—	»	—	
Landskrona	»	Skomakare	31 Mars	—	100	Hindra lönesänkning.	—	Lockout.
Karlskrona	Blk.	Tobaksarbetare	31 »	—	30	Mot verkmästaren.	—	
Norrköping	Ö. G.	Bomullsväfvare	2 April	26 April	4—500	Lönehöjning.	K.	Bemedling.
Malmö	Malm.	Skräddare	18 »	23 »	—	——	K.	
Borås	Elfsb.	Boktryckare	17 »	18 »	—	Faktors afskedande.	N.	
Göteborg	Göteb.	Skräddare	24 »	—	—	——	—	
Filipstad	Verml.	Skomakare	18 »	—	—	Lönehöjning.	—	
Malmö	Malm.	Byggnadssnickare	30 »	7 Juli	160	Bättre arbetsvillkor.	S.	Oroligheter; bemedl.
Strömstad	Göteb.	Skomakare	30 »	—	—	——	—	

Ort.	Län.	Yrke.	Början	Slut	Antal deltagande arbetare.	Arbetarnes syfte.	Resultat för arbetarne.	Anmärkningar.
Gårda	Göteb.	Färgare	10 Maj	23 Maj	213	Bättre arbetsvillkor.	N.	
Stockholm	—	Skräddare	2 »	—	—	Lönehöjning.	—	
Johannishus	Blk.	Jordbruksarbetare	5 »	—	—	Kortare arbetstid.	—	
Norrköping	Ö. G.	Skomakare	»	23 Juni	—	Lönehöjning.	S.	
Eskilstuna	Söd.	Plåtslagare	6 »	—	—	»	—	
Gårda	Göteb.	Grynfabriksarbetare	6 »	—	—	Kortare arbetstid.	—	
Kristianstad	Krist.	Skräddare	6 »	—	—	Lönehöjning.	—	
Helsingborg	Malm.	Hamnarbetare	9 »	13 Maj	450	Bättre arbetsvillkor.	N.	
Karlstad	Verml.	Skomakare	—	»	—	» »	K.	
Stockholm	—	»	9 Maj	—	43	——	—	
Karlskrona	Blk.	»	6 »	9 Maj	—	Lönehöjning.	S.	
Borgöl	Ö. G.	Dyarbetare	2 »	—	100	——	—	
Sundsvall	V. N.	Skräddare	—	13 Maj	—	Lönehöjning.	K.	Lockout.
Örtofta	Malm.	Byggnadsarbetare	—	—	60	»	—	
Helsingborg	»	Skomakare	—	20 Juni	—	»	K.	
Sundsvall	V. N.	Murare	—	—	—	——	—	
Tanto	Sthlm.	Sockerbruksarbetare	14 Maj	—	150	Lönehöjning.	S.	
Ystad	Malm.	Skomakare	—	—	—	»	—	
Vesterås	Vestm.	»	—	14 Juni	—	»	S.	
Halmstad	Hall.	»	17 Maj	1 Okt.	—	»	K.	Skiljenämnd.
Stockholm	—	Bagare	19 »	2 Juli	800	Mot kost- och logisystemet m. m.	N.	
»	—	Gjutare	»	—	—	Lönehöjning.	—	
»	—	Mek. verkstadsarbetare	19 »	31 Maj	700	»	N.	Bolinders.
Jönköping	Jönk.	Tändsticksfabriksarb.	19 »	20 »	500	»	S.	
Göteborg	Göteb.	Smeder	21 »	—	—	Bättre behandling.	—	
Oscarström	Hall.	Jutefabriksarbetare	22 »	27 Maj	—	Lönehöjning	K.	
Munksjö	Jönk.	Pappersfabriksarbet.	22 »	—	250	——	—	
Jönköping	»	Litografer	22 »	22 Maj	—	——	—	
»	»	Spinnare	23 »	—	—	——	—	
Skara	Skarab.	Murare	—	28 Maj	—	——	N.	
Sundsvall	V. N.	Bagare	28 Maj	—	—	Bättre arbetsvillkor.	—	
Mora—Venernbanan	Verml.	Jernvägsarbetare	3 Juni	—	—	Lönehöjning.	—	
Helsingborg	Malm.	Målare	15 »	—	—	»	—	
Sturefors	Ö. G.	Jordbrukare	9 »	14 Juni	15	Kortare arbetstid.	N.	
Minnesberg	Malm.	Bruksarbetare	14 »	—	—	Bättre arbetsvillkor.	—	
Stockholm	—	Tobaksarbetare	20 »	—	90	Lönehöjning.	—	
Fagervik	Kalm.	Jordbruksarbetare	26 »	27 Juni	—	Bättre arbetsvilkor.	S.	
Ahlby och Elfsta	Sthlm.	»	30 »	—	—	——	—	
Enebyhof	»	»	7 Juli	—	25	Kortare arbetstid.	—	
Hafskuren	Göteb.	Byggnadsarbetare	5 »	8 Juli	—	Lönehöjning.	N.	
Brenäs	O. G.	Jordbruksarbetare	—	—	—	Kortare arbetstid.	S.	
Tisenhult	»	»	—	—	—	» »	S.	
Hättorp	»	»	12 Juli	—	—	Bättre arbetsvillkor.	—	
Stora Lund	»	»	12 »	—	—	——	—	
Stora Yxhult	»	»	12 »	—	—	——	—	
Hägerstalund	Sthlm.	»	16 »	16 Juli	—	——	—	
Dylta	Örebro	Bruksarbetare	18 »	19 »	—	Kortare arbetstid.	K.	
Göteborg	Göteb.	Tobaksarbetare	—	—	—	Lönehöjning.	—	
Godegård	Ö. G.	Jordbruksarbetare	18 Juli	21 Juli	—	Bättre arbetsvillkor.	S.	
Sundsvall	V. N.	Plåtslagare	—	28 »	—	Lönehöjning.	S.	
Mariedam	Ö. G.	Jordbruksarbetare	23 Juli	23 »	—	Kortare arbetstid.	S.	

Ort.	Län.	Yrke.	Början	Slut	Antal deltagande arbetare.	Arbetarnes syfte.	Resultat för arbetarne.	Anmärkningar.
Göksholm	Örebro	Jordbruksarbetare	29 Juli	30 Juli	—	Kortare arbetstid.	K.	
Löfstaholm	Sthlm.	»	28 »	29 »	—	» »	S.	
Venngarn	»	»	»	—	—	» »	S.	
Säbylund	Örebro	»	»	—	—	» »	S.	
Fogelstad	Söd.	»	6 Aug.	—	—	——	—	
Norrköping	Ö. G.	Plåtslagare	—	—	—	——	N.	
»	»	Sotare	—	—	—	——	N.	
Frötuna	Örebro	Jordbruksarbetare	Aug.	—	—	Bättre arbetsvillkor.	S.	
Skönnarbo	Ö. G.	»	—	—	—	» »	—	
Arboga	Vestm.	Snickare	Aug.	14 Sept.	—	» »	K.	
Bergkvara	Kalm.	Jordbruksarbetare	16 »	17 Aug.	—	» »	N.	
Malmö	Malm.	Mek. verkstadsarbetare	13 »	—	—	» »	S.	
Nanberg	Örebro	Jordbruksarbetare	22 »	—	—	Kortare arbetstid.	—	
Ryholm	Skarab.	»	22 »	—	—	» »	N.	
Locknevi	Kalm.	»	»	—	—	——	N.	
Sandviken	V. B.	Ångsågsarbetare	—	3 Sept.	—	——	N.	
Frötuna	Örebro	Jordbruksarbetare	8 Sept.	—	—	Genomdrifva aftal.	—	
Skutskär	Ups.	Ångsågsarbetare	14 »	20 Sept.	2,000	Hindra lönesänkning.	S.	
Malmö	Malm.	Cigarrarbetare	16 »	25 »	—	Lönehöjning.	K.	
Visby	Gotl.	Skomakare	29 »	—	—	»	—	
Halmstad	Hall.	Hattfabriksarbetare	8 Okt.	9 Okt.	—	Mot verkmästaren.	N.	Lockout.
Stockholm	—	Kakelugnsmakare	11 »	—	—	Hindra lönesänkning.	—	
Staffanstorp	Malm.	Sockerbruksarbetare	19 »	20 Okt.	300	Lönehöjning.	S.	
Ystad	»	Tobaksarbetare	22 »	—	13	»	K.	
Lund	»	Handsksömmerskor	—	22 Okt.	—	»	S.	
Ljungsgård	»	Grufarbetare	4 Nov.	19 Jan.	90	Rättvis. arbetsanordn.	—	
Arlöf	»	Sockerbruksarbetare	8 »	9 Nov.	400	Lönehöjning.	S.	
Göteborg	Göteb.	Stufvare	8 »	9 »	—	»	N.	
Glimminge	Krist.	Torfströfabriksarbet.	16 Dec.	—	—	»	—	
Stockholm	—	Kakolugnsmakare	13 »	16 Dec.	—	»	S.	
Helsingborg	Malm.	Lossare	17 »	19 »	—	Arbetares afsked.	N.	
Malmö	»	Skomakare	10 Nov.	1 Febr.	—	Verkstäders upprätt.	N.	
			1891					
Karlskrona	Blk.	Sotare	21 Jan.	—	—	Lönehöjning.	—	
Kallmora	Vestm.	Grufarbetare	2 Febr.	—	85	Hindra lönesänkning.	—	
Hagfors	Verml.	Träskrufarbetare	»	—	—	Hindra arbetares afsk.	—	
Göteborg	Göteb.	Tobaksarbetare	22 »	20 Maj	300	Strejkbrytares afsked.	N.	Lockout.
Alnarp	Malm.	Jordbruksarbetare	—	—	—	——	—	
Göteborg	Göteb.	Snickare	Febr.	—	—	——	—	
»	»	Spårvägspersonal	2 Mars	9 Mars	—	Konduktörs afsked.	—	Polismästaren medlar.
Tärnögård	Malm.	Jordbruksarbetare	—	—	—	Kortare arbetstid.	—	
Bölet	Skarab.	Grufarbetare	—	12 Mars	60	Lönehöjning.	N.	
Sundsvall	V. N.	Målare	10 Mars	20 »	—	»	K.	
Lund	Malm.	Handsksömmerskor	—	—	—	——	—	
Helsingborg	»	Spårvägspersonal	18 Mars	—	—	Lönehöjning.	—	
Rångedala	Elfsb.	Jordbruksarbetare	23 »	—	—	Nedsättn. i skyldigheter	—	
Stockholm	—	Gipsarbetare	—	—	—	Hindra lönesänkning.	S.	
Norrköping	Ö. G.	Jordschaktare	8 April	—	—	» »	—	
Norberg	Vestm.	Grufarbetare	13 »	23 April	800	Sympatistrejk, bättre arbetsvillkor.	S.	Landshöfdingen medlar; skiljenämnd.
Norrköping	Ö. G.	Hamnarbetare	»	—	—	Lönehöjning.	—	
Eskilstuna	Söd.	Skräddare	—	—	—	——	—	

Ort.	Län.	Yrke.	Början	Slut	Antal deltagande arbetare.	Arbetarnes syfte.	Resultat för arbetarne.	Anmärkningar.
Sundsvall	V. N	Murerihandtlangare	—	—	—	——	—	
Stockholm	—	Skräddare	6 Maj	—	1,300	Lönehöjning.	—	
»	—	Skomakare	6 »	—	125	»	—	
Vestervik	Kalmar	Varfsarbetare	1 »	—	40	»	—	
Skönvik	V. N.	Sågverksarbetare	8 »	—	150	»	—	
Norrköping	Ö. G.	Skomakare	—	—	—	Arbetarnes klassificer.	—	
Hejdeholm	Malm.	Statare	—	—	10	——	N.	
Simrishamn-Tomelilla	Krist.	Jernvägsarbetare	6 Maj	—	—	Lönehöjning.	N.	
Eskilstuna	Söd.	Skomakare	—	23 Maj	—	Föreningsrättens erk.	S.	
Halmstad	Hall.	Snickare	12 Maj	—	45	Lönehöjning.	K.	Lockout.
Sturehult	Skarab.	Jordbruksarbetare	—	—	—	»	S.	
Hjollö	»	»	—	—	—	»	S.	
Almnäs	»	»	20 Maj	—	150	Kortare arbetstid.	—	
Refvelsta	Vestm.	»	—	—	—	——	—	
Karlstad	Värml.	Skomakare	—	—	—	——	—	
Kalmar	Kalmar	»	—	—	—	——	—	
Stockvik	V. N.	Sågverksarbetare	—	—	—	Bättre arbetsvillkor.	—	
Karlsvik	»	»	—	—	—	Lönehöjning.	—	
Gefle	Gefleb.	Brädgårdsarbetare	22 Maj	3 Juni	500	»	S.	Skiljenämnd.
Biby	Söd.	Jordbruksarbetare	21 »	—	—	Kortare arbetstid.	—	
Sundbyberg	Sthlm.	Byggnadsarbetare	—	—	—	——	—	
Linköping	Ö. G.	Skomakare	—	—	—	Prislista.	—	
Eskilstuna	Söd.	Kopparslagare	22 Maj	—	—	Lönehöjning.	—	
Upsala	Ups.	Kakelugnsmakare	—	—	—	——	—	
Kubikenborg	V. N.	Sågverksarbetare	1 Juni	—	—	Lönehöjning.	—	
Norberg	Vestm.	Grufarbetare	11 »	—	—	Prislista, hindra arbetares afsked.	—	
Hernösand—Sollefteå	V. N.	Jernvägsarbetare	—	—	—	Lönehöjning.	—	
Marsvinsholm	Malm.	Mjölkerskor	11 Juni	11 Juni	—	»	S.	
Landskrona	»	Murare	—	28 »	—	»	N.	
Ruuthsbo	»	Jordbruksarbetare	—	—	—	——	—	
Helsingborg	»	Tunnbindare	—	—	—	——	—	
Vexiö	Kronob.	Tändsticksarbetare	2 Juli	—	200	Lönehöjning.	—	
Gefle	Gefleb.	Målare	—	1 Aug.	—	——	N.	
Lund	Malm.	——	—	—	—	Föreningsrättens häfd.	—	
Norrköping	Ö. G.	——	—	—	23	Annan aflöningstid.	—	
Ystad	Malm.	Sockerbruksarbetare	4 Juli	21 Aug.	112	Föreningsrättens häfd.	N.	Borgmästaren medlar.
Moholm	Skarab.	Jordbruksarbetare	15 »	—	—	Bättre arbetsvillkor.	—	
Lysekil	Göteb.	Skomakare	—	—	20	Arbetares afsked.	—	
Ystad	Malm.	Hamnarbetare	—	—	—	——	—	
Skutskär	Ups.	Brädgårdsarbetare	3 Aug.	—	—	——	—	
Göteborg	Göteb.	Tapetserare	3 »	—	—	Qvinliga arb. afsked	—	
Malmö	Malm.	Kolbärare	—	—	—	——	—	
Lysekil	Göteb.	Stenhuggare	—	—	60	Bättre arbetsmaterial	—	
Landskrona	Malm.	Skräddare	12 Okt.	—	—	Lönehöjning.	—	
Arlöf	»	Lossningsarbetare	—	—	—	»	N.	
Norberg	Vestm.	Grufarbetare	18 Nov.	April	6 à 700	Mot kontraktsbestäm.	—	
			1892					
Stockholm	—	Skomakare	10 Maj	—	—	——	—	
Helsingborg	Malm.	Träarbetare	—	10 Maj	—	——	—	
Norrköping	Ö. G.	Skomakare	—	16 Nov.	—	——	—	

Ort.	Län.	Yrke.	Början	Slut	Antal deltagande arbetare.	Arbetarnes syfte.	Resultat för arbetarne.	Anmärkningar.
Karlskrona	Blk.	Skomakare.	—	—	—	——	—	
Helsingborg	Malm.	Jernarbetare	—	—	—	——	—	
Göteborg	Göteb.	Skomakare	17 Maj	—	—	Prislistas underskrift.	—	
Eskilstuna	Söd.	Målare	19 »	23 Maj	—	——	S.	
Hököpinge	Malm.	Byggnadsarbetare	16 »	21 »	150	Lönehöjning.	S.	
Malmö	»	Hamnarbetare	9 Juni	—	30	Hindra lönesänkning.	—	
»	»	Korgmakare	—	9 Juni	—	——	—	
Östersund	Jämtl.	Vattenledningsarbetare	15 Juni	—	—	Lönehöjning, kortare arbetstid.	S.	
Lunda qvarn	Söd.	Ågräfvare	17 »	—	—	Lönehöjning.	—	
Gällö	Skarab.	Justerare och utlastare	26 »	—	—	——	—	
Sandslån	V. N.	Flottningsarbetare	22 »	—	300	Lönehöjning.	—	
Gotland	Gotl.	Kanalarbetare	16 »	—	90	»	—	
Stockholm	—	Bryggeriarbetare	29 »	—	—	»	K.	
Valla (Solaön)	Söd.	Tegelarbetare	25 »	—	—	»	—	
Vexiö	Kronob.	Tändsticksfabriksarb.	—	12 Aug.	—	Föreningsrättens häfd.	N.	
Malmö	Malm.	Bomullsspinneriarb.	5 Aug.	12 »	—	Bättre behandling.	—	
Ädelfors	Kronob.	Grufarbetare	12 »	24 »	—	Lönehöjning, kortare arbetstid.	K.	
Helsingborg	Malm.	Murare	13 Sept.	—	22	Lönehöjning.	—	
Göteborg	Göteb.	»	25 »	1 Okt.	8	Icke-föreningsmedlems afskedande.	S.	
Söråker	V. N.	Sågverksarbetare	26 »	2 Jan.	66	Utfå lön.	S.	
Göteborg	Göteb.	Byggnadsarbetare	22 Nov.	—	17	Lönehöjning.	—	
Hernösand	V. N.	Typografer	30 »	—	—	»	—	
Svartå (Luleå)	Norrb.	Malmutkörare	7 Dec	—	—	»	—	
			1893					
Malmö	Malm.	Typografer	22 Jan.	—	—	Lönehöjning.		
Stockholm	—	Tapetserare	30 »	—	—	Ackordsarb:s afskaff.	—	Lockout.
Helsingborg	Malm.	Jordschaktare	28 »	—	160	» »	—	
Kristianstad	Krist.	Tapetserare	2 Febr.	—	—	Bättre behandling.	—	
Oscarström	Hall.	Jutearbetare	1 »	6 Febr.	560	Bättre lönevillkor.	K.	
Lund	Malm.	Typografer	7 »	—	—	——	—	
Motala	Ö. G.	»	—	14 Febr.	—	——	S.	
Vestervik	Kalm.	Stenhuggare	7 Febr.	—	—	——	—	
Kristianstad	Krist.	Tapetserare	—	—	—	Bättre behandling.	—	
Norrköping	Ö. G.	Typografer	—	—	—	——	—	
Helsingborg	Malm.	»	1 Mars	2 Mars	—	Kortare arbetstid.	S.	
Vernamo	Jönk.	Sågverksarbetare	2 »	—	30	——	N.	
Göteborg	Göteb.	Stufvare	7 »	10 Mars	—	Icke-föreningsmedlems afskedande.	N.	
»	»	Typografer	14 »	20 »	—	Bättre lönevillkor.	S.	
Malmö	Malm.	Ylofabriksarbetare	6 April	—	130	Kortare arbetstid.	—	
Jönköping	Jönk.	Typografer	27 Mars	15 April	—	Lönehöjning.	S.	
Forserum	»	Bobinarbetare	27 »	29 Mars	—	»	K.	
Venersborg	Elfsb.	Typografer	—	7 April	—	Arbetares afskod.	—	
Sundsvall	V. N.	Stenarbetare	30 Mars	15 »	67	Lönehöjning.	K.	
Stockholm	—	Typografer	5 April	7 »	—	»	S.	
»	—	Tapetserare	11 »	12 »	—	»	S.	
Grängesberg	Kopp.	Grufarbetare	10 »	11 »	—	»	N.	
Ystad	Malm.	Murare	10 »	11 »	—	»	S.	
Stockholm	—	Typografer	11 »	17 »	—	Ändradt arbetssätt.	S.	

Ort.	Län.	Yrke.	Början	Slut	Antal deltagande arbetare.	Arbetarnes syfte.	Resultat för arbetarne.	Anmärkningar.
Göteborg	Göteb.	Skräddare	17 Mars	19 April	15	Lönehöjning.	S.	
Helsingborg	Malm.	»	17 »	20 »	—	»	S.	
Göteborg	Göteb.	Typografer	24 »	—	—	»	—	
Eskilstuna	Söd.	Skräddare	1 Maj	20 Maj	32	»	K.	
Stockholm	—	Skomakare	2 »	26 Aug.	70	Annan giltighetstid för prislista.	K.	
Saltsjöbaden	Sthlm	Tunnelsprängningsarb.	3 »	4 Maj	100	Lönehöjning.	—	
Resta	Örebro	Stataro	1 »	1 »	—	D:o; Kortare arbetstid.	N.	
Karlshult	Ö. G.	Torfmossarbetare	5 »	—	50	Bättre arbetsvillkor.	—	
Göteborg	Göteb.	Kakelugnsmakare	13 »	13 Maj	34	Bättre lönevillkor.	S.	
»	»	Murare	1 Juni	28 Sept.	700	——	S.	Lockout.
Kungsgården	Gefleb.	Tegelarbetare	27 »	28 Juni	15	Bättre lönevillkor.	S.	
Fiskeby	Ö. G.	Pappersbruksarbetare	17 Juli	—	—	Arbetares afskedande.	—	
Stockholm	—	Skomakare	19 »	26 Aug.	50	Ändradt aflöningssätt.	K.	
Eskilstuna	Söd.	Poliskonstaplar	15 »	—	—	Bättre lönevillkor.	—	
Gellivare	Norrb.	Malmutkörare	10 »	23 Juli	150	» »	N.	
Saltsjöbaden	Sthlm.	Byggnadsarbetare	27 »	—	—	» »	—	
Skåne	Malm.	Handskmakare	1 Aug.	15 Aug.	130	Lönehöjning.	S.	
Malmö	»	Blecksiagare	—	3 »	—	——	S.	
Stockholm	—	Tapetserare	—	21 »	—	——	S.	
»	—	Målare	12 Aug.	—	—	Bättre lönevillkor.	—	
Nyköping	Söd.	Byggnadsarbetare	10 »	—	—	Mot förman.	—	
Stockholm	—	Tapetserare	21 »	—	—	Bättre lönevillkor.	—	
Vikbolund	Ö. G.	Jernvägsarbetare	1 Sept.	5 Sept.	30	Arbetares afskedande.	S.	
Svedala	Malm.	Sockerfabriksarbetare	2 Okt.	—	200	Lönehöjning.	N.	
Göteborg	Göteb.	Sotare	10 »	19 Okt.	—	Arbetares anställning.	N.	
Venersborg	Elfsb.	Tändsticksarbetare	13 »	22 »	—	Ändradt arbetssätt.	N.	
Delaryd	Kronob.	Flottningsarbetare	10 Nov.	—	20	Lönehöjning.	S.	
Helsingborg	Malm.	Skomakare	»	—	16	Arbetares afsked.	—	
Kristinehamn	Verml.	Boktryckare	2 Dec.	4 Dec.		Lönehöjning.	S.	
			1894					
Vexiö	Kronob.	Tändsticksarbetare	—	8 Mars	—	Kortare arbetstid.	K.	
Stockholm	—	Målare	10 Mars	12 »	—	Arbetares afsked.	S.	
»	—	Vagnsmålare	2 April	—	—	Bättre Lönevillkor.	—	
Göteborg-Boråsbanan	Elfsb.	»Tippare o. gropare»	2 »	—	—	Lönehöjning.	—	
Stockholm	—	Sadelmakare	18 »	22 April	—	Kortare arbetstid.	S.	
Kalmar	Kalm.	Kakelugnsmakare	18 »	—	—	Bättre lönevillkor.	—	
Svedala	Malm.	Murare	23 »	25 April	33	Lönehöjning.	S.	
Stockholm	—	Grundläggare	—	—	—	——	S.	
Helsingborg	Malm.	Sockerarbetare	1 Maj	—	—	Kortare arbetstid.	—	
Teckomatorp	»	Murare	3 »	—	—	——	—	
Stockholm	—	Tapetserare	7 »	—	—	——	—	
Saltsjöbaden	Sthlm.	Kypare	5 »	6 Maj	—	Bättre lönevillkor.	K.	
Malmö	Malm.	Varfsarbetare	3 »	7 »	—	Arbetares afsked.	S.	
Varberg	Hall.	Mekan. verkstadsarb.	—	9 »	30	——	N.	
Karlshamn	Blk.	Skräddare	8 Maj	14 »	—	——	S.	
Ydinge	Malm.	Tegelarbetare	14 »	—	—	——	—	
Stripa	Örebro	Grufarbetare	9 »	12 Maj	—	——	S.	
Kroppstaden	Verml.	Trämassearbetare	—	—	—	Hindra lönesänkning.	S.	
Lund	Malm.	Blecksiagare	20 April	18 Maj	11	Bättre lönevillkor.	K.	
Malmö	»	Varfsarbetare	17 »	—	61	Arbetares afsked.	—	

Ort.	Län.	Yrke.	Början	Slut	Antal deltagande arbetare.	Arbetarnes syfte.	Resultat för arbetarne.	Anmärkningar.
Eslöf	Malm.	Skomakare	—	27 Maj	—	——	S.	
Malmö	»	»	1 Juni	—	2	Hindra lönesänkning.	—	
Lund	»	Timmermän	—	4 Juni	—	Bättre arbetsvillkor.	S.	
Landskrona	»	Tobaksarbetare	7 Juni	—	11	——	—	
Eskilstuna	Söd.	Slipare	28 Maj	Maj 1895	—	Bättre lönevillkor.	—	Halling.
Gefle	Gefleb.	Plåtslagare	—	28 Maj	—	»	S.	
Stockholm	—	Stensättare	18 Maj	21 »	40	»	S.	
Malmö	Malm.	Lossare	25 Juni	27 Juni	60	Arbetares afsked.	S.	
Landskrona	»	Handtlangare	2 Juli	—	16	Lönehöjning.	—	
Eslöf	»	Murare	30 Juni	—	—	»	—	
Malmö	»	»	5 Juli	—	—	Arbetares afsked.	—	
Helsingborg	»	Plåtslagare	—	2 Juli	—	Lönehöjning.	S.	
Ystad	»	Sjömän	—	—	—	Annat aflöningssätt.	—	
Ystad—Gersnäs	Krist.	Jernvägsarbetare	11 Juli	—	100	»	—	
Stockholm	—	Murare	30 »	12 Aug.	25	Lönehöjning.	N.	
Svedala	Malm.	Sockerbruksarbetare	31 »	—	2—300	»	—	
Hudiksvall	Gefleb.	Målare	—	—	17	Bättre arbetsvillkor.	—	
Karpalund	Krist.	Murare	—	12 Aug.	—	Bättre lönevillkor.	K.	
Stockholm	—	Plåtslagare	10 Aug.	Juli 1898	—	»	S.	Lothigius; blockad; skiljenämnd.
Göteborg	Göteb.	»	—	—	—	Bättre arbetsvillkor.	—	
Stockholm	—	Möbelsnickare	24 Sept.	—	—	——	—	
Henriksberg	Sthlm	Impregneringsarbetare	5 Nov	—	22	Bättre lönevillkor.	—	
Sulitelma	Norrb.	Grufarbetare	11 Dec.	—	—	Hindra lönesänkning.	—	
Stockholm	—	Väfverskor	27 »	27 Dec.	150	Bättre arbetsvillkor.	S.	
			1895					
Edsvalla	Verml.	Bruksarbetare	2 Jan.	6 Jan.	—	Hindra lönesänkning.	K.	
Engelholm	Krist.	Garfvare	8 »	—	—	Bättre arbetsvillkor.	—	
Ödåkra	Malm.	Sockerarbetare	19 »	—	12	Lönehöjning.	—	
Hybo	Gefleb.	Sågverksarbetare	—	—	—	Hindra lönesänkning.	—	
Beatelund	Ö. G.	Timmerarbetare	25 Jan.	—	70	Lönehöjning.	—	
Stockholm	—	Skomakare	8 Febr.	10 Febr.	117	Afsk. pliktsystem.	N.	
Charlottenberg	Verml.	Bruksarbetare	5 Mars	—	—	Lönehöjning.	—	
Helsingborg	Malm.	Målare	11 »	—	40	»	—	
Stockholm	—	Tunnbindare	25 »	—	—	Hindra lönesänkning.	—	
Hvilan	Krist.	Mekan. verkstadsarb.	28 »	—	50	Arbetares afsked.	—	
Stockholm	—	Bagare	3 April	5 April	—	Förmans afsked.	S.	
Malmö	Malm.	Skräddare	4 »	—	51	Prislista.	—	
Landskrona	»	Skonåtlerskor	8 »	—	30	Lönehöjning.	—	
Eslöf	»	Skomakare	9 »	—	25	Skydda orostiftare.	S.	Lockout.
»	»	Murare	7 »	10 April	10	Lönehöjning.	S.	
Stockholm	—	Målare	18 »	19 »	—	Båtpengar.	S.	
»	—	Skräddare	18 »	22 »	—	Bättre lönevillkor.	S.	
Lund	Malm.	Grofarbetare	—	—	—	——	—	
Stockholm	—	Målare	30 Mars	4 Maj	—	Lönehöjning.	S.	
Malmö	Malm.	Handtlangare	6 Maj	24 »	—	»	K.	Fråga om skiljenämnd.
Stockholm	—	Hamnarbetare	13 »	15 »	2—300	»	K	
Göteborg	Göteb.	Skomakare	14 »	14 »	150	Verkstädors inrättande	S.	
Skutskär	Ups.	Stufvare	—	—	—	Hindra lönesänkning.	—	
Haddebo	Örebro	Jernbruksarbetare	13 Maj	—	150	Hyra för bostäder.	—	
Motala	Ö. G.	Pappersbruksarbetare	20 »	—	40	Mot förman.	—	

Ort.	Län.	Yrke.	Början	Slut	Antal deltagande arbetare	Arbetarnes syfte.	Resultat för arbetarne.	Anmärkningar
Örebro	Örebro	Målare	5 Juni	—	—	Föreningsrättens häfd.	—	
Hybo	Gefleb.	Ångsågsarbetare	13 »	22 Juli	200	Hindra lönesänkning.	N.	
Helsingborg	Malm.	Murare	21 »	19 »	—	Lönehöjning.	S.	
Limhamn	»	Lossare	—	—	—	»	S.	
Gustafsberg	Vorml.	Sågverksarbetare.	—	—	—	»	—	
Upsala	Ups.	Plåtslagare	28 Juni	4 Juli	—	Prislista.	K.	
Malmö	Malm.	Spårvägspersonal	6 Juli	6 »	—	Lönehöjning.	S.	
Norrköping	Ö. G.	Brädgårdsarbetare	8 »	15 »	—	»	K.	
Stockholm	—	Målare	12 »	16 »	—	Utfå innestående lön.	S.	
Malmö	Malm.	Bleckslagare	15	—	—	Lönehöjning.	—	
Stockholm	—	Fosfatfabriksarbetare	—	16 Juli	—	— —	—	
»	—	Vaddfabriksarbetare	17 Juli	—	13	Mot förman.	—	
Jönköping	Jönk.	Grundläggare	16 »	18 Juli	40	Lönehöjning	N.	
Malmö	Malm.	Armaturfabriksarb.	16 »	—	30	Annan aflöningsdag.	—	
Helsingborg		Murare	18 »	23 Sept.	—	Bättre lönevillkor m. m.	K.	Skiljenämnd skall tillsättas.
Borghamn	Ö. G.	Stenhuggare	20 »	—	25	Arbetares afskedande.	—	
Hellby	Vestm.	Tegelbruksarbetare	26 »	—	—	Lönehöjning.	—	Lockout.
Norrköping	Ö. G.	Snickare	3 Aug.	21 Sept.	—	Verkstadsreglemente.	S.	
Malmö	Malm.	Sadelmakare	31 Juli	3 Aug.	—	Lönehöjning.	S.	
Bjuf	»	Kolgrufarbetare	31 »	7 »	—	»	N.	
Stockholm	—	Instrumentarbetare	14 Aug.	21 »	60	Vägra ursäkt hos verkmästaren.	S.	Lockout.
Eskilstuna	Söd.	Slipare	19 »	1 Jan.	—	Lönehöjning.	S.	»
Stockholm	—	Gasarbetare	19 »	26 Aug.	—	Utfå lön.	S.	
»	—	Boktryckare	19 »	—	—	Arbetares afsked.	—	
Södertelje	Sthlm	Spinnerskor	2 Sept.	7 Sept.	350	Lönehöjn.; mot förman.	S.	
Gårda	Göteb.	Gjutare	7 »	24 »	—	» »	S.	
Malmö	Malm.	Pianoarbetare	7 »	5 Okt.	4	Lönehöjning.	K.	
Stockholm	—	Tegelbärare	17 »	—	300	»	—	
Norrköping	Ö. G.	Typografer	23 »	—	—	»	—	
Gefle	Gefleb.	Möbelsnickare	1 Okt.	20 Okt.	26	»	K.	
Eskilstuna	Söd.	Slipare	30 Sept.	—	2	»	—	
Stockholm	—	Ångbåtsbesättning	2 Okt.	—	8	»	—	
Malmö	Malm.	Bomullspinnare	1 »	20 Okt.	26	»	K.	
Norrköping	Ö. G.	Hamnarbetare	8 »	—	250	Förmans afsked.	K.	
Stockholm	—	Möbelsnickare	9 »	25 Febr.	—	Lönehöjning.	K.	Lockout (hos Svensson)
Göteborg	Göteb.	Skonåtlerskor	24 »	—	60	Hindra lönesänkning.	—	
Lysekil	»	Saltare	11 Nov.	—	20	Lönehöjning.	—	
Halmstad	Hall.	Skräddare	—	—	—	— —	—	
Norrköping	Ö. G.	Bagare	1 Dec.	Jan.	—	Mot kost- o. logisystemet; kort. arbetst.	K.	
Malmö	Malm.	Byggnadsarbetare	7 »	9 dec.	70	Lönehöjning.	S.	
			1896					
Norrköping	Ö. G.	Typografer	1 Jan.	2 Jan.	—	Lönetariff.	S.	
Stockholm	—	Murare	5 »	15 »	—	— —	S.	
Karlshamn	Blk.	Stenhuggare	14 »	—	200	Arbetsg. lemna verktyg.	N.	
Stockholm	—	Målare	9 Mars	9 April	—	Prislista.	N.	Soc-dem. distriktsstyrels. medlingsförsök.
Eskilstuna	Söd.	Låssmeder	—	—	—	Lönehöjning.	—	
Helsingborg	Malm.	Skräddare	18 Mars	25 Mars	60	»	S.	
Stockholm	—	Ångturbinarbetare	21 »	26 »	100	»	K.	

Ort.	Län.	Yrke.	Början	Slut	Antal deltagande arbetare.	Arbetarnes syfte.	Resultat för arbetarne.	Anmärkningar.
Vesterås	Vestm.	Grofarbetare	28 Mars	—	5	Föreningsrätt.	—	Lockout.
Finjasjön	Krist.	Sänkningsarbetare	—	—	—	Lönehöjning; byggmästarens afsked.	—	
Stockholm	—	Brädgårdsarbetare	1 April	2 April	60	Lönehöjning; kortare arbetstid.	K.	
Malmö	Malm.	Superfosfatarbetare	28 Mars	31 Mars	30	Lönehöjning.	N.	
Stockholm	—	Jernsängsarbetare	9 April	15 April	—	Hindra lönesänkning.	S.	
»	—	Tunnbindare	7 »	29 »	22	Lönehöjning.	S.	
Landskrona	Malm.	Skomakare	—	11 »	—	——	S.	
Stockholm	—	Vagnmakare	9 April	—	—	Lönehöjn.; föreningsr.	—	
Lund	Malm.	Dekorationsmålare	—	19 Maj	—	Lönehöjning.	S.	Blockad.
Helsingborg	»	Grofarbetare	4 April	9 April	—	»	S.	
Gefle	Gefleb.	Mekaniska arbetare	13 »	—	170	——	—	
Helsingborg	Malm.	Filhuggare	13 »	10 Maj	7	Lönehöjning.	S.	Blockad.
Karlskrona	Blk.	Murare	14 »	16 April	—	»	S.	
Engelholm	Krist.	»	15 »	2 Maj	10	»	S.	
Helsingborg	Malm.	Renhållningsarbetare	—	19 »	—	»	K.	
Visby	Gotl.	Skräddare	21 April	25 »	—	»	K.	
Kalmar	Kalm.	Gjutare	23 »	—	—	Hindra lönesänkning.	—	Blockad.
Norrköping	Ö. G.	Murarehandtlangare	1 Maj	—	80	Prislista.	—	
Norrköping	»	Murare	—	—	—	——	—	
Linköping	»	Skomakare	—	2 Maj	—	Prislista.	S.	
»	»	Skräddare	4 Maj	—	—	»	—	
Halmstad	Hall.	Skomakare	1 »	7 Maj	—	Lönehöjning.	K.	
Hallsberg	Örebro	Järnvägsarbetare	5 »	6 »	—	——	N.	
Stockholm	—	Hamnarbetare	8 »	20 »	500	Bättre arbetsvillkor.	K.	
Nyköping	Söd.	Skräddare	7 »	—	—	Lönehöjning.	—	
Frösunda	Sthlm.	Stenhuggare	—	—	—	Prislista.	—	
Hufvudsta	»	»	—	—	—	»	—	
Sundbyberg	»	»	—	—	—	»	—	
Eskilstuna	Söd.	Byggnadssnickare	—	—	—	»	—	
»	»	Grofarbetare	—	—	—	»	—	
Luleå	Norrb.	Skräddare	—	16 Maj	—	——	S.	
Hernösand	V. N.	»	—	19 »	—	——	—	
Skåne	Malm.	Handskmakare	19 Maj	23 Juni	—	——	S.	Lockout.
Stockholm	—	Renhållningsarbetare	24 »	29 Maj	137	Lönehöjning.	S.	
Eskilstuna	Söd.	Slipare	25 »	2 Juli	36	»	K.	
Köping	Vestm.	Hamnarbetare	—	26 Maj	—	»	K.	
Malmö	Malm.	Cigarrarbetare	—	4 Juni	—	»	S.	
Kristianstad	Krist.	Kakolugnsmakare	—	—	—	——	—	
Eskilstuna	Söd.	Jordschaktare o. grundläggare.	26 Maj	2 Juli	300	Lönehöjning; kortare arbetstid.	K.	
Stockholm	—	Rörarbetare	4 Juni	24 »	250	Prislista.	S.	
Lyckåker	Malm.	Murare	3 »	5 Juni	225	»	K.	
Tranås	Jönk.	Stolarbetare	3 »	15 »	125	»	K.	
Helsingborg	Malm.	Byggnadsarbetare	28 Maj	—	—	»	—	
Stockholm	—	Tobaksarbetare	3 Juni	4 Juni	—	»	S.	
Göteborg	Götob.	Gjutare	6 »	19 »	—	»	K.	
Norrköping	Ö. G.	Byggnadssnickare	9 »	11 Juli	43	»	S.	Lock. d. 1 juli; 150 arb.
Sandarne	Gefleb.	Kolningsarbetare	8 »	—	—	»	—	
Landskrona	Malm.	Murarehandlangare	—	11 Juli	—	»	S.	
Åstorp	Krist.	Tunnbindare	13 Juni	—	14	Föreningsrätt.	—	

Ort.	Län.	Yrke.	Början	Slut	Antal deltagande arbetare.	Arbetarnes syfte.	Resultat för arbetarne.	Anmärkningar.
Stockholm	—	Toffelmakare	18 Juni	—	—	Prislista.	—	
Karlskrona	Blk.	Murare	22 »	—	—	»	—	
Löfsta	Sthlm.	Renhållningsarbetare	29 »	3 Juli	60	Bättre arbetsvillkor.	S.	
Göteborg	Göteb.	Bagare	—	28 Juni	—	——	S.	
Vesterås	Vestm.	Hamnarbetare	29 Juni	—	—	Lönehöjning.	—	
Filipstad	Verml.	Vattenledningsarb.	30 »	—	100	»	—	
Stockholm	—	Sadelmakare	Juli	5 Juli	—	——	—	
Landskrona	Malm.	Konstgödningsarbetare	6 »	17 »	50—60	Lönehöjning.	S.	
»	»	Målare	6 »	15 »	—	»	S.	
Göteborg	Göteb.	Förgyllare	—	21 »	—	——	K.	
Landskrona	Malm.	Gjutare	—	29 »	—	Bättre lönevillkor.	K.	
Hörby—Eslöf	»	Järnvägsarbetare	21 Juli	22 »	—	»	K.	
Göteborg	Göteb.	Tobaksarbetare	15 Aug.	29 Nov.				
Stockholm	—	»	15 »	—				
Linköping	Ö. G.	»	15 »	—	11-1200	Minimilön, föreningsr.	K.	Social-demokrat. partistyrelsen medlar.
Malmö	Malm.	»	15 »	—				
Jönköping	Jönk.	Möbelsnickare	1 »	17 Aug.	50	Bättre arbetsvillkor.	S.	
Landskrona	Malm.	Slagtare	25 Juli	—	17	»	—	
Stockholm	—	Hamnarbetare	4 Aug.	4 Aug.	—	»	S.	
Hörby—Eslöf	Malm.	Järnvägsarbetare	5 »	—	—	Lönehöjning.	—	
Stockholm	—	Smeder	11 »	—	10	Bättre behandling.	—	
Norrköping	Ö. G.	Ylleväfvare	10 »	—	—	Mot verkmästaren.	—	
Helsingborg	Malm.	Hamnarbetare	17 »	19 Aug.	200	Prislista.	K.	
Stockholm	—	Spårvägsanläggare	27 »	1 Sept.	—	Hindra förmans afsked.	N.	
Helsingborg	Malm.	Väfvare	29 »	—	95	Hindra ackordsafslöning.	—	
Kristianstad	Krist.	Bleckslagare	2 Sept.	2 Sept.	25	Lönehöjning; kortare arbetstid.	K.	
Stockholm	—	Expressbyråarbetare	1 »	—	—	Utfå lön.	—	
»	—	Kolspetsfabriksarb.	10 »	—	—	Bättre lönevillkor.	—	Lockout.
Helsingborg	Malm.	Renhållningskuskar	11 »	11 Okt.	—	Föreningsrätt; utfå innestående lön.	S.	
»	»	Murare	—	20 »	—	——	—	
Stockholm	—	Stenhuggare	21 Sept.	—	—	Lönehöjning.	—	
Nyköping	Söd.	Järnarbetare	15 »	15 Dec.	15	Föreningsrätt.	S.	Blockad (hos Swalin).
Stockholm	—	Snickare	—	—	—	Hindra lönesänkning.	—	
»	—	Åkare	1 Okt.	12 Okt.	1000	Prislista.	K.	
»	—	Omnibuspersonal	15 »	18 »	—	Lönehöjning.	N.	
Hellefors	Öreb.	Gjutare	Nov.	24 Mars	20	Vägran att utföra strejkbrytarearbete.	S.	
Stockholm	—	Telefonarbetare	—	16 Nov.	—	Lönehöjning.	K.	Stockholms fackföreningsstyrelser medl.
Malmö	Malm.	Stenhuggare	—	—	—	——	—	
Trelleborg	»	Sockerbruksarbetare	—	7 Nov.	80—90	Lönehöjning.	K.	
Stockholm	—	Bokbindare	7 Nov.	—	—	Hindra förståndares afsked.	—	
Jordberga	Malm.	Sockerbruksarbetare	11 »	12 Nov.	—	Lönehöjning.	—	
Stockholm	—	Mek. mangeltillverkare	12 »	16 »	—	»	S.	
Helsingborg	Malm.	Hamnarbetare	16 »	—	—	——	—	
Lyckåker	»	Sockerarbetare	19 »	21 Nov.	600	Hindra lönesänkning.	K.	
Karpalund	Krist.	»	29 Dec.	—	—	——	—	

Ort.	Län.	Yrke.	Början	Slut	Antal deltagande arbetare.	Arbetarnes syfte.	Resultat för arbetarne.	Anmärkningar.
Göteborg	Göteb.	Spårvägspersonal	29 Dec.	2 Jan.	—	Hindra arbetares afsked; lönehöjning.	S.	
			1897					
Furulund	Malm.	Yllefabriksarbetare	30 Jan.	—	70	Hindra löneafdrag.	—	
Kloster	Kopp.	Gjutare	9 Febr.	10 Febr.	—	»	S.	
Göteborg	Göteb.	Bagare	22 »	27 »	—	Afskaffa kost- o. logisystemet.	—	
Kristianstad	Krist.	»	20 »	9 Mars	—	D:o; lönehöjn.	S.	
Trelleborg	Malm.	Handtlangare	—	—	—	——	—	
Norrköping	Ö. G.	Skräddare	24 Febr.	24 Febr.	—	Hindra lönesänkning.	S.	
Göteborg	Göteb.	Målare	—	5 Mars	—	Hindra söndagsarbete.	K.	Lockout; Fackutskott. medlar.
Stockholm	—	Telefonister	9 Mars	31 »	—	Lönehöjning.	N.	Allmänhetens komité söker medla.
Karlsvik	Kopp.	Stabbläggare	—	7 »	—	——	K.	
Lysekil	Göteb.	Skomakare	—	20 »	—	Föreningsr.; prislista.	S.	Lockout.
Gunnarsbo	Jönk.	Sågverksarbetare	15 Mars	—	30	Afskaffa ackordsarbete.	—	
Upsala	Ups.	Grundläggare	20 »	30 Mars	40—50	Mot förman.	S.	
Norrköping	Ö. G.	Väfverskor	—	—	—	Förmans afsked.	S.	
Helsingborg	Malm.	Glasbruksarbetare	—	—	—	Lönehöjning.	—	
»	»	Skomakare	—	—	—	»	K.	
Vexiö—Tingsryd	Kronob.	Järnvägsarbetare	30 Mars	—	60—70	Annat betalningssätt.	—	
Helsingborg	Malm.	Varfsarbetare	3 April	3 April	—	Lönehöjning.	S.	
Norrköping	Ö. G.	Trikotesömmerskor	3 »	3 »	—	Mot föreståndaren.	N.	
Lomma	Malm.	Båtförare	—	18 »	—	Lönehöjning.	K.	
Klippan	Krist.	Pappersbruksarbetare	17 »	28 »	—	»	K.	
Helsingborg	Malm.	Ångtegelbruksarbetare	19 »	23 Maj	50	»	K.	Lockout.
Jönköping	Jönk.	Handtlangare	18 »	20 April	—	——	N.	Oorganiserade.
Färeköp	Krist.	Glasbruksarbetare	—	—	—	——	—	
Linköping	Ö. G.	Bryggare	20 April	—	—	Kortare arbetstid.	—	Vägran att erkänna fackföreningen.
Ystad	Malm.	Träarbetare	20 »	21 Maj	70	Lönehöjning.	S.	
Malmberget	Norrb.	Malmlastare	26 »	21 Juni	700à2000	»	—	
Karlskrona	Blk.	Skomakare	3 »	24 Maj	59	——	S.	
Lysekil	Göteb.	Stenhuggare	—	—	—	Lönehöjning.	K.	Lockout.
Norrköping	Ö. G.	Hamnarbetare	—	5 Maj	—	Prislista.	S.	
Motala	»	Skomakare	1 Maj	—	25	Lönehöjning.	—	
Vexiö—Tingsryd	Kronob.	Järnvägsarbetare	29 April	30 April	—	»	K.	
Stockholm	—	Hyrkuskar	9 Maj	10 Maj	45—50	» ; hindra arbetares afsked.	K.	
»	—	Brädgårdsarbetare	10 »	27 »	50	Prislista.	K.	
Göteborg	Göteb.	Tunnbindare	—	—	—	»	—	
Skutskär	Ups.	Sågverksarbetare	10 Maj	11 Maj	40	Lönehöjning.	S.	
Stafsnäs	Verml.	Gjutare	—	—	—	Hindra arbetares afsk.	—	
Harnäs	Gefleb.	Brädgårdsarbetare	—	16 Maj	85	Ordnad arbetstid.	S.	
Stockholm	—	Bagare	5 Juli	8 Juli	—	Afsk. kost- o. logisyst. kortare arbetstid.	K.	
Vesterås	Vestm.	Skomakare	15 Maj	—	—	Prislista.	—	
Upsala	Ups.	Handtlangare	20 »	21 Maj	—	Lönehöjning.	N.	
Gefle	Gefleb.	Murare	22 »	—	—	——	—	
Nacka	Sthlm.	Stabbläggare	—	—	—	——	—	
Kvarnby	Vesterb.	Kritbruksarbetare	19 Maj	—	60	Lönehöjning.	—	

Ort.	Län.	Yrke.	Början	Slut	Antal deltagande arbetare.	Arbetarnes syfte.	Resultat för arbetarne.	Anmärkningar.
Gefle	Gefleb.	Ullspinnare	—	—	—	Afskaffa ackordsarbete.	—	Stadsfullmäkt. medla.
Alfvesta	Kronob.	Järnvägsarbetare	4 Juni	—	20	Lönehöjning.	—	Statens arbetare.
Helsingborg	Malm.	Garfvare	—	—	—	——	—	
Halmstad	Hall.	Bagare	9 Juni	11 Juni	—	Bättre arbetsvillkor.	K.	
Helsingborg	Malm.	Sockerfabriksarbetare	12 »	14 »	200	Lönehöjning.	K.	
Stockholm	—	Bagare	—	—	—	Afskaffa kost- o. logisystemet.	—	
Malmön	Göteb.	Stenhuggare	11 Juni	4 Juli	160	Aftals genomförande.	K.	
Helsingborg	Malm.	Skräddare	16 »	1 »	21	Hindra hemarbetets återinförande.	—	Lockout.
Stockholm	—	Smeder	14 »	25 Juni	—	Prislista.	K.	
Linköping	Ö. G.	Plåtslagare	21 »	—	20	»	—	
Eslöf	Malm.	Skonåtlerskor	—	27 Juni	100	——	K.	
Halmstad—Nässjö	Jönk.	Jernvägsbromsare	24 Juni	—	—	Bättre arbetsvillkor.	—	
Norrköping	Ö. G.	Tunnbindare	28 »	10 Aug.	13	Lönehöjning; kortare arbetstid.	S.	
Kalmar	Kalm.	Kakelugnsmakare	—	—	—	Prislista.	S.	
Gefle	Gefleb.	Målare	5 Juli	9 Aug.	130	Lönetariff.	S.	
Helsingborg	Malm.	Gasarbetare	—	—	30	Förmans afskedande.	—	
Malmö—Trelleborg	»	Jernvägsarbetare	1 Juli	—	300	Bättre arbetsvillkor.	—	
Linköping	Ö. G.	Bleck- och plåtslagare	8 »	10 Aug.	—	Lönehöjning.	S.	
Norrköping	»	Yllearbetare	7 »	14 Juli	3—400	Prislista.	K.	
»	»	Bleck- och plåtslagare	—	7 »	—	»	S.	
Gefle	Gefleb.	Byggnadssnickare	9 Juli	28 »	37	Lönehöjn., kort. arbetst. fackfören:s rätt till arb.	S.	
Domsjö	V. N.	Sågverksarbetare	—	8 »	—	——	—	
Jorfved	»	»	—	—	—	Lönehöjning.	—	
Hörneborg	»	»	8 Juli	—	—	» ; fackföreningens rätt till arbete.	—	
Kontinentalbanan	Malm.	Jernvägsarbetare	2 »	5 Juli	—	Lönehöjning.	K.	
Hjelmdal	Göteb.	Stenhuggare	—	—	150	»	—	
Trelleborg	Malm.	Hamnarbetare	—	22 Juli	—	——	S.	
Stockholm	—	Sjömän och hamnarb.	26 Juli	—	—	Bättre arbetsvillkor.	—	
Eksjö	Jönk.	Jordschaktare	26 »	—	40—50	Hindra lönesänkning.	—	
Alnö	V. N.	Sågverksarbetare	28 »	8 Aug.	150	Lönehöjning.	K.	
Malmö	Malm.	Båt- o. pannplåtslagare	2 Aug.	7 Jan.	155	»	N.	(Kockum). Skiljedom.
Stockholm	—	»	30 Juli	—	40	——	—	
Ystad	Malm.	Hamnarbetare	29 »	31 Juli	—	Endast arbeta m. fackföreningsmedlemmar.	K.	
Helsingb.—Landskr.	»	Jernvägsarbetare	—	—	—	Lönehöjning.	—	
Stockholm	—	Sockerbagare	7 Aug.	—	15	Lönehöjning; kortare arbetstid.	—	
Malmö—Trelleborg	Malm.	Jernvägsarbetare	—	—	—	Lönehöjning.	—	
Simrishamn	Krist.	»	5 Aug.	—	—	»	—	
Löfstaholm	Vesterb.	Sågverksarbetare	—	—	52	»	K.	
Helsingborg	Malm.	Valsqvarnarbetare	—	11 Aug.	60	Verkmästarens afsked.	S.	
Engelholm	Krist.	Tegelarbetare	—	—	—	Lönehöjning.	—	
Stockholm	—	Bryggare	13 Aug.	15 Aug.	—	Annat arbetssätt.	S.	
Helsingborg	Malm.	Möbelsnickare	14 »	9 Okt.	—	Lönehöjning; annat betalningssätt.	S.	
Stockholm	—	Grundläggare	18 »	20 Aug.	15	Upprätt. f. skymfl. behandling.	S.	

Ort.	Län.	Yrke.	Början	Slut	Antal deltagande arbetare.	Arbetarnes syfte.	Resultat för arbetarne.	Anmärkningar.
Norrköping	Ö. G.	Yllearbetare	19 Aug.	29 Aug.	—	Prislista.	S.	
Landskrona	Malm.	Grofarbetare	2 »	15 Okt.	—	——	—	
Ljung	Ö. G.	Tegelbruksarbetare	25 »	1 Sept.	80	Lönehöjning; förmans återtagande.	N.	
Malmö	Malm.	Ångbåtsbesättning	28 »	—	—	Kortare arbetstid.	—	
Stockholm	—	Byggnadstimmermän	20 »	1 Sept.	—	Lönehöjning.	S.	
Helsingborg	Malm.	Hamnarbetare	7 Sept.	8 »	—	»	K.	
Gefle	Gefleb.	Bagare	—	18 »	12	Bättre kost.	S.	
Göteborg	Göteb.	Tapetserare	—	—	—	——	—	
Lund	Malm.	Murerihandtlangare	16 Sept.	—	—	Lönehöjning.	—	
Karlshamn	Blk.	Möbelsnickare	27 »	1 Mars	—	»	S.	
Öfvedskloster	Malm.	Stenbrytare	26 »	—	50	——	—	
Stockholm	—	Bryggeriarbeterskor	29 »	—	200	Lönehöjning.	K.	Fackföreningsstyrelsen medlar.
Helsingborg	Malm.	Tapetserare	11 Okt.	—	—	»	—	
Malmö	»	Stenhuggare	11 »	6 Nov.	8	»	N.	Lockout.
Sandvik	Kalm.	»	—	—	—	——	—	
Hjelmedal	Göteb.	»	—	—	—	——	—	
Stockholm	—	Åkeriarbetare	20 Okt.	25 Okt.	200	Lönehöjning.	S.	
Gustafshamn	V. N.	Sågverksarbetare	—	—	—	——	—	
Eskilstuna	Söd.	Gelbgjutare	18 Okt.	24 Okt.	—	Arbetares afsked.	K.	
Göteborg	Göteb.	Gjutare	19 »	—	—	Lönehöjning.	—	
Malmö	Malm.	Kakelugnsarbetare	—	—	—	Fönsters insättande.	—	
Örebro	Örebro	Byggnadsarbetare	30 Okt.	—	—	Hindra lönesänkning.	—	
Fiskeby	Ö. G.	Pappersarbeterskor	12 Nov.	15 Nov.	30—40	Lönehöjning.	S.	
Lund	Malm.	Bokbindare	—	30 »	17	»	S.	
Malmö	»	Yllearbetare	11 Dec.	11 Dec.	40	Hindra löneafdrag.	S.	
Mohög	V. N.	Gjutare	20 »	25 Apr.	4	Afsk. ackordsarb. m. m.	—	
Gefle	Gefleb.	Bagare	21 »	—	—	Lönehöjning; kortare arbetstid.	—	
Uddevalla	Göteb.	Hamnarbetare	—	—	—	Hindra löneafdrag.	—	Lockout.
			1898					
Stockholm	—	Bergspräng are	4 Jan.	—	—	Afskaffa ackordsarbete.	—	
Göteborg	Göteb.	Sjömän	—	—	—	Vägr. att utföra strejkbrytarearbete.	—	Lockout.
Elfkarleö	Ups.	Sågverksarbetare	—	—	—	Arbetares återtagande.	—	
Kungsgården	Kopp.	Valsverksarbetare	10 Jan.	—	—	Lönehöjning.	—	
Stockholm	—	Sömmerskor	14 »	—	8	Hindra lönesänkning.	—	
Karlskrona	Blk.	Murare	—	—	—	» »	—	
Svartön	Norrb.	Plåtslagare	18 Jan.	22 Jan.	—	Arbetares återtagande.	N.	
Landskrona	Malm.	Hamnarbetare	19 »	20 »	—	Lönehöjning.	S.	
Lund	»	Hvitgarfveriarbetare	24 »	12 Apr.	—	Lönehöjning; kortare arbetstid,	K.	
Motala	Ö. G.	Klädesväfverskor	28 »	28 Jan.	50	Verkmästarens afsked; lönehöjning.	K.	
Grinda	Söd.	Jordbruksarbetare	19 »	20 »	—	Arbetares afskedande.	N.	
Lyckil	Göteb.	Stenhuggare	—	7 Febr.	78	Undgå viss stenbehandl.	—	Lockout.
Höganäs	Malm.	Grufarbetare	31 Jan.	31 Jan.	36	Lönehöjning.	—	
Norberg—Blackberg	Vestm.	Järnvägsarbetare	28 »	—	40	»	—	
Ulfvik	V. N.	Sågverksarbetare	10 Febr.	—	40	Föreningsrätt.	—	Lockout.
Gefle	Gefleb.	Velocipedarbetare	24 Jan.	—	40	Bättre arbetsvillkor.	—	Lockout.

Ort.	Län.	Yrke.	Början	Slut	Antal deltagande arbetare.	Arbetarnes syfte.	Resultat för arbetarne.	Anmärkningar.
Göteborg	Göteb.	Färgare	21 Febr.	—	400	Lönehöjning, kortare arbetstid.	—	
Nässjö	Jönk.	Skomakare	21 »	—	30	Lönehöjning.	—	
Helsingborg	Malm.	Gummiarbetare	24 »	—	60	»	—	
Trelleborg	»	Målare	28 »	—	9	»	—	
»	»	Gummiarbetare	—	—	—	Föreningsrätt.	—	
Jönköping	Jönk.	Bagare	—	—	30	Afskaffa kost- och logisystemet.	—	
Skromberga	Malm.	Grufarbetare	—	—	—	Lönehöjning m. m.	S.	
Vestervik	Kalm.	Stenhuggare	8 Mars	11 Mars	—	Föreningsrätt.	S.	Lockout.
Venersborg	Elfsb.	Skomakare	16 »	—	160	»	N.	
Hedestrand	Göteb.	Stenhuggare	16 »	—	27	» ; ändr. lönesätt.	—	
Borås	Elfsb.	Bagare	16 »	—	20	Kortare arbetstid.	—	
Forshaga	Verml.	Sulfitfabriksarbetare	22 »	16 Juni	132	Mot kontrakt; hindra arbetares afsked.	—	
Landskrona	Malm.	Målare	—	—	—	——	—	
Norrköping	Ö. G.	Murare	—	—	—	——	—	
Engelholm	Krist.	»	—	—	—	——	—	
Linköping	Ö. G.	Snickare	28 Mars	20 Juni	7	Hindra lönesänkning.	N.	
Linköping	Ö. G.	Murare	29 »	—	13	Mot förman.	—	
V. Klagstorp	Söd.	Kalkbrottsarbetare	28 »	—	—	Hindra lönesänkning.	—	
Upsala	Ups.	Bagare	1 April	—	38	——	—	
Stockholm	—	Vagnsmålare	4 »	—	—	——	—	
»	—	Plåtslagerihandtlang.	4 »	5 April	20	Lönehöjning.	N.	
Avesta	Kopp.	Elektr. kraftöfverföringsarbetare	1 »	4 »	350	»	N.	
Stockholm	—	Vågfabriksarbetare	5 »	3 Maj	12	Kort. arb.-tid, lönehöjn.	S.	
Malmö	Malm.	Skoarbetare	4 »	—	—	Lönehöjning.	—	
Borås	Elfsb.	Träarbetare	6 »	18 April	75	Föreningsrätt.	S.	
Hästholmen	Ö. G.	Grofarbetare	15 »	—	50	Lönehöjning.	—	
Malmö	Malm.	Chokoladarbetare	16 »	29 April	12	»	S.	
Örebro	Öreb.	Murare	18 »	—	100	»	—	
Karlshamn	Blk.	Målare	19 »	24 April	—	»	S.	
Olofström	»	Blecksla gare	21 »	—	29	Föreningsrätt.	—	Lockout.
Kjeflinge	Malm.	Cementgjutare	—	—	32	——	—	
Säbyholm	»	Smeder	—	—	—	Kortare arbetstid.	—	
Göteborg	Göteb.	Åkare	25 April	—	—	Lönehöjning m. m.	—	
Halmstad—Nässjö	Jönk.	Järnvägsarbetare	27 »	—	—	» föreningsrätt.	—	
Skärblacka	Ö. G.	Pappersbruksarbetare	26 »	30 April	150	» »	K.	
Halmstad	Hall.	Träarbetare	2 Maj	4 Maj	30	»	S.	
Höganäs	Malm.	Kolarbetare	3 »	11 »	400	»	N.	
Örebro	Öreb.	Skoarbetare	1 »	16 »	74	»	S.	
Falun	Kopp.	»	2 »	30 »	—	» »	S.	
Veinge—Markaryd	Hall.	Järnvägsarbetare	—	—	—	»	—	
Stockholm	—	Bergssprängare	9 Maj	24 Maj	—	Afsk. ackordsarb. m. m.	K.	
Jönköping	Jönk.	Skräddare	—	7 »	—	——	S.	
Vesterås	Vestm.	»	—	9 »	—	——	S.	
Stockvik	V. N.	Sågverksarbetare	11 Maj	18 »	—	Afskaffa kontrakt.	S.	
Alingsås	Elfsb.	Bryggare	—	11 »	—	Lönehöjning.	S.	
Vestervik	Kalm.	Typografer	11 Maj	16 »	—	Aftal med organisation.	S.	
Engelholm	Krist.	Tegelarbetare	—	—	50—60	Lönehöjning.	—	
Stockholm	—	Cementarbetare	17 Maj	21 »	8	»	S.	

Ort.	Län.	Yrke.	Början	Slut	Antal deltagande arbetare.	Arbetarnes syfte.	Resultat för arbetarne.	Anmärkningar.
Furulund	Malm.	Yllefabriksarbetare	18 Maj	19 Sept.	200	——	K.	
Tranås	Jönk.	Väfvare	—	—	20	Lönehöjning.	—	
Stockholm	—	Gjutare	20 Maj	—	112	Ej arbeta med strejkbr.	—	Blockad (Atlas).
Norrköping	Ö. G.	Stenarbetare	20 »	24 Juli	—	——	—	
Karlskrona	Blk.	Byggnadssnickare	23 »	11 Juni	83	Lönehöjn.; föreningsrätt.	K.	Lockout.
Hörningsholm	V. N.	Sågverksarbetare	20 »	24 Maj	40	»	S.	
Stockholm	—	Gräfningsarbetare	25 »	15 Nov.	50—60	»	—	Blockad (Lundberg).
»	—	Byggnadssnickare	—	—	—	Hindra arbetares afsk.	—	
Källskär	Gefleb.	Sågverksarbetare	27 Maj	1 Juni	—	——	S.	
Helsingborg	Malm.	Smeder	—	11 »	60—70	Lönehöjning; kortare arbetstid.	S.	
Lomma	»	Tegelarbetare	31 Maj	1 »	100	Lönehöjning.	S.	
Fiskeby	Ö. G.	Pappersarbetare	1 Juni	21 »	200	»	N.	
Gefle	Gefleb.	Hamnarbetare	3 »	10 »	—	Fackförenings monopol på arbete.	K.	Borgmästaren ordför. vid underhandl.
» (Bomhus, Aveström)	»	Brädgårdsarbetare	—	—	12—1300	Ej arbeta med strejkbr.	—	
Lomma	Malm.	Besättningskarlar	—	—	—	Lönehöjning.	—	
Varberg	Hall.	Vattenledningsarbetare	—	—	70	»	—	
Dala—Helsingeban.	Gefleb.	Grusarbetare	4 Juni	4 Juni	50	»	S.	
Islinge	Sthlm	Lossningsarbetare	—	9 »	—	Ökad arbetsstyrka.	—	
Tegefors	Jemtl.	Sågverksarbetare	—	31 Maj	—	Lönehöjning.	—	
Hagalund	Sthlm	Repslagare	13 Juni	31 Juni	4	»	S.	
Stockholm	—	Stenstötare	13 »	16 »	80	»	K.	
Gefle	Gefleb.	Kakelugnsmakare	14 »	—	40	» föreningsrätt.	—	
Landskrona	Malm.	Garfvare	15 »	12 Dec.	17	» kort. arbetstid.	K.	Lockout.
Kontinentalban.	»	Byggnadsarbetare	11 »	—	—	Annat betalningssätt.	—	
Stockholm	—	Postkuskar	16 »	20 Juni	—	Lönehöjning; kortare arbetstid.	N.	
»	—	Sadelmakare	20 Juni	6 Juli	110	Lönehöjning.	K.	
Malmö	Malm.	Kollossare	20 »	21 Juni	30	Hindra maskin. ändr.	S.	
Alby	V. N.	Jordarbetare	17 »	—	70	Lönehöjning.	—	
Malmön	Göteb.	Stenhuggare	—	—	—	——	—	
Göteborg	»	Packhusarbetare	20 Juni	20 Juni	—	Lönehöjning.	N.	
Kilafors	Gefleb.	Utlastare	21 »	—	—	——	—	
Göteborg	Göteb.	Tunnbindare	—	—	—	Prislistas underskrift.	—	
Glumslöf	Malm.	Tegelbruksarbetare	—	28 Juni	—	»	S.	
Stockholm	—	Byggnadstimmermän	26 Juni	—	—	Lönehöjning; kortare arbetstid.	—	
Malmberget	Norrb.	Kakelugnsmakare	—	—	—	——	—	
Örebro	Örebro	Skomakare	—	—	—	——	—	
Trelleborg	Malm.	Stenhuggare	1 Juli	21 Juli	—	Lönehöjning.	S.	
Malmö	»	Tunnbindare	5 »	—	—	Prislistas underskrift.	—	
Vätö	Sthlm	Stenhuggare	—	—	—	——	—	
Sörvik	V. N.	Sågverksarbetare	—	8 Juli	—	——	N.	
Vestervik	Kalm.	Stenhuggare	6 Juli	—	—	Hindra arbetares afsk.	—	
Stockholm	—	Sadelmakare	11 »	—	25	Lönehöjn.; föreningsrätt.	—	Lockout.
»	—	Tegellossare	12 »	18 Juli	300	»	K.	
Nässjö	Jönk.	Skoarbetare	11 »	23 »	—	Hindra lönesänkning.	S.	Lockout.
Stockholm	—	Byggnadsarbetare	15 »	»	19	Lönehöjning.	—	
Eskilstuna	Söd.	Byggnadssnickare	14 »	15 »	100	»	S.	
»	»	Metallarbetare	18 »	12 Jan.	15	Prislista.	S.	

Ort.	Län.	Yrke.	Början	Slut	Antal deltagande arbetare.	Arbetarnes syfte.	Resultat för arbetarne.	Anmärkningar.
Löfsta	Ups.	Bruksbönder	—	—	—	Lönehöjning.	—	
Lemneå	Ö. G.	Jordbrukarbetare	14 Juli	16 Juli	12	Kortare arbetstid.	N.	
Svartö	Norrb.	Malmlastare	23 »	—	—	Lönehöjning.	—	
Karlsfors	Kopp.	Sågverksarbetare	20 »	—	—	»	—	
Malmö	Malm.	Lossningsarbetare	25 »	4 Okt.	240	»	K.	
Ocke	Jemtl.	Sågverksarbetare	25 »	3 Aug.	50	» föreningsrätt.	S.	
Helsingborg	Malm.	Grofarbetare	26 »	6 Okt.	100	»	K.	
Stockholm	—	Målare	28 »	—	—	Underhandl. gen. förtroendeman.	—	Blockad.
Klockhammar	Örebro	Torpare	—	—	—	Lönehöjning.	—	
Malmö—Trelleb.-ban.	Malm.	Gruslastare	4 Aug.	4 Aug.	50	»	—	
Helsingborg	»	Åkare	—	—	—	»	S.	
Norrköping	Ö. G.	Chokoladarbetare	—	14 Aug.	—	Verkmästarens afsked.	S.	
Gefle	Gefleb.	Möbelsnickare	15 Aug.	25 »	25	Bättre lönevillkor.	S.	Lockout.
Karlstad	Verml.	Sågverksarbetare	13 »	17 »	—	Minimilön.	N.	
Marma—Gysinge	Kopp.	Flottningsarbetare	15 »	16 »	—	Lönehöjning.	S.	
Malmö	Malm.	Lådarbetare	—	9 Sept.	—	——	K.	Lockout.
Örebro	Örebro	Blecksiagare	1 Aug.	20 Jan.	—	Arbetares afsked.	K.	Blockad.
Arboga	Vestm.	Blecksiagare	1 »	20 »	—	Arbetares afsked.	K.	»
Varberg	Hall.	Vattenledningsarb.	—	23 Aug.	—	——	N.	
Östersund	Jemtl.	Möbelsnickare	1 Sept.	5 Sept.	9	Afskaffa kostsystem.	S.	Lockout.
Jönköping	Jönk.	Målare	2 »	5 »	45	Lönehöjning.	S.	
Nyfors	Sthlm	Byggnadsarbetare	3 »	—	8	Hindra löneafdrag.	—	
Ljusne	Gefleb.	Flottningsarbetare	5 »	12 Sept.	—	Lönehöjning.	K.	
Stockholm	—	Korkarbetare	12 »	22 »	13	Annat sorteringssätt m. m.	S.	
Landskrona	Malm.	Marmorarbetare	9 »	29 »	14	Lönehöjning.	S.	
Malmö	»	Smeder o. kopparslag.	12 »	—	40	Hindra lönesänkn.	—	
Stockholm	—	Förgyllare	15 »	19 Sept.	—	Prislista.	S.	
Örebro	Örebro	Skomakare	12 »	16 »	70	»	S.	
Ystad	Malm.	Skräddare	13 »	—	—	»	—	
Stockholm	—	Skomakare	20 »	1 Okt.	75	Arbetsordning.	K.	
Eskilstuna	Söd.	Metallarbetare	3 Okt.	16 Nov.	33	Lönehöjning; prislista.	K.	Öfverenskommelse om skiljed. för framtiden.
Helsingborg	Malm.	Handsksömmerskor	—	5 »	60—70	Lönehöjning.	K.	
Göteborg	Göteb.	Bagare	7 Okt.	9 Okt.	—	Förmans afsked.	S.	Blockad.
Stockholm	—	Bergssprängare	22 »	8 Nov.	—	Lönehöjning.	S.	
Malmö	Malm.	Bokbindare	24 »	7 »	—	»	S.	
Göteborg	Göteb.	Smeder	—	—	—	——	—	
Svedala	Malm.	Sockerarbetare	1 Nov.	15 Nov.	300	Lönehöjning.	S.	
Malmö	»	Kakelugnsmakare	5 »	—	10	Fönster i nybyggnad.	—	
Arvika	Verml.	Cigarrarbetare	—	—	—	Mot verkmästaren.	—	
Helsingborg	Malm.	Bagare	11 Nov.	11 Nov.	—	Arbetstidens regler.	S.	
Hvetlanda	Jönk.	Bänksnickare	7 »	—	40 (c:a)	Bestämd aflöningsdag.	—	
Utansjö	V. N.	Cellulosaarbetare	14 »	17 Nov.	50	Hindra löneafdrag.	N.	
Stockholm	—	Byggnadshandtlangare	—	—	—	Hindra strejkledarens trakasser.	—	
Karlshamn	Blk.	Sockerbruksarbetare	18 Nov.	21 Nov.	80 (c:a)	Lönehöjning.	N.	
Eskilstuna	Söd.	Bokbindare	19 »	26 »	105	» kortare arbetstid.	S.	
Ulfvik	V. N.	Sågverksarbetare	20 »	—	—	Lönehöjning.	—	
Lund	Malm.	Typografer	—	15 Dec.	7	Prislista.	S.	

Ort.	Län.	Yrke.	Början	Slut	Antal deltagande arbetare.	Arbetarnes syfte.	Resultat för arbetarne.	Anmärkningar.
Stockholm	—	Nysilfverarbetare	6 Dec.	—	—	Lönehöjning.	—	
Malmberget	Norrb.	Malmlastare	—	—	—	Hindra lönesänkning.	—	
Göteborg	Göteb.	Sotare	—	—	4	Mot verkmästaren.	—	
Helsingborg	Malm.	Tapetserare	—	—	—	Anslutn. till förbundet.	—	Blockad.
Nässjö	Jönk.	Skomakare	14 Dec.	—	—	Föreningsrätt; hindra lönesänkn.	—	
			1899					
Kolsva	Vestm.	Maskinarbetare	3 Jan.	17 Jan.	78	Föreningsrätt; hindra arbetares afsked.	K.	
Vexiö	Kronob.	Tändsticksarbetare	2 »	—	—	Hindra lönesänkning.	—	
Tranås	Jönk.	Stolfabriksarbetare	9 »	12 Jan.	26	Föreningsrätt.	S.	
Sundsvall	V. N.	Byggnadsmålare	3 »	3 Mars	—	Hindra lönesänkning.	S.	
Östersund	Jemtl.	Snickare	9 »	11 Jan.	—	»	S.	
Stockholm	—	Grundläggare	22 »	—	—	Föreningsrätt.	—	
»	—	Isupptagare	27 »	29 Jan.	75	Lönehöjning.	S.	
Skråmforsen	Örebro	Byggnadsarbetare	28 »	—	200 (c:a)	»	—	
Malmö	Malm.	Skomakare	1 Febr.	14 Febr.	120	Kortare arbetstid.	S.	
Stockholm	—	Isupptagare	6 »	—	13	Lönehöjning.	—	
Engelholm	Krist.	Mekan. arbetare	6 »	—	—	»	—	Lockout.
Landskrona	Malm.	Stenhuggare	9 »	6 Mars	16	Förmånsrätt till arbete.	S.	Blockad.
Jösse Ny	Verml.	Gruskörare	—	—	—	Lönehöjning.	—	
Ramsjö	Gefleb.	Skogsafverkningsarb.	—	—	—	——	—	
Vii	Norrb.	Byggnadsarbetare	18 Febr.	—	600	Lönehöjning.	—	
Stockholm	—	Filare	21 »	—	17	Ändradt arbetsbetyg.	—	
Visby	Gotl.	Bagare	—	15 Mars	—	Föreningsrätt.	S.	Blockad.
Norrköping	Ö. G.	Plåtslagare	—	—	—	——	—	»
Sundsvallsdistriktet	V. N.	Brädgårdsarbetare	6 April	20 Juni	1500 (c:a)	Föreningsrätt.	N.	Lockout.
Oscarsström	Hall.	Jutefabriksarbetare	4 »	—	230	»	N.	»
Helsingborg	Malm.	Skonåtlerskor	23 Febr.	16 Mars	100 (c:a)	Lönehöjning.	K.	
Malmö	»	Svarfvare	27 »	—	20	Hindra ackordsarbete.	—	
Stockholm	—	Apotekskutkörare	1 Mars	—	20 (c:a)	Lönehöjning.	—	
Halmstad	Hall.	Hattfabriksarbetare	8 »	—	—	——	—	
Bodum	V. N.	Ångsågsarbetare	9 »	—	70 (c:a)	Hindra arbetares afsk.	—	
Stockholm	—	Byggnadsarbetare	23 »	25 Mars	—	»	K.	
Norrköping	Ö. G.	Skräddare	4 April	25 April	70 (c:a)	Ny prislista.	S.	Lockout.
Halmstad	Hall.	Bagare	5 »	—	—	Föreningsrätt; aftals håll.	—	Blockad.
Bollnäs	Gefleb.	Målare	—	—	—	Ny prislista.	—	
Helsingborg	Malm.	Gummiarbetare	8 April	—	500	Lönehöjning.	—	Lockout.
Halmstad	Hall.	Byggnadssnickare	10 »	17 April	118	»	K.	
Malmö	Malm.	Stenhuggare	—	—	—	Prislista.	S.	
»	»	Korgmakare	10 April	19 Juni	—	——	K.	
Linköping	Ö. G.	Tunnbindare	—	—	—	Ny prislista.	K.	
Motala	»	»	—	15 Juli	—	»	K.	
Skenninge	»	»	—	—	—	»	K.	
Norrköping	»	Kakelugnsmakare	—	13 April	—	Bättre lönevillkor.	S.	
Stockholm	—	Grundläggare	28 April	16 Maj	2000	Lönehöjning.	K.	
Örebro	Örebro	Skräddare	19 »	—	—	——	—	
Arvika	Verml.	»	—	—	—	Hindra arbetares afsk.	—	
Stockholm	—	Hyrkuskar	21 April	26 April	60	Lönehöjning.	S.	
Kalmar	Kalm.	Murare	—	—	—	Aftals hållande.	—	

Ort.	Län.	Yrke.	Början	Slut	Antal deltagande arbetare.	Arbetarnes syfte.	Resultat för arbetarne.	Anmärkningar.
Malmö	Malm.	Renhållningsarbetare	21 April	28 April	—	Hindra arbetares afsk.	K.	
Umeå	Vesterb.	Vattenledningsarb.	—	—	100 (c:a)	Lönehöjning.	—	
Hudiksvall	Gefleb.	Bagare	—	—	—	——	—	
Eskilstuna	Söd.	Byggnadsarbetare	25 April	—	—	Hindra lönesänkning.	—	
Motala	Ö. G.	Skomakare	1 Maj	8 Maj	—	Prislista.	S.	
Stockholm	—	Målare	3 »	—	400	——	—	Lockout.
»	—	Bagare	7 »	12 Maj	—	Bättre arbetsvillkor.	K.	Lockout; skiljedom; framtida tvist bör slitas genom dylik.
Enköping	Ups.	Grofarbetare	8 Maj	9 »	80—90	Lönehöjning.	K.	
Göteborg	Göteb.	Kakelugnsmakare	9 »	—	—	——	—	
Karlshamn	Blk.	Målare	15 »	17 Maj	—	Lönehöjning.	K.	
Luleå	Norrb.	Skräddare	16 »	17 »	—	Prislista.	S.	
Malmö	Malm.	Kalkbrottsarbetare	24 »	—	30	Lönehöjning.	—	
Karlskrona	Blk.	Målare	23 »	Okt. 1900	—	Ny prislista.	S.	Blockad.
Klagstorp	Malm.	Kalkbrottsarbetare	23 »	31 Maj	200	Bättre arbetsvillkor.	K.	Lockout.
Tranås	Jönk.	Byggnadsarbetare	23 »	—	30	Lönehöjning.	—	
Söderhamn	Gefleb.	Målare	—	—	—	——	—	
Luleå	Norrb.	Stenarbetare	8 Juni	—	35	Lönehöjning; uppsägningstid.	—	Blockad.
Kristianstad	Krist.	Murare	10 Juni	11 Juni	200	Annan betalningstid.	S.	
Teleborg	Kronob.	Byggnadssnickare	26 Maj	—	10	Lönehöjning.	—	Lockout.
Svartön	Norrb.	Kol- o. stufveriarb.	19 Juni	—	200	»	—	
Kalmar	Kalm.	Kakelugnsmakare	—	—	43	——	—	
Norrköping	Ö. G.	Stenhuggare	2 Juli	—	—	——	—	Blockad.
Göteborg	Göteb.	Korkskärare	2 »	—	—	——	—	
Dala—Helsingeban.	Kopp.	Tippare	7 »	—	70	Lönehöjning.	—	
Elmhult—Sölvesborg	Blk.	Järnvägsarbetare	10 »	12 Juli	30	Bättre arbetsvillkor.	N.	
Haparanda	Norrb.	Skräddare	—	—	—	Hindra lönesänkning.	—	
Kvitsle	V. N.	——	19 Juli	21 Juli	96	——	N.	
Göteborg	Göteb.	Åkare	17 »	19 »	250	Bättre arbetsvillkor.	K.	
Karlshamn	Blk.	Träarbetare	—	3 Aug.	70	Lönehöjning.	K.	Lockout.
Venersborg	Elfsb.	Mekaniska arbetare	19 Juli	21 Juli	—	——	N.	
Tranås	Jönk.	Träarbetare	2 Aug.	24 Sept.	146	Lönehöjning.	N.	
Sundbyberg	Sthlm	»	—	—	—	Utfå aflöning.	—	Blockad.
Kristianstad	Krist.	Garfvare	—	—	—	Lönehöjning; kortare arbetstid.	—	
Uddevalla	Göteb.	Tunnbindare	12 Aug.	9 Sept.	47	Lönehöjning.	N.	
Gröndal	Sthlm	Bergssprängare	10 »	16 Aug.	—	——	K.	Blockad.
Malmö	Malm.	Tapetserare	1 Sept.	9 Sept.	73	Lönehöjning.	S.	
Stockholm	—	Glödlampsarbetare	5 »	6 »	—	»	K.	
Göteborg	Göteb.	Tapetserare	14 »	30 »	60	Bättre arbetsvillkor.	K.	
Bureå	Vesterb.	Stufvare	—	—	100 (c:a)	Lönehöjning.	—	
Helsingborg	Malm.	Bokbindare	—	21 Sept.	—	Kortare arbetstid.	K.	
Stockholm	—	Snickare	19 Sept.	21 »	36	Ej arbeta med icke fackföreningsmedlem.	S.	
Göteborg	Göteb.	Bryggare	—	15 Okt.	—	Lönehöjning; föreningsrätt.	S.	Boykott.
Lund	Malm.	Snickare	3 Sept.	17 Sept.	—	——	K.	
Stockholm	—	Bokbindare	16 Okt.	8 nov.	700	Lönehöjning; m. m.	S.	
Helsingborg	Malm.	Renhållningsarbetare	—	—	—	——	—	
Karlstad	Verml.	Bagare	10 Okt.	13 Okt.	—	——	S.	

Ort.	Län.	Yrke.	Början	Slut	Antal deltagande arbetare.	Arbetarnes syfte.	Resultat för arbetarne.	Anmärkningar.
Bjuf	Malm.	Murare	10 Okt.	—	50	Lönehöjning.	—	
Örebro	Örebro	Manufakturbiträden	—	—	—	—	—	
Visby	Gotl.	Typografer	17 Sept.	—	—	Bättre lönevillkor.	—	
Stockholm	—	Byggnadstimmermän	17 Okt.	—	—	Arbetares afsked.	—	
Tingsryd	Kronob.	Toffelfabriksarbetare	21 »	—	20	—	—	
Strömstad	Göteb.	Skomakare	16 »	25 Okt.	—	Lönehöjning.	S.	
Kristianstad	Krist.	Garfvare	—	19 »	—	—	S.	
Stockholm	—	Tegellossare	—	—	—	Lönehöjning.	—	
»	—	Nysilfverarbetare	—	4 Nov.	—	—	—	
Staffanstorp	Malm.	Sockerarbetare	4 Nov.	10 »	250	Lönehöjning.	K.	Lockout.
Oxelösund	Söd.	Vattenledningsarb.	6 »	7 »	150	Annan lönebetalningstid.	—	
Gefle	Gefleb.	Bokbindare	20 »	20 »	—	Lönehöjning.	K.	
Norrköping	Ö. G.	Sotare	21 »	12 Jan.	—	»	S.	
Stockholm	—	Litografer	—	27 Dec.	80	—	S.	
Limhamn	Malm.	Murare	9 Dec.	20 Jan.	—	Hindra arbetares afsk.	K.	
Stockholm	—	Bergsprängare	—	—	—	—	—	Blockad.
Sundbyberg	Sthlm	»	—	—	—	—	—	»
			1900					
Landskrona	Malm.	Hamnarbetare	20 Jan.	11 Maj	—	Föreningsrätt.	S.	Lockout.
Stockholm	—	Sotare	25 »	—	—	»	—	Blockad.
Gellivare	N. B.	Bryggeriarbetare	22 »	7 Febr.	—	Bryggmästarens afsk.	K.	»
Strömstad	Göteb.	Stenhuggare	—	—	—	—	—	
Engelholm	Krist.	Kakelugnsmakare	—	—	—	—	—	
Marieberg	V. N.	Sågverksarbetare	—	—	—	—	—	
Eskilstuna	Söd.	Gevärsfaktoriarbetare	7 Febr.	5 Okt.	20 (c:a)	Hindra lönesänkning.	K.	Lockout; skiljedom.
Kvarnsveden	Kopp.	Byggnadsarbetare	10 »	—	4—500	»	N.	
Helsingborg	Malm.	Skomakare	17 »	—	—	—	—	Lockout.
Malmö	»	»	23 »	1 Mars	200	Mot förmän.	N.	»
Arvika	Verml.	Mek. verkstadsarb.	3 Mars	—	47	Lönehöjning.	—	Blockad.
Klagstorp	Malm.	Kalkbrottsarbetare	2 »	—	151	»	—	»
Falun	Kopp.	Kappsömmerskor	10 »	16 Mars	20 (c:a)	»	S.	
Ronneby	Blk.	Bagare	10 »	21 »	6	Hindra nattarbete; prislista.	S.	
Visby	Gotl.	Stenhuggare	22 »	14 April	—	Prislista.	K.	
Helsingborg	Malm.	Sjömän o. eldare	23 »	—	60—70	»	—	
Karlshamn	Blk.	Målare	2 April	—	20 (c:a)	Lönehöjning.	—	
Linköping	Ö. G.	Träarbetare	2 »	24 Maj	9	Löneaftals hållande.	K.	
Landskrona	Malm.	Skräddare	3 »	9 April	—	Verkstäders inrätt.; lönehöjning.	S.	
Glumslöf	»	Tegelarbetare	4 »	28 Maj	—	—	—	Lockout.
Lund—Eslöf	»	Jernvägsarbetare	5 »	—	200	Annat betalningssätt.	—	
Stockholm	—	Sotare	—	—	—	Föreningsrätt.	—	Blockad.
Strömma	Blk.	Bomullsspinnare	7 April	24 April	300 (c:a)	Lönehöjning; föreningsrätt.	K.	
Borås	Elfsb.	Bagare	—	—	8	—	—	
Norrtelje	Sthlm	»	—	—	—	—	—	
Arnö	Söd.	Jordbruksarbetare	—	—	—	Kortare arbetstid.	—	
Bohuslän	Göteb.	Stenhuggare	17 April	Jan.	2000 (c:a)	Hindra lönesänkning.	K.	Lockout; skiljedom.
Karlshamn	Blk.	Skräddare	18 »	25 April	15	Lönehöjning.	K.	

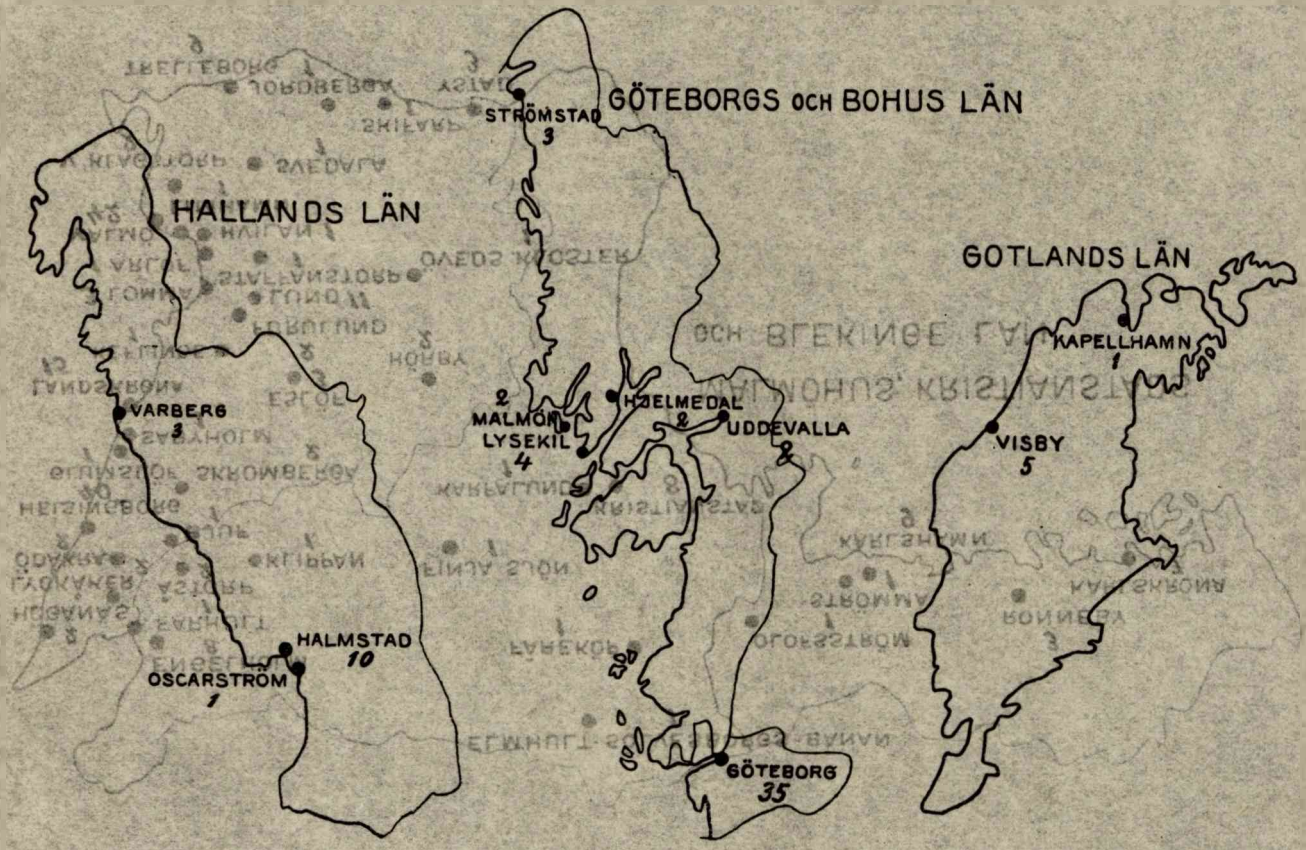
Ort.	Län.	Yrke.	Början.	Slut.	Antal deltagande arbetare.	Arbetarnes syfte.	Resultat för arbetarne.	Anmärkningar.
Lund	Malm.	Skräddare	18 April	19 April	—	Lönehöjning.	S.	
Helsingborg	»	Sömmerskor	19 »	24 »	30 (c:a)	»	K.	
Kalmar	Kalm.	Målare	17 »	23 Maj	—	»	K.	
Stockholm	—	Tunnbindare	22 »	9 Juli	25 (c:a)	»	S.	Lockout.
Vätö	Sthlm	Stenhuggare	19 »	3 Maj	—	Hindra lönesänkning.	—	
Stockholm	—	Velocipedarbetare	26 »	4 »	34	Lönehöjning.	K.	
»	—	Hyrkuskar	29 »	—	175	»	—	
Strömstad	Göteb.	Bagare	—	—	10	——	—	
Landskrona	Malm.	Hamnarbetare	—	—	—	——	—	Lockout.
Karlstad	Verml.	Skräddare	3 Maj	9 Maj	37	Lönehöjning.	S.	
Norrköping	Ö. G.	Skomakare	2 »	7 »	—	Ändrad prislista.	S.	
Södertelje	Sthlm	Jutefabriksarbetare	3 »	5 »	500	Strejkbrytares afsked.	S.	
Karlskrona	Blk.	Skomakare	4 »	8 »	60—70	Ändrad prislista.	K.	
Östersund	Jemtl.	Skräddare	4 »	7 »	45 (c:a)	Lönehöjning.	K.	
Motala	Ö. G.	Skomakare	30 April	7 Juni	40	»	S.	
Linköping	»	»	4 Maj	28 Maj	50	»	S.	
Malmö	Malm.	Grofarbetare	5 »	14 »	140	Lönehöjning; förman mindre befog.	S.	Kockum; skiljedom.
Göteborg	Göteb.	Skomakare	3 »	4 »	—	Annan prislista.	S.	
Gefle	Gefleb.	»	7 »	—	35	Lönehöjning.	—	
Falu	Kopp.	»	9 »	—	30	——	—	
Visby	Gotl.	»	1 »	—	—	Annan prislista.	—	
Engelholm	Krist.	Byggnadsarbetare	9 »	—	—	Godtgörelse för aftalsbrott.	—	Blockad.
Stockholm	—	»	17 »	18 Juni	4000 (c:a)	Lönehöjning.	K.	Lockout; skiljedom.
Göteborg	Göteb	Sadelmakare	—	8 »	—	»	K.	
Upsala	Ups.	Skomakare	12 Maj	25 Maj	—	Ändrad prislista.	S.	
Örebro	Örebro.	Kakelugnsmakare	8 »	15 »	—	Lönehöjning.	S.	
Malmö	Malm.	Vattenledningsarb.	17 »	21 »	250	Lönehöjning; hindra ackordsarbete.	N.	
»	»	Vagnmakare	18 »	23 »	20 (c:a)	Lönehöjning.	S.	
Stockholm	—	Stenhuggare	—	18 Juni	—	——	K.	Lockout.
»	—	Cementarbetare	—	18 »	200	——	—	Lockout.
Öfver-Kalix	Norrb.	Flottningsarbetare	27 Maj	—	—	Lönehöjning.	—	
Sala—Gysinge—Gefle	Gefleb.	Järnvägsarbetare	28 »	—	100 (c:a)	»	N.	
Arlöf	Malm.	Mekan. verkstadsarb.	30 »	4 Juni	500 (c:a)	Aftals uppfyllande.	S.	
Lund	»	Smeder	30 »	3 »	—	Ändrad prislista.	—	
Stockholm	—	Bagare	1 Juni	9 »	20 (c:a)	»	S.	
Åstorp	Krist.	Tunnbindare	5 »	15 Sept.	40	Lönehöjning.	S.	Lockout; blockad.
Surte	Elfsb.	Glasbruksarbetare	5 »	6 Juni	250 (c:a)	Ändrad arbetsanordning.	N.	
Ronneby	Blk.	Skomakare	—	—	30 (c:a)	Lönehöjning.	S.	
»	»	Skräddare	—	6 Juni	18	——	K.	
Sandviken	V. B.	Sågverksarbetare	7 Juni	12 »	290	Bibehåll. af kontraktstid; lönehöjning.	N.	
Lanna o. Strömsborg	Örebro.	Stenhuggare	31 Maj	4 Juli	75	Ändrad prislista.	—	Lockout.
Göteborg	Göteb.	Smeder	11 Juni	—	15	Lönehöjning.	—	
Ala	Gefleb.	Kolningsarbetare	13 »	—	35 (c:a)	»	—	Blockad.
Vesterås	Vestm.	Metallarbetare	19 »	2 Juli	—	——	—	
Stockholm	—	Barberare	21 »	22 Juni	—	Lönehöjning.	K.	
»	—	Spårvägsarbetare	23 »	3 Juli	—	Arbetares återtagande.	K.	

Ort.	Län.	Yrke.	Början.	Slut.	Antal deltagande arbetare.	Arbetarnes syfte.	Resultat för arbetarne.	Anmärkningar.
Stockholm	—	Snickare	3 Juli	—	30 (c:a)	Olycksfallsförs.; lönehöjning m. m.	—	Lilla Tanto.
»	—	Repslagare	5 »	29 Sept.	—	Lönehöjning.	K.	
Göteborg	Göteb.	Smeder	4 »	13 Aug.	250	»	—	Lockout.
Lund	Malm.	Gjutare	2 »	16 Juli	31	»	S.	
Korsnäs	Kopp.	Sågverksarbetare	5 »	—	200 (c:a)	»	—	
Trelleborg	Malm.	Murare	3 »	—	30	Arbetares afsked.	—	
Malmö	»	Korkarbetare	9 »	29 Aug.	6	Lönehöjning.	S.	
Upsala	Ups.	Målare	10 »	—	—	Minimilön.	K.	Förmedlingsnämnd.
Nynäsbanan	Sthlm.	Jernvägsarbetare	11 »	—	150	Utfå aflöning.	—	
Halmstad	Hall.	Murare	11 »	7 Aug.	80 (c:a)	Lönehöjning m. m.	K.	
Gefle	Gefleb.	Tobaksarbeterskor	14 »	—	190	Bättre arbetsförhåll.	—	
Stockholm	—	Åkare	17 »	20 Juli	275 (c:a)	Lönehöjning.	K.	
Trelleborg	Malm.	Skomakare	12 »	23 »	—	——	K.	Lockout.
Luleå	Norrb.	Bagare	27 »	26 Aug.	31	Prislista.	K.	
Skutskär	Ups.	Vagnslastare	27 »	28 »	—	Lönehöjning.	K.	
Stockholm	—	Stenhuggare	—	—	—	Hindra lönesänkning.	—	Blockad.
Norrköping	Ö. G.	Träarbetare	30 Juli	7 Sept.	160	Lönehöjning.	K.	
Stockholm	—	Tapetserare	3 Aug.	—	—	——	—	
Sörvik	V. N.	Stabbläggare	31 Juli	—	14	Lika daglön.	—	
Farhult o. Svantorp	Malm.	Byggnadsarbetare	2 Aug.	11 Aug.	—	——	K.	Lockout.
Kvinerstatorp	Örebro.	Stenhuggare	15 Juli	16 »	—	Lönehöjning.	S.	
Göteborg	Göteb.	Blecklagare	10 Aug.	12 Dec.	120 (c:a)	»	S.	
»	»	Murare	14 »	—	450 (c:a)	Bättre arbetsvillkor.	—	
Johannedal o. Nacka	V. N.	Sågverksarbetare	15 »	18 Aug.	70 (c:a)	Lönehöjning.	K.	
Kappelshamn	Gotl.	Stenhuggare	—	10 Nov.	—	Prislistas iakttagande.	—	Blockad.
Göteborg	Göteb.	Tunnbindare	20 Aug.	17 Sept.	30	Lönehöjning.	—	
Johannedal	V. N.	Sågverksarbetare	21 »	30 »	—	Arbetares återtagande.	S.	
Kristianstad	Krist.	Träarbetare	25 »	16 »	60 (c:a)	Lönehöjning.	K.	
Vexiö	Kronob.	Murare	—	—	—	——	—	
Göteborg	Göteb.	Möbelsnickare	29 Aug.	17 Nov.	160	——	S.	Lockout.
Upsala	Ups.	»	3 Sept.	—	30 (c:a)	Lönehöjning.	—	
Hedesunda	Gefleb.	Tipparo	1 »	4 Sept.	50 (c:a)	»	K.	
Malmö	Malm.	Sadelmakare	4 »	18 Okt.	25	»	K.	
Göteborg	Göteb.	Sotare	10 »	10 »	28	» m. m.	K.	
Stockholm	—	Hamnarbetare	10 »	11 Sept.	40	Arbetares återtagande.	K.	
Göteborg	Göteb.	Tapetserare	15 »	28 Nov.	80 (c:a)	Lönehöjning; mindre antal lärlingar.	N.	
Karlskrona	Blk.	Bokbindare	17 »	24 Sept.	—	Föreningsrätt; prislista.	S.	
Söderhamn	Gefleb.	Bagare	—	—	—	——	—	Blockad.
Halmstad	Hall.	»	—	—	—	——	—	»
Varberg	»	»	—	—	—	——	—	»
Vestervik	Kalm.	»	—	—	—	——	—	»
Skutskär	Ups.	Utlastare	18 Sept.	20 Sept.	100	Lönehöjning.	S.	
Skifarp	Malm.	Byggnadsarbetare	18 »	20 »	120	»	S.	
Lindefors	Kronob.	Glasbruksarbetare	—	—	—	Bättre arbetsvillkor.	—	
Sandvik	»	»	—	—	—	——	—	
Lund	Malm.	Sadelmak. o. tapetser.	1 Okt.	12 Nov.	30	Lönehöjning.	S.	
Kramfors	V. N.	Skräddare	1 »	—	—	Prislista.	—	
Fingermansholmen	N. B.	Ångsågsarbetare	—	—	—	——	—	
Helsingborg	Malm.	Korg- o. piskarbetare	—	—	—	Arbetares afsked.	N.	

Ort.	Län.	Yrke.	Början.	Slut.	Antal deltagande arbetare.	Arbetarnes syfte.	Resultat för arbetarne.	Anmärkningar.
Hörningsholm	V. N.	Sågverksarbetare	20 Okt.	24 Okt.	100	Hindra lönesänkning.	K.	
Järla	Sthlm.	Läderfabriksarbetare	23 »	27 »	65	Hindra lönesänkning; uppsägningstids iakttagande m. m.	—	Lockout.
Kristianstad	Kriet.	Bagare	31 »	—	—	——	—	Lockout.
Malmö	Malm.	Spårvägspersonal	1 Nov.	2 Nov.	—	Lönehöjning.	S.	
Upsala	Ups.	Bokbindare	12 »	—	30	»	—	
Örebro	Örebro.	Skoarbetare	16 »	—	135	»	—	Lockout.
Gefle	Gefleb.	Byggnadsträarbetare	17 »	21 Nov.	—	Hindra löneafdrag.	—	
Borås	Elfsb.	Gjutare	» »	—	—	Timlön; kortare arbetstid.	—	Lockout.
Arlöf	Malm.	Mek. verkstadsarbetare	28 »	—	—	Hindra lönesänkning.	—	»
Halmstad	Hall.	Boktryckare	—	—	—	——	—	
Sundsvall	V. N.	Tunnbindare	10 Dec.	28 Jan.	—	Prislista.	S.	Lockout
Göteborg	Göteb.	Gasarbetare	21 »	28 Dec.	80	Lönehöjning.	N.	

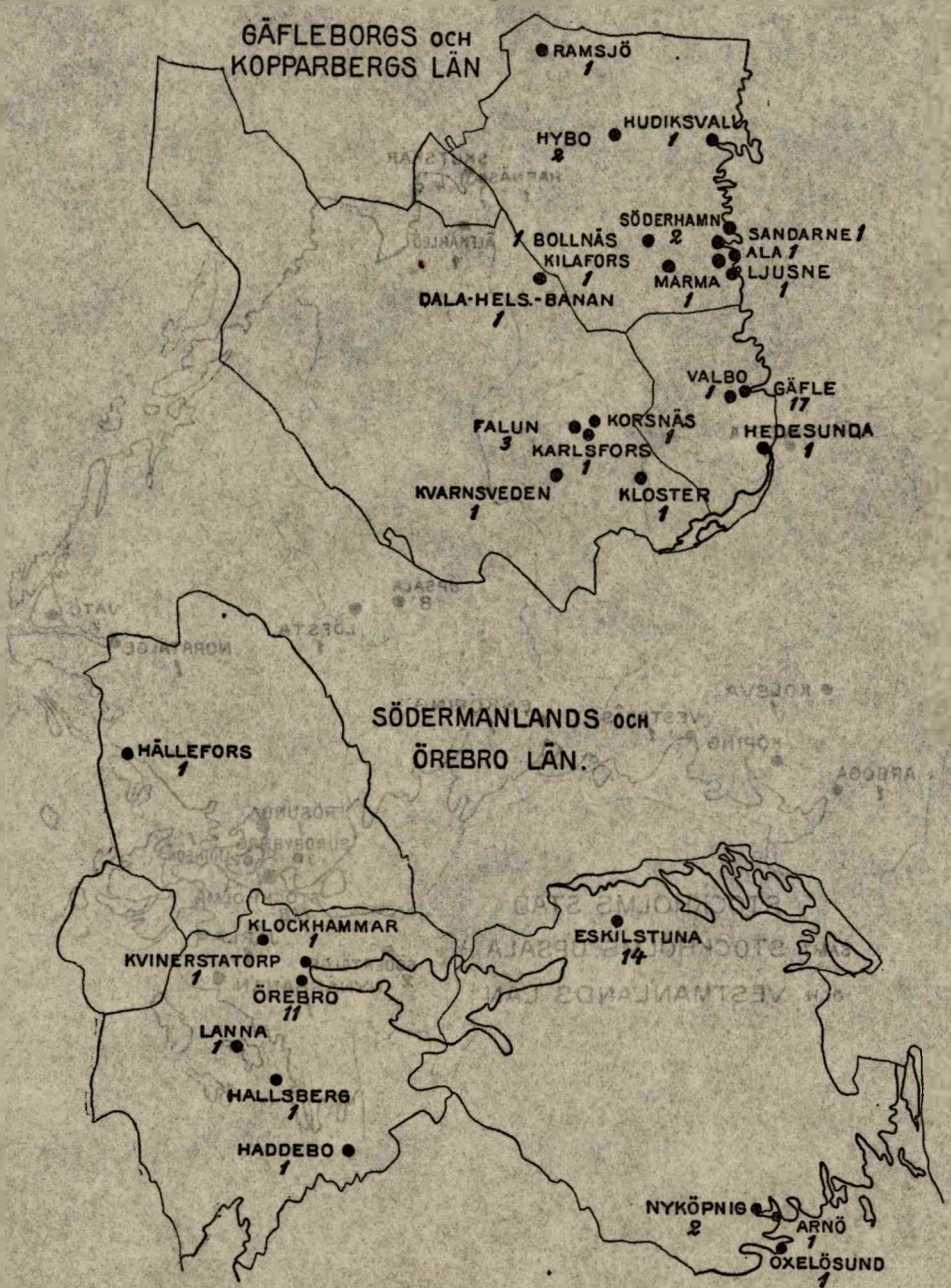

MALMÖHUS, KRISTIANSTADS
OCH BLEKINGE LÄN.

GÖTEBORGS OCH BOHUS LÄN
HALLANDS LÄN
GOTLANDS LÄN
STRÖMSTAD
3
VARBERG
3
MALMÖ
LYSEKIL
4
HJELMEDAL
2
UDDEVALLA
2
KAPELLHAMN
1
VISBY
5
HALMSTAD
10
OSCARSTRÖM
1
GÖTEBORG
35

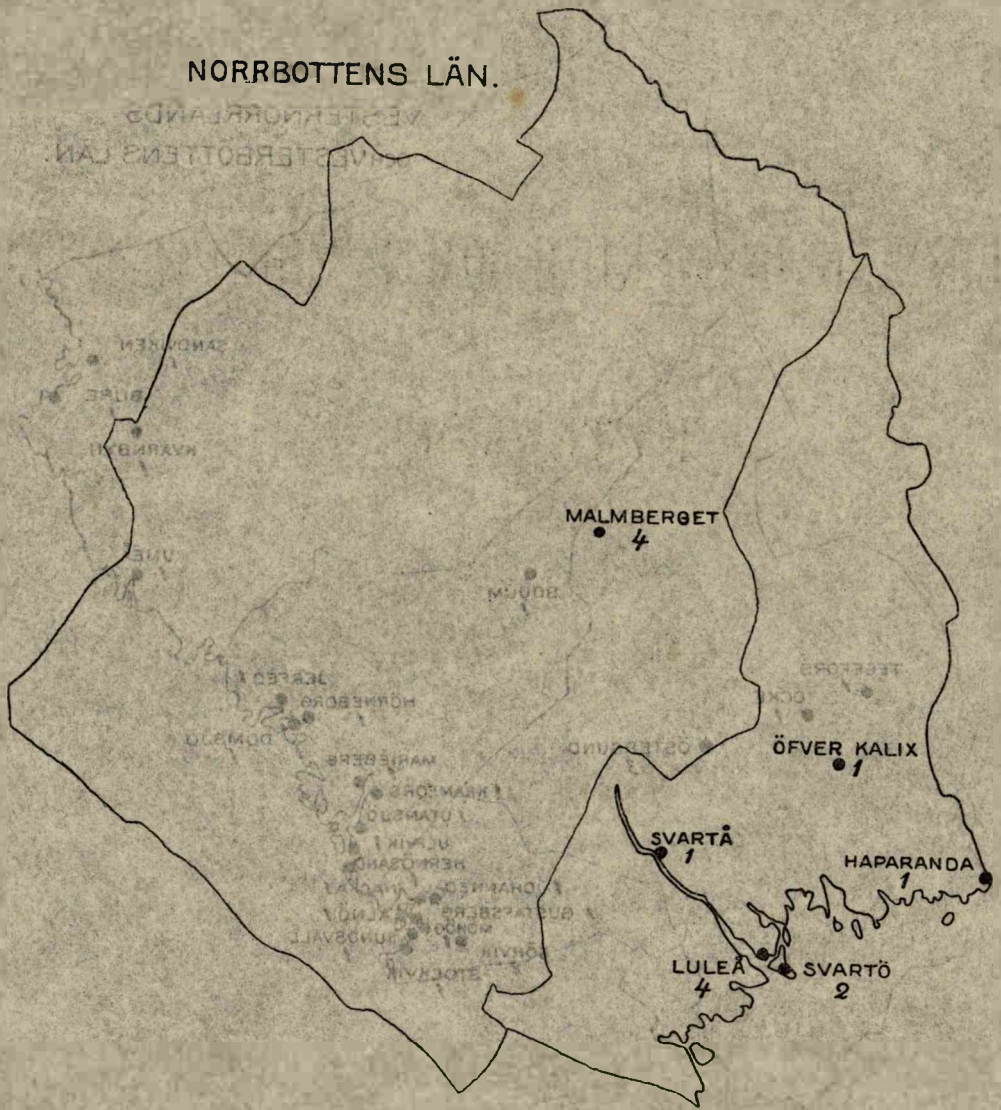

VERMLANDS LÄN.
VÄNERSBORG
1
SURTE
1
BORÅS
5
KARLSVIK
1
ELFSBORGS
OCH SKARABORGS LÄN.
CHARLOTTENBERG
1
JÖSSE NV
1
ARVIKA
2
STAFNÄS
1
EDSVALLA
1
FORSHAGA
1
KARLSTAD
2
FILIPSTAD
1

ÖSTERGÖTLANDS
JÖNKÖPINGS
KALMAR OCH
KRONOBERGS
LÄN
MOTALA
6
LJUNG
1
FISKEBY
2
SKÄRBLACKA
1
NORRKÖPING
29
SKENNINGE
1
LINKÖPING
11
BORGHAMN
1
TRANÅS
6
JÖNKÖPING
6
EKSJÖ
1
NÄSSJÖ
4
VESTERVIK
4
HVETLANDA
1
ALFVESTA
1
VÄXJÖ
4
LINDEFORS
1
SANDVIK
9
KALMAR
5

SKUTSKÄR
HARNÄS
1
4
ÄLFKARLEÖ
1
AVESTA
1
UPSALA
8
LÖFSTA
1
VÄTÖ
2
NORRTÄLGE
1
KOLSVA
1
VESTERÅS
1
ENKÖPING
1
KÖPING
1
ARBOGA
1
FRÖSUNDA
1
SUNDBYBERG
3
LIDINGÖ
1
STOCKHOLM
118
JÄRLA
1
SÖDERTÄLGE
2
NYNÄSBANAN
1
STOCKHOLMS STAD
SAMT STOCKHOLMS, UPSALA
OCH VESTMANLANDS LÄN.

GÄFLEBORGS OCH
KOPPARBERGS LÄN
RAMSJÖ
1
HYBO
2
HUDIKSVALL
1
SÖDERHAMN
2
SANDARNE 1
BOLLNÄS
KILAFORS
1
ALA 1
LJUSNE
1
MARMA
1
DALA-HELS.-BANAN
1
VALBO
1
GÄFLE
17
FALUN
3
KORSNÄS
1
KARLSFORS
1
HEDESUNDA
1
KVARNSVEDEN
1
KLOSTER
1
SÖDERMANLANDS OCH
ÖREBRO LÄN.
HÄLLEFORS
1
KLOCKHAMMAR
1
KVINERSTATORP
1
ÖREBRO
11
ESKILSTUNA
14
LANNA
1
HALLSBERG
1
HADDEBO
1
NYKÖPNIG
2
ARNÖ
1
ÖXELÖSUND
1

JEMTLANDS,
VESTERNORRLANDS
OCH VESTERBOTTENS LÄN.
SANDVIKEN
1
BURE
1
KVARNBYN
1
UMEÅ
1
BODUM
1
TEGEFORS
1
OCKE
1
ÖSTERSUND
3
JERFED
1
HÖRNEBORG
1
DOMSJÖ
1
MARIEBERG
1
1 KRAMFORS
1 UTANSJÖ
ULFVIK 1
HERNÖSAND
1
1 JOHANNEDAL
NACKA 1
1 GUSTAFSBERG
ALNÖ 1
MOHÖG
1
SUNDSVALL
1
SÖRVIK
2
STOCKVIK
1

NORRBOTTENS LÄN.
MALMBERGET
4
ÖFVER KALIX
1
SVARTÅ
1
HAPARANDA
1
LULEÅ
4
SVARTÖ
2

BILAGA

TILL

FÖRLIKNINGS- OCH SKILJENÄMNDSKOMITÉNS BETÄNKANDE.

FÖRLIKNING OCH SKILJEDOM I ARBETSTVISTER I UTLANDET

EN REDOGÖRELSE

AF

AXEL RAPHAEL

KOMITÉNS SEKRETERARE.

STOCKHOLM

K. L. BECKMANS BOKTRYCKERI

1901.

INNEHÅLL.

England . . . . . sid. 1
I. Lagstiftningen . . . . . » »
II. Privata åtgärder . . . . . » 8
1. Allmän karakteristik . . . . . » »
2. Historik och nuvarande omfattning . . . . . » 11
3. Organisation och arbetssätt . . . . . » 15
4. Resultat . . . . . » 28
De Engelska kolonierna . . . . . » 30
Nya Zeeland . . . . . » 34
Nordamerikas Förenta Stater . . . . . » 42
I. Lagstiftningen . . . . . » »
II. Privata åtgärder . . . . . » 48
Frankrike . . . . . » 52
I. Lagstiftningen . . . . . » »
II. Privata åtgärder . . . . . » 63
Belgien . . . . . » 66
I. Lagstiftningen . . . . . » »
II. Privata åtgärder . . . . . » 71
Nederländerna . . . . . » 74
Schweiz . . . . . » 78
Tyskland . . . . . » 81
I. Lagstiftningen . . . . . » »
II. Privata åtgärder . . . . . » 90
Italien . . . . . » 95
Österrike . . . . . » 97
I. Lagstiftningen . . . . . » »
II. Privata åtgärder . . . . . » 104
Danmark . . . . . » 105
Norge . . . . . » 118
Finland . . . . . » 120

England[1])

I. Lagstiftningen.

Liksom på kontinenten är det i England först med arbetsförhållandets reglerande genom fritt aftal parterna emellan, som arbetsinställelser och stängningar i någon större utsträckning blifva möjliga och som på samma gång behofvet infinner sig för de tvistande att genom fredlig förhandling och, som en sista utväg, genom anlitande af en utomståendes afgörande reglera sitt mellanhafvande. Den äldre tiden känner icke detta moderna sätt att lösa arbetstvister, beroende på att anledningarne till dylika tvister genom statens ingripande qväfvas i sin första uppkomst. Arbetsvillkoren äro antingen i lag bestämda eller fastställas de af statsmyndigheterna eller af skråns föreståndare.

Den engelska lagstiftningen på detta område börjar med 1350 års »Statute of Labourers», bekräftadt 1360 af parlamentet och riktadt mot de genom 1349 års pest starkt decimerade fria arbetarnes höjda lönefordringar. Här liksom i skråordningar från samma tid tillhållas arbetarne att tjena sina arbetsgifvare för de före pesten öfliga lönerna; i London skulle alla löneregleringar företagas af borgmästaren. 1360 stadgades som straff för statutets öfverträdande fjorton dagars fängelse och brännmärkning; 1388 bekräftades och skärptes de föregående lagarne; till och med betalandet eller mottagandet af en lön, som öfversteg den lagliga, blef vid äfventyr af höga böter förbjudet, hvilket förbud i afseende på betalandet emellertid 1416 och 1427 upphäfdes. År 1389 trädde i stället för de i lagen fixerade lönerna deras bestämmande genom fredsdomarne, ehuru vid sidan deraf löneregler genom lag på vissa områden kom till förnyad användning under 15:de och 16:de årh. och skråföreståndarnes inflytande stundom äfven gjorde sig gäl-

[1]) För förhållandena i England och Förenta Staterna före 1888, se *Raphael*, Arbetsgifvare och arbetare. 1888.

lande. Men lönernas reglerande genom offentlig myndighet blir slutligen den allena använda metoden. Enligt 1562 års, 1601 ytterligare utvidgade, s. k. »lärlingslag» skulle lönerna för alla slags arbetare årligen fastställas af fredsdomarne i förening med sheriffen och magistraterna samt med biträde af sakkunnige. Myndigheternas beslut härutinnan jemte motiv skulle vid äfventyr af böter insändas till »Court of Chancery» och sedermera offentliggöras i de särskilda distrikten. Aftal om högre löner äro ogiltiga, betalandet af sådana straffas med fängelse och böter, mottagandet med längre tids fängelse.

Med ändrade ekonomiska förhållanden, särskildt storindustriens uppkomst, började denna egentligen för handtverket afsedda lärlingslag småningom blifva mindre användbar, och dess tillämpning hade slutligen alldeles upphört, långt innan den år 1814 formligen upphäfdes. Andra arbetsförhållandet reglerande bestämmelser hade ej satts i stället. Arbetsgifvare och arbetare voro sålunda hänvisade att, oberoende af lagstadganden och myndigheters ingripande, på det fria aftalets väg komma till enighet rörande arbetsvillkoren. Den industriella revolution, hvars förlopp i England faller i slutet af föregående och början af innevarande sekel och som kännetecknas af handtverkets och hemindustriens undanträngande af fabrikssystemet, väckte med sina kriser, sina lokala industriella förskjutningar och försvinnande eller minskade arbetstillfällen och deraf framkallade lönenedsättningar rikliga anledningar till arbetstvister. Från arbetarnes sida yrkas nu vid flerfaldiga tillfällen en återgång till lönereglering genom myndigheter, och med århundradets början framställas önskningar — och detta äfven af arbetsgifvarne — om upprättande genom statens medverkan af förlikningsnämnder, sammansatta af förtroendemän från båda parterna med, som sista instans, en skiljedomare, hvars utslag skulle ega rättslig uttvingbarhet. Men med den nu rådande motviljan mot statens ingripande på det ekonomiska området kunde dylika önskningar icke leda till något resultat. Det enda lagstiftaren ville inlåta sig på var inrättningar för afdömandet af tvister på grund af redan bestående arbetsaftal, sålunda egentliga rättstvisters afgörande, ehuru han å andra sidan icke ville förbjuda sådana institutioners användning äfven för reglerandet af framtida aftal. Stadganden med hänsyn härtill utfärdades redan 1747 och 1758, vidare speciallagar 1800, 1803, 1804 och 1813, i hvilka samtligas ställe slutligen trädde 1824 års allmänna »Arbitration»-lag (5 Georg IV, cap. 96).

Enligt denna lag skall i en industriell rättstvist på endera partens andragande fredsdomaren bland vederbörande industris arbetsgifvare och arbetare till lika antal utse 4—6 personer, bland hvilka parterna välja

hvardera en skiljedomare (»referee») med full myndighet att afgöra tvisten. Kommer enighet domarne emellan ej till stånd, kunna andra skiljemän utses och fredsdomaren sjelf i sista instans afgöra saken. I § 3 föreskrifves uttryckligen, att utan både mästares och arbetares ömsesidiga samtycke ingen domare eger föreskrifva lön eller pris på arbete, hvarmed arbetaren i framtiden skall betalas, och i alla händelser kunde en sådan reglering endast vara bindande för dem, som »varit verkliga parter i processförfarandet». Utslaget kan genomdrifvas vid äfventyr af utmätning eller, der denna är resultatlös, af fängelsestraff, hvilket senare äfven omedelbart kan åläggas, om domstolen finner detsamma vara parten mindre betungande än utmätning.

Lagen undergick åtskilliga förändringar 1837, 1845 och 1846, men förblef fortfarande en död bokstaf, beroende, enligt uttalande inför 1856 års underhuskomité, dels på motvilja att, alldeles som i ett brottmål, inställa sig inför fredsdomaren, dels på misstroende till de för tillfället utsedda och oerfarna skiljedomarne, hvilka dessutom såsom utvalda bland af fredsdomaren föreslagna personer i arbetarnes ögon ansågos stå arbetsgifvarne alltför nära.

Lagstiftningens nästa etapp, 1867 års lag, Lord St. Leonard's Act (30 § 31 Vict., cap. 105), afsåg att på oficiell väg upprätta förlikningsnämnder efter mönstret af de privata, som vid denna tidpunkt börjat bildas. I utförandet af sin afsigt misstog man sig emellertid grundligt på förebilderna. Dessas hufvuduppgift var och är, som längre ned skall visas, reglerandet af de framtida arbetsvillkoren. Men långt ifrån att i analogi härmed de nya nämndernas kompetens utsträcktes till en dylik reglering, upphäfde den nya lagen tvärtom densamma genom att i § 4 utesluta den ofvannämnda bestämmelsen i § 3 af 1824 års lag, att en sådan reglering kunde försiggå, för så vidt båda parterna dertill samtyckte. De meningsskiljaktigheter, mellan arbetsgifvare och arbetare, som de nya nämnderna (»equitable councils of conciliation») afse att bilägga, beröra sålunda endast tvister på grund af bestående arbetsaftal. I sådant afseende ger lagen K. Maj:t eller statssekreteraren för inrikes dep:t bemyndigande att på ansökan bevilja arbetsgifvare och arbetare inom ett yrke tillstånd att upprätta en nämnd. En dylik nämnd kan bestå af 2—10 för ett år valda medlemmar jemte en ordförande, som icke får tillhöra yrket. Valberättigad är hvar och en, som har eget hushåll och såsom arbetsgifvare eller arbetare bott på platsen i 6 månader, hvarjemte en arbetare för valrätts erhållande måste hafva arbetat 7 år i yrket. Nämnden eger med ofvannämnda undantag samma

kompetens som skiljedomaren i föregående lagar, och dess utslag ega samma slags laga kraft som de enligt dessa afkunnade domar.

Men Lord St. Leonard's Act blef icke af större praktisk betydelse än 1824 års lag. Anledningen angafs inför 1891—94 års kongl. arbetarekomité vara den bristande elasticiteten i dess föreskrifter. Lagen specificerade alltför minutiöst nämndernas sammansättning och uppställde vissa qvalifikationer med hänsyn till bostadsort, hvilka i åtskilliga fall komme att utesluta arbetarnes mest betrodde män. Det privata förlikningss- och skiljeförfarandet hade emellertid efter Mundellas och Kettles framträdande på 1860-talet fått en hastigt växande användning och popularitet. Lagstiftaren fann derför sin hufvuduppgift numera vara, icke så mycket att genom det allmännas medverkan skapa nämnder, som fastmera att bereda ingångna öfverenskommelser och afkunnade utslag rättslig exigibilitet. Mundellas »Arbitration (Masters' and Workmen) Act» af år 1872 (35 § 36 Vict., cap. 46) förutsätter sålunda, att arbetsgifvare och arbetare genom skriftlig öfverenskommelse kunna till ständig skiljedomare utse en nämnd eller ett råd eller vissa personer, antingen redan på förhand bestämda eller som längre fram böra utses, till hvilka skiljedomare kan öfverlåtas såväl domsrätt enligt 1824 års lag och dömande myndighet i tvister i allmänhet, som kunna uppkomma på grund af bestående aftal, som äfven — och detta i motsats mot 1824 och 1867 års lagar — myndighet att bestämma löner, arbetstid och andra arbetsvilkor. Öfverenskommelsen, i hvilken för öfrigt arbetsvillkorens innehåll och tiden för deras giltighet kunna angifvas, blir bindande för båda parterna, så snart arbetsgifvaren lemnat arbetaren ett tryckt exemplar af densamma och arbetaren icke inom 48 timmar derefter tillkännager sin vägran att godkänna den. Skiljedomstolens utslag ega samma exekutiva verkan som utslag enligt 1824 års lag, kunna sålunda vid äfventyr af utmätning eller fängelse bringas till verkställighet.

Men äfven 1872 års lag stannade liksom sina föregångare på papperet, och den hade, äfven om den kommit till användning, icke blifvit af större betydelse, då arbetsaftalen i de flesta yrken endast ingingos antingen på kort tid eller tills vidare, men i båda fallen med kort uppsägningstid. Någon säkerhet för aftalens längre giltighet och dermed minskade anledningar till tvister vid deras uppgörande kunde sålunda icke vinnas genom 1872 års lag.

Det förgick sedermera en längre följd af år, innan lagstiftaren på nytt tog befattning med intressetvisternas reglering. För tvister, som uppkomma på grund af redan bestående arbetsaftal, sålunda egentliga

rättstvister, skapade deremot 1875 års lag nytt forum genom att för behandling af sådana hänvisa parterna till grefskapsrätterna (sheriffrätterna i Skottland och civilrätterna i Irland). Understiger tvisteföremålets värde 10 pund sterl., ega de rätt att anlita den »summariska jurisdiktion», som utöfvas af fredsdomarne (i London af Lord Mayorn och åldermännen), der den ej, som i större städer och folkrikare distrikt, är lagd i särskild myndighets hand. Emellertid äro de privata institutionerna för framtida arbetsaftals reglerande äfven starkt anlitade för egentliga rättstvisters afgörande. Likaledes blef 1889 års allmänna skiljedomslag (Arbitration Act) med sitt syfte att reglera förfarandet i sådana tvister, hvilkas biläggande genom skiljedom öfverenskommits mellan parterna, tillämplig äfven på arbetstvister. I följd af sina stränga, rent juridiskt bindande bestämmelser (vanligt processuellt förfarande, vittnens hörande på ed, böckers infordrande m. m.) kunde den emellertid här icke få samma betydelse som i handelstvister, och den synes heller icke i arbetstvister ha blifvit anlitad.

Det var först 1891—94 års stora kungl. arbetarekomité, tillsatt för att undersöka förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare, båda sidornas föreningar samt arbetsvillkoren, som, — sedan den konstaterat, att de privata institutionerna verkat i hög grad välgörande, men ingalunda vunnit insteg inom hela det industriella området, — i maj 1894 föreslog vissa lagstiftningsåtgärder i syfte att öka de privata inrättningarnes effektivitet såväl som deras antal. I afseende på rättstvister hemställde komitén, att, då de nu tillgängliga rättsliga institutionerna af åtskilliga skäl synnerligen sällan anlitades, särskildt å arbetarnes sida, och då de privata nämndernas utskott icke förmådde nog hastigt afgöra den mängd dylika tvister, som till dem hänskötes, municipal- och grefskapsråden måtte bemyndigas att upprätta specialdomstolar för särskilda distrikt eller yrken, mer eller mindre efter de franska »conseils de prud'hommes» som mönster. Beträffande intressetvisternas behandling borde något af statsdepartementen utrustas med en lämplig stab af tjenstemän med tillräckliga medel att förskaffa sig, samla och sprida upplysning rörande frivilliga förlikningsnämnders verksamhet samt att genom råd och bistånd främja deras hastigare och allmännare upprättande. Likaledes borde något statsdepartement på anmodan af intresserade parter eller af lokala förlikningsnämnder bemyndigas att utse en lämplig person att fungera som skiljedomare antingen ensam eller i förening med lokala nämnder eller med bisittare, tillsatta af vederbörande arbetsgifvare och arbetare.

Enskilda förslag (af Hartland, Bryce, Butcher, Lubbock), delvis byggda på komiténs utlåtande, framställdes redan under 1894 och 1895 års parlamentssessioner, men först 1896 inkom regeringens bill i ämnet, hvilken med ett par förändringar godkändes och utfärdades som lag (Conciliation [Trades Disputes] Act) den 7 aug. 1896 (59 & 60 Vict., cap. 30).

I denna 1896 års lag lemnas de privata nämnderna fortfarande fullkomligt oberoende; lagens afsigt är endast att befordra deras tillväxt och trefnad. Icke förty betraktades af deras anhängare det statliga inskridandet, huru obetydligt det än kan förefalla, såsom i viss mån skadligt eller åtminstone onödigt. Mundella, en af det privata förlikningsväsendets fäder, ansåg, att lagen skulle göra intrång på dettas ostörda utveckling och att en laglig reglering vore öfverflödig; ju starkare arbetarnes organisationer blefve, dess lättare skulle de komma till rätta med arbetsgifvarne. Och i samma anda uttalade sig Pickard, en af kolgrufvearbetarnes chefer.

Lagens innehåll är nu följande.

I. Först i hvad afser nämndernas registrering.

Hvarje nämnd, som antingen upprättats före lagens antagande eller sedermera upprättas och som afser att genom förlikning eller skiljedom bilägga tvister mellan arbetsgifvare och arbetare, eller hvarje förening eller korporation, som genom skriftlig öfverenskommelse mellan arbetsgifvare och arbetare eger rätt att handlägga dylika tvister, kan vända sig till handelsdepartementet (Board of Trade) för att inregistreras under denna lag.

Ansökan därom måste vara åtföljd af afskrift af nämndens reglemente och arbetsordning, äfvensom af andra upplysningar, som departementet skäligen kan begära.

Departementet skall föra ett register öfver nämnderna och dervid beträffande hvarje inregistrerad nämnd införa dess namn och hufvudsäte äfvensom andra lämpliga upplysningar. Hvarje inregistrerad nämnd är berättigad att genom skriftlig ansökan bli utstruken ur registret.

Hvarje inregistrerad nämnd skall lemna upplysningar och berättelse om sina förhandlingar, äfvensom de dokument i öfrigt, som departementet skäligen kan infordra.

Har departementet fått veta, att en inregistrerad nämnd upphört att existera eller att vara verksam, skall det afföra densamma ur registret.

Om angående förhandlingssättet för att åstadkomma förlikning inför en inregistrerad nämnd icke annorlunda öfverenskommits mellan parterna,

skola förhandlingarne föras i enlighet med de för den resp. nämnden gällande föreskrifterna härutinnan.

II. Handelsdepartementets befogenhet i fråga om arbetstvister.

Om en tvist pågår eller hotar att utbryta mellan en arbetsgifvare eller en klass af arbetsgifvare och en klass af arbetare eller mellan olika klasser af arbetare, eger departementet utöfva följande befogenheter, nämligen att

a) undersöka tvistens orsaker och närmare omständigheter (hvarvid departementet dock *icke* kan framtvinga vittnesmål eller dokument eller affordra ed på afgifna utsagor);

b) vidtaga de mått och steg, som departementet till tvistens biläggande anser lämpliga för att föra tillsammans parterna sjelfva eller deras representanter under ordförandeskap af en genom ömsesidig öfverenskommelse bestämd eller af departementet, någon person eller korporation utsedd opartisk;

c) på ansökan af vederbörande arbetsgifvare eller arbetare och med hänsyn till befintligheten af inrättningar, som för förlikningsverksamheten i distriktet eller industrigrenen äro användbara, äfvensom med hänsyn till sakens läge i öfrigt, utnämna en eller flere personer att fungera såsom medlare eller förlikare;

d) på *båda* parternas anhållan utnämna en skiljedomare.

Har tvisten genom förlikning eller skiljedom blifvit bilagd, skall ett protokoll upprättas öfver de ingångna villkoren, undertecknas af parterna eller deras representanter och en afskrift deraf lemnas departementet till förvaring.

III. 1889 års »Arbitration Act» skall icke längre komma till användning vid förlikningsnämnders handläggning af tvister, utan skola dylika förhandlingar föras i öfverensstämmelse med denna »Förlikningslag» eller med den resp. nämndens stadgar eller med de regler, om hvilka parterna enat sig.

IV. Finner handelsdepartementet, att ett distrikt eller en industrigren saknar inrättningar, till hvilka tvister kunna hänskjutas, kan det förordna en eller flera personer att undersöka förhållandena i distriktet eller industrigrenen, äfvensom att underhandla med arbetsgifvarne och arbetarne samt, om departementet anser det lämpligt, med lokala myndigheter och korporationer angående upprättandet af en förlikningsnämnd för distriktet eller industrigrenen.

V. Departementet skall tid efter annan inge berättelse till parlamentet angående sin verksamhet. De för lagens verkställighet nödiga utgifterna bestridas af allmänna medel. Slutligen förklaras 1824, 1867 och 1872 års ofvannämnda lagar upphäfda.

Ur de rapporter om sin befattning med förlikningslagens genomförande, som handelsdepartementet intill mars 1900 afgifvit, må följande data meddelas. Från augusti 1896 till juni 1899 hade departementet haft under behandling 67 tvister. 26 af dessa hade bilagts genom förlikare eller genom underhandlingar, ledda af departementets representanter, 15 genom skiljedom, 7, deribland den stora striden inom maskinbyggeriet, genom parternas egna förhandlingar. I 7 hade ingen uppgörelse kommit till stånd, och med 12 hade departementet, då det icke ansåg sig något kunna uträtta, vägrat att taga befattning. I 18 fall hade hänvändning till departementet skett från båda parterna, i 13 endast från arbetsgifvarne, i 30 endast från arbetarne, i 6 hade departementet inskridit af eget initiativ.

Under perioden hade 19 nämnder låtit registrera sig, deraf 9 yrkesnämnder, 9 distriktsnämnder och en s. k. allmän nämnd (Industrial union of employers and employed.) Antalet nämnder, som under 1898 varit i verksamhet, hade deremot utgjort 51, deraf 49 yrkes- och 2 distriktsnämnder. Det torde vara osäkert, huruvida någon starkare ökning i inregistreringen är att förvänta, då lagen icke utsätter något vite för uraktlåtenhet och å andra sidan inga särskilda förmåner äro förknippade med att ställa sig påbudet till efterrättelse.

II. Privata åtgärder.

1. Allmän karakteristik.

Med »skiljedom» (arbitration) förstår den engelske terminologien afgörandet genom en eller flera opartiska personer af en tvist, i hvilken parterna sjelfva icke kunna enas. »Förhandling» (negotiation, stundom äfven kallad conciliation) är deremot parternas underhandling med hvarandra för att på så sätt komma till en fredlig uppgörelse. »Medling» (mediation, conciliation) är slutligen en utomståendes medverkan i syfte att afvärja en hotande brytning mellan parterna eller, om brytningen redan egt rum, att så snart som möjligt föra dem åter tillsammans, utan att han sjelf uppträder som skiljedomare eller afkunnar ett utslag, hvilket emellertid icke utesluter, att han stundom framställer och till och med offentliggör förslag, huru parteraa böra komma sams.

Dessa olika principer att bilägga tvister komma nu till uttryck i en mångfald af mer eller mindre komplicerade former. Börjar man med den mest primitiva typen och fortsätter uppåt till den mest genomförda organisationen, skulle ordningen enligt den ofvannämnda arbetarekomiténs uppställning bli följande:

1. Underhandlingar mellan individuella arbetsgifvare och deputationer från eller representanter för deras egna arbetare.

2. Underhandlingar mellan individuella arbetsgifvare och fackföreningsfunktionärer å deras arbetares vägnar.

3. Underhandlingar mellan funktionärer för fackföreningar och för arbetsgifvareföreningar.

4. Tillfälliga möten, ofta tillkomna på någon utomstående medlares eller förlikares föranstaltande, för behandling af löne- och andra allmänna frågors ordnande för framtiden (sålunda *intresse*-tvister), mellan delegerade för arbetsgifvare- och för fackföreningar, med, om möjligt, på samma gång ett »ständigt (eller förenadt) utskott» för att afgöra lokala, mindre tvister, som röra tolkningen af redan bestående aftal och sålunda oftast gälla enskilda verk och personer (alltså rättstvister i vidsträckt bemärkelse och icke endast sådana, som afse att utbekomma en viss i arbetsaftalet utfäst prestation).

5. Mer eller mindre regelbundna och periodiskt återkommande möten mellan sådana delegerade för afgörande af löpande ärenden.

6. Bildandet af »förenade utskott» eller »lönenämnder», till lika delar sammansatta af arbetsgifvare och arbetare och sammanträdande på mer eller mindre regelbundet återkommande tider för afgörandet af allmänna frågor, med vederbörligen godkända stadgar och vanligen med en ständig subkomité för att afdöma mindre och lokala rättstvister. Nämnden eller utskottet kan omfatta en hel industri eller särskilda distrikt af industrien eller ett enda verk.

7. Hänskjutning af särskilda tvister till en af båda parterna godkänd skiljedomare.

8. Intagande i stadgarne af principen om hänvisning till skiljedom af frågor, i hvilka nämnden eller utskottet icke kan enas. Detta kan afse antingen alla frågor eller endast en viss klass, och skiljedomaren (eller skiljedomarne) kan vara permanent eller utsedd för tillfället.

Efter hvilken grund den ena eller andra af dessa metoder kommer till användning, är svårt att ange. I allmänhet torde emellertid de industrier, der organisationen å endera sidan endast är i sin början,

föga avancerat utöfver det stadium, der arbetsgifvarne förhandla med deputationer från sina egna arbetare utan inblandning från utomstående fackföreningsfunktionärer. Ett skäl dertill är, att en arbetsgifvare icke utan fog saknar lust att afhandla en fråga rörande sitt verk med funktionärer för en förening, som efter hans uppfattning endast representerar en helt ringa del af fackets arbetare. Och vidare är det vanligen så, att, der arbetarne äro föga organiserade, arbetsgifvarne äro det ännu mindre, så att det sålunda på båda hållen saknas byggnadsgrund för de mera genomförda institutioner, genom hvilka i åtskilliga organiserade yrken allmänna frågor afgöras.

Å andra sidan är det icke så alldeles gifvet, att industrier endast på den grund, att de äro kraftigt organiserade, använda den formelt mest utvecklade metoden. Permanenta institutioner af det slag, som ofvan omförmälts, äro långt ifrån allmänna. Vanligare — och detta till och med inom de bäst organiserade och högst utvecklade föreningarne, såsom i Northumberlands och Durhams kolindustrier — är, att allmänna frågor behandlas på speciella möten mellan delegerade för båda parterna, och mindre och lokala tvister afgöras genom förhandling antingen direkt mellan arbetsgifvaren och hans arbetare eller mellan de olika föreningarnes funktionärer eller mellan fackföreningens förtroendemän och vederbörande arbetsgifvare.

Hvad särskildt skiljedomsinstitutionen, som en gång ansågs såsom systemets höjdpunkt, beträffar, så har densamma, som längre fram utförligare skall visas, på senare tiden förlorat betydligt i terräng i England. Deremot kan utomståendes medverkan såsom förlikare eller medlare glädja sig åt en större popularitet, särskildt der parternas organisation, om ock påbörjad, ännu ej nått sin högsta fulländning. Der denna åter förefinnes, uppgöra vederbörande sitt mellanhafvande helst och bäst utan främmande inblandning, endast genom de resp. organisationernas funktionärer.

Hvad institutionernas verksamhetsområde angår, så kan det inträffa, att det afgörande, hvartill en gemensam fast institution i afseende på löner och arbetstid kommer, utöfvar ett inflytande, som sträcker sig längre än till dess eget distrikt och blir en norm äfven för utomstående verks öfverenskommelser. Institutionen gör i detta afseende tjenst såsom arbetsbörs.

Beträffande slutligen de för de mindre, lokala rättstvisterna, liksom ofta för frågornas förberedande handläggning i allmänhet afsedda institutionerna, så förefinnas de under namnen »ständiga» eller »förenade

utskott», dels vid sidan af nämnderna och dem underordnade, dels fristående, der nämnder ännu icke funnit användning eller upphört att finnas.

2. Historik och nuvarande omfattning.

De privata engelska förliknings- och skiljenämndernas historia kan indelas i tre perioder: tiden före 1860 med tillfälliga yrkesnämnder, perioden mellan 1860 och 1889 med yrkesnämnder af mera permanent karakter och tiden efter 1889, då vid sidan af yrkesnämnderna distriktsnämnder för lokala tvister i allmänhet börja uppträda. För tiden före 1860, hvars försök för öfrigt endast ega historiskt intresse, medgifver utrymmet emellertid icke någon redogörelse.

De mera permanenta nämndernas historia börjar med upprättandet af Nottinghams förliknings- och skiljenämnd för strumpväfveri- och vantindustrien år 1860. Denna industri hade under några år lidit af beständiga strejker och lockouter, och förhållandena mellan arbetsgifvare och arbetare voro af synnerligen ovänlig natur. År 1860 hade det inom en af industriens branscher förekommit tre strejker, af hvilka en varat 11 veckor och planer på en allmän lockout inom industrien påtänktes. Det var då, som en af fabrikanterna, Mundella, föreslog bildandet af en nämnd delvis efter mönstret af de franska »conseils de prud'hommes», och förmådde några andra arbetsgifvare att sammankomma med arbetarnes ledare till en fredlig förhandling. Det mötte i början stora svårigheter att öfvervinna misstroende och fiendtliga tänkesätt å båda sidor, men resultatet blef i alla fall upprättandet af en förliknings- och skiljenämnd (Board of conciliation and arbitration), som, oaktadt namnet »arbitration», åtminstone sedan 1864 hufvudsakligast genom förliknings- och förhandlingsförfarande parterna emellan, utan anlitande af någon utslagsröst, med synnerligen stor framgång verkade under ett qvartsekel och lyckades framkalla vänskapligt förhållande och ömsesidigt förtroende mellan arbetsgifvare och arbetare. Mot slutet af 1880-talet började emellertid nämndens funktionssätt visa sig mindre tilltalande för en del nya, af ökad maskinanvändning framkallade arbetarekategorier, och utan att direkt afskaffas, upphörde den småningom att anlitas, ehuru planer på dess återupplifvande under senaste åren varit å bane.

Några år efter Mundellas försök, men fullständigt oberoende af detsamma infaller 1864 bildandet genom Kettle af byggnadsindustrinämnden i Wolwerhampton, likaledes resultatet af en längre tids strejker och arbetstvister. I motsats mot Mundellas nämnd intog det egentliga skiljedomsförfarandet här en mera framskjuten plats. En arbetsordning, undertecknad af »skiljedomarne» samt i ett tryckt exemplar delgifven arbetaren före hans anställning och af honom utan protest mottagen, utgör normen för det mellan parterna gällande aftalet. Tvister om tolkningen af aftalets bestämmelser afgöras likaledes af nämnden (d. v. s. parternas representanter) eller, vid lika röstetal, af »den opartiske».

En jemförande skildring visar följande grunddrag i de af Mundella och Kettle skapade institutionerna, innan de under årens lopp modifierade sig efter hvarandra. De bestodo båda af ett lika antal — hos Mundella 10, hos Kettle 6 — representanter för arbetsgifvare och arbetare, och sammanträdde en gång i qvartalet, men för öfrigt vid behof. Båda afgjorde så väl villkoren för framtida arbetsaftal som tvister på grund af olika tolkning af bestående. Medlemmarne funktionerade utan arvode. Hos Mundella hade emellertid hvarje part en sekreterare, af hvilka arbetsgifvarne aflönade sin med 10 £ om året och arbetarnes af dem erhöll ersättning för tidsspillan. I Mundellas nämnd valde bisittarne en ordförande, som vid lika röstetal hade utslagsrösten, medan hos Kettle denna tillkom en af dem utsedd utomstående »opartisk». Båda nämnderna hade ett af resp. 4 och 2 medlemmar bestående förberedande undersöknings- eller förlikningsutskott, till hvilket tvistefrågan först skriftligen måste inlemnas. Först om förlikning här icke kunde uppnås, kom saken till nämnden, som afgaf definitivt utslag. Detta hade parterna i Mundellas nämnd på förhand förbundit sig att efterkomma; i arbetsaftalet hade nämligen intagits den bestämmelse, att arbetsgifvare och arbetare äro förpligtade att till nämnden hänskjuta såväl alla tvister på grund af ingångna aftal som ock reglerandet af villkoren för de framtida. Hos Kettle är aftalens helgd derutöfver juridiskt garanterad genom att 13 sect. i 1824 års ofvannämnda lag om utmätning och fängelse här kommer till användning.

Efter dessa båda mönster och med sammansmältning af deras olika grundprinciper — förlikning och skiljedom — ha sedermera lönenämnder eller »förenade utskott» upprättats i en hel del yrken i olika trakter af England. Åtskilliga af dem ha visserligen endast fört en kort tillvaro, men flertalet synes kunna glädja sig åt en fastare grundad ställning. I de redogörelser som Labour Departements' Chief Labour Correspondent årligen afgifver rörande inträffade strejker och lockouter,

omtalas nämnder och förenade utskott under 1890-talet ha varit i verksamhet i följande industrier och på följande orter:

i *byggnads*yrkena i allmänhet i Birmingham, Bristol, Chatham, Coventry, Exeter, Oxford, Reading, Wolwerhampton, bland murarne i Dundee, bland rörarbetarne, bland skiffertäckarne i Edinburgh och Leith, bland snickarne och timmermännen i Bath, Dundee, Edinburgh och Leith, Falkirk, Potteries och New Castle, bland målarne i New Castle och Sunderland;

i *gruf*industrien i Cleveland, Cumberland, Durham, the Federated Districts, Forest of Dean, Mid- och East-Lothian, Northumberland, S. Staffordshire och East Worcester, S. Wales, S. Yorkshire, W. Yorkshire;

i *jern-* och *stål*industrien: i masugnsbranschen i Cleveland och Cumberland, i jernmanufakturindustrien i Midlands, N. England, W. Skottland och S. Wales, i stålbranschen i Darlington, i spiksmidet i Birmingham;

i *maskin-* och *skepps*byggeriet vid Wear, Tee, Tyne, Clyde och på nordöstra kusten;

i *andra metall*branscher: inom gelbgjuteriet, tillverkningen af sängar och sängdelar, velocipedställ, gas- och elektricitetsapparater, vattenledningsapparater, förställare, likkistbeslag, samt inom skruf- och bultindustrien i S. Staffordshire och koppar- och messingsindustrien i Birmingham;

i *textil*industrien: bland bomullsspinnarne i West Riding, grofspinnarne och garnfärgarne i Bradford, garnfärgarne i Halifax, Huddersfield, Leicester och West Riding, bland väfvarne i N. och N. Ö. Lancashire samt i garneringsindustrien i Leicester och spetsindustrien i Nottingham;

i *skomakeriet:* en allmän nationell konferens (från 1892) samt för öfrigt nämnder i Birmingham, Bristol, Glasgow, Hinckley, Kettering, Kingswood, Leeds, Leicester, London (på 3 sektioner), Northampton, Norwich, Rushden, Ö. Skottland, Stafford;

i *strump*-väfveriet i Nottingham och Leicester;

i *skrädderiet* i Aberdeen, Liverpool, London och Manchester;

i *keramiken* i Staffordshire;

i *tegel*-industrien i Bridgewater;

bland *kol*-lämparne och -lossarne i Cardiff och Newport;

bland *boktryckarne* i Glasgow;

bland *sättarne* i London;

bland *gas*-arbetarne i New-Castle.

Antalet yrkesnämnder, som under åren 1894—98 behandlat tvister,

utgjorde enligt Labour Correspondents uppgifter 80. Af dessa hade 10 (deribland Northumberlands, Durhams och »de förenade distriktens» kolnämnder) upphört att fungera före ingången af 1898; af de återstående 70 hade 49 under 1898 varit i verksamhet. Under samma år hade dessutom 2 nya bildats, men deremot 3 upphört.

År 1889 betecknas, som redan angifvits, af ett nytt drag i institutionens utveckling, — upprättandet, i större industricentra utan någon särskildt förherrskande industri, af lokala distriktsnämnder utan anslutning till något bestämdt yrke. Initiativet härtill har nästan alltid tagits af ortens handelskammare, ofta i förening med »yrkesrådet» (delegerade från de särskilda fackföreningarne på platsen).

Början gjordes af Londons handelskammare, dertill direkt föranledd af den stora dockstrejken. Å 1889 tillsatte denna kammare en särskild komité för att uppgöra ett förslag till förlikningsförfarande. Förslaget hänsköts sedermera till arbetaremöten, till hvilka Londons samtliga fackföreningar egde att sända ombud, och blef här antaget. Nämnden blef fullständigt organiserad först 1890, men organisationskomitén kom redan förut att taga befattning med åtskilliga tvister. Londons exempel följdes under samma år af handelskamrarne i Bristol, Hull, Leeds, Manchester och Wolwerhampton. Under 1891 tillkommo 5 nya nämnder, och under 1892 ytterligare 5 andra. Under 1890-talet hade det funnits dylika lokala nämnder i Aberdeen, Birmingham, Blackburn, Bradford, Bristol, Derby, Dewsbury, Dublin, Exeter, Halifax, Hull, Keighley, Leeds, Leicester, London, Macclesfield, Manchester, Morley, Newport, Northumberland, Plymouth, Ulster, Wakefield, Walsall, Wolverhampton och Yeadon. Emellertid hade under åren 1894—98 veterligen endast 4 (Aberdeens, Halifax', Liverpools och Londons) och under 1898 endast 2 (Aberdeens och Londons, resp. 3 och 4 gånger) bilagt någon tvist.

Institutionen tyckes sålunda icke omfattas med någon större tillit, antagligen beroende på dess otillräckliga sakkunskap i de speciella yrkestvister den är afsedd att handlägga. Den långt öfvervägande majoriteten af nämndernas bisittare torde i de flesta fall sakna kompetens att bedöma frågornas tekniska innebörd.

---

3. Organisation och arbetssätt.

Föremålet för alla dessa nämnders och utskotts verksamhet anges i stadgarne temligen likalydande. Lönernas fastställande på fredlig väg och biläggande af tvister, som kunna uppkomma mellan arbetsgifvare och arbetare i yrket eller på orten i fråga förekommer nästan alltid, men stundom angifvas äfven andra syften. Sålunda afser Londons nämnd icke allenast »att framkalla fredliga metoder för att afgöra arbetstvister och att förekomma strejker och lockouter i allmänhet», utan äfven »att samla upplysningar om löner och andra arbetsvillkor på andra platser med liknande industriella förhållanden som Londons, särskildt på platser, vare sig inom eller utom de Förenade konungarikena, som konkurrera med London». Liknande uttryck förekomma i Leicester- och Newportnämndernas stadgar. Emellertid begränsa andra institutioner uttryckligen sin befogenhet genom att angifva vissa punkter, till hvilka densamma icke sträcker sig. Särskildt gäller detta om »de förenade utskotten». Sålunda utesluta t. ex. Durhams och Northumberlands kolindustriers »förenade utskott» från sin domvärjo »grefskapsfrågor eller sådana, som beröra yrket i dess helhet». N. och N. O. Lancashires utskott i väfveriet skall »behandla i deras preliminära skede alla yrkestvister, som kunna uppstå inom distriktet och derigenom söka bevara godt förstånd mellan arbetsgifvare och arbetare», men »eger icke att komma till något bindande afgörande i någon sak, som blifvit hänskjuten till dess behandling». Der, som i skoindustrien, en nationell »konferens» anordnats vid sidan af de lokala nämnderna, utgör den förra en vadeinstans från de senare. Slutligen äro vissa förenade utskott afsedda för »demarcationdisputes», d. v. s. tvister mellan arbetarekorporationer i närgränsande yrken till hvilket yrke ett arbete rätteligen bör höra. Dylika utskott förekomma t. ex. vid Tee, Tyne och Clyde för att uppdraga gränserna mellan skeppstimmermäns och -snickares företrädesrätt till ett visst arbete.

Nämndernas och utskottens sammansättning är så till vida enahanda, som de alla bestå af ett lika antal representanter för arbetsgifvare och arbetare. Den vigtigaste olikheten ligger i det förhållande, att i vissa nämnder bisittarne äro representanter för och utses af de resp. fackorganisationerna, medan de i andra representera oorganiserade individer eller grupper å båda sidorna. Så t. ex. bestå de förenade utskotten i Durhams och Northumberlands kolindustrier samt i Clevelands masugnsbransch liksom nämnden i Nottinghams spetsindustri af representanter för resp. yrkesföreningar. Deremot består skotska jernmanufakturindustrinämnden af en arbetsgifvare- och en arbetarerepre-

sentant för hvarje verk, som förenat sig om nämnden, och om två eller flera verk tillhöra samme egare, har hvart och ett af dem anspråk på att vara representeradt i densamma. En del lokala distriktsnämnder består antingen helt och hållet eller delvis af medlemmar, valda af handelskammaren å ena sidan och yrkesrådet å den andra, i en annan del komma representanterna för kapital och arbete från andra håll, — en enda allmän yrkesorganisation eller flera speciella sådana. Londons nämnd består af 12 representanter för arbetsgifvarne, valda af handelskammaren, 12 för arbetarne, valda af de olika yrkenas i stadgarne förutsatta »förlikningsutskott», samt ytterligare af Lordmayorn, ordföranden för Londons grefskapsråd och 2 af nämndens arbetarebisittare utsedda representanter för Londons arbetareorganisationer. För val af arbetarnes bisittare äro Londons 6—700 olika yrken fördelade i 12 grupper, som hvardera utser en bisittare. Valet förrättas genom elektorer; hvarje till gruppen hörande fackförening utser en elektor, om medlemsantalet uppgår till 200—500, 2 för antalet 500—1,000 och 3, om det öfverskjuter 1,000. Mindre föreningar kunna sammansluta sig för att uppnå minimisiffran 200.

I några fall är bisittarnes antal icke bestämdt; i andra vexlar det från 3 till 14 å hvardera sidan. 6 torde emellertid vara den vanligaste siffran. I N. Englands jern- och stålmanufakturnämnd liksom i V. Skottlands stålnämnd finnes å hvardera sidan en representant för hvarje verk, som är med nämnden förenadt, och nämnden för Wears skeppsbyggeri består af 3 representanter från hvarje arbetaresektion och arbetsgifvarerepresentanter till ett lika stort antal som summan af de förra.

Stadgarne för några lokala nämnder (såsom t. ex. Bristols, Halifax', Londons, Manchesters) föreskrifva, då den tekniska sakkunskapen här ofta brister, tillsättandet af tillfälliga bisittare jemte de ordinarie för undersökningen af någon speciell tvist. Sådana personer skola vara sakkunnige i den industri, der tvister uppkommit. De väljas till lika antal af de ordinarie representanterna eller af de tvistande parterna.

Ehuru sålunda kapitalets och arbetets lika rätt till representation utgör en hufvudprincip i fråga om institutionernas sammansättning, har det likväl i de flesta fall befunnits nödigt att jemka på denna princip för att bereda en utväg för sakens afgörande i händelse af lika röster på båda sidor. I detta syfte innehåller flertalet stadgar bestämmelser om tillsättandet af en tillfällig eller permanent funktionär under benämningen »skiljedomare» eller »opartisk» (»arbitrator», »referee», »umpire». Termerna tyckas för öfrigt användas i olika betydelse i olika trakter).

I andra fall lemnas afgörandet åt ordföranden och i ännu andra finns det tre skiljedomare i stället för en.

En permanent ordförande med utslagsröst och ofta utsedd för ett år i sender träffas först och främst i de »förenade utskotten», t. ex. kolindustriernas, der man, då det endast gäller smärre, lokala, personliga frågor, egentliga rättstvister, mindre drar sig för att lägga afgörandet i en utomståendes hand. Men en dylik permanent skiljedomare förekommer äfven i åtskilliga nämnder, t. ex. i jernmanufakturbranschernas och i Walsalls, på hvilket senare ställe han hvarken får vara arbetsgifvare eller arbetare. I nämnderna i Londons skoindustri och Wolverhampton utser deremot hvarje sida en skiljedomare och dessa båda välja en opartisk.

För tillfället utsedda opartiske förekomma t. ex. i Durhams förenade utskott, der, om en fråga hänskjutes till skiljedom och skiljedomarne icke kunna enas om valet af en opartisk, grefskapsrättens domare anmodas att utse en sådan, hvaremot i Northumberland den opartiske i så fall utses af utskottets ordförande. I Staffordshires keramiknämnd utsåg den permanente opartiske en »referee», för så vidt bisittarne ej kunde enas om valet. På andra ställen utse nämndens eller utskottets båda halfvor för tillfälliga behof hvar sin skiljedomare, och dessa båda välja den opartiske. I Wears skeppsbyggerinämnd är valbarheten såväl till skiljedomare som till opartisk inskränkt till vissa särskildt på förhand på listor uppförda personer. I jern- och stålnämnderna skall en särskild skiljedomare för hvarje gång utses, hvartill den permanente »refereen» (skiljedomaren i nämndens förenade utskott för »mindre frågor») emellertid är valbar. I nästan alla lokala distriktsnämnder gäller slutligen som regel, att de skola bistå de tvistande vid utseende af skiljedomare för de till dem hänskjutna tvisterna.

Nämndernas ordinarie förvaltning besörjes i allmänhet af en ordförande, en vice ordförande, en (någon gång två) skattmästare, två (stundom endast en) sekreterare. Ordföranden utses af nämndens ena halfva, vice ordföranden af den andra; likaledes väljer hvarje halfva en sekreterare. I vissa nämnder utses ordförande för hvarje särskildt sammanträde. Några stadgar omtala äfven revisorer.

Åtskilliga nämnder ega, som redan antydts, »ständiga» eller »förenade utskott» för att handlägga tvister, som beröra särskilda grenar af yrket, eller frågor, som äro alltför obetydliga för att framläggas inför nämnden i dess helhet (»full board»), eller rent af för att undersöka alla frågor, innan de föreläggas nämnden. Sålunda väljer N. Englands jern- och stålnämnd inom sig ett ständigt utskott af förutom nämndens

ordförande och vice ordförande, 10 representanter för arbetsgifvarne (af hvilka likväl endast 5 ega yttra sig eller rösta) och 5 för arbetarne. Alla frågor måste i första instans hänskjutas till detta utskott, som är befogadt att afgöra dem, för så vidt de icke angå en allmän löne-höjning eller -sänkning eller val af en skiljedomare. Midlands jern-nämnds samt S. Staffordshires och Ö. Worcestershires grufnämnds utskott hafva ett något mindre antal medlemmar. Stadgarne för Londons förlikningsnämnd förutsätta upprättandet af särskilda »förlikningskomitéer» för behandling af tvister i yrken, som idkas i hufvudstaden och äro förenade med nämnden.

Utom på särskilda möten för handläggning af tvistefrågor, hvilka möten i de förenade utskotten med deras sysselsättning med de många lokala småfrågorna, — Durhams kolutskott hade år 1890 att behandla 1019 sådana — kunna ofta nog återkomma, utan att frågorna derför med nödig snabbhet afgöras, sammanträder flertalet nämnder för afgörandet af ordinarie ärenden, såsom val o. dyl., på bestämda tider, olika för olika nämnder, en eller två gånger om året, en gång i qvartalet o. s. v., till och med en gång i månaden. Sekreterarne sända i allmänhet en viss tid förut kallelse med föredragningslista. Ett minimiantal närvarande är ofta erforderligt för ärendes behandling eller besluts fattande.

Hvad tvisternas handläggning vidkommer, så söka de flesta stadgar att lägga en viss dämpare på rätten att i deras första stadium bringa dem inför nämnden eller utskottet. Denna princip tillämpas dels genom att uppställa vissa tidsbestämmelser för sakernas behandling, dels genom att fordra föregående utredning och förlikningsförsök, innan tvisten framlägges inför nämnden eller utskottet. Sålunda bestämma Northumberlands och Durhams kolutskott villkoren för framställningar om löneändring, särskildt inom hvilka tider dylika må göras och motpartens svar derå afgifvas, liksom den tid, som måste förflyta, innan en afgjord fråga kan på nytt af utskottet tagas under omprövning. I Clevelands masugnsutskott måste hvarje arbetare, som har ett klagomål att anföra, framlägga det för utskottet för den fackföreningsfilial (»lodge») han tillhör. Gillas det af detta, måste saken föreläggas fackföreningens allmänna råd eller exekutiva utskott, men filialens utskott måste först skicka en deputation till vederbörande arbetsgifvare för att söka bilägga tvisten, innan den hänskjutes till exekutiva utskottet. I S. Wales' grufindustris och Cumberlands masugnsbranschs förenade utskott kan ingen vädjan göras till utskottet, innan ett försök skett att afgöra saken på ort och ställe mellan vederbörande arbetsgifvare

och arbetare. Enligt stadgarne för N. Englands och V. Skottlands jern- och stålnämnder måste en arbetare först framlägga sitt klagomål för förmannen eller förvaltaren och, om han dermed icke erhåller rättelse, framställa saken för verkets arbetarerepresentant, som då eger att pröfva tvisten och söka bilägga den. Stadgarne innehålla bestämmelser angående tid och sätt för dylika förlikningsförsöks anställande, och det är först sedan dessa misslyckats, som ett protokoll öfver saken uppsättes och undertecknas af verkets arbetsgifvare och arbetarerepresentanter samt tillställes nämndens två sekreterare. I Midlands' jern- och stålnämnd tillhör det verkets representanter att, om möjligt, söka bilägga alla tvister; misslyckas de, skall saken hänskjutas till en subkomité, hvilken, om det behöfs, i sin ordning eger föranstalta ett nämndmöte. I Birminghams och Wolwerhamptons byggnadsnämnder kan ingen ändring i arbetsvillkoren göras, utan att meddelande derom af endera parten skett före en viss dag på året. Om motparten icke godkänner denna ändring, skall detta tillkännagifvas före ett annat bestämdt datum, hvarefter saken hänskjutes till nämnden. Till strumpväfverinämnden måste alla besvär ingifvas skriftligen en vecka innan de skola behandlas, och hvarje förslag till löneändring måste meddelas en månad förut. I Londons skonämnd skall arbetaren först anföra sitt klagomål hos arbetsgifvaren; leder detta ej till önskadt resultat, har han att anmoda fackföreningens representant att besöka arbetsgifvaren; hjelper ej heller detta, skall det omtvistade arbetet (eller en del af detsamma) märkas af arbetsgifvaren och representanten och för granskning uppvisas inför undersökningskomitén. De lokala nämndernas förfaringssätt är temligen likartadt; som typiskt exempel kan Bradfordnämndens anföras. Så snart det här kommer till sekreterarnes kunskap, att någon allvarsammare arbetssvårighet uppstått, är det deras skyldighet att genast föranstalta ett enskildt möte af nämnden för att öfverväga lämpligheten af att dess tjenster erbjudas de tvistande. Anses ett dylikt erbjudande lämpligt, skola sekreterarne skriftligen inbjuda de tvistande till en fredlig förhandling med hvarandra i handelskammarens lokal. Bisittarne i nämnden (eller utskottet, om ett dylikt är upprättadt) skola närvara, om båda parterna så önska. Kunna de tvistande icke af sig sjelfva komma till enighet, kan nämnden inbjuda dem att — i syfte att mottaga dess råd, bemedling eller bistånd — hänskjuta sina resp. andraganden till nämnden. Eller bör nämnden, om de tvistande föredraga detta, biträda dem i att utse skiljedomare. Leeds' och Yeadons nämndstadgar föreskrifva, att hvarje inblandning i en tvist skall undvikas, om sannolikhet föreligger, att parterna af sig sjelfva skola komma till en

uppgörelse. Birminghams, Newports och Wolwerhamptons nämnder synas icke vidtaga några åtgärder, innan de anmodas derom, åtminstone af en af de tvistande parterna.

Misslyckas alla föregående förlikningsförsök, framlägges tvisten inför nämnden eller utskottet i dess helhet eller för undersöknings- eller sektionskomitén, der en sådan existerar. I afseende på undersökningen och reglerandet af tvisterna äro bestämmelserna temligen vexlande, men i flertalet fall äro hufvuddragen följande.

En skriftlig framställning af tvisten framlägges af parterna inför nämnden; på några håll fordras, innan nämnden börjar sin undersökning, skriftlig utfästelse af parterna på förhand att nöjas åt nämndens utslag. Muntligt bevismaterial bör som regel framläggas å ömse sidor till stöd för de skriftliga påståendena; nämnden eger för öfrigt att inkalla de vittnen eller infordra de dokument den aktar nödigt. När nämnden slutat sin undersökning, skrides det till omröstning, hvarvid så många af den ena sidans möjligen större antal bisittare böra afhålla sig från deltagande, att antalet blir lika å båda sidorna. Hvilka bisittare, som sålunda icke få rösta, bestämmes genom lottning eller genom öfverenskommelse. Är en bisittare direkt intresserad i målet, bör han afhålla sig från omröstningen, från hvilken i sådant fall äfven en bisittare från motsidan träder tillbaka. Är i N. Englands jernnämnd en bisittare frånvarande, afhåller sig en af motsidan från omröstningen. I Midlands röstar i sådant fall sidans sekreterare. Enkel röstöfvervigt är i allmänhet tillräcklig för att afgöra frågan; i Wears skeppsnämnd måste emellertid $^3/_4$ af de närvarande vara öfverens om utslagets lydelse. Votering sker stundom genom handuppräckning, för så vidt icke sluten omröstning yrkas.

En ofta återkommande föreskrift är att arbetet icke får upphöra, innan saken blifvit undersökt och utslaget fallit och att utskottet eller nämnden bör göra allt hvad på dem ankommer för att förebygga, att strejk eller lockout dessförinnan inträffar. »Arbetaren kan utan att bli lidande derpå fortsätta med sitt arbete, ty utslaget har retroaktiv verkan från den dag, då hans besvär anmäldes», heter det i den skottska jernnämndens stadgar, hvilka liksom N. Englands och Londons skoindustris nämnder bestämma, att, om arbetet upphör, innan utslaget fallit, nämnden bör vägra att taga befattning med tvisten och att afbrottets inträffande skall tagas i betraktande vid sakens senare behandling.

Kan nämnden emellertid icke komma till något afgörande, går tvisten enligt de flesta stadgar till skiljedom. I byggnadsnämnderna skall förlikning inom en viss tid träffas; i motsatt fall hänskjutes saken till skiljedomare eller till en opartisk. Enligt stadgarne för Durhams

kolutskott skola tvister om lönevillkor för arbetare i nya ådror gå till skiljedom. När det i jern- och stålnämnderna är fråga om en allmän löneändring, skall ett nämndmöte hållas, vid hvilket »referee'n» (skiljedomaren i »förenade utskottet») presiderar och saken, om man ej kan enas, hänskjutas till en skiljedomare. Enligt stadgarne för Londons skonämnd skall hvarje till skiljedomarne öfverlemnad fråga afhandlas inför dem af nämndens ordförande och vice ordförande eller af två andra representanter för parterna. Enligt föreskrifterna för Nottinghams spetsnämnd bör den opartiske (»the assessor») vara närvarande vid skiljedomarnes (»the referees'») alla möten för att erhålla nödigt bevismaterial och får icke afhöra någon bevisning annat än i deras närvaro. Kunna skiljedomarne icke afgifva ett utslag inom sju dagar, skall den opartiske göra det inom nya sju. I de flesta lokala distriktsnämnder stadgas — i öfverensstämmelse med hela deras karakter af rena bemedlingsinstitutioner (»mediation boards») — att nämnden icke kan konstituera sig som skiljedomstol annat än på båda parternas uttryckliga, skriftligen uttalade önskan, utan skall i främsta rummet erbjuda de tvistande sin medverkan i valet af skiljedomare, utsedda bland nämndens egna ledamöter eller på annat sätt. I Walsalls nämnd bestämmer ordföranden, af hur många personer hvarje part skall representeras vid förhöret. Wolwerhamptons stadgar fordra, att hvarje hänskjutande af en tvist skall vara undertecknadt af hvarje sidas ansvarige representant och ställdt till sekreterarne samt angifva tvistens innebörd och innehålla tydligt medgifvande, att, om förlikning icke kommit till stånd inom en efter ordförandens uppfattning skälig tid, tvisten skall hänskjutas till skiljedom.

Den utsedde skiljedomaren håller i N. Englands jernnämnd session på tid och ort, som af honom bestämmes. Någon tid förut sänder den part, som begärt skiljedomare, till honom och hvarje medlem af nämnden en tryckt sammanfattning af de grunder, på hvilka hans anspråk framställes; motparten afger sitt svaromål. Vid sessionen äro nämndens medlemmar närvarande och ega rätt att yttra sig. Förhandlingarne försiggå temligen formlöst. Hvarje part har sin advokat, sakkunnige höras och uppgifter om pris och löner få som bevismaterial obehindradt framläggas. Skälig tid efter förhandlingarnes slut sänder skiljedomaren sitt tryckta utslag till hvarje ledamot af nämnden.

Att skriftlig utfästelse att underkasta sig skiljedom stundom fordras af parterna, innan nämnden företar något förlikningsförsök, har redan omnämnts. I byggnadsyrkena måste arbetsreglementen o. dyl. tryckas och anslås på en synlig plats i verkstäderna eller på arbetsställena inom

14 dagar efter det en ändring öfverenskommits eller ett utslag afkunnats. Mottagandet af ett tryckt exemplar gäller som bevis för öfverenskommelsen och för underkastelse under skiljedomen, för så vidt icke ett skriftligt kontrakt ingåtts mellan parterna. Nämndens eller skiljedomarens utslag anses binda båda parterna för en viss tid eller för en viss tid (6, 3, 1 månad) efter skedd uppsägning, hvilken stundom endast får ske på bestämda tidpunkter.

Öfver att öfverenskommelserna och utslagen hållas i hälgd vaka de representanter för parterna, hvilka genom sina inbördes förhandlingar framkallat desamma, sålunda, särskildt för arbetarne, i allmänhet de resp. fackföreningarnes funktionärer. Då dessa emellertid enligt 1871 års Trade Union's Act icke å sina föreningars vägnar kunna afsluta lagligt bindande aftal om arbetsvillkoren, ha de af dem ingångna öfverenskommelserna endast moralisk verkan, hvilken icke för ty i åtskilliga fall framkallar fullt ut samma kraftiga resultat som ett med rättslig helgd omgärdadt aftal eller utslag. I industrier, der arbetarnes organisation är stark och omfattar de flesta arbetarne i yrket eller distriktet och der en betydande myndighet och en fullständig kontroll öfver fondernas användning ligger i centralstyrelsens hand, är den makt, med hvilken föreningens styrelse kan förmå sina medlemmar att ställa sig de ingångna öfverenskommelserna till efterrättelse, nästan lika stark som vore den lagens egen. Der en fackförening har så godt som monopol på ett yrke, kunna enskilda medlemmar, som icke vilja foga sig efter öfverenskommelserna, genom att uteslutas ur föreningen faktiskt utestängas från yrket, då hvarken deras kamrater vilja arbeta med dem eller arbetsgifvarne ge dem arbete. »Tredskande grupper af arbetare kunna få veta, att, för så vidt de icke, innan de strejka, underställa sina besvär rätt forum eller icke godkänna ett aftal eller ett utslag, åstadkommet genom centralstyrelsens och arbetsgifvarnes gemensamma beslut, de 1) komma att afskedas af sina arbetsgifvare, 2) ingen annan arbetsgifvare i yrket kommer att använda dem, 3) deras egen förening icke allenast kommer att vägra dem understöd vid deras arbetslöshet och möjligen utesluta dem ur föreningen, utan äfven förse deras arbetsgifvare med arbetskraft i deras ställe.» Ett sådant tillvägagående hvilar emellertid på den förutsättningen, att det är majoritetens uppfattning, för hvilken styrelsen sålunda gör sig till tolk, och det kan icke tillämpas, om uppgörelsen är majoriteten emot. Och det förutsätter vidare utvecklade organisationer å ömse sidor och en icke obetydlig administrativ befogenhet hos centralstyrelsen. Ju svagare organisationen är och ju lättare individer och grupper kunna undandraga sig centralmyn-

dighetens inflytande, dess mindre effektiv är denna moraliska helgd. Om missnöjda arbetare veta, att uteslutning ur föreningen och afskedande från nuvarande arbetsgifvare icke omintetgör deras utsigter till annan anställning i yrket, bli de lätt nog frestade att handla efter eget hufvud. Och detsamma gäller om den arbetsgifvare, som vet, att han kan få arbetare, vare sig han håller öfverenskommelsen eller icke.

En annan, ehuru hittills mera sällan förekommande garanti för att öfverenskommelser och utslag efterkommas, är det belopp, som parternas representanter i taka händer kunna hafva nedsatt att i händelse af utfästelsens brytande tillfalla motparten, såsom fallet t. ex. var efter 1895 års stora skoarbetarestrejk, då hvardera sidans föreningsombud deponerade 1,000 pund sterl. såsom säkerhet för det ingångna aftalets hållande, en åtgärd, som för öfrigt enligt en på våren 1900 träffad öfverenskommelse är afsedd att förnyas. I ett dylikt förfaringssätt ligger såväl för styrelsen som för medlemmarne en ytterligare maning att verka för och iakttaga ordhållighet.

Några stadgar innehålla föreskrifter om att förhandlingarne skola föras hemligt utom i hvad bisittarne anse lämpligt att offentliggöra. I Staffordshires keramiknämnd skall utslaget undertecknas af den opartiske och skiljedomarne samt utfärdas såsom deras gemensamma utslag, och ingen må yppa, huruvida de dömande varit eniga i sin uppfattning eller icke. I Lancashires väfnadsutskott skola de båda sidornas representanter meddela sina hufvudmän de allmänna resultaten af diskussionerna, men i öfrigt skola utskottens förhandlingar betraktas som strängt privata och konfidentiella. Detta afser alla debatterade frågor, gjorda framställningar och uttryckta meningar, hvilka endast på utskottets föranstaltande eller med dess tillstånd må meddelas någon utomstående eller pressen. Ingen utskottsmedlems namn eller andel i diskussionen må anföras vid något offentligt möte. Bradfords nämnd publicerar en årlig redogörelse, men intet referat af förhandlingarne vid någon tvist skall deri intagas utan båda parternas samtycke, och andra lokala distriktsnämnder låta bisittarne sjelfva för hvarje gång afgöra, om förhandlingarne böra offentliggöras eller icke. Enligt vissa stadgar kan minoriteten fordra att få en redogörelse för sin uppfattning publicerad; om intet afgörande kommer till stånd, offentliggöres på vissa håll en redogörelse från båda sidorna.

Flertalet nämnder hafva synnerligen få och enkla regler om den ekonomiska grund, på hvilken de äro fotade, och åtskilliga sakna till och med helt och hållet föreskrifter i detta afseende.

Endast ett fåtal nämnder torde uppehållas genom regelbundna bestämda bidrag. I de båda ofvannämnda jern- och stålnämnderna afdrages, att ingå som bidrag, 1 penny hvar 14:de dag från arbetslöner, som uppgå till minst 2 sh. 6 p. pr dag, och hvarje firma betalar ett lika stort belopp som dessa afdrag från firmans arbetare sammanlagdt. I Midlands' betala i qvartalet arbetsgifvarne 1 sh. 6 p. för hvarje puddlings- etc. ugn och 3 sh. för vissa slags större ugnar, arbetare med 3 sh. 6 p. om dagen 4 p., med mindre 2 p. I Staffordshires keramiknämnd skall ingen arbetsgifvare eller arbetare utan nämndens samtycke vara berättigad att anlita densamma, för så vidt han icke tillhört den från början af det löpande arbetsåret; deremot saknas bestämmelser om bidragens belopp och om sättet för deras utdebitering.

Flertalet stadgar innehålla endast föreskrifter om betalningen för nämndens eller utskottets verkliga omkostnader. Stundom delas dessa lika på båda sidorna, i andra fall betalar hvarje sida sina egna utgifter, ehuru den opartiskes omkostnader ibland äfven här fördelas lika. Stundom delas allmänna omkostnader lika, men hvarje part betalar sin egen sekreterare och andra särskilda utgifter; stundom är det endast den förlorande parten, som får betala skiljedomskostnaderna. I vissa distriktsnämnder upptagas afgifter af de personer, som anlita nämnden; beloppen fastställas af nämnden och sättas i allmänhet lika för båda parterna. I Plymouthnämnden är detta emellertid endast fallet i den händelse, att intet utslag afkunnas; i annat fall betalar den förlorande parten $^3/_4$ af hela afgiftsbeloppet och den vinnande $^1/_4$.

Sekreteraren (eller sekreterarne), stundom äfven revisorerna, erhålla i åtskilliga nämnder arvode; jern- och stålnämnderna torde vara de enda, som derutöfver betala andra medlemmar. I dessa nämnder erhåller bisittare 10 sh. för hvarje nämndsammanträde (i en nämnd äfven för utskottsmöte); räcker sammanträdet mer än en dag, derutöfver 3 sh. 6 p. för hvarje natt jemte fri jernvägsresa i andra klass. Arbetaremedlemmarne få dessutom ersättning, om de genom sammanträdena försumma nattskift, och godtgörelse för afhörande af klagomål vid de verk de tillhöra.

Ett par stadgar föreskrifva, att bankräkning skall hållas i de två skattmästarnes namn och att alla checker skola af dem undertecknas. Stundom skola utanordningar för betalning undertecknas af ordföranden och vice ordföranden. Plymouths nämnd fordrar deponering af parterna af ett skäligt belopp, innan den tar befattning med tvisten. Om en medlem af Nottinghams spetsindustriförening icke betalar aflöning i öfverensstämmelse med utslaget, måste han godtgöra alla omkostnader

för en ny undersökning af frågan jemte löneskilnaden från den dag, då klagomålet ingafs; å sin sida får en arbetare, som icke ställer sig utslaget till efterrättelse, betala hälften af undersökningskostnaderna. Parternas båda föreningar ansvara för dessa viten.

Upplösning af en nämnd eller ett utskott måste föregås af uppsägning en viss tid förut, och likaledes måste förslag till stadgeändring ingifvas en viss tid före deras företagande till behandling och afgörande, hvartill stundom dessutom särskilda sammankomster äro erforderliga.

Hittills ha skildrats de olika engelska metoderna för förekommande, biläggande och, om så erfordras, afgörande af arbetstvister i allmänhet. Beträffande lönetvister känner England emellertid i vissa industrier ännu en metod, som, utan att förutsätta någon särskildt inskridande personlig institution, afser att af sig sjelf åvägabringa för båda sidorna tillfredsställande löneändringar eller, som det uttryckts, åstadkomma »lönernas automatiska reglerande». Denna metod är den s. k. *glidande skalan.*

En glidande skala kan i korthet definieras som en anordning, enligt hvilken lönerna med en viss procent stiga och falla med vissa stigningar och fall i priset på den af arbetarne frambragta produkten. Undantagsvis kan den bestämmande faktorn vara priset på andra produkter; så t. ex. rätta sig lönerna i Clevelands jerngrufvor efter priset, icke på malmen, utan på det ur densamma åstadkomna tackjernet.

En sådan skala tillkommer på följande sätt. Med ledning af ett visst antal arbetsgifvares böcker utrönes af dertill af arbetsgifvare och arbetare tillkallade offentliga revisorer eller siffergranskare (public accountants) dels genomsnittspriset, »standardpriset», på den normerande industriprodukten vid en viss, för arbetsförhållandena som normal ansedd tidpunkt, dels den lönehöjd, »standardlönen», som samtidigt var gällande, hvilken emellertid naturligtvis icke behöfver vara lika vid alla de under skalan lydande verken, då ju olika arbetsskicklighet, verkets läge m. fl. omständigheter utöfva sitt vanliga inflytande vid lönehöjdens bestämmande. Skalan afser nämligen väl att göra löneändringarne, men deremot icke sjelfva lönerna lika. På förhållandet, »basisförhållandet», mellan dessa båda nyssnämnda faktorer, »standardpriset» och »standardlönen», grundas nu skalan, som, för att taga ett exempel, 1877 i Durhams kolindustri får följande utseende. När priset på kol pr ton vexlar mellan 5 sh. 8 p. och 6 sh. 4 p., betalas standardlönen. När priset ställer sig mellan 5 sh. 8 p. och 5 sh. 4 p., reduceras standardlö-

nen med 5 %, faller den från 5 sh. 4 p. obegränsadt nedåt, blir reduktionen 7½ % å standardlönen. Omvändt, när priset håller sig mellan 6 sh. 4 p. och 7 sh., ökas standardlönen med 5 %, och nya 5 %:s ökning tillkommer för hvarje 8 p:s stigning i försäljningspriset. Ökningen blir sålunda

med	priset	6	sh.	4	p.	t.	o.	m.	7	sh.	:	5 %
»	»	7	sh.			»			7	sh.	8 p.:	10 »
»	»	7	sh.	8	p.	»			8	sh.	4 p.:	15 »

o. s. v.

De gängse försäljningsprisen utrönas af revisorerna efter bestämda, för öfrigt i olika skalor ganska vexlande mellantider, — 6, 4, 3, 2, 1 månad, ja, till och med 14 dagar. Skalan är afsedd att gälla för en viss tid eller ock tills vidare; uppsägningstiden är i allmänhet tre månader.

De industrier, der en dylik löneregleringsmetod med utsigt till framgång kan användas, äro emellertid endast sådana, der tillverkningarne äro af en viss enkel, osammansatt beskaffenhet och kostnaderna för det ingående råmaterialet på samma gång äro något så när konstanta eller ock der tillverkningen består i tillgodogörandet af sjelfva råmaterialet. De näringar i England, der glidande skalor på grund häraf förekomma, äro sålunda endast jern- och stålbranschen, kol- och jerngrufvor samt kalkstensbrott. Men af alla de skalor, som i dessa näringar på olika håll under längre eller kortare perioder varit i verksamhet, voro vid 1900 års början endast följande ännu gällande: i S. Wales' och Monmouths kolgrufvor, i Daltons jerngrufvor (en firma), i Staintons kalkstensbrott (en firma); för masugnsarbetarne i Askam och Millom (en firma), Barrow in Furness (en firma), Cleveland och Durham, Cumberland och N. Lancs, Ulverston (en firma), N. och S. Staffordshire; för jernarbetarne i N. England, Midlands, S. Lancs och S. Yorks, V. Skottland; för jern- och stålarbetarne i S. Wales och Monmouth, för stålarbetarne i Consett och Jarrow, Barrow (en firma), Eston (en firma), Middlesbrough (två firmor).

De fördelar man med detta system velat vinna anges vara följande. Det förekommer lönetvister under en viss period, det framkallar en känsla af gemensamma intressen mellan arbetsgifvare och arbetare, det sätter arbetsgifvaren i stånd att för en viss tid framåt beräkna en del af produktionskostnaderna, nämligen lönerna, och att på grund häraf med en viss trygghet afsluta längre kontrakt med kunderna, det låter löneändringarne försiggå småningom och steg för steg i stället för plötsligt och språngvis.

Att skalornas varaktighet trots allt detta ofta varit ganska kort, ja, att systemet, af ofvanstående data att döma, i England — och detta i motsats mot Förenta Staterna — på det hela taget misslyckats, synes i främsta rummet bero på svårigheterna att finna ett tillfredsställande grundpris. Vid uppställandet eller ändrandet af skalans basis uppstå ofta tvister på grund af den ena eller andra partens fordran, att andra omständigheter än genomsnittslöner och försäljningspris från en föregående period skola komma under öfvervägande. Såsom sådana omständigheter kunna andragas: förändringar i råmaterialets pris eller arbetsmarknadens läge eller arbetslönerna i andra distrikt och samma industrier eller konkurrens med andra distrikt och andra länder. En prisstegring innebär ingalunda alltid en ökad profit, men det är väl denna, som bör vara afgörande vid löneökningen. Inför arbetarekommissionen yttrade också ett vittne från arbetsgifvaresidan i jern- och stålbranschen, att med hänsyn till alla dessa faktorer en permanent glidande skala, grundad endast på produktens pris, vore en omöjlighet och att för öfrigt hvilken skala som helst redan efter få års förlopp behöfde revideras. Å andra sidan tyckas arbetarne vara benägna att anse, att den glidande skalan icke arbetar nog hastigt för att låta dem fullt ut draga fördel af en uppåtgående rörelse i prisen. Denna uppfattning förklarades inför komitén ofta bero på det förhållande, att de genomsnittspris arbetsgifvarne erhålla ofta ingalunda öfverensstämma med dagens, i tidningarne angifna marknadsnoteringar, detta på den grund, att t. ex. i kolbranschen arbetsgifvarne i allmänhet ingå långa kontrakt, för 3 à 4 månader framåt, ja, för leverans på utlandet för ännu längre tid. Men det är med ledning af dessa kontrakt, ställda på stora kolmängder, som revisorerna få fram det genomsnittspris, som skall bestämma den nya periodens löner, men hvilket sålunda ofta blir betydligt lägre än för tillfället gällande notering. Härtill kommer en annan omständighet. Skalan afser alltid en kommande period. Uppstår då en plötslig höjning i priset, kunna ibland flera månader förflyta, innan någon lönehöjning inträder. Under tiden kunna arbetarne i andra distrikt, der skalan icke gäller, erhålla lönehöjning — deraf misstämning bland skalans arbetare. Nu är det visserligen sannt, att dessa i sin ordning ha det bättre ställdt vid prisfall, så mycket mer som lönesänkningar här icke försiggå så hastigt som i andra distrikt. Men kompensationen blir icke fullständig, ity att prisfall stundom också kan medföra den ödesdigra påföljden, att produktionen inskränkes och en del arbetare afskedas. För öfrigt kunna särskildt kolarbetarne få ännu en anledning till missnöje med skalan. Kolproduktionen omfattar flera olika sorters kol; ofta

stiger priset på en sort, medan det faller på en annan; en del arbetare anse sig dermed och icke utan fog förfördelade. Också är systemet här mindre populärt än bland jernbranschens arbetare.

Skalans anpassningsförmåga efter förhållandena blir naturligtvis större, dels ju större antalet är af de normerande prisändringarne (större sålunda i 1890 års S. Wales' skala, der hvarje 1 ½ pennys prisändring influerade på lönerna, än i 1877 års ofvannämnda Durham-skala, der löneändring inträdde först, om prisändringen uppgick till 8 pence), dels ju oftare skalans revision försiggår. Men den granskning af arbetsgifvarnes böcker, som detta förutsätter, kostar i ett stort distrikt åtskillig tid och möda. Och i hvilket fall som helst kan en glidande skala aldrig så troget som öfverenskommelser mellan parterna i en lönenämnd följa marknadens fluktuationer. Och slutligen gör en skala heller icke en lönenämnd eller ett förenadt utskott öfverflödigt, då dels dessa inrättningar fortfarande äro af nöden för att öfvervaka skalans genomförande, dels alla andra föremål för arbetstvister, arbetstid, verkstadsreglementen o. d. falla utanför skalans räckvidd.

---

4. Resultat.

I hvad mån det ena eller andra sättet att reglera arbetstvister på senaste tiden kommit till användning i England, visar nedanstående tabell öfver de arbetstvister, som under år 1896—1898 ledt till strejk eller lockout, äfvensom antalet deraf direkt och indirekt berörda arbetare:

Reglerandet skedde	1896		1897		1898	
	tvister	arbetare	tvister	arbetare	tvister	arbetare
genom skiljedom	19	10,276	14	9,756	14	3,390
genom medling eller förlikning	26	9,935	27	9,544	29	16,127
genom direkt öfverenskommelse mellan parterna eller deras representanter	637	136,844	624	187,048	495	206,926
genom återupptagandet af arbetet utan förhandling	114	30,587	76	15,207	71	17,590
genom anställning af andra arbetare	107	7,250	105	4,307	96	9,616
genom verkets stängning	19	3,159	7	1,673	—	——
oreglerade	4	139	11	2,732	6	258
Summa	926	198,190	864	230,267	711	253,907

Af tabellen framgår, att det långt öfvervägande antalet tvister bilagts genom direkta förhandlingar mellan parterna och deras representanter i nämnder eller förenade utskott och endast ett ringa antal genom utomståendes medverkan såsom medlare eller skiljedomare. Siffrorna bestyrka en redan sedan några år tillbaka gjord iakttagelse, att särskildt skiljedom på sista sidan förlorat kredit i England, åtminstone hvad de större konflikterna, intressetvisterna, beträffar, medan förfarandet deremot ganska flitigt användes vid reglerandet af rättstvisterna, de egentliga såväl som de oegentliga, något som emellertid icke af tabellen framgår, då dessa mera sällan leda till arbetsinställelser. Förklaringen härtill torde först och främst ligga i svårigheten att finna lämpliga skiljedomare. Antingen är skiljedomaren en för industrien i fråga främmande person, och det kostar då tid och besvär att sätta honom in i alla de omständigheter, som måste tagas i öfvervägande vid afgörandet af en omfattande arbetstvist, eller eger han på något sätt förbindelser med den industriella verlden, och då blir han lätt nog hos den ena eller andra parten utsatt för misstanke för partiskhet. Men oafsedt detta tillkommer en ännu vigtigare omständighet — parternas oenighet om de förutsättningar, som böra läggas till grund för utslaget. Arbetsgifvarne anse, att lönerna böra stiga och falla med priset på produkterna eller att lönesatsen åtminstone icke i något fall får regleras så, att den icke lemnar arbetsgifvaren en viss minimal profit, utan hvilken kapitalet skulle lemna industrien. Arbetarne å sin sida yrka, att dessa fordringar måste underordnas en annan, den nämligen, att arbetaren måste kunna lefva af sitt arbete, att sålunda alltid en »living wage» ur afkastningen först måste utgå. En skiljedomare, som icke inskränker sig till att »klyfva tvisten», måste bestämma sig för endera af dessa förutsättningar; hvilken han väljer beror, om också omedvetet, på inflytelser från den samhällsklass han tillhör. Denna har nu nästan alltid varit den icke kroppsarbetande (af de 240 utslag i intressetvister, som S. och B. Webb för åren 1803—1897 antecknat, har blott ett enda afkunnats af en arbetare som skiljedomare). Häraf arbetarnes alltmer växande misstro till skiljedomsförfarandet.

I ett yrke, Norra Englands jernmanufakturindustri, har emellertid detta förfarande alltsedan 1869 visat vackra prof på lyckosam användning. 20 gånger under 28 år har skiljedom här anlitats, när det gällt att fastställa vilkoren för framtida löneaftal, och hvarje gång ha parterna underkastat sig utslagen. Men detta enda exempel bekräftar blott ytterligare hvad ofvan blifvit framställdt, ty just i denna enda industri äro arbetsgifvare och arbetare eniga om de förutsättningar, på

grund af hvilka lönerna skola bestämmas och från hvilka skiljedomaren sålunda har att utgå. Det är här en fastslagen tradition, så godt som en öfverenskommelse parterna emellan, att lönerna skola rätta sig efter produktens försäljningspris. Hvad skiljedomaren har att göra kommer sålunda tolkningen eller tillämpningen af ett redan ingånget aftal temligen nära och erbjuder, sedan väl de afgörande siffrorna föreligga i utredt skick, inga större svårigheter än ett skiljedomsförfarande i vanliga rättstvister.

De engelska kolonierna.

Af *Kanadas* sju provinser hade ända till 1900 endast tre antagit lagar för att underlätta biläggandet af industriella tvister. Ontarios »Trades Arbitration Act» af 1873 blef emellertid fullständigt resultatlös, beroende på stadgandet, att den deri omtalade nämnden icke var befogad att träffa bestämmelser i afseende på arbetslön. En förändring härutinnan vidtogs 1890, då genom arbetsgifvares och arbetares öfverenskommelse nämnden kunde beklädas med en sådan befogenhet. Har lagen sedermera verkat är mig emellertid icke bekant.

I Nova Scotia tillkom 1888 en skiljedomslag för grufvorna. Två skiljedomare skulle väljas af arbetarne, en af arbetsgifvarne; dessa tre utsågo en fjerde. Nämnden var beslutmässig med tre ledamöters närvaro. Utslaget hade en viss juridiskt bindande verken: båda parterna kunde, om de icke ställde sig detsamma till efterrättelse, utsökas för ett belopp, motsvarande 14 dagars arbetslöner.

1890 antogs en ny lag. En arbetsgifvare kan icke afskeda någon arbetare eller sänka lönerna, så snart arbetarne i skrifvelse till kommissarien för offentliga arbeten och grufvor begärt skiljedom. Arbetarnes beslut om skrifvelse skall ha fattats på ett på minst 5 arbetares initiativ och 3 dagar förut utlyst möte. Kommissarien eger fästa det afseende vid skrifvelsen han för godt finner, men äro båda parterna öfverens om skiljedom, skall sådan ega rum. Nämnden består numera af fem medlemmar, af hvilka guvernören utser två att fungera tills vidare och hvardera parten en för hvarje särskildt fall, hvarefter dessa sistnämnde två välja den femte. Nämnden eger att under edlig förpliktelse till tystlåtenhet taga kännedom om arbetsgifvarens böcker och räkenskaper. Så snart till arbetsgifvarens kännedom kommit, att skiljedom skall ega

rum, skall han i en statsbank deponera de sista 14 dagarnes löner jemte ytterligare ett lika stort belopp. Vilja arbetarne icke underkasta sig utslaget, tillfaller det förra beloppet arbetsgifvaren efter afdrag af skiljedomskostnaderna. Är det åter arbetsgifvaren som tredskas, erhålla arbetarne det senare beloppet. Vid äfventyr af 14 dagars löneförlust får strejk icke företagas, innan arbetarne derom underrättat kommissarien och han derom afgifvit utlåtande.

British Columbias Act af april 1894 talar om en kommissarie för arbetsförlikningss- och skiljenämnder, sammansatta af personer, föreslagna af de tvistande och tillsatta af guvernören med en medlem af högsta domstolen såsom president i förlikningsnämnden. Ett utslag är icke bindande, för så vidt icke parterna på förhand utfäst sig att nöjas åt detsamma.

1893 väcktes förslag att upprätta en förlikningss- och skiljenämnd i förening med en då tilltänkt arbetsstatistisk byrå, men kom först till utförande 1900, då efter mönstret af 1896 års engelska »conciliation act» en allmän förlikningslag för hela Kanada antogs. Den enda mera väsentliga afvikelsen från den engelska förebilden är, att guvernören på en förlikares (eller förlikningsnämnds) framställning och med de tvistandes skriftliga medgifvande kan angående tvisten låta anställa en officiell undersökning, hvarvid såsom vid annan dylik undersökningsmyndigheten eger att afhöra vittnen under edlig förpligtelse.

Permanenta privata institutioner funnos åtminstone icke i början på 1890-talet, men åtskilliga tvister afgjordes genom tillfälliga skiljedomstolar eller förlikningsnämnder, särskildt i gruf- och byggnadsindustrierna.

De *australiska* kolonierna uppvisa som helhet en intressant motsats i afseende på en vigtig princip i förlikningss- och skiljedomsförfarandet. Medan ett par af kolonierna i sin lagstiftning fasthålla vid moderlandets ännu herrskande uppfattning, att utslagen icke hafva någon juridiskt bindande verkan, hafva två andra nyligen vidtagit lagar, som vid rättslig ansvarspåföljd söka förmå parterna att ställa sig de afkunnade utslagen till efterrättelse. Nya Sydwales och Queensland qvarstå på den gammalengelska åskådningen; Sydaustralien och Nya Zeeland hafva slagit in på nya banor och i detta afseende till och med uppträdt som förgångsmän för den öfriga industriella verlden.

En skiljedomslag fanns i *Nya Sydwales* redan 1887, och samma år hade likaledes i *Victoria* upprättats en förlikningsnämnd mellan arbetsgifvarnes förening och »Trades Hall Council», representanten för koloniens samtliga fackföreningar. Försöket misslyckades emellertid,

då en del af dessa dock icke gillade företaget, men de faktiska representanterna för den tilltänkta institutionen lyckades i alla fall att på underhandlingens väg förekomma en del tvister. Likaledes ha nämnder, tillkomna på fackföreningarnes initiativ, här och hvar med framgång fungerat, så t. ex. bland sjömännen under ett par år, bland Sydaustraliens skomakare, i byggnadsindustrien. Åfven tillfälliga förlikningskomitéer, ofta tillkomna genom Trades Hall Councils försorg, lyckades då och då i sina bemödanden.

Med ledning af de förslag, som den efter 1890 års stora strejk i *Nya Sydwales* tillsatta kongl. komitén för strejker uppgjort, antog denna stat en ny skiljedomslag 1892. Denna indelar kolonien i 5 industridistrikt med en förlikningsnämnd för hvarje; medlemmarne, två från hvardera sidan, utses för två år af guvernören på vederbörande arbetsgifvare- och arbetareförbunds förslag. För särskilda tvister kunna på parternas önskan specialkomitéer utses. För hvarje distrikt utses en »clerk of awards» att mottaga ansökan (endera partens eller bådas) om förfarandets öppnande, sammankalla nämnden och inkalla vittnen. Kan nämnden icke åstadkomma förlikning, skall »the clerk» anmäla detta hos presidenten i skiljenämnden, som består af tre medlemmar, en från hvardera partsidan och en tredje utomstående såsom ordförande. Denne utses af regeringen bland två af de båda andra medlemmarne föreslagna kandidater. Utslaget är bindande endast för så vidt båda parterna frivilligt underkasta sig detsamma.

Denna lag förblef så godt som en död bokstaf. Till 1894 års slut hade endast ett förlikningsförsök och ett skiljedomsförfarande egt rum. I 8 fall hade arbetarne föreslagit hänskjutande till nämnd, men mött afslag från arbetsgifvarne. I 6 andra fall hade underhandlingarne börjats, men arbetsgifvarne vägrat att underkasta sig utslaget. Parlamentet indrog slutligen 1895 allt anslag till institutionens fortsatta verksamhet, och sjelfva lagen upphörde att gälla med mars 1896.

En hufvudorsak till denna utgång torde, som redan antydts, ha legat i arbetsgifvarnes motvilja att anlita lagen. 1890 års stora strejk hade sammanfört arbetsgifvarne till starka förbund, medan striden å andra sidan betydligt försvagat fackföreningarne. De förra saknade sålunda all anledning att förhandla. Situationen skildras träffande i en redogörelse öfver lagens resultat sålunda: »frivillig underkastelse under ett skiljedomsutslag är i och för sig ett utmärkt medel, när parterna äro ungefär lika starka, men systemet nekar att tjenstgöra, när omständigheterna — t. ex. alltför stor tillgång på arbetsmarknaden, stora reservfonder och bättre organisation på ena sidan —

stegra den ena partens stridsduglighet och minska den andras. Hvarje förlikningsförslag stöter på hinder hos den mäktigare parten och blir utan resultat».

Lagstiftningsarbetet har sedermera återupptagits, men först 1899 åstadkommit ett nytt resultat, och detta väsentligt olika de föregående. Den nya lagen af den 1 maj 1899 har i åtskilliga punkter en frivillig karakter i likhet med 1896 års engelska »Conciliation Act», som synbarligen tjenat som förebild, ehuru skiljedomares och myndigheters befogenhet i afseende på tvisters undersökning är betydligt vidsträcktare än i England.

Lagen bemyndigar regeringen att, för den händelse en tvist eller en meningsskiljaktighet mellan arbetsgifvare och arbetare antingen redan uppstått eller är att befara, vidtaga följande åtgärder. Först och främst kan hon utan vidare närmare låta undersöka tvistens orsaker och alla dermed förbundna omständigheter. Dernäst kan hon, i syfte att åstadkomma uppgörelse, på lämpligt sätt och genom personligt sammanträffande, föranstalta förlikningsförhandlingar mellan de stridande, hvilka förhandlingar skola föras under ledning af en genom parternas öfverenskommelser eller genom regeringens förordnande bestämd ordförande. Kan på detta sätt ingen uppgörelse komma till stånd, skall på endera partens andragande en offentlig formlig undersökning af tvistens orsak inledas, hvilken undersökning skall förrättas af en domare ur högsta eller distriktsdomstolen eller af presidenten i den lägre domstolen. Och slutligen kan på endera eller båda parternas begäran en förlikningsnämnd bildas och på bådas en skiljedomare tillsättas. Hvarje skiljedomare och hvarje af regeringen till offentlig undersöknings förrättande förordnad person är befogad att inkalla vittnen att höras under edlig förpligtelse; likaledes ega sådana myndigheter liksom hvarje af skiljedomaren skriftligen dertill befullmäktigad person att besöka och undersöka alla de lokaler och platser, der ett arbete skall förrättas, och att dervid pröfva hvarje omständighet och hvarje föremål, som i något hänseende kan för tvistens biläggande vara af betydelse, handelsböcker härifrån dock undantagna. Med några få undantag bestridas alla kostnader af staten, och de nödiga medlen utanordnas årligen af parlamentet.

Slutligen har *Queensland* sedan sept. 1892 likaledes en förlikningslag, som bemyndigar regeringen att i hvarje distrikt tillsätta en förlikningsnämnd, hvari en af kommunalmyndighet föreslagen fredsdomare eger säte. Så snart en tvist om framtida arbetsaftal uppstår, kan hvarje part påkalla nämndens bistånd. Båda parterna hafva att vid 5 sh:s vite

inställa sig inför honom. Nämnden skall söka bringa en förlikning till stånd.

Af helt annan karaktär än den nu skildrade lagstiftningen äro *Sydaustraliens* och *Nya Zeelands* lagar, båda från 1894, den senare något modifierad 1895, 1896 och 1898. De utgå först och främst från den förutsättningen, att i alla tvister af den betydenhet, att statens inskridande är befogadt, arbetarne äro organiserade i föreningar. Och vidare erkänna de, att båda parterna ega anspråk på, att utslagen hållas i helgd. I detta afseende innebära de en brytning med föregående lagstiftning såväl som med moderlandets uppfattning, sådan denna fått sitt uttryck i 1871 års Trade Union's Act (jfr ofvan sid. 22). Denna hindrar fackföreningarne såväl att utöfva juridiskt tvång på sina medlemmar som att ingå rättsligt bindande aftal med andra föreningar eller personer i allmänhet. Men erfarenheterna i kolonierna hade visat, att på öfverenskommelser utan garanti för sitt bestånd icke mycket vore att bygga. Ett ansvar för kontraktsbrott, lagdt på den enskilde arbetaren, vore utan praktisk betydelse. Fackföreningarne voro de enda, som kunde öfvertaga detsamma.

De båda lagarne äro i princip hvarandra temligen lika, dock tyckes den sydaustraliska hafva nöjt sig med ringare tvångsmedel än Nya Zeelands. Enligt den förra är nämligen endast den person skyldig att underkasta sig utslaget, som på förhand uttryckligen förpligtat sig dertill, antingen personligen eller såsom medlem af en arbetsgifvare- eller arbetareförening, hvilken i sin ordning, genom att frivilligt ha låtit inregistrera sig, har underkastat sig ett blifvande utslag. Har underkastelse på ena eller andra sättet icke skett, kan domstolen endast afgifva en rapport i frågan. För öfrigt synes den sydaustraliska lagen endast ha kommit till högst ringa användning. Till 1897 hade domstolen endast haft att afgifva en rapport om en mindre garfveristrejk. Overksamheten förklaras emellertid till en del af att förhållandena i kolonien under dessa år varit ovanligt lugna.

Af större intresse såsom den hittills renaste typen af obligatoriskt skiljedomsförfarande, på samma gång som den redan praktiskt varit i tillämpning, är deremot Nya Zeelands synnerligen utförliga lag. Den förtjenar af dessa båda anledningar en närmare redogörelse, om ock utrymmet icke medgifver något ingående i detaljer.

Lagens obligatoriska karakter visar sig först och främst i skyldigheten för hvarje tvistande part att på motpartens stämning inställa sig inför en förlikningsinstitution, enskild eller offentlig, och, om uppgörelse här icke kommer till stånd, sedermera inför en skiljedomstol. Och

vidare i skyldigheten att vid laga ansvar ställa sig uppgörelsen eller utslaget till efterrättelse.

I motsats mot förhållandet i Sydaustralien inskrider staten sålunda icke af eget initiativ, utan kräfver för sin mellankomst endera partens hemställan. Den fordrar heller icke ovillkorligt anlitande af offentliga organ, utan nöjer sig med tvistens hänskjutande till privata förlikningsoch skiljeinstitutioner, hvilka de offentliga för öfrigt till och med söka framkalla. Hufvudsaken är, att förlikning eller skiljedom kommer till stånd, likgiltigt, om det sker på enskild eller offentlig väg. De på den förra åvägabragta aftalen och utslagen erhålla samma rättsliga uttvingbarhet som de genom statsmyndigheter framkallade. Och staten tar slutligen endast befattning med tvister i sådana industrier, der inregistrerade fackföreningar finnas. En sammanslutning af fem »arbetare» är emellertid tillräcklig för att bilda en sådan förening, och för öfrigt kan, på sätt längre fram angifves, en förening göra oorganiserade arbetares tvist med sin arbetsgifvare till sin.

Med »arbetare» förstås en hvar, man eller qvinna, öfver 21 år, som mot aflöning, icke öfverstigande 150 pund sterl., är sysselsatt med kroppseller själsarbete i någon industri; med »industri» endast yrkesmässig bearbetning af råämnen jemte grufdrift. Kramhandel och sjöfart t. ex. falla sålunda utom lagens räckvidd.

Mot uppfyllande af vissa villkor angående styrelse, byrå, redovisning för medels handhafvande m. m. erhålles inregistrering såsom förening af hvarje dylik sammanslutning, företagen i syfte att reglera förhållandet mellan arbetare och arbetsgifvare eller mellan vare sig arbetare eller arbetsgifvare inbördes eller för att »lägga restriktiva villkor på ledandet af någon näring eller affär». Inregistreringen bereder föreningen juridisk personlighets rätt, sålunda rätt att köpa, besitta och afyttra fastighet, att kära och svara inför domstol och att indrifva resterande medlemsbidrag samt, derutöfver, rätt att deltaga i val till bisittare i offentlig förlikningsnämnd och skiljedomstol. Då alla dessa förmåner icke tillkomma icke-inregistrerade sammanslutningar, men dessas medlemmar icke dess mindre, på sätt nedan närmare angifves, stå under lagens räckvidd, äro för industriens män alla skäl förhanden att bilda registrerade föreningar, något som också allt mera synes blifva fallet och hvartill äfven myndigheterna sjelfva vid flera tillfällen uppmanat vederbörande.

Det står så väl arbetsgifvare som arbetare fritt att efter ansökan få inregistreringen af sina resp. föreningar upphäfd; dock får detta ej medgifvas, så länge förlikningss- eller skiljedomsförfarande, deri föreningen är part, pågår; ej heller befriar upphäfvandet korporation eller in-

divid från de förpliktelser en öfverenskommelse eller ett utslag kan medföra. Arbetare kunna för öfrigt endast efter tre månaders uppsägning utträda ur sina föreningar.

De för tvisternas reglerande afsedda offentliga organen äro af två slag: sex förlikningsnämnder (en i hvarje distrikt) och en skiljedomstol. Hvarje förlikningsnämnd har 4—6 bisittare, som, till hälften hvardera, väljas af inregistrerade arbetsgifvare- och arbetareföreningar i distriktet. Valförrättare är en s. k. »domstolssekreterare» (clerk of awards). Nämnden utser sjelf någon utomstående »opartisk» till ordförande, hvilken emellertid endast vid lika röstetal å båda sidorna deltar i voteringarne. Skiljedomstolen består af 3, af koloniens guvernör utnämnda medlemmar, af hvilka 2 utses på förslag af resp. arbetsgifvare- och arbetarekorporationers styrelser och den tredje, domstolens ordförande, bland Högsta Domstolens ledamöter. Utnämningen gäller för 3 år. Afhåller sig någondera sidan från val till nämnd eller domstol, utser guvernören representanter för dess räkning. Gäller det, vare sig i nämnd eller domstol, en mer än vanligt komplicerad fråga, kunna parterna hvardera utse en sakkunnig att med samma befogenhet som ordinarie bisittare behandla frågan.

Så snart endera parten instämt motparten inför nämnd eller domstol, äro, vid äfventyr af straff, för så vidt icke myndigheten godkänner åtgärden, arbetarne förbjudna att inställa arbetet och arbetsgifvarne att inställa rörelsen. Arbetet bör ostördt och på samma villkor som förut fortgå. Och rätten till arbetsinställelse är ytterligare kringskuren. För att förebygga möjligheten af att arbetare kunna afskedas eller arbetsgifvare öfverges af sina arbetare, emedan endera sidan fått kännedom om att motsidan ämnar begära förlikning eller skiljedom, är det stadgadt, att nämnden (eller domstolen) är kompetent att upptaga tvisten, äfven om arbetsförhållandet parterna emellan upphört, så vida icke sex veckor mellan upphörandet och stämningen förflutit. Myndigheten kan härigenom, då tvisten kommer att falla under dess kompetens, dekretera arbetets återupptagande. Stadgandet har framkallats genom erfarenhet från Sydaustralien, der i ett fall en arbetsgifvare, som fått kännedom om sina arbetares afsigt att anlita skiljedom, helt tvärt afskedade dem och sedermera bestred domstolens befogenhet att upptaga saken med den invändningen, att någon tvist mellan honom och hans arbetare icke förelåg. »Det är sannt, att jag hade en tvist med vissa personer, men de äro icke längre anställda hos mig.»

En industriell tvist kan hänskjutas till en förlikningsnämnd a) antingen på grund af en »industriell öfverenskommelse», deri kontrahen-

terna varit 1) enskilda arbetsgifvare och fackföreningar eller 2) arbetsgifvareföreningar och fackföreningar eller b) genom stämning af någon »part» i en industriell tvist. Såsom »parter» anses likaledes de under 1) och 2) angifna kategorierna. Den enskilde arbetsgifvaren har sålunda att i tvister med sina arbetare möta representanter för fackorganisationen såsom sin motpart i förhandlingarne.

En dylik »industriell öfverenskommelse», som, utom förekommandet eller biläggandet af en industriell tvist, äfven kan afse fråga, som berör ett redan utfördt eller till utförande ämnadt arbete eller arbetsgifvares eller arbetares i någon industri privilegier, rättigheter eller skyldigheter, eger bindande kraft för en viss tid, som dock ej får utsträckas öfver 3 år. En afskrift af öfverenskommelsen skall inom 30 dagar inlemnas i Högsta Domstolens byrå i distriktet. Öfverenskommelsen är bindande, icke blott för de egentliga parterna, utan äfven för hvarje enskild person, som under dess giltighetstid är eller blir medlem af den resp. korporationen eller såsom arbetsgifvare tillkännager sin anslutning till öfverenskommelsen. Denna skall för öfrigt angifva hvad som skall betraktas som brott mot densamma. Tvångsmedlen för öfverenskommelsens genomförande äro desamma som de för genomdrifvande af hörsamhet mot skiljedomstols utslag stadgade, nedan angifna.

I och för tvistefrågans utrönande ega såväl nämnder och skiljedomstol som enskilda medlemmar af desamma befogenhet att när som helst mellan solens upp- och nedgång besöka arbetsplats, der något, som hänskjutits till nämnd eller domstol, förehafves, inspektera hvarje derstädes pågående arbete och förhöra der anställd person i hithörande frågor. De kunna vid äfventyr af fängelse framtvinga vittnesinställelse, beedigade vittnesutsagor och framläggande af böcker och papper eller beedigade förklaringar af parterna sjelfva. Finner myndigheten det styrkt, att vissa delar af böcker eller dokument icke beröra den föreliggande tvisten, behöfva sådana delar icke företes. På det att allmänheten må erhålla fullständig kännedom om tvistens beskaffenhet, äro förhandlingarne i regel offentliga, men myndigheten kan, efter eget skön eller på endera partens anhållan, förklara dem hemliga. Af juridiskt biträde får part endast med motpartens begifvande begagna sig. Parts uteblifvande hindrar icke sakens upptagande till behandling och afgörande.

Förlikningsnämnden, hvilken utgör första instansen för tvistens handläggning, skall framställa alla sådana förslag, som äro egnade att framkalla en billig och rättvis uppgörelse. Kan en sådan emellertid ej

komma till stånd, skall nämnden inom två månader efter stämningen afgöra frågan »i enlighet med dess beskaffenhet och rättsliga innebörd». Men detta utlåtande är ej bindande. Den vinnande parten måste, der motparten ej nöjes åt detsamma, vädja till skiljedomstolen för att bereda det rättslig exigibilitet.

Skiljedomstolen eger att definitivt afgöra tvisten. Obetydliga eller uppenbart ogrundade anspråk kan han afvisa och derjemte ådöma käranden att betala rättegångskostnaderna. Han kan lemna en nämnd i uppdrag att undersöka saken och derom inkomma med redogörelse. Han eger fullständig frihet i bevispröfningen. Utslagen, hvilka böra afkunnas inom en månad efter tvistens upptagande till behandling och vid hvilkas affattning tekniska uttryck, om möjligt, böra undvikas, skola afgifvas »i öfverensstämmelse med billighet och godt samvete» samt tydligen angifva hvad någon deraf berörd part eller person har att göra eller underlåta. Domstolen är uttryckligen bemyndigad att föreskrifva en minimilön och att, sjelf eller genom resp. förlikningsnämnd, fastställa lönebelopp derunder för den arbetare, som icke är i stånd att nå upp till detta minimum. Lagens ordalydelse lemnar domstolen för öfrigt rätt att fastställa fullständiga och detaljerade arbetsreglementen, en rätt, hvaraf han äfven vid flera tillfällen begagnat sig, dock under samvetsgranna försök att härvid ställa sig den resp. näringens välgrundade sedvänjor och bruk till efterrättelse.

För att förebygga, att de parter, som ursprungligen instämt eller instämts inför domstolen, skola komma i en sämre ställning och arbeta under ogynnsammare villkor än sina konkurrenter, som stått utanför tvisten, kunna äfven andra personer och föreningar, för hvilkas rörelser eller arbetsprestationer domstolen anser samma villkor böra gälla som för de ursprungligen tvistandes, indragas i processen eller ock sedermera särskildt instämmas och förpligtas att ställa sig utslaget till efterrättelse. Sålunda kunna såväl branschens samtliga arbetsgifvare i distriktet eller till och med i hela landet som alla vederbörande fackföreningar och oorganiserade arbetare inkallas och underkastas utslagen. Det har till och med ålagts en vinnande fackförening att tillse, att nya arbetsgifvare ställa sig utslagets bestämmelser till efterrättelse, vid äfventyr att, om föreningen härvid gör sig skyldig till försummelse, samtliga arbetsgifvare äro fria från förpligtelsen att lyda utslaget. Med en sådan anordning blir det omöjligt för en arbetsgifvare att genom användande af endast oorganiserade arbetare, hvilka sålunda icke kunna instämma honom inför nämnd eller domstol, ställa sig utanför de regler arbetsgifvarne i branschen i allmänhet måste underkasta sig. En däm-

pare är härigenom lagd på den illojala konkurrensen, och det blir först nu, då produktionsvillkoren gjorts lika för alla, den lojale och rättsinnige arbetsgifvaren möjligt att, åtminstone ohindrad af inhemska konkurrenter, ställa sig utslaget till efterrättelse. De långvariga striderna inom skoindustrien före lagens tillkomst hade synnerligen klart illustrerat behofvet af dylika, alla likartade företag omfattande arbetsregleringar; öfverenskommelser och utslag, som genom frivillig förlikning eller skiljedom åstadkommits, hade slutligen förr eller senare förlorat sin giltighet genom enskilda arbetsgifvares obenägenhet att anlita sådana regleringsmetoder eller foga sig efter de af de öfriga yrkesidkarne antagna villkoren. De illojala konkurrenternas lönenedpressningar och utsvettningssystem hade till sist tvingat de lojala arbetsgifvarne att, om också motvilligt, följa exemplet. I detta afseende har lagen nu framkallat en bättre sakernas ordning, och den stäfjar derjemte den illojala konkurrensen i ett annat hänseende, då farhågan att genom arbetsförhållandenas behandling inför nämnd eller domstol produktionsförfalskningar kunna komma till allmänhetens kunskap minskar vissa arbetsgifvares benägenhet att anlita dylika.

En dylik likställighet i produktionsvillkoren innebär för öfrigt icke någon absolut likhet, utan utslagen kunna efter domstolens skön lämpas efter förhållandena i distriktet eller i landet i allmänhet eller med hänsyn till individer eller näringar — allt för att tillförsäkra alla »fair play». Sålunda vägrade domstolen t. ex. att fastställa samma lönehöjd för samtliga gjuterier inom kolonien, emedan detta skulle framkalla betänkliga förskjutningar inom denna industri och allvarsamt skada en del yrkesidkare. De arbetsgifvare, som önska drifva sina rörelser på andra villkor än de, som reglera näringen i allmänhet, måste emellertid visa goda skäl härför.

Ett utslag af skiljedomstolen kan icke af någon annan domstol ändras eller upphäfvas. Dess giltighetstid kan emellertid endast bestämmas till högst två år. En hvar, som under denna tid ingår i en förening, som är bunden af utslaget, måste ställa sig detsamma till efterrättelse.

Utslagets bindande karakter innebär naturligtvis icke något tvång för vederbörande part att fortfarande drifva näringen eller arbeta i densamma. Tvånget ligger endast i skyldigheten att, om han vill göra detta, det måste ske med iakttagande af de i utslaget fastställda villkoren. Lika litet som rörelsen t. ex. får drifvas i strid med arbetareskyddslagstiftningens bestämmelser, lika litet får en afvikelse från utslagets föreskrifter ega rum.

Som säkerhet för att detta icke blir fallet, skall i utslaget eller i en under dettas giltighetstid på ena partens begäran af domstolen utfärdad förklaring angifvas hvad som skall anses utgöra ohörsamhet mot utslaget och hvilken summa — dock icke öfverstigande 500 pund sterl. — skall utgöra det högsta bötesbelopp för sådan förbrytelse. Ordinarie domstols vanliga befogenhet att ådöma fängelse för »vanvördnad» mot dess beslut kan derjemte komma till användning. På domstolens pröfning, hvilken för öfrigt kan ega rum när som helst under utslagets giltighetstid, beror emellertid, huruvida utslaget skall vinna tillämpning och straff för ohörsamhet mot detsamma verkligen utkräfvas. Motpartens mer eller mindre försonliga uppträdande synes influera på bötesbeloppets bestämmande; der arbetarne på grund af arbetsgifvarens ohörsamhet mot ett utslag väckt åtal utan att först söka uppgörelse i godo, har domstolen ådömt motparten nästan endast nominella böter. Å andra sidan kan en sådan tillämpning af utslaget, om behofvet så skulle fordra, gång på gång upprepas, tills benägenheten för tredska är vederbörande betagen.

För att utslaget skall vara utmätningsgildt fordras ytterligare, att det blifvit intaget i Högsta Domstolens handlingar.

Räcka en förenings tillgångar icke till att gälda det ådömda beloppet, kan utmätning ske hos dess medlemmar, dock endast för ett belopp af högst 10 pund sterl. per medlem.

Hvad lagens verkningar beträffar, så synes densamma ha framkallat en del, mer eller mindre välgrundadt, missnöje på åtskilliga arbetsgifvarehåll. Sålunda har man härifrån framhållit, att till arbetarebisittare i nämnder blifvit utsedda, icke de försonligaste elementen, utan de mest energiska strejkledarne, med bl. a. den påföljd, att af 31 af fackföreningarne till nämnder hänskjutna tvister icke mindre än 23 gått vidare till skiljedomstolen. Man anser också, att lagen, långt ifrån att främja försonlighet, fastmera framkallat en mängd tvister, då det nämligen ligger i fackföreningarnes intresse att få så många frågor som möjligt angående en affärs skötsel underkastade domstolens afgörande. Antalet tvister har emellertid i sjelfva verket icke varit så betydande. Sedan okt. 1894, då lagen började träda i kraft, till 1899 års utgång ha 16 tvister definitivt reglerats af nämnder och omkring 50 kräft domstolens afgörande. I Aucklands industriellt högt utvecklade distrikt (femtedelen af kolonien) hade från okt. 1894 till okt. 1898 endast 2 tvister förekommit. Domstolens utslag om företräde till arbete för fackföreningsmedlemmar har väckt missbelåtenhet, grundade, som de

uppgifvas vara, på lagens, för öfrigt numera ändrade rubrik — »en lag för att uppmuntra bildandet af industriella föreningar». Men motivet till domstolens tillvägagående har icke varit detta, utan hittillsvarande sedvänja inom den resp. näringen. Der en sådan sedvänja icke förefunnits, har ett sådant företräde heller icke dekreterats, utan endast likställighet för fackföreningsmedlemmar och utomstående fastställts. Man befarar alltjemt, att domstolens ordförande, på hvars utslagsröst saken hänger, med all sin stora juridiska förmåga ofta nog kommer att sakna de speciella yrkesinsigterna. Bristen härpå synes emellertid icke hafva varit så ödesdiger, då arbetsgifvarne i allmänhet icke blott frivilligt underkastat sig utslagen, utan äfven utan olägenhet visat sig kunna fortsätta med rörelsen. Af nedanstående siffror[1]) att döma synes någon industriell tillbakagång icke hafva framkallats genom lagens antagande, och efterfrågan på arbetare är ännu alltjemt (jan. 1901) synnerligen lifaktig. Man har framhållit, att öfverenskommelses brytande eller ohörsamhet mot utslag träffar arbetsgifvaren hårdare än motparten, då den förre, men deremot naturligtvis icke fackföreningen (och den enskilde medlemmen är icke part i saken), till och med kan ådömas fängelse, medan å andra sidan utmätning ända till 500 pund sterl. kan bli betydelselös mot den fackförening, som saknar förmögenhet eller icke kan indrifva medlemsbidrag. Den förra invändningen saknar icke fog; på den senare kan deremot svaras, att fackföreningarne i allmänhet ega tillgångar och att större delen af medlemmarne är väl situerad. Slutligen har man klagat öfver kostnaderna för institutionen; arvodena till nämnderna uppgå till afsevärda belopp, och man har till och med velat finna, att arbetarebisittarne med tanke på arvodena framkalla tvister. Kostnaderna för lagens tillämpning hade emellertid under 1896—1899 uppgått till 4,400 pund sterl., deraf för året 1898—1899 till 1,359. Jemför man härmed de summor, som arbetsinställelserna före lagens tillkomst slukat — skoarbetarne utgåfvo 6,000 pund sterl. för en enda strejk — så torde institutionens verksamhet knappast vara för dyrt betald, detta icke ens om den nyssnämnda beskyllningen om arvodenas lockelse skulle befinnas grundad.

Ty det afgörande för lagens lämplighet för koloniens förhållanden

[1])

År.	I inregistrerade verkstäder anställda arbetare.
1895	29,879
1896	32,387
1897	36,918
1898	39,672
1899	45,305

blir dock till sist, att, på samma gång som industriens utveckling icke tagit någon skada af den nya ordningen, arbetsinställelser så godt som upphört.

Missnöjet med lagen tyckes heller icke ega några djupare rötter; de efter 1894 föreslagna förändringarne, hvilka samtliga inneburit ett konseqventare genomförande af lagens principer, hafva utan opposition antagits. Och i parlamentet är det likväl icke lönearbetarne, utan jordbrukarne, som äro de rådande.

Nordamerikas Förenta Stater.

I. Lagstiftningen.

För de resultat förliknings- och skiljeförfarandet hittills uppnått i den nordamerikanska unionen, hvilka visserligen icke på långt när kunna mäta sig med det gamla moderlandets, hafva arbetarnes organisationer, trots sin svaghet jemförd med de engelska, varit af stor betydelse, såväl hvad beträffar upprättandet af privata institutioner som på grund af de lagstiftningsåtgärder de genom sin agitation framkallat. Detta gäller först och främst den utan hänsyn till yrke grundade stora orden »Arbetets Riddare» (Knights of the Labor), som under 1880-talet beherskade den amerikanska arbetareverlden. I ordens första offentliga manifest af 1882 uppställdes bl. a. såsom en programpunkt »propaganda i syfte att öfvertala arbetsgifvarne att begagna skiljedom såsom medel att lösa alla de svårigheter, som kunna uppstå mellan dem och deras arbetare, så att förhållandena må förbättras och strejker göras onödiga». I de talrika konflikter, i hvilka orden sedermera mellankom, sökte den på allt sätt arbeta för detta syfte, och den 8 mars 1886 skref den förste chefen, Powderly, »att det verkställande utskottet sedan den 1 januari genom skiljedom reglerat 350 tvister, som derförutan skulle utmynnat i lika många strejker». Men äfven sedan ordens betydelse under 1890-talet ansenligt aftagit och arbetarnes ledning öfvergått i andra händer, ha ordens arftagare, fackföreningarne och deras förbund, särskildt »the American Federation of Labor», i detta afseende

fullföljt samma syften. Dessa sträfvanden lyckades småningom få uttryck i lagstiftningen. Först i Pennsylvania, hvars guvernör för öfrigt redan 1878 utsändt Weeks att studera de engelska nämndernas verksamhet. På dennes rapport i ämnet grundades 1883 års »Wallace Act», lagstiftningens första frukt i Förenta Staterna. Från 1886 erhöll rörelsen ett ökadt uppsving genom presidenten Clevelands budskap till kongressen. Cleveland föreslog här frivillig skiljedom i arbetskonflikter. Men i stället för att hänskjuta sakernas ordnande till personer, valda under stridens hetta, borde det bildas en arbetskomité af 3 personer med uppdrag bl. a. att studera och lösa alla tvister mellan kapital och arbete. Fruktan att förlora allmänhetens sympati skulle, för så vidt komitén blefve lämpligt organiserad, förmå parterna att hänvända sig till komitén och underkasta sig dess utslag. Den skulle längre fram kunna förse parterna med skiljedomare och för öfrigt genom sina undersökningar kunna lemna lagstiftarne värdefullt material.

Sedermera har knappt något år förgått, utan att en eller flera af staterna lagstiftat på detta område. Sålunda hafva lagar vidtagits af Pennsylvania (1883 och 1893), North Dakota (1883), Jowa, Kansas, New-York (alla 1886—1887), Massachusetts (1886—1888, 1890), Colorado (1887), Michigan (1889), Montana (1887 och 1895), Missouri (1889), Californía (1891), New-Jersey (1892, 1895), Ohio (1893—1894), Louisiana (1894), Connecticut, Illinois, Minnesota, Wisconsin (alla 1895), Utah (1896), Indiana, Idaho, Colorado (alla 1897) samt Unionen sjelf (1888 och 1898). För de härigenom framkallade institutionerna skall här i korthet redogöras, för de mera verksamma och betydande något utförligare.

Californias statsnämnd (lagen känner för öfrigt äfven lokala nämnder) träder i verksamhet på arbetsgifvarens eller flertalet arbetares hemställan. Den består af en representant för arbetsgifvarne, en för arbetarne samt en tredje. Utslaget är bindande för de parter, som förenat sig om hänskjutande till nämnden, för 6 månader eller med 60 dagars uppsägning eller för annan öfverenskommen tid.

Colorados kommissarie för arbetsstatistik skall, för så vidt verket i fråga sysselsätter minst 25 arbetare, på hänvändning af arbetsgifvaren eller 15 arbetare söka medla och kan för detta ändamål inkalla vittnen.

Jowas grefskapsdomstol för frivillig skiljedom inskrider på hemställan af 4 firmor, som använda minst 5 arbetare (eller af 1 firma, sysselsättande minst 20) och 20 arbetare. Den utses till lika antal af båda parterna. Om bisittarne ej kunna enas, kunna de genom enhäl-

ligt val utse en opartisk, hvars utslag i underställda punkter är definitivt.

Kansas' likartade domstolar inskrida på hemställan af 2 firmor eller 5 arbetare. De bestå af 2 arbetsgifvare och 2 arbetare samt en af grefskapsdomaren utsedd opartisk. Afgörandet är definitivt i hänskjutna frågor.

Louisianas statsnämnd skall i verk på minst 20 arbetare söka medla i hvarje allvarsam tvist, anställa undersökning och offentliggöra en rapport om ansvarigheten för tvistens utbrott. Den inskrider på hemställan af arbetsgifvaren eller af flertalet bland arbetarne och består af 2 arbetsgifvare och 2 arbetare, utsedde af guvernören på förslag af deras resp. förening eller styrelse, samt en femte. Utslaget skall offentliggöras och tagas till protokoll. Nämnden kan vid äfventyr af vite inkalla vittnen och infordra dokument.

I *Maryland* skall en domare eller fredsdomare eller en af de tvistande sjelfva utsedd nämnd på 2 eller 4 skiljedomare, hälften från hvardera sidan, på arbetsgifvares och arbetares hemställan inskrida, för så vidt tvisten rör ett bolag med korporationsrätt, i hvilket staten är intresserad såsom aktieegare eller fordringsegare och dep:t för allmänna arbeten föreslår skiljedom. Utslaget är bindande i underställda mål.

Massachusetts statsnämnd skall söka medla i hvarje allvarsam tvist som rör etablissemang med minst 25 arbetare, samt derjemte fungera som skiljedomstol på endera partens begäran och under villkor att arbetet fortsättes. Den består af en arbetsgifvare, en medlem vald af en arbetareorganisation, och en tredje, utsedd af de båda andra. Kunna dessa ej inom 30 dagar enas om valet, utses han af guvernören. Bisittarne utses för 3 år, dock skall årligen val af en bisittare förrättas. Dessutom kan nämnden inkalla sakkunnige. Utslaget, som skall afgifvas inom 3 veckor och offentliggöras, är bindande för de båda parter, som förenat sig om hänskjutandet, för 6 månader eller med 60 dagars uppsägning. Nämnden är bemyndigad att höra vittnen på ed och undersöka räkenskaper. Slutligen kan nämnden, om den så finner lämpligt, föranstalta en undersökning af tvistens orsaker och fastslå hvar ansvaret ligger. Medlemmarne erhålla 5 doll. för hvarje dags tjenstgöring samt reseersättning.

Lokala nämnder, tillkomna genom parternas öfverenskommelse, bestå af en arbetsgifvare, en arbetare och en tredje, eller bildas de på sätt parterna sjelfva önska. Bisittare erhålla 3 doll. pr. daglig tjenstgöring, dock må ett skiljedomsförfarande ej räcka längre än 40 dagar.

Michigans statsdomstol, tillsatt af guvernören, om han så pröfvar lämpligt, skall söka medla i hvarje allvarsam tvist och på båda parternas hemställan fungera som skiljedomare. Den består af 3, af guvernören tillsatta kompetenta personer. Utslaget är bindande genom parternas tysta medgifvande. Domstolen eger vid vitespåföljd inkalla vittnen, undersöka dokument o. s. v.

Missouris kommissarie för arbetsstatistik och -inspektion kan medla i hvarje tvist, der icke strejk eller lockout pågår, och kan till en skiljenämnd med sig förena 2 arbetsgifvare och 2 arbetare i likartade industrier. Utslaget skall offentliggöras, men är icke bindande. Nämnden kan inkalla vittnen.

Montanas statsnämnd kan på arbetsgifvares eller flertalet arbetares hemställan inskrida i tvister i verk, som använda minst 20 arbetare. Den består af en arbetsgifvare, en arbetare och en icke direkt intresserad medborgare. Utslaget är bindande för parter, som förenat sig om hänvändandet, för 6 månader eller med 60 dagars uppsägning. Dessutom kunna lokala nämnder bildas genom parternas öfverenskommelse.

I *Nebraska* har arbetskommissarien endast att undersöka arbetsinställelserna.

Af *New-Yorks* institutioner, med hvilka *New-Jerseys* förete stor likhet, skall statsnämnden söka medla i hvarje allvarsam tvist och fungera som skiljenämnd på båda parternas hemställan eller såsom andra instans efter vad från lokalnämnd. Den består af en medlem af en arbetareorganisation och af en medlem af hvartdera af de två stora politiska partierna (i N. Jersey: två andra personer). Nämnden kan inkalla vittnen såsom en »court of record» (d. v. s. domstol, hvars precedensfall ega kraft af lag). Parterna måste ha förbundit sig att hörsamma utslaget och fortsätta affären eller arbetet utan lockout eller strejk, ända tills domen fallit. Hvarje medlem af nämnden åtnjuter 3,000 doll. om året. Deremot eger nämnden icke såsom i Massachusetts att i sin redogörelse öfver tvister angifva hvilken part ansvaret för tvistens utbrott träffar, en bestämmelse, som emellertid i Massachusetts tycks ha verkat synnerligen välgörande.

Lokalnämnderna bestå af en (i N. Jersey två) af arbetsgifvare och af arbetare hvardera valda bisittare samt af en af dessa utsedd tredje (eller femte). Utslaget är bindande, der icke vad sker till statsnämnden.

North Dakotas jordbruks- och arbetskommissarie medlar för verk på minst 25 arbetare på anhållan af arbetsgifvare eller arbetare; kan inkalla vittnen.

Ohios statsnämnd skall söka medla i hvarje allvarsam tvist och kan offentliggöra sin uppfattning af ansvarigheten för striden. Den fungerar som skiljenämnd, der tvisten rör verk med minst 25 arbetare, på hemställan af arbetsgifvaren eller flertalet af arbetarne, och består af en arbetsgifvare, en arbetare och en tredje. Utslaget skall offentliggöras; vissa personer kunna inkallas som vittnen. Lokalnämnd, tillkommen genom parternas öfverenskommelse, har samma sammansättning som statsnämnden och kan likaledes inkalla vissa personer som vittnen. Utslaget har den bindande kraft, hvarom parterna öfverenskommit.

En lokalnämnd i *Pennsylvania* inskrider på endera partens hemställan. Hvarje part utser 3 medlemmar, och grefskapets distriktsdomstol 3 (eller, om någon part icke väljer, 6); nämnden, som uttryckligen förklaras behörig att äfven tolka bestående aftal, skall sanktioneras af domstolen. Utslaget är bindande, så snart det inom en viss tid blifvit inregistreradt hos ordinarie domstol, och nämnden kan framtvinga vittnesmål.

För arbetstvister i allmänhet inom *Unionen* kan en lokal skiljenämnd med båda parternas begifvande komma till stånd; den skall bestå af 3 opartiska personer, en från hvardera sidan och den tredje utsedd af de två andra. Nämnden kan vid vitespåföljd inkalla vittnen och skall offentliggöra sitt utslag. En annan lag ger arbetskommissarien i uppdrag att undersöka alla arbetstvister, som kunna »beröra befolkningens i de olika staterna välfärd». Slutligen finns en tredje unionslag från 1898 för tvister mellan jernvägs- eller transportbolag för mellanstatlig handel och deras arbetare. Enligt en lag från 1888 i samma ämne skulle ett antal kommissarier med arbetskommissarien som ordförande kunna medla i dylika tvister och med båda parternas samtycke en skiljedomstol på 3 personer döma. Enligt § 2 i den nya lagen skola ordföranden för den mellanstatliga handelskommissionen och arbetskommissarien på endera partens begäran, snarast möjligt, sätta sig i förbindelse med parterna och söka förlika dem eller, om detta ej lyckas, åstadkomma tvistens hänskjutande till en skiljedomstol. Denna skall enligt § 3 bestå af 3 personer, af hvilka en väljes af den direkt intresserade arbetsgifvaren, en af den organisation arbetarne tillhöra eller, om de tillhöra mer än en, af den, som närmast representerar arbetare af samma grad och klass samt anställda i likartade arbeten som de tvistande. Angår tvisten två eller flera klasser arbetare, som höra till olika organisationer, böra alla dessa deltaga i valet. Tillhör flertalet arbetare icke någon organisation, skola de inom sig utse en komité, som å deras vägnar deltar i valet af skiljedomare. De två sålunda utsedda skiljedo-

marne välja den tredje, men kunna de ej inom 5 dagar om valet enas, utses han af de båda i § 2 nämnda myndigheterna. Medlem af domstolen erhåller 10 doll. pr dag, dock må årliga kostnaderna för domstolen icke öfverstiga 40,000 doll.

Domstolen kan infordra dokument och vid vitespåföljd framtvinga vittnesmål. Parternas samtycke att hänvända sig till domstolen måste afgifvas skriftligt och innehålla följande bestämmelser: utslaget skall afkunnas inom 30 dagar, under hvilken tid sakens, tvisten omedelbart föregående läge ej må förändras, dock skall ingen arbetare kunna tvingas att förrätta personligt arbete; utslaget skall inlemnas till en »circuit»-domstol och bevismaterialet skall betraktas som fullständigt; parterna skola underkasta sig utslaget, hvilket skall kunna genomdrifvas af en »court of equity», dock skall ingen arbetare kunna tvingas att fullgöra ett tjensteaftal; utslaget är bindande för 3 månader eller med en månads uppsägning; nytt utslag mellan samma personer får ej afkunnas inom ett år.

Medan skiljedomsförfarandet pågår, får ingen arbetsgifvare afskeda någon af motsidan, utom »för oduglighet, kränkning af lag eller försummelse af skyldighet», ej heller efter utslaget, utom på nyssnämnda grunder, utan efter 30 dagars uppsägning; likaledes får en arbetare icke utan efter 30 dagars uppsägning lemna tjensten »utan rättmätig anledning». Dessa redan i och för sig svårtillämpliga bestämmelser försvagas ytterligare genom frånvaron af hvarje ansvarspåföljd utom en obestämd »skyldighet att lemna skadestånd» och genom ett uttryckligt erkännande af arbetsgifvarens rätt att reducera arbetareantalet, »när affären efter hans mening sådant kräfver». Åtskilligt är sålunda här gjordt beroende af parternas hederskänsla och goda vilja.

De flesta af dessa amerikanska lagar tyckas emellertid hafva föga uträttat; några verkliga resultat torde endast hafva åstadkommits genom New-Yorks och särskildt Massachusetts'.

Af de 1,650 strejker, som inträffade i New-York under åren 1889—94, hade endast 77 gifvit nämnden anledning att inskrida. 1896 var antalet tvister 246, nämnden inskred i 18. I 4 af dessa ledde underhandlingar med båda parterna till ett lyckligt resultat; i ett fall förmåddes parterna att gå till skiljedomstol, i ett annat lyckades nämnden medla. I de återstående 12 kunde nämnden icke åstadkomma förlikning. I 3 af dessa afgaf nämnden fullständig rapport om tvisten.

Från Massachusetts kunna följande siffror anföras. Af 120 tvister under åren 1887—90 hade nämnden vägrat att taga befattning med 26. I 23 hade den förklarat sig oförmögen att slita tvisten; 29 bilades genom dess inskridande, och 42 löstes genom skiljedom.

Af 102 tvister under 1891—93 begärde parterna skiljedom i 53 fall; i 84 inskred nämnden sjelfmant. Den afböjde 32 strejker och bragte 32 andra till att upphöra, men inskred förgäfves i 38.

1894 sysselsatte nämnden sig med 39 konflikter. 17 fall förliktes utan arbetets upphörande, i 16 kom det ej till strejk, och i 7 bragtes den till slut.

1895 sysslade nämnden med 32 tvister, af hvilka 17 bilades genom dess försorg, 2 utan densamma. I de öfriga 13 kunde nämnden ingenting uträtta.

Af 34 fall under 1897 reglerade nämnden lönesatserna i 12 och åstadkom förlikning i 5.

1898 behandlade nämnden 22 fall; i 1 åstadkom den förlikning, i 5 afgaf den skiljedom.

II. Privata åtgärder.

Det tomrum, som dessa många mer eller mindre overksamma lagar sålunda lemnat öppet åt parternas egen verksamhet, har denna visserligen här och hvar sökt att fylla, men hittills heller icke med någon synnerlig framgång. Den industriella organisationen synes i allmänhet ännu icke hafva nått den utveckling, att fredliga underhandlingar mellan föreningar å ömse sidor — för att icke tala om förenade utskott — blifvit vanliga. Mera varaktiga resultat förekomma derför endast sporadiskt.

Ett af de tidigaste försöken var 1870 skofabrikanternas tillsättande af en komité på 5 personer att sammanträda med en komité för »the Knights of St. Crispin» för att uppgöra en löneskala för det följande året. Detta var den första förliknings- eller skiljenämnden i Massachusetts, och det gällde en industri, som mer än någon annan hemsökts af konflikter. Under någon tid arbetade metoden tillfredsställande. 1871 sammanträdde nämnden på nytt för att bestämma en ny skala, men nu började svårigheter. 1872 lemnade fabrikanterna ordens hemställan obesvarad. Strejk utbröt, orden upplöstes, en ny »liga» bildade 1875 en ny nämnd, men ligan försvann snart i sin tur. 1876 följde ordens återupplifvande och dermed äfven nämndens. För att förebygga de föregående vansk-

ligheternas återupprepande bestämdes det, att ingen strejk finge förklaras utan samtycke såväl af nämnden som af alla arbetare i vederbörande verk. Under 13 månader bilade nämnden öfver 100 tvister. Den bestod emellertid endast af representanter för arbetarne, en för hvardera af yrkets 11 grenar, och valda för ett år. I mål, hänskjutna till nämnden såsom skiljedomstol, var utslaget definitivt, i andra fall kunde vädjas till den lokala grenen (lodge) af orden. Nämnden sammanträdde vid behof, vanligen två gånger i veckan; medlemmarne erhöllo ersättning för faktiskt förlorad arbetstid med 30 cents i timmen. Med ordens upplösning på 1880-talet synes emellertid institutionen ha försvunnit, men dess verksamhet lär ha gjort propaganda för principen.

Efter sin anslutning till »Arbetets riddare» vunnos hattmakarne i Danbury äfven för densamma. Parternas båda föreningar ingingo vissa aftal med hvarandra, och ett skiljeutskott vakar öfver genomförandet.

Ett annat tidigt förlikningsförsök förekommer i Pittsburgs jerndistrikt. För att qväfva de rika anledningarne till lönetvister, som jernprisens beständiga fluktuationer framkallade, upprättades här 1865 på initiativ af »the sons of Vulcan» en glidande skala, — den äldsta veterligen kända. Den egde, med någon förändring genast i början, bestånd i 7 år. På grund af att den icke hade något löneminimum, följde emellertid misshälligheter, som kommo till uttryck i den stora strejken 1874—5. Efter arbetarnes fastare sammanslutning kommo, för industriens olika branscher, nya skalor till stånd. Som typen på dessa kan betraktas den för en del stångjernverk i och omkring Pittsburg sedan 1892 gällande. Årligen i juni månad ingå under medverkan af en utomstående »adjuster» arbetsgifvarne och arbetarnes utskott ett för ett år gällande aftal angående skalan, hvilket för öfrigt äfven kan beröra andra frågor. Lönen bestämmes efter de två närmast föregående månadernas stångjernpris. »Adjustern», som sjelf är jernarbetare och sålunda sakkunnig, erhåller för hvarje tvåmånadsperiod verificerade uppgifter om prisen och bestämmer jemte en komité af tre personer, deribland en af fackföreningens tjenstemän, huruvida lönerna för nästa period skola höjas eller sänkas. Uppstå inom komitén tvifvel om uppgifternas riktighet, ega medlemmarne tillgång till de böcker och räkningar, på hvilka uppgifterna anges vara grundade.

Uppkommer på junisammanträdet tvist om aftalet eller om arbetsvillkoren i allmänhet, utvecklas frågan af arbetsgifvaren inför »adjustern», som har att begifva sig till fabriken och söka bilägga tvisten. Misslyckas detta, går saken till någon af arbetsgifvarens eller fackföreningens tjenstemän, hvilken vanligen lyckas åstadkomma uppgörelse. Kom-

mer på sammanträdet en öfverenskommelse ej till stånd, stängas vederbörande fabriker, medan underhandlingarne pågå; strejk inträder dock ej, förrän de tvistandes representanter afbrutit förhandlingarne. Sedan 1892 har endast en strejk förekommit. Systemet synes ha verkat tillfredsställande, ehuru den nyssnämnda bestämmelsen om fabrikernas stängning anses böra upphäfvas såsom skadlig för båda parterna.

Af samma anledning som i jerndistrikten kommo skalor till användning i Pennsylvanias kolgrufvor från 1867. De gällde i 2 år; en 1870 utbruten strejk bilades genom antagandet af en ny skala, som dock endast egde bestånd till 1871. Systemet öfvergafs emellertid ingalunda; det spred sig tvärtom till alla koldistrikt. Liksom i jernindustrien har basisprisets fastställande vållat ganska betydande strejker, men antalet små och ofta förekommande lönekonflikter har ansenligt reducerats.

I 1871 års strid i kolindustrien kom skiljedom veterligen första gången till användning; dess lyckliga resultat i England manade till försök. Det första misslyckades; det andra utslaget ställde parterna sig till efterrättelse. På samma sätt underkändes det första skiljedomsutslaget i Ohio, men ett nytt godkändes. Tillfällig skiljedom med underkastelse under utslaget kan äfven antecknas från boktryckarne i Milwaukee 1886 och Chicago 1887.

De mera permanenta skiljedomsinrättningarne framkallades först af de ofvannämnda kriserna i jern- och kolindustrien omkring Pittsburg. Resultatet af en af Weeks föranstaltad konferens af arbetsgifvare och arbetare 1879 blef upprättandet af en skiljenämnd efter Wolverhamptons och Middlesboroughs mönster. Ett förberedande utskott skulle utreda och söka medla; sedan gick saken till nämnden; vid lika röstetal kunde en opartisk enhälligt utses. Men nämndens verksamhet blef ej långvarig. Redan i första frågan om bestämmandet af basispriset i en skala kunde enighet ej åstadkommas; arbetarerepresentanterna hade nämligen infunnit sig med imperativt mandat från sina valmän och voro obenägna att frångå en gång mottagna order. Och det var af samma anledning, som en annan skiljedomstol i Pittsburgs grannskap, i Shenangodalen, heller icke kom att uträtta något. Då man i båda fallen icke hade säkrat sig en utväg ur svårigheterna genom att ena sig om skiljedomare på förhand, innan saken var drifven till sin spets, var nederlaget gifvet.

Andra nämnder omtalas i skoindustrien i Cincinnati och i Paterson (New-Jersey), den senare en allmän nämnd, som i främsta rummet behandlar individuella rättstvister.

Den intressantaste och verksammaste skiljedomsföreteelsen synes emellertid vara nämnden i Straiton & Storms cigarrfabrik i New-York. Här hade redan från 1876 genom upprättande af en understödsförening grundats ett fastare förhållande mellan arbetsgifvare och arbetare, och jordmånen var sålunda beredd för den nämnd, som 1879 kom till stånd. Den var fördelad på två sektioner, cigarrmakarnes och emballerarnes. Hvarje sektion invalde en delegerad från den andra, firman var representerad i båda. Cigarrmakarnes bestod af 4 cigarrmakare, valda af 15 elektorer, utsedda från 3 arbetareafdelningar, 1 emballerare, 3 af firman utsedda förmän och 1 medlem af firman. Emballerarnes sektion bestod af 2 emballerare, utsedda af 7 elektorer, 1 cigarrmakare och 1 medlem af firman. 1884 upphörde denna sektionsindelning. Nämnden bildas nu genom val af 40 elektorer, af hvilka 15, 11, 7 och 7 utses resp. af de 4 arbetarekategorierna: cigarrmakarne, rullarne, inpackarne och emballerarne. Valbara äro endast sådana arbetare, som varit i firmans tjenst 6 månader före valet, inpackare måste dessutom ha fyllt 21 år. Valrätt ega blott sådana, som varit anställda 4 veckor före valet.

En vecka efter valet skola elektorernas olika klasser inom sig välja sina representanter i nämnden. Denna skall bestå af 14 medlemmar, d. v. s. 3, 2, 1 och 1 från de resp. 4 klasserna samt 2 medlemmar af firman och 5 förmän. Ledigheterna fyllas af den resp. klassens delegerade.

Majoritetens i nämnden beslut är bindande för båda parterna. Vid lika röstetal i en hufvudfråga och efter fem omröstningar derom utser hvarje medlem af nämnden en person att som adjungerad deltaga i nämndens val af en skiljedomare. Arbetarne välja dessa adjungerade bland sina resp. branschers delegerade, firman bland med henne förenade personer. Skiljedomaren anses vald med majoriteten af de 27 afgifna rösterna.

Om firman skulle finna, att nämnden icke längre motsvarar sitt ändamål, skall den underrätta ordföranden och sekreteraren, att den icke längre vill vara bunden af nämndens beslut. Tre månader efter ett sådant meddelande upphöra nämndens funktioner att vara bindande och nämnden sjelf upplöses. På samma sätt skola arbetarne, om $^1/_3$ af dem begär nämndens afskaffande, votera derom; om $^2/_3$ af antalet röstar ja, har nämnden 3 månader derefter upphört att existera.

Huruvida dessa sistnämnda bestämmelser ännu kommit till användning, är mig obekant. Nämndens verksamhet har under en längre följd af år präglats af stor harmoni och tidtals lyckats uppnå idealet för dylika institutioner, — att göra sig sjelf obehöflig. 1897 uppgaf en för-

fattare, att någon strejk icke förekommit hos Straiton & Storm sedan 1879, oaktadt andra cigarrfabriker ofta varit deraf hemsökta.

Från 1893 omtalas permanenta nämnder bland tegelarbetarne och murarne i Boston, från 1896 i byggnadsindustrien i Pittsburg.

Frankrike.

I. Lagstiftningen.

Medan lagstiftningens medverkan till biläggandet af intressetvister mellan arbetsgifvare och arbetare i Frankrike är af ganska sent datum, har deremot rättstvisternas handläggning här tidigare än i något annat land blifvit föremål för särskildt processuellt förfaringssätt. Det är i Frankrike, som de första moderna industridomstolarne, »les conseils de prud'hommes», inrättats, och det är dessa franska institutioner, som tjenat till förebilder för de specialdomstolar för arbetstvister, som sedermera antingen redan kommit till stånd i åtskilliga andra länder eller hvilkas upprättande, såsom i England (jfr ofvan sid. 5), åtminstone haft förespråkare. Ja, till och med för upphofsmannen till de särskilda engelska nämnderna för intressetvisters biläggande, Mundella, har, som redan (sid. 11) visats, »les conseils» tjenat till vägledning.

I Frankrike inrättades den första »nämnden» af detta slag redan 1806 i Lyon; genom lagar af 1809—10 blef institutionen allmän. Organisationen, som under tidernas lopp varit föremål för åtskilliga förändringar, är för närvarande följande. Nämnderna upprättas af handelsministern på kommunalmyndighetens andragande eller åtminstone med dess gillande efter andra förvaltningsmyndigheters hörande. De bestå till lika antal af arbetsgifvare och arbetare — minst 3 af hvardera klassen — samt af president och vice president. Ministern bestämmer efter lokala förhållanden hvilka industrier domstolen bör omfatta, samt antalet medlemmar, hvilka till hälften väljas af arbetsgifvarne, till hälften af arbetarne. Valrätt tillkommer arbetsgifvare, som fyllt 25 år och sedan minst 5 år tillbaka utöfvar sitt yrke, och arbetare, som uppnått samma ålder, sedan minst 5 år arbetat i yrket och innehar fast bostad inom det tilltänkta domstolsdistriktet. Valet sker genom sluten omröstning. Medlemmarne i nämnden välja sedermera inom sig för ett år

presidenten och vice presidenten, af hvilka den ene måste vara arbetsgifvare, den andre arbetare. Presidenten utnämner en sekreterare. Nämnden förnyas till hälften hvart tredje år. Bisittarne kunna erhålla godtgörelse. Ursprungligen voro nämnderna endast fabriksdomstolar, men praxis har för längesedan utsträckt deras kompetens till industrien i dess helhet. De afdöma alla tvistemål, som omedelbart härröra ur det egentliga arbetsförhållandet och äfven tvister arbetare emellan, för så vidt dessa tvister ha sin grund i ett gemensamt arbetsförhållande, men deremot t. ex. icke ersättningsanspråk vid olycksfall. Huruvida ortens ordinarie domstolar ha att afvisa hos dem instämda mål med hänvisning till nämnden, är omtvistadt. Nämnderna hafva dessutom en inskränkt straffpolismyndighet jemte andra administrativa befogenheter (rätt att besöka arbetsplatser m. m.). Hvarje tvistemål behandlas först inför »den särskilda byrån» (le bureau particulier), bestående af ordföranden, en arbetsgifvare och en arbetare, som skall söka bilägga saken i godo. Misslyckas detta, kommer den inför »den allmänna byrån» (le bureau général), sammansatt af ordföranden samt minst två arbetsgifvare och två arbetare. Denna afgör definitivt i mål, der tvisten gäller ända till 200 francs värde, derutöfver är vad till handelsdomstolen tillåtet.

Antalet nämnder var 1846: 68, 1898: 156. Under perioden 1879—1888 var årliga medeltalet till den särskilda byrån instämda mål 41,028, af hvilka 18,231 förliktes och 8,982 afskrefvos. Af de 11,948, som kommo inför den allmänna byrån, afskrefvos 6,722; 87 % af alla instämda tvistemål blefvo sålunda förlikta.

Under de senaste åren har man emellertid iakttagit ett visst stillastående i institutionens utveckling. Sedan 1891 hafva endast 13 nya nämnder tillkommit. Antalet af de särskilda byråerna behandlade mål hade från 1894 och 1895 års siffror, 51,666 och 51,460, för 1896 endast stigit till 51,683 och i de af de allmänna byråerna handlagda hade till och med en minskning egt rum (från 16,186 och 15,926 till 15,754.) Det har å andra sidan väckt uppmärksamhet, att vad till handelsdomstolen är stadt i tillväxt. År 1895, som redan hade en högre siffra än föregående år, vädjades det i 700 mål, af hvilka i 279 utslaget upphäfdes; 1896 voro motsvarande siffror 864 och 459.

Sedan 1886 äro reformförsök å bane, gående ut på nämndernas upprättande af municipal-, arrondissements- och generalråden, valrättens utsträckande, nämndernas kompetens utvidgad till alla arbetstvister och rätt att definitivt afgöra tvister ända till 500 francs, annan vadeinstans o. s. v.

Lagstiftningens inskridande på intressetvisternas (eller, riktigare angifvet, de kollektiva arbetstvisternas) område daterar sig först från 1892. Försök och planer att taga statens medverkan i detta hänseende i anspråk hade likväl långt tidigare varit å bane. Den år 1848 för några månader nyförvärfvade koalitionsrätten framkallade arbetsinställelser på åtskilliga håll. En regeringskommission i Paris liksom på flera ställen i landsorten sammanförde representanter för de tvistande parterna till fredlig förhandling inför sin generalsekreterare och lyckades förekomma eller bilägga flere strejker. Under 1864 års debatt i lagstiftande kåren om koalitionsrätten framlades ett lagförslag om obligatorisk förlikning. Arbetare eller arbetsgifvare, som enligt uppgjord plan upphört med arbete eller kommit sådant att upphöra, utan att förut hafva hänskjutit tvisten till förlikning, straffas med böter (16—200 frcs) och 1—6 års förlust af politiska rättigheter. Förlikningsförsöket skall ega rum inför de personer, om hvilka parterna kunnat enas eller, om så ej blifvit händelsen, inför »le conseil de prud'hommes» eller, om ej ett sådant existerar, inför en af arbetsgifvare och arbetare till lika antal sammansatt, af presidenten för handelsdomstolen bildad komité. Strandar försöket af en eller annan anledning, skall i ett protokoll i korthet intagas, att parterna ej kunnat enas. Förslaget vann emellertid ej regeringens gillande. Till något resultat ledde lika litet ett annat förslag om obligatorisk förlikning, som 1872 framkom i ett uttalande af civilingeniörernas förening om koalitionsrätten. Men förlikningstanken vann i alla fall terräng; åtskilliga arbetarekongresser sysselsatte sig med frågan, och 1886 kom den åter upp på den parlamentariska dagordningen för att — och detta för öfrigt endast tills vidare — först i lagform derifrån försvinna. Den 27 december 1892 promulgerades lagen om förlikning och skiljedom.

Enligt denna lag kunna arbetsgifvare, arbetare eller andra mot aflöning anställda personer, mellan hvilka en kollektiv tvist om arbetsvillkor uppkommit, hänskjuta densamma till en förlikningskomité och, om denna ej kan enas, till en skiljenämnd. Uttrycket »kollektiv» innebär motsatsen till »individuell»; tvisten skall sålunda beröra flera arbetare, men med denna inskränkning kan den vara såväl en intresse- som en rättstvist. Deremot är lagen icke tillämplig på tvister mellan staten såsom arbetsgifvare och dess arbetare; förslag i detta hänseende vunno icke majoritet i deputerade kammaren.

Förlikningsförfarandet tillgår som följer. Parterna kunna, tillsammans eller hvar för sig, personligen eller genom ombud, tillställa fredsdoma-

ren i kantonen eller en af kantonerna, der tvisten eger rum, ett skriftligt meddelande, innehållande:

1) namn, ställning och adress på undertecknarne eller på dem, som representera dem;

2) tvistens föremål jemte en kort redogörelse för de af parten till grund för hans anspråk åberopade motiven;

3) namn, ställning och adress på de personer, hvilka anbud om förlikning eller skiljedom bör tillställas;

4) namn, ställning och adress på delegerade, valda, bland de i tvisten intresserade, af undertecknarne för att bistå eller representera dem, hvilka delegerades antal dock ej må öfverskrida 5. Andra bestämmelser i fråga om valet af delegerade anges icke, utan står det i vederbörandes fria skön att härvid förfoga efter godtfinnande.

Fredsdomaren lemnar enligt art. 3, med angifvande af dag och timma, ett skriftligt erkännande att han mottagit ofvannämnda meddelande, hvilket han inom 24 timmar derefter kostnadsfritt delgifver motparten, genom rekommenderadt bref eller genom anslag å dörrarne till de kantoners fredsdomare- och de kommuners märlokaler, inom hvilka tvisten uppstått.

Senast inom tre dagar efter mottagandet af detta delgifvande böra enligt art. 4 de i tvisten intresserade afgifva sitt svar till fredsdomaren; deras tystnad betraktas som afslag.

Är svaret jakande, skola de i detsamma angifva namn, ställning och adress på de delegerade de utsett att bistå eller representera dem, dock må antalet delegerade ej öfverskrida 5.

Kan, på grund af att de personer, till hvilka delgifvandet riktats, äro aflägset boende eller frånvarande eller i följd af nödvändigheten att rådfråga hufvudman, associerade eller förvaltningsråd, svar icke inom tre dagar afgifvas, böra representanterna för nämnde personer inom tre dagar tillkännagifva, hur lång tid är af nöden för svars afgifvande. Dylikt tillkännagifvande meddelar fredsdomaren motpartens representanter inom 24 timmar.

Har förslaget antagits, inbjuder enligt art. 5 fredsdomaren snarast möjligt parterna eller de af dem utsedda representanterna att sammanträda såsom en förlikningskomité.

Sammanträdena ega rum i närvaro af fredsdomaren, hvilken för förhandlingarnes ledning står till komiténs förfogande.

Vare sig enighet kommer till stånd eller icke, skall resultatet af komiténs förhandlingar intagas i ett af fredsdomaren uppsatt och af parterna eller deras representanter undertecknadt protokoll.

Kan enighet icke uppnås, vidtager skiljedomsförfarandet.

Fredsdomaren inbjuder parternas delegerade att utse hvardera sidan en eller flera eller ock en gemensam skiljedomare. Skiljedomare bör vara fransk medborgare af mankön.

Kunna skiljedomarne icke enas i fråga om tvistens lösning, kunna de utse en ny skiljedomare eller opartisk att skilja dem emellan. Kunna de icke enas hvarken i afseende på tvistens lösning eller i fråga om valet af den opartiske, skall detta i protokollet angifvas och den opartiske utnämnas af presidenten i civildomstolen. Den opartiske tager plats som skiljedomare bland de öfriga, och saken afgöres nu med enkel röstöfvervigt. Det af skiljedomarne redigerade och undertecknade utslaget tillsändes fredsdomaren.

Ofvan omförmälda protokoll och utslag förvaras i original i fredsdomarens kansli, hvarifrån ett exemplar utan lösen tillställes hvardera parten samt ett tredje genom prefekten insändes till handelsministern.

Har arbetsinställelse redan utbrutit och parterna sjelfva icke tagit något initiativ, eger fredsdomaren, der han så pröfvar lämpligt, på sätt ofvan i art. 3 angifvits, inbjuda dem eller deras representanter att inom tre dagar meddela honom

1) tvistens föremål jemte en kortfattad redogörelse för anspråkens motivering;

2) samtycke eller vägran att anlita förlikning och skiljedom;

3) namn, ställning och adress på de af parterna, om så pröfvas nödigt, utsedde delegerade, hvilkas antal dock icke å någondera sidan må öfverskrida fem.

Under omständigheter, analoga med dem i art. 4 omförmälda, har den till tre dagar bestämda fristen ytterligare förlängas.

Antages denna fredsdomarens hemställan, förfares, som om inbjudningen utgått från någon af parterna sjelfva.

Begäran om förlikning och skiljedom, afslag eller uteblifvet svar från motparten samt förlikningskomitens eller skiljedomarnes utslag skola af fredsdomaren meddelas mären i hvar och en af de kommuner, till hvilka tvisten sträcker sig, och skola af märerna anslås å den för offentliga kungörelser afsedda plats. Dylika anslag kunna för öfrigt äfven göras af parterna sjelfva och äro befriade från stämpelafgift.

Detta offentliggörande är det enda medlet lagen känner att förmå parterna såväl att anlita förlikning och skiljedom som att ställa sig utslagen till efterrättelse, ehuru naturligtvis den helgd, som art. 1780 och följ. i Code Civil genom rätt till skadestånd bereder ingångna arbetsaftal utgör ännu en garanti för aftalets hållande.

Slutligen bestämmer lagen, att de för komiténs och skiljedomarnes sammanträden nödiga lokalerna jemte lyse och eldning kostnadsfritt böra lemnas af vederbörande kommun, att komiténs och skiljedomarnes utgifter fastställas af prefekten samt att alla enligt lagen utställda handlingar äro stämpelfria och blifva kostnadsfritt inregistrerade.

Angående lagens verkningar, lemnar nedanstående tabell en del upplysningar.

Hänvändningar till förlikning.

År.	Antal arbetsinställelser.	Antal hänvändningar.	Hänvändningar i %	Begärda af:				Resultat:				Accepteringar i %
				Arbetsgifvarne.	Arbetarne.	Båda parterna.	Fredsdomaren.	Vägran af arbetsgifvarne.	Vägran af arbetarne.	Vägran af båda parterna.	Hänvändningen accepterad.	
1893	634	109	17,19	5	56	2	46	35	6	1	54	8,36
1894	391	101	25,83	4	51	2	44	24	4	1	72	18,41
1895	405	84	20,74	2	46	3	34	31	—	2	49	12,10
1896	476	104	21,86	4	57	4	39	41	3	—	60	12,60
1897	356	88	24,71	4	46	1	37	20	2	3	63	17,60
1898	368	94	25,54	3	57	2	32	32	1	5	60	16,30
1899	740	197	22,62	1	112	4	80	65	1	13	107	14,45
Summa	3,370	778	23,08	23	425	18	312	245	17	25	465	13,79

Af de 3,370 arbetsinställelser (strejker och lockouter), som under år 1893—99 inträffade, hade sålunda i 778 (eller i omkring 23 %) hänvändning till förlikning egt rum och af dessa endast i 465 hänvändningen accepterats af båda parterna. Det är sålunda endast i 13.79 % af samtliga arbetsinställelser man lyckats få parterna tillsammans i en komité.

Orsaken till detta, förväntningarna föga motsvarande resultat har man i främsta rummet velat finna i förfarandets tillfälliga organisation. Komitén bildas först, när tvisten väl är i full gång och sinnena redan blifvit upphetsade. Men vidare tyckes lagen icke ha vunnit arbetsgifvarnes sympatier. Endast 23 gånger under sju år ha arbetsgifvarne

gjort hemställan om förlikning, men deremot ganska ofta afslagit arbetarnes förslag i samma syfte. Af 778 framställningar att anlita förlikning hafva arbetsgifvarne afslagit 245, således nära en tredjedel, medan afslag från arbetarne endast förekommit i 17 fall och de sjelfve föreslagit hänvändning i 425. Och endast i 18 fall har anlitandet af bemedling utgått från båda parterna.

Det framhålles vidare som olämpligt, att det skall bero på fredsdomarnes egen ompröfning, om de skola erbjuda sin bemedling. Följden har blifvit, att de, antagligen dels af farhåga, att en vägran att antaga densamma skulle blottställa deras auktoritet, dels på grund af trägna, ordinarie, rent juridiska göromål, som hvarken medgifva dem tid eller förutsättningar att följa med industriella frågor, i det långt öfvervägande antalet fall förhållit sig passiva. Af periodens 3,370 arbetsinställelser ha de endast i 312 gjort hemställan om komités bildande. Förslag ha också framkommit att öfverflytta deras befattning med förlikningslagens tillämpning på arbetsinspektörerna. Att parterna ingalunda äro obenägna att lyssna till en utomståendes uppmaning att förhandla, visar det förhållande, att fredsdomarne af nyssnämnda 312 fall endast i 25 mött afslag från båda parterna.

Under perioden hade för öfrigt 438 förlikningskomitéer varit i verksamhet, af hvilka 183 lyckades bilägga den till dem hänskjutna tvisten; från 24 hänvisades densamma till skiljedom. I 137 fall vägrade man att anlita skiljedom; i 76 utgick vägran från arbetsgifvarne, i 11 från arbetarne, i 50 från båda parterna.

Af de 778 tvister, i hvilka lagen kommit till användning, hade den lyckats åstadkomma en fredlig lösning i 307. Af periodens 3,370 arbetsinställelser utgör detta 9.11 %.

De jemförelsevis obetydliga resultat lagen hittills åstadkommit anses bero på dels, såsom redan framhållits, att nämnderna icke äro på förhand tillsatta och permanenta, utan först bildas sedan konflikten väl utbrutit och sedermera endast afse denna, dels att hänvändandet till förlikning är frivilligt. I förra afseendet framställdes under 1890-talet åtskilliga förslag, gående ut på, dels (Lebons och de Muns) att åt arbetsgifvarnes och arbetarnes eget initiativ öfverlemna bildandet af permanenta förlikningskomitéer och skiljedomstolar, dels (Mesureurs och Michelins) att efter belgiskt mönster genom statens medverkan inrätta permanenta arbetsråd eller arbetskamrar, hvilka, med ett lika antal arbetsgifvare- och arbetarebisittare, skulle fungera dels såsom en representation för industrien att i industriella frågor såväl af regeringen råd-

frågas som äfven af eget initiativ afgifva förslag, dels såsom förlikningsoch skiljenämnder i arbetstvister. Intet af dessa förslag ledde till någon åtgärd, delvis beroende på svårigheten att med de franska fackföreningarnes ännu svaga utveckling åvägabringa lämpliga valkorporationer i och för arbetarnes val.

I afseende på obligatoriskt förlikningsförsök väckte Mesureur som handelsminister redan 1896 ett förslag i sådan riktning, hvilket äfven tillstyrktes af deput. kammarens arbetsutskott. Det upptogs på nytt i januari 1899 af Bovier-Lapierre, Ferry och Dutreix. Vid utbrott af kollektiva tvister mellan arbetsgifvare och arbetare skulle parterna vara skyldiga att, vid äfventyr af högst 15 frcs' böter, anlita en förlikningsnämnd under fredsdomarens presidium, hvilken äfven skulle konstituera nämnden. I öfrigt skulle 1892 års lag lemnas oförändrad; bildandet af en skiljenämnd efter förlikningsförsökets strandande skulle fortfarande vara fullkomligt frivilligt.

I juni 1899 väcktes i senaten förslag att i tvister mellan grufegare och deras arbetare fredsdomaren skulle vara skyldig att erbjuda sin bemedling.

Det starkare intresse för arbetets organiserande i lagligt fastställda former och under medverkan såväl af statliga organ som af arbetsgifvares och arbetares yrkesföreningar, som utmärker den nuvarande franska regeringens socialpolitiska sträfvanden alltsedan Millerands inträde såsom handels- och industriminister i densamma, har nyligen bl. a. äfven kommit till uttryck i tvenne åtgärder, som, den ena indirekt, den andra direkt, afse arbetstvisters reglerande. Den 17 september 1900 utfärdades, sedan frågan alltifrån 1895 stått på dagordningen, en förordning ang. inrättande af arbetsråd, och den 15 november aflemnades till deput. kammaren ett på arbetsråden baseradt regeringsförslag ang. »fredligt biläggande af tvister rörande arbetsvillkoren».

De nya arbetsråden (les conseils du travail) utgöra en utveckling af det år 1891 upprättade »högre arbetsrådet» (le conseil superieur du travail), afsedt att utreda industriella frågor och deröfver afgifva utlåtanden eller utarbeta lagförslag. De lokala arbetsråden, som nu skola inrättas öfverallt, der behof af dylika förefinnes och hvilkas distrikt bestämmes efter föreliggande industriella förhållanden, skola för sitt resp. distrikt tjena det högre arbetsrådet till organ, men derjemte utöfva en viss sjelfständig verksamhet. De böra sålunda lemna upplysning om

arbetsförhållandena, på högre arbetsrådets uppdrag deltaga i officiella enquêter, åstadkomma utredningar angående de olika orternas arbetstid och arbetslön, föreslå åtgärder mot arbetslöshet och fördelning af offentligt understöd till olika socialpolitiska institutioner i distriktet samt slutligen hvarje år afgifva berättelse angående arbetareskyddet.

Hvarje arbetsråd består af särskilda, för de olika yrkena bildade sektioner; hvarje sektion har 6—12 medlemmar, hälften arbetsgifvare, hälften arbetare, till lika antal valda af de resp. kategoriernas yrkesföreningar. Bisittare ur industridomstolen kunna dessutom insättas i sektionen, detta dock endast i den händelse de väljande yrkesföreningarne icke äro tillräckligt utvecklade. Valbara äro alla i distriktet bosatta arbetsgifvare och arbetare af båda könen, som fyllt 25 år och ega fulla medborgerliga rättigheter. Hvarje sidas yrkesförening väljer särskildt. Valet afser två år.

Sektionen sammanträder minst hvar tredje månad, rådet in pleno en gång om året. Vid val af ordförande och sekreterare i sektion bör båda bisittareklassernas lika rätt tillgodoses.

Till dessa »arbetsråd» är det nu, som det nya förliknings- och skiljedomsförslaget organiskt ansluter sig, på samma gång som det synes fattat sin uppgift på ett mera ingående och praktiskt sätt än den nu gällande lagen. Dess innehåll är i sina hufvuddrag följande.

I hvarje industriell eller merkantil rörelse, som sysselsätter mer än 50 arbetare, skall ett tryckt meddelande, som vid hvarje arbetares anställning honom delgifves, innehålla uppgift, huruvida tvister inom verket mellan arbetsgifvare och arbetare skola, på sätt nedan sägs, hänskjutas till skiljedom eller icke. I förra fallet innebär anställning i rörelsen, att vederbörande efter tre dagars förlopp underkastat sig lagens bestämmelser.

Det enda obligatoriska för dessa rörelser är sålunda tvånget att delgifva dylika meddelanden. För rörelser och byggnadsföretag, som ingå leveransaftal med staten eller som behöfva koncession af staten (deribland nya grufföretag), skall deremot i aftalet eller koncessionshandlingen en bestämmelse intagas, att vederbörande arbetsgifvare är skyldig att hänskjuta arbetstvister till skiljedom. Departement och kommuner kunna i dylika af dem ingångna aftal och lemnade koncessioner intaga en sådan bestämmelse.

Förlikningsförfarandet tillgodoses på följande sätt. I alla nu nämnda rörelser skola arbetarne bland sig välja förtroendemän eller arbetareutskott. Arbetarne indelas, efter yrken eller territoriellt, i grupper eller

valkretsar om 50—150 valmän; hvarje valkrets utser en representant i utskottet jemte en suppleant för denne. Valrätt tillkommer en hvar, manlig eller qvinlig arbetare, som fyllt 18 år och eger fransk medborgarrätt; för valbarhet erfordras 25 års ålder. Det sålunda bildade arbetareutskottet har till uppgift att såsom arbetarnes representanter framställa deras klagomål och besvär inför arbetsgifvaren eller dennes ställföreträdare. Tillfälle bör vara utskottet beredt såväl att på en bestämd dag i veckan kunna göra dylika framställningar som att en gång i månaden kunna förhandla med arbetsgifvaren.

Vägrar arbetsgifvaren att godkänna de framställda besvären, bör utskottet på någon arbetaregrupps begäran inlemna dem skriftligen, och arbetsgifvaren har att inom 48 timmar likaledes skriftligen besvara desamma. Vidhåller han här sin vägran, skall han samtidigt meddela namnen på de af honom utsedda skiljedomarne (eller skiljedomaren), hvarefter arbetarne inom nya 48 timmar skola delgifva honom namnen på de af dem utsedda, hvilka för öfrigt kunna sammanfalla med arbetsgifvarens.

Har arbetsgifvaren icke gjort ofvannämnda meddelande inom 48 timmar eller har skiljedom icke fallit inom 6 dagar efter det arbetarne utsett sina bisittare i domstolen, ega arbetarne rätt att vidtaga strejk.

Härvid måste emellertid ett bestämdt förfarande iakttagas. Beslut, om strejk bör ega rum, skall fattas medelst sluten omröstning bland de vid val till arbetareutskott röstberättigade och hvarje röstsedel innehålla orden »för strejken» eller »mot strejken». Beslutet fattas genom enkel röstöfvervigt, hvilken emellertid icke får understiga en tredjedel af de röstberättigades antal, i motsatt fall kan ny omröstning påföljande dag anställas. Har strejk beslutats, skall emellertid hvar sjunde dag ny omröstning angående dess fortsättande företagas. Arbetet upptages, om icke beslutet förnyas.

Har strejken sålunda kommit till utbrott, skall tvisten gå till skiljedomstol, hvilken i detta fall utgöras af vederbörande sektion i distriktets arbetsråd.

De af skiljedomstol (af ena eller andra slaget) afkunnade utslagen gälla såsom aftal mellan de tvistande parterna för en tid af sex månader och hafva återverkande kraft från den dag förfarandet öppnades eller arbetet återupptogs.

Förslaget innehåller straffbestämmelser för att garantera frihet vid val till arbetareutskott och oförfalskad omröstning angående strejkfrågan äfvensom utskottsmedlemmars och skiljedomares oberoende i utöfvandet af sina funktioner.

Då ohörsamhet mot skiljedomsutslag betraktas som aftalsbrott, äro inga egentliga straffpåföljder, såsom böter eller fängelse, dermed förbundna, men då förslaget anser sig ännu icke kunna räkna på yrkesföreningarne såsom garanter för utslagens hållande, har detsamma icke förty måst vara betänkt på något slags straffhot för att framkalla vederbörandes hörsamhet. Förslaget har i detta afseende stannat vid förlust af valrätt och valbarhet till yrkeskorporationerna (fackföreningsstyrelser, handelskamrar, arbetsråd, industridomstolar, handelsdomstolar, högre arbetsrådet) för högst tre år, vid iteration för sex år.

Det kan icke bestridas, att detta Millerands förslag innebär åtskilliga praktiska uppslag. Visserligen är, hvad arbetsgifvarne beträffar, dess anlitande af tvånget föga starkare än den nu gällande lagens. Arbetsgifvaren eger i allmänhet fortfarande sin fullständiga frihet att underkasta sig skiljedom eller icke, och det är på honom det i de flesta fall beror, om lagen skall komma till användning eller icke. Men med den ännu rådande franska uppfattningen lärer förslaget med utsigt till framgång icke kunnat sträcka sig längre. Å andra sidan komma antagligen anmärkningar att göras, att detsamma gått för långt i begränsningen af arbetarens frihet i detta afseende. Vill arbetsgifvaren tillämpa lagen i sin rörelse, har arbetaren egentligen endast att rätta sig derefter, ty valet mellan att underkasta sig lagens bestämmelser eller gå miste om anställning är i sjelfva verket intet val. Man får emellertid antaga, att arbetaren i allmänhet icke har något emot en dylik underkastelse. Deremot kan en annan bestämmelse i förslaget medföra ett kännbarare tvång. Då förslaget betraktar samtliga arbetare inom en rörelse såsom en enhet, en intressegemensamhet, blir minoriteten i den vigtiga frågan, om arbetet skall nedläggas eller icke, tvungen att rätta sig efter majoritetens beslut. En arbetsvillig minoritet blir sålunda nödsakad att upphöra med arbetet. Men man får å andra sidan komma ihåg, att de arbetsvilliga, som för öfrigt till och med kunna utgöra majoriteten, redan nu faktiskt kunna tvingas till arbetsinställelse, om på grund af tekniska förhållanden arbetet helt och hållet måste upphöra i trots af att de egentligen strejkande endast utgöra ett fåtal. Det frihetsintrång minoriteten likaledes utsättes för t. ex. genom ett fackföreningsbeslut om strejk i syfte att förbättra arbetsvillkoren, anses för öfrigt redan nu af de franska domstolarne som ett mindre ondt än att majoritetens naturliga rätt att genomdrifva sin mening icke finge göra sig gällande. I bestämmelsen om frågans upp-

tagande till förnyad behandling hvar sjunde dag ligga slutligen också möjligheter för minoriteten att till sist få sin åsigt igenom.

Mera odeladt bifall torde deremot möta förslagets skarpa betonande af förlikningsförsökens betydelse samt af vigten af direkta och permanenta förbindelser mellan arbetsgifvare och arbetare. Antagligen efter belgiska och tyska föredömen har förslaget upptagit tanken om arbetareutskott eller permanenta förtroendemän att inför arbetsgifvaren framställa arbetarnes önskningar och besvär. »Huru många strejker», heter det i motiven, »hafva icke endast derför kommit till utbrott, att arbetarne icke hade auktoriserade talemän, som kunde inför chefen trovärdigt framställa deras anspråk och meddela sina hufvudmän svaren, eller emedan arbetarne icke hade det förtroende, att deras fordringar sanningsenligt skulle framföras af verkmästaren eller ingeniören! Strejken föreföll dem som det enda medlet att rikta chefens uppmärksamhet på dem, något som också förklarar, att arbetarne i så många fall först formulerat sina anspråk, sedan de nedlagt arbetet.»

Samma försigtighet som i afseende på tvångets användning i fråga om lagens tillämpning öfverhufvud iakttar förslaget äfven i fråga om skiljedomstolsutslagens genomförande. Här är det icke tal om något vare sig civil- eller straffrättsligt ansvar för aftalsbrott, och den förlust af valrätt och valbarhet till alla dessa industriella korporationer, som vederbörandes ohörsamhet ådrager dem, torde icke komma att väga så synnerligen tungt som motiv för ett lojalt iakttagande af ett utslag.

Det ringa tvång förslaget i det stora hela ålägger arbetsgifvarne torde emellertid båda godt för dess slutliga upphöjande till lag, hvilket utan tvifvel måste betraktas som ett bestämdt framsteg i det franska förlikningss- och skiljedomsväsendets utveckling.

II. Privata åtgärder.

Tillfälliga förlikningskomitéer hade i åtskilliga fall genom fackföreningarnes försorg blifvit upprättade, till och med ännu innan dessa genom 1884 års lag blifvit rättsligt erkända. Sålunda reglerade år 1878 byggnadsmålarne i Paris genom båda parternas komitéer sin lönetariff.

1881 bildades »bokindustriarbetarnes» förbund, med utsträckning öfver hela landet och indeladt i lokalsektioner under en centralkomité. Enligt dess stadgar skola, vid utbrottet af en tvist och innan strejk tillgripes, vederbörande sektions arbetare derom underrätta centralkomitén, som skickar ett ombud till platsen för att undersöka förhållandena

och söka komma till en uppgörelse med arbetsgifvarne. Äro arbetarnes anspråk ogrundade, söker ombudet förmå arbetarne att återtaga dem; om strejk det oaktadt förklaras, lemnar centralkomitén de strejkande intet understöd. Systemet synes ha åstadkommit goda resultat. I öfverensstämmelse med dess princip ha flera lokalföreningar (i Marseille, Paris, Rouen, Nizza, Alger) åstadkommit upprättandet af förlikningsnämnder med delegerade från båda parterna. På andra ställen (i Nîmes, Lyon, Lille) ha deremot försöken strandat på arbetsgifvarnes motstånd. I september 1895 bildades emellertid af 9 delegerade från boktryckare- och förläggareföreningen och 9 från arbetareförbundet en komité för att ordna vissa förhållanden inom yrket. I maj 1897 har komitén uppgjort grunddragen till ett reglemente, hvari med hänsyn till uppkommande meningsskiljaktigheter åtgärder äro bestämda för att förebygga arbetsinställelse. I de vigtigaste industricentra böra blandade komitéer upprättas att fungera såsom förlikningss- och skiljenämnder.

Tillfällig, på privat väg åstadkommen medling och skiljedom har likaledes några gånger visat sig verksam. Sålunda bilades 1891 års omnibusstrejk i Paris genom bemedling af municipalrådets utskott, likaledes grufstrejken i Pas de Calais samma år genom prefektens. Verklig skiljedom afgjorde deremot de två strejkerna i Carmaux under 1892. I den första utsågo arbetarne tre skiljedomare och arbetsgifvarne tre. Dessa sex kunde emellertid icke enas, tre opartiske måste utses — en af hvardera parten och den tredje på parternas begäran af ministern för allmänna arbeten. De opartiske, som förhandlade i närvaro af skiljedomarne, hvilka fingo utveckla sin uppfattning af tvisten, egde full frihet att förskaffa sig alla möjliga slags upplysningar. Den slutliga öfverläggningen egde rum mellan de opartiske allenast. Utslaget accepterades.

I den andra strejken dröjde det mer än två månader, innan arbetsgifvarne ville samtycka till skiljedom, men ändtligen antogs till skiljedomare republikens nuvarande president, dåvarande konseljpresidenten Loubet. Utslaget utföll till arbetsgifvarnes förmån; arbetarne vägrade i början att ställa sig detsamma till efterrättelse, men tvungos snart dertill af allmänna opinionens tryck.

Slutligen hafva en del permanenta nämnder genom privat initiativ upprättats, den första i pappersindustrien 1874 såväl för individuella, som för kollektiva tvister. Den bestod af 8 medlemmar från hvardera sidan; alla närvarande ega delta i öfverläggningen, men i beslut endast ett lika antal från båda sidorna. Resultaten hafva varit goda; 1892 upplystes det, att sedan nämndens grundande ingen strejk egt rum i pappersindustrien.

En likartad nämnd bildades 1877 af Rouens typografer; äfven den har verkat tillfredsställande.

I arbetsreglemente för Paris' tvättindustri 1891 (liksom för Boulognes 1892) omtalas förlikningss- och skiljenämnder, och parterna förbinda sig att underkasta sig utslaget. Resultatet har varit tillfredsställande.

I »konstindustrien» fungerar sedan 1892 en synnerligen genomförd skiljeinstitution, organiserad efter en »conseil de prud'hommes», sålunda med en särskild förlikningss- och en allmän dömande byrå. Kan enighet inom den senare ej åstadkommas, afgöres tvisten åtta dagar derefter af en permanent opartisk. Organisationen anses arbeta vida snabbare än »les conseils de prud'hommes».

Likaledes har syftet att åvägabringa en snabbare rättsskipning 1894 framkallat en »blandad komité» hos Paris' perukmakare, ehuru densamma äfven handlägger kollektiva tvister i allmänhet. Parterna förutsättas tillhöra yrkesföreningar; utomstående tvistande kunna endast af sitt resp. laga forum hänvisas till komitén. Om med förkastande af komiténs utslag en part instämmer sin motpart till domstol, skola rättegångskostnaderna genom yrkesföreningarnes försorg godtgöras svaranden.

Sedan 1892 fungerar till allmän belåtenhet en nämnd för reglerandet af de synnerligen invecklade lönetarifferna i handväfveriet i Cholet. Den tillsättes genom medelbara val; arbetsgifvarne utse 20 och hvardera fackföreningen 10 elektorer. Dessa 40 välja samfäldt bisittare; för att förklaras vald fordras minst $^3/_4$ af de afgifna rösterna.

Sålunda har på åtskilliga håll genom organisationernas försorg ett förlikningss- och skiljeförfarande kommit till stånd, ehuru detsamma ännu endast fått en synnerligen ringa spridning, oaktadt en del föreningar (1897: 444 af arbetsgifvarnes 1,212, 25 af de 147 »blandade» och 648 af arbetarnes 1,588) i sina stadgar upptagit bestämmelser i detta syfte. De förhoppningar man hyst, att de genom 1892 års lag bildade tillfälliga nämnderna skulle utveckla sig till ständiga, ha icke förverkligats. Det öfvervägande motståndet mot nämnders upprättande kommer från arbetsgifvarne. Att en lag efter mönstret af 1900 års ofvannämnda förslag härutinnan skulle komma att framkalla en annan sakernas ordning, torde emellertid icke vara osannolikt.

Belgien.

I. Lagstiftningen.

Med den franska lagstiftningen i allmänhet infördes äfven »conseils de prud'hommes» i Belgien 1810; den senaste lagen är af 1889 och som derigenom de belgiska reformsträfvandena på detta område, i motsats mot de franska, tills vidare fått sin afslutning, skall för lagens innehåll något utförligare redogöras.

En nämnd kommer till stånd genom en speciallag, hvilken äfven bestämmer det distrikt nämnden bör omfatta. Särskilda nämnder för vissa industrier eller industrigrupper kunna upprättas i ett distrikt under förutsättning, att industrierna äro af tillräcklig betydenhet, eller ock kunna särskilda »kamrar» inrättas i en och samma nämnd. Antalet medlemmar liksom nämnds och kammares sammansättning i öfrigt bestämmes af konungen efter hörande af distriktets kommunalråd och provinsrådets permanenta utskott. Hvarje nämnd består af minst 6 medlemmar och 4 suppleanter, förutom ordförande och vice ordförande, för så vidt icke dessa väljas bland medlemmarne, och hvarje kammare af minst 4 medlemmar. Medlemmar och suppleanter väljas till lika antal af arbetsgifvare och arbetare. Vallistorna uppgöras af kommunalmyndighet. Valrätt tillkommer arbetsgifvare och arbetare, som äro belgiska undersåtar, fyllt 25 år, inom den blifvande nämndens distrikt under minst 4 år utöfvat sitt yrke samt, om myndighet så påfordrar, bott derinom minst 1 år. Förmän räknas som arbetare; för brott straffade personer, konkursgäldenärer och personer af kändt dåligt rykte kunna icke uppföras på vallista. Valbara äro valberättigade, som fyllt 30 år, äfvensom f. d. arbetsgifvare och arbetare, som uppfylla öfriga villkor för valrätt; dock får från denna kategori liksom från förmän och skeppare högst fjerdedelen af totalantalet medlemmar i nämnden rekryteras. Värdshusvärdar och utminuterare af spritdrycker äro icke valbara. Två arbetsgifvare, tillhörande samma firma, två arbetare från samma verkstad eller två närbeslägtade personer kunna icke samtidigt sitta i samma nämnd. Arbetsgifvare och arbetare utse på särskilda möten genom sluten omröstning sina representanter. Halfva antalet af dessa afgår hvart tredje år, men kan återväljas. Ordföranden och vice ordföranden, af hvilka den ene måste vara arbetsgifvare och den andre arbetare, utses — i motsats mot i Frankrike, der de väljas af nämnden sjelf — af konungen, antingen bland nämndens egna medlemmar eller bland af

arbetsgifvare och arbetare föreslagna kandidater. De särskilda kamrarne välja deremot sjelfva dessa funktionärer. Hvarje nämnd utser inom sig för hvarje qvartal en förlikningsbyrå, bestående af en arbetsgifvare och en arbetare, hvilka kunna återväljas. Byrån, som i närvaro af nämndens sekreterare sammanträder minst en gång i veckan, söker förlika alla tvistemål; misslyckas detta, går saken till nämnden. Denna sammanträder minst två gånger i månaden och är beslutmässig endast, om ett lika antal — två — arbetsgifvare och arbetarerepresentanter infunnit sig. Ordföranden och vice ordföranden medräknas endast, om de utsetts bland nämndens medlemmsr. Hindras nämnden att förhandla på grund af medlems frånvaro från två på hvarandra följande sammanträden, straffas den uteblifvande med 26—200 francs' böter eller med 3—8 dagars fängelse eller med bådadera.

Inom nämndens kompetens falla sådana tvister mellan arbetare eller mellan arbetare och arbetsgifvare, som stå i samband med arbete eller aflöning. I motsats mot förhållandet i Frankrike sträcker sig nämndens kompetens till tvister icke allenast inom den egentliga industrien, utan äfven inom gruf- och masugnsdriften samt hafsfiskerinäringen. Utan att hindra sakens behandling vid ordinarie domstol kunna nämnderna derjemte ådöma straff — dock endast till högst 25 frcs' böter — för kontraktsbrott och för beteende, som kan leda till ett störande af lugnet på arbetsplatsen. Vad kan inom 8 dagar göras till första instansens civildomstol i distriktet. Mål, som ligga utanför nämndernas kompetens, såsom t. ex. tvister arbetsgifvare emellan, kunna — i olikhet mot i Frankrike — med båda parternas medgifvande behandlas af dem. Deras utslag äro definitiva, för så vidt tvistens värde icke öfverstiger 200 frcs; i andra mål kan vädjas till handelsdomstolen eller, om det gäller grufmål, till första instansens civildomstol.

Sekreteraren inkallar parterna och deras vittnen med en dags stämningstid. Uteblir endera parten, afkunnas tredskodom; dock kunna parterna i vissa fall inställa sig genom ombud, hvaremot sakförare icke få användas. En (eller flera) af nämndens bisittare kan på uppdrag besöka arbetsplatsen för att vinna bekräftelse på anförda omständigheter och, om så erfordras, afhöra vittnen.

Kostnaderna för nämnden bestridas af samtliga under dess domvärjo lydande kommuner i förhållande till antalet i hvarje kommun använda arbetare; likaledes tillhandahållas domstols- och fängelselokaler af kommunal myndighet. Rättsbetjentes aflöning samt ersättning till vittnen och sakkunnige bestämmas af konungen. Sekreterares arvoden (600—1,700 frcs) betalas af regeringen och upptogs i 1891 års stat till

23,400 frcs. Bryssels nämnd kostade 1890: 4,994.30 (mot beräknade 5,775) frcs.

Antalet nämnder uppgick 1899 till 32 och handlagda tvister till 8,245, hvaraf vid förlikningsbyråerna anhängiggjorts 8,209. Af dessa hade 5,134 (eller 63 %) blifvit förlikta. Läggas härtill de 403, som förlikts inför nämnderna, höjes procenten förlikta mål till omkring 67.

Ett organ för intressetvisternas reglerande var en af de första frukterna af det sociala lagstiftningsarbete, till hvilket den i anledning af 1886 års arbetareoroligheter tillsatta stora arbetarekomitén gaf impulsen och som sedermera — särskildt jemfördt med det föregående »låt-gå»-systemet — med ovanligt allvar alltjemt pågått. En lag af den 16 aug. 1887, kompletterad genom en kongl. förordning af 1893, inrättade i Belgien »industri- och arbetsråd», hvilkas uppgift emellertid ingalunda är uttömd med dylika tvisters förekommande och biläggande, utan hvilka derutöfver dels utgöra representationer för vederbörande yrken att öfverlägga om och till regeringen framställa önskningar med afseende på yrkets gemensamma intressen, sålunda bildande ett slags »små industriella parlament», dels fungera såsom administrativa undersöknings- och upplysningsbyråer.

Ett dylikt råd upprättas af konungen, antingen af eget initiativ eller på framställning af kommunalråd eller af intresserade, arbetsgifvare eller arbetare, på hvarje plats, der nyttan af att ett råd kommer till stånd är konstaterad, och det delas i så många sektioner, som det på platsen finnes särskilda industrier af den betydenhet, att de böra i rådet representeras. Inom samma sektion förenas likartade industrier; så t. ex. bilda linne-, bomulls-, hamp- och juteväfveriet i Bryssel stadens 3:dje sektion. Rådet är sålunda afsedt att vara »uttrycket för den industriella verksamheten i ett visst förvaltningsområde». Då konungen emellertid eger att till gemensam förhandling sammankalla flera sektioner, vare sig de tillhöra samma eller olika orter, är den administrativa enheten i viss mån genombruten af den industriella.

Hvarje sektion består af ett lika, af konungen bestämdt antal (6—12), den resp. industrien tillhörande »arbetsgifvare» och »arbetare», i den betydelse, som dessa ord ega enligt lagen om »les conseils de prud'-hommes». Hvarken valbar eller valberättigad till bisittare i sektion är den, som genom dom frånkänts valrätt, den, som till borgenärer all sin egendom afträdt och ej från deras kraf befriad är, den, som håller

hus, der otukt bedrifves, den, som ådömts straff för stöld, bedrägeri, missbruk af förtroende eller kränkning af sedligheten. Valbarhet till arbetarebisittare betingas dessutom af fyllda 30 års ålder och valrätt. I öfrigt sammanfalla villkoren för valrätt och valbarhet på det hela taget med motsvarande bestämmelser i lagen om »prud'hommes». Arbetsgifvarne äro emellertid i regel sjelfskrifna bisittare, och val på denna sida eger endast rum, om deras antal i distriktet är större än det af konungen för sektionen bestämda. Är det deremot mindre, kompletteras det genom tillkallande af arbetsgifvare i likartade industrier från närgränsande plats. Mandatet gäller för 3 år.

Sektionen sammanträder på kallelse af provinsrådets permanenta utskott åtminstone en gång om året, men derjemte på arbetsgifvarnes eller arbetarnes begäran. Om en arbetskonflikt uppstått och omständigheterna så påfordra, kan provinsens guvernör eller borgmästare eller sektionens ordförande dessutom sammankalla sektionen.

Rådet sammanträder på konungens kallelse för att afgifva utlåtande om de frågor eller förslag af allmänt intresse för industrien eller arbetet, som han finner lämpligt att till rådet hänskjuta, och han kan dessutom, såsom redan omnämnts, till gemensam förhandling sammankalla flera sektioner, vare sig de tillhöra samma eller olika orter.

I kallelse till sammanträde skola alla till behandling förekommande ärenden angifvas, och inga andra få komma under öfverläggning. Äro arbetsgifvare och arbetare icke till lika antal närvarande, afhålla sig från voteringen så många af de yngste på den fulltaligare sidan, att antalet på båda sidor blir lika. Sammanträdena ega rum inom slutna dörrar, men sektionen eller rådet kan besluta protokollens offentliggörande.

Regeringen kan utse en kommissarie att närvara vid rådets sammanträden för att lemna upplysningar och deltaga i förhandlingarne.

Den kommun, der institutionen har sitt säte, är skyldig att förse densamma med nödiga lokaler.

Dagtraktamente lemnas bisittare för sammanträde i rådet och för deltagande i flera sektioners gemensamma förhandlingar.

Sedan regeringen förgäfves väntat i två år på framställning från annat håll om bildandet af råd, beslöt den att sjelf gripa verket an, och upprättade 1889 17 råd samt sedermera årligen några. Från vederbörande intresserade sjelfva togs fortfarande icke något initiativ; man kunde tvärtom iakttaga en viss motvilja mot institutionen såväl å kommunalrådens som i synnerhet å arbetsgifvarnes sida, hos hvilka senare

den bl. a. visade sig uti afhållande från valen. För att stäfja detta har också 1897 framkommit ett förslag att göra deltagande i valen obligatoriskt. Emellertid fanns det i april 1899: 78 råd, delade i 310 sektioner.

Om rådens verksamhet som industriella parlament och förvaltningsorgan medgifver utrymmet icke någon redogörelse. Det skall endast nämnas, att de vid åtskilliga tillfällen blifvit tagna till råds, så t. ex. vid 1891 års undersökningar om arbetslöner m. m. och om handelstraktaternas förnyande. Stundom är infordrande af deras utlåtande i lag föreskrifvet, såsom t. ex. angående tillämpningen af vissa bestämmelser i 1889 års lag om qvinno- och barnarbete.

Sektionernas verksamhet som förlikningsnämnder, hvarom lagen endast stadgar, att sektionen med lämpliga medel skall söka bilägga konflikter och att, om enighet icke uppnås, öfverläggningen tages till protokoll, hvilket sedan offentliggöres, har icke motsvarat förväntningarne. Under de första åren synes förlikning endast ha åvägabragts i 7 konflikter af 100, och längre fram blef resultatet ännu mera nedslående. De allra sista årens verksamhet framgår af följande tabell:

År.	Arbetsinställelser	Förlikningsförsök lyckats	strandat	S:a
1896	181	5	6	11
1897	147	6	4	10
1898	121	5	3	8
1899 (jan.—mars)	24	1	0	1

Af 1898 års 121 arbetsinställelser räckte emellertid endast 29 längre än 6 dagar, och af dessa 29 voro endast 23 af någon större betydelse och endast för 17 funnos sektioner att tillgå. Största delen af konflikterna betraktades sålunda af myndigheterna såsom alltför obetydliga för att bli föremål för inskridande. Parterna sjelfva hade visserligen kunnat begära sektionssammanträde, men på grund af det omständliga förfarande, som lagen kräfver för sammankallandet, hade konflikten redan varit afslutad, innan sektionen kunnat komma i verksamhet. Alldeles gifvet hade detta varit fallet på strejkplatser, der ännu ingen sektion fanns att tillgå; att upprätta en sådan kräfver nämligen minst 42 dagar.

Sektionens sammanträden återkomma för öfrigt alltför sällan — de regelbundna endast en gång om året — för att personlig bekantskap representanterna emellan — det första villkoret för godt förstånd och ömsesidigt tillmötesgående — skall kunna uppkomma. Vidare utesluta

bestämmelserna om bofasthet i valkretsen ofta arbetsgifvare, som äro starkt intresserade i konflikten. Slutligen är sektionsindelningen icke tillräckligt genomförd. Då man ofta bildat äfven små valkretsar, har man icke kunnat erhålla specialsektioner för hvarje yrke, utan nödgats sammanslå mer eller mindre närslägtade. Man har sålunda t. ex. i Saint-Nicolas en sektion för beklädnadsindustrien i allmänhet, innefattande skomakare, skräddare, hattmakare, tvättare, skinnberedare m. fl. Till och med i Bryssel innefattar träindustriens sektion 9 skilda yrken: byggnadssnickare, timmermän, konstsnickare, stolmakare, tillverkare af rotting- och korkmöbler, kransågare, träsvarfvare- och skulpterare, låd-tillverkare. Då nu medlemsantalet i sektionen är högst 12, men ofta derunder, kan det inträffa, att ett yrke blir alldeles utan representant och tvisten sålunda blir underkastad handläggning af personer utan teknisk sakkunskap. Denna måste på ett eller annat sätt hemtas utifrån; detta befordrar i sin ordning icke förtroendet till sektionens utlåtande.

Alla dessa omständigheter ha inverkat hämmande på förlikningsverksamheten, och i stället för att blifva en hufvudsak, har denna kommit i andra rummet. Sektionerna ha enligt Morrisseaux', generaldirektörens för arbetsbyrån, yttrande blifvit: »rådgifvande korporationer, som *stundom* syssla med förlikning».

II. Privata åtgärder.

Bland privata institutioner intaga de af grufingeniören Julien Weiler i Mariemonts och Bascoups kolgrufvor 1875—6 upprättade ett synnerligen framstående rum.

En oaktadt föregående harmoniska förhållanden plötsligt utbruten strejk i Mariemont gaf Weiler anledning till ett ingående studium af särskildt de engelska metoderna för arbetstvisters förekommande och biläggande och bibringade honom den öfvertygelsen, att det var bristen på tillräcklig beröring arbetsgifvare och arbetare emellan, som hindrade en del klagomål, berättigade såväl som oberättigade, att framkomma och omedelbart blifva afhjelpta i stället för att undertryckta föda missförstånd och bitterhet i sinnena. Beröringen parterna emellan hade hittills endast förmedlats genom icke allenast oansvariga, utan ofta till och med för missförhållandenas fortvaro intresserade tjenstemän. Men skulle det onda helt och hållet med roten uppryckas, vore det icke nog med förlikningsnämnder för generella frågor efter Mundellas och Kettles

anvisningar; äfven — och detta utgör det originella i hans system — de spörsmål, som endast röra individer, men som genom det sätt, hvarpå de ordnas, i längden inverka fullt ut lika afgörande på stämningen hos arbetaren, kräfde en intimare beröring, ökade tillfällen till sammanträffande arbetsgifvare och arbetare emellan. Det gällde att så uttömmande som möjligt, dels förklara hvarför en anordning vidtagits så och icke annorlunda, dels afhöra och bemöta den deraf träffades skäl för en ändring, som skulle passa konom bättre.

På denna princip har Weiler uppbyggt sitt förlikningssystem med tredubbla, i hvarandra ingripande lägre och högre organ, allteftersom frågan afser en individ, en viss grupp af arbetare eller hela verket.

Första instansen är »explikationskammaren» för det särskilda yrket på den särskilda arbetsplatsen eller verkstaden. Maskinkonstruktionen t. ex. som sysselsätter smeder, svarfvare, filare, kopparslagare, snickare och modellörer, handtlangare o. s. v., summa 9 grupper, får sålunda 9 kamrar. Hvarje kammare består af 6, af resp. arbetare valda representanter, hvilka bland sig utse en ledare. Dessa 6 sammanträda en gång i qvartalet med lika många af arbetsgifvarne (d. v. s. de två bolagen) utsedde förmän eller ombud. Likaledes bilda alla kamrarne en »centralkammare», som har ett gemensamt sammanträde i slutet af hvarje qvartal.

Sammanträdena hållas vid sjelfva arbetsplatsen eller grufvan å tid, som bäst passar de intresserade, till och med under det arbetet pågår, så att tidsförlusten blir den minsta möjliga. Då kammaren är fåtalig och derigenom lätt att få tillsammans, kan tvisten omedelbart efter sin uppkomst tagas under behandling, medan ännu alla afsevärda omständigheter, särskildt — hvad som är af stor vigt vid tvister i grufvor — arbetsplatsens beskaffenhet, med lätthet kunna utrönas. Som ordförande fungerar arbetsgifvaren eller hans ombud. Här behandlas nu arbetsförhållandena och inträffade olycksfall under det gångna qvartalet. Hvar och en af de närvarande eger framställa sina anmärkningar, men endast arbetsgifvaren eller hans representant fatta beslut.

Angår en fråga deremot en hel grupp af arbetare, t. ex. i en viss grufva eller i uppfordrings- eller reparationsverket, hänskjutes den till andra instansen, »förlikningsbyrån», som består af en arbetare ur gruppen, en af bolaget tillsatt tjensteman och den redan omförmälda nämndens två sekreterare. Byrån söker bilägga tvisten och får endast på båda parternas begäran afkunna en dom, om hvilken dessutom alla bisittarne måste vara eniga.

Från byrån kan emellertid vädjas till tredje insatsen, »förlikningsnämnden», som för öfrigt först upprättades 1888 och som dessutom har att behandla verkets allmänna arbetareangelägenheter. Den består af 6 arbetsgifvare- och 6 arbetarerepresentanter. De förra utses af bolaget bland dess högre tjenstemän; hvar och en af de senare väljes genom 6 från hvardera af de 6 grupper, hvari arbetarne indelats, utsedda elektorer. Samtidigt utses på båda sidorna suppleanter. Valet gäller för två år, men nytt val af halfva antalet sker årligen. För valrätt till elektor fordras af arbetare minst 21 års ålder och anställning vid grufvan sedan 6 månader, för valbarhet ökas dessa tidsbestämmelser till resp. 30 och 5 år. Representanten måste tillhöra den grupp, som utser honom. Nämnden väljer årligen ordförande och vice ordförande, den ene från arbetsgifvare-, den andre från arbetaresidan, samt likaledes från hvarje sida en sekreterare.

Nämnden sammanträder vid behof. Parterna kunna inställa sig genom — högst 3 — ombud från den grupp de tillhöra; ombuden ega att deltaga i öfverläggningen. Vid behandlingen af en allmän fråga måste nämnden vara fulltalig; i annat fall är den beslutmässig, redan om $^2/_3$ af hela antalet äro närvarande. Endast ett lika antal å båda sidor eger rätt att deltaga i besluten. Ordföranden eger ingen utslagsröst. Vid lika röstetal hänskjutes tvisten till bolagets styrelse. Någon utomståendes skiljedom har man icke velat anlita.

De slutliga utslagens helgd är helt och hållet moralisk. De binda parterna för tre månader, så till vida som samma fråga icke förr än efter denna tids förlopp ånyo kan bringas inför nämnden. Arbetet får icke upphöra, medan undersökningen pågår. Bolaget betalar alla omkostnaderna, deribland åt hvarje representant 2 frcs pr sammanträde jemte ersättning för tidsspillan. Önskar någon af parterna nämndens upplösning, bör han derom underrätta motparten, hvarefter nämnden efter tre månader upplöses.

Sedan 1888 ända till och med 1896, dit mina uppgifter sträcka sig, har i Mariemont ingen strejk förekommit och i Bascoup endast en, som varade i tre dagar. Strejkanledningar hafva qväfts genom förhandlingar i resp. institutioner. Icke ens arbetarnes deltagande i 1891 års politiska storstrejk, som åsyftade den allmänna rösträttens eröfrande, rubbade det goda förhållandet. Arbetarnes meddelande, att deras arbetsinställelse endast framkallats af politiska hänsyn, besvarades af styrelsen efter strejkens slut med erkännande af det korrekta och lojala sätt, hvarpå arbetarne under strejken gått till väga.

Efter Weilers föredöme ha nämnder 1887 upprättats bland Bryssels skräddare och skomakare såväl för kollektiva som individuella tvister. 1893 bildades en nämnd i Bollinckx' mekaniska verkstad i Bryssel, 1894 i Plets skifferbrott i Allez (Namur) och i Simonis' klädesfabrik i Verviers.

Ett mera sjelfständigt system, men som medfört icke mindre goda resultat, upprättades 1893 af disponenten Emile Lewy i kolgrufvorna i Pâturages och Wasmes. Här förekommer ett utskott, bestående uteslutande af arbetarerepresentanter, utsedda för ett år; dock ega nya val af halfva antalet rum hvart halfår. Alla arbetarne ega deltaga i valet. Detta utskott eger att mottaga arbetarnes klagomål och remitterar dessa sedermera till styrelsen. Endast de böter, hvilkas ådömande utskottet gillat, kunna utkräfvas.

De utlåtanden utskottet afgaf visade sig vara af den betydelse, att Lewy gaf de två utskottsledamöter, som utsetts med de flesta rösterna, plats i bolagets förvaltningsråd. Den förmedling, som härigenom åvägabragtes mellan utskottet och styrelsen, visade sig synnerligen välgörande. Icke nog med att ett fredligt förhållande upprättades; arbetarnes intresse för ordning och sparsamhet med material ökades och omkostnaderna minskades med några tusen francs i månaden.

Nederländerna.

Efter fem års parlamentariska förhandlingar antogs i Nederländerna, med 1887 års belgiska lag om industriråd som förebild, den 2 maj 1897 en lag om »arbetskamrar».

Genom kungl. förordning och på ministerns för allmänna arbeten förslag upprättas, der det pröfvas nödigt, en arbetskammare för ett eller flera yrken inom en eller flera kommuner.

Kammarens uppgift är att sysselsätta sig med arbetsgifvares och arbetares gemensamma intressen genom att

1) insamla upplysningar i arbetarefrågor;

2) i frågor, som röra arbetets intressen, lemna utlåtanden åt departementschefer samt provinsiella och kommunala myndigheter, vare sig på deras begäran eller af eget initiativ;

3) lemna utlåtanden åt intresserade på deras begäran genom att åt dem uppsätta kontrakt och öfverenskommelser;

4) förekomma och bilägga tvister i arbetarefrågor och söka att, om så kräfves, åstadkomma skiljedom mellan parterna. Då emellertid

§§ 153 och 166 i författningen uttryckligen förbjuda rättstvisters afgörande genom tillfälliga, icke för lifstid tillsatta domare, är det endast intressetvister, som kunna komma under en kammares behandling.

Den kungl. förordning, som upprättar en kammare, bestämmer äfven omfånget af dess domvärjo, dess säte, det eller de yrken, som deri skola representeras, och antalet bisittare.

Likaledes upplöses genom kungl. förordning en kammare, om han handlar i strid med sina åligganden och vägrar att vidtaga rättelse härutinnan. Inom två månader måste en ny kammare väljas, och om äfven denna handlar lagstridigt, upphäfves kammaren helt och hållet.

En kammare består till lika delar af arbetsgifvare, valda af de arbetsgifvare, som utöfva det eller de yrken, som representeras i kammaren, och af arbetare, valda af arbetare i samma yrken.

Kammaren sammanträder minst 4 gånger om året och dessutom så ofta ordföranden pröfvar nödigt eller begäran derom i motiverad skrifvelse framställes af den nedan nämnda byråns två öfriga medlemmar eller af minst en tredjedel af kammarens. I sistnämnda fall bör ordföranden sammankalla kammaren inom högst 14 dagar efter det han derom anmodats.

Medlemmar af kammaren kunna endast vara: nederländska medborgare, män eller qvinnor, som uppnått 30 års ålder och under det senast förflutna kalenderåret varit som arbetsgifvare eller arbetare sysselsatta i ett yrke, representeradt i kammaren och utöfvadt inom kammarens distrikt. Äro de myndiga, men hafva de ännu icke uppnått 30 års ålder, böra de för valbarhets erhållande hafva varit sålunda sysselsatta under 3 kalenderår af den tioårsperiod, som föregår valet.

I yrken, der arbete icke förrättas under hela året, bestämmer förvaltningsmyndighet, hur stor del af året som skall betraktas som helt år.

Kammarens ledamöter utses för 5 år, men kunna återväljas.

Valrätt till kammare tillkommer en hvar nederländsk medborgare, som uppnått 25 års ålder och inom kammarens distrikt som arbetsgifvare eller arbetare varit sysselsatt i ett i kammaren representeradt yrke under det sistförflutna året eller, der del af år betraktas som helår, under denna del.

Det åligger chefen eller direktören för en rörelse, i hvilken på vallista upptagna valberättigade äro anställda, att tillse, att desse erhålla tillfälle att under minst två på hvarandra följande timmar deltaga i valet samt att tillkännagifvande derom, med angifvande af dessa timmar, två dagar före valet finnes på en synlig plats inom verkstaden anslaget.

Kammarens byrå består af en ordförande och två medlemmar. Kammarens arbetsgifvare- och arbetarerepresentanter välja, hvarje sida inom sig, den representant, som, vexelvis med motsidans, för ett halfår bekläder ordförandeskapet. De två medlemmarne utses hvardera af och bland de båda sidornas representanter.

Kammaren utser en aflönad sekreterare bland två af byrån föreslagna personer. Är sekreteraren icke medlem af kammaren, eger han endast rådgifvande röst.

Om i ett i kammaren representeradt yrke en tvist hotar att utbryta eller redan har utbrutit, kan endera eller båda parterna i skriftlig anhållan hos kammaren begära en förlikningsnämnds mellankomst. Är yrket icke i kammaren representeradt, kan en dylik anhållan likväl framställas, och finnes ingen kammare i kommunen upprättad, kan hemställan göras hos kammaren i en angränsande kommun. Men i intet fall kan en kammare af eget initiativ inskrida, utan den måste afvakta endera partens anmodan.

Sedan kammarens byrå mottagit en dylik anmodan, skall den, om den finner tvisten vara af enkel beskaffenhet, söka bilägga densamma. Lyckas ej detta eller är den af svårare art, skall den så snart som möjligt hänskjutas till kammaren.

Anser denna, att en mellankomst kan förekomma eller bilägga tvisten, skall den tillsätta en förlikningsnämnd, bestående af en ordförande och ett jemnt antal medlemmar, hvaraf halfva antalet bör tillhöra arbetsgifvare- och halfva arbetaresidan af kammarens ledamöter. Ordföranden bör söka förmå de tvistande att förbinda sig att icke, utan att förut hafva inhemtat hans mening, inställa arbetet eller afskeda någon i tvisten deltagande.

Nämnden sammanträder så ofta ordföranden anser det nödigt. Vid lika röstetal på något sammanträde, från hvilket ledamot är frånvarande, uppskjutes afgörandet till nästa sammanträde. Utfalla rösterna äfven här eller vid ett fulltaligt besökt första sammanträde lika, eger ordföranden i allmänhet utslagsröst. Undantaget afser det fall, att omröstningen angår innehållet af den rapport, som efter undersökningens slut delgifves parterna och i hvilken nämnden skall uttala sin uppfattning af tvisten och hur densamma bör biläggas. Minoriteten kan, om den så önskar, få sin uppfattning i rapporten intagen. För öfrigt kan nämnden besluta, att rapporten i sin helhet eller i utdrag skall offentliggöras.

Hänskjuta parterna tvisten till en skiljedomstol, äro äfven qvinnor valbara till skiljedomare. Utslaget eger ingen juridiskt bindande verkan.

Utom i trängande fall skola alla kallelser till sammanträden i kamrar eller byråer delgifvas medlemmarne minst 48 timmar före sammanträdet. Kallelsen skall innehålla uppgift på alla vid sammanträdet förekommande ärenden; andra kunna endast med samtycke af två tredjedelar af de närvarande blifva föremål för öfverläggning.

Ingen öfverläggning i kammare kan ega rum, der ej minst halfva antalet bisittare från hvardera sidan är tillstädes. I omröstning får endast ett lika antal från hvardera sidan deltaga. Minoriteten eger rätt att afgifva ett särskildt utlåtande.

Inom tid och på sätt ministern för allmänna arbeten bestämmer skall kammaren årligen genom byrån till honom insända berättelse, hvilken i sin helhet eller i utdrag meddelas generalstaterna.

På byråns begäran skall den kommun, der kammaren har sitt säte, kostnadsfritt ställa till dennas, dess byrås och dess förlikningsnämnders disposition nödiga lokaler jemte belysning och uppvärmning. Kammarens medlemmar och sekreterare samt förlikningsnämndens ordförande erhålla ersättning för de resor de inom kammarens distrikt nödgas företaga samt för bevistande af sammanträden. Beloppen bestämmas af konungen. Dessa ersättningar jemte omkostnaderna för sekreterarens kansli och för offentliggörandet af förlikningsnämndens rapporter — för så vidt sättet för detta godkänts af ministern för offentliga arbeten — utgå af allmänna medel.

Ingen ersättning lemnas för sammanträde å söndag eller allmänt erkänd hvilodag.

Vid upprättandet af en kammare bestämmes, i hvad mån lagen inom kammarens distrikt skall vara tillämplig på arbetsgifvare och arbetare i yrken, utöfvade af staten eller under ledning af staten, någon provins eller kommun, eller under »polders,» eller »marschscaps'»*) förvaltning.

Af ofvanstående redogörelse framgår, att kamrarnes liksom de belgiska industrirådens egentliga betydelse ligger i deras egenskap af sociala upplysningsbyråer. Såsom förlikningsinstitutioner torde de få svårare att finna användning. Hos 27 kamrar hade under 1899 endast 29 tvister anhängiggjorts, af hvilka blott 3 voro förknippade med arbetsinställelse och de flesta endast berörde 1 eller 2 arbetare. Lyckosamt resultat åstadkoms endast i 10 fall, af hvilka 2 voro strejker. I 9 fall ville kammaren icke upptaga frågan till behandling.

I mars 1900 funnos 62 kamrar, deraf 8 i Amsterdam o. s. v. samt 24 på lika många mindre platser.

*) De genom pumpning, afdikning o. dyl. åtgärder torrlagda sankmarkerna.

Ett fåtal privata förlikningsinstitutioner förekomma äfven, den mest utvecklade i van Markens jäst- och sprittillverkning i Delft. Liksom i Mariemont och Pâturages finnes här för att gemensamt förhandla om arbetsangelägenheter en nämnd (Kern) på 24 tjenstemän och 24 arbetare. För att arbetarne ännu mera otvunget skulle kunna uttala sig, var man emellertid för några år sedan betänkt på att införa skilda öfverläggningar för hvarje part. Likaledes planerades då en skiljedomstol med 2 af arbetsgifvarne och 2 af arbetarne valda bisittare.

Nämnden är delad i tre afdelningar: 1) de högre tjenstemännens råd, 2) mästarnes och tjenstemännens kammare med 6 valda ledamöter och 2 äldste, 3) arbetskammaren med 4 äldste och 12 af arbetarne utsedde medlemmar. Som ersättning för tidspillan erhålla de sistnämnda 26 flor. årligen. Nämnden eger beslutanderätt i alla frågor, som uteslutande angå personalens intressen. Sålunda har nämnden t. ex. bestämt, att en viss procent af yngre arbetares löner tills vidare bör innestå; den har afslagit styrelsens hemställan om lönernas utbetalning på måndagar i stället för på lördagar m. m.

Dessutom har handelskammaren i Haag föreslagit, att handelskamrarne med adjungerande af ett lika antal arbetsgifvare och arbetare böra fungera som förlikningss- och skiljedomsorgan.

Schweiz.

Efter franska förebilder hafva »conseils de prud'hommes» under de två senaste årtiondena vunnit insteg i åtskilliga schweiziska kommuner såsom i Genève (1882—83, 1897), Neuchâtel (1885), Lausanne (1888), Basel-Stadt (1889), Luzern (1892), Bern (1894), Zürich (1895), Freiburg (1899) och möjligen ännu flera. I Genève äro samtliga näringar indelade i tio grupper, för hvar och en af hvilka en »conseil» är upprättad. Hvarje sådan består af 15 arbetsgifvare och 15 arbetare, hvilka väljas för två år af de den resp. gruppen tillhörande yrkesidkarne och arbetarne. Bisittarne utse inom sig ordförande och sekreterare jemte deras ställföreträdare. Staten bestrider omkostnaderna. Nämndernas kompetens är endast civilrättslig, men omfattar alla ur arbets- och lärlingsaftal härrörande tvister. Vad, som endast är tillåtet i

tvister af öfver 500 francs' värde, sker till »le chambre d'appel», en särskild, af 6 bisittare från hvarje klass (jemte en ordförande) bestående domstol. Derjemte ha nämnderna vissa socialpolitiska förvaltningsfunktioner sig uppdragna; de utse inom sig kommissioner, som öfvervaka den tekniska undervisningen och lärlingsaftalens uppfyllande samt besörja arbetsinspektion. Deras verksamhet skildras som tillfredsställande. I Neuchâtel beror deras upprättande på kommunernas beslut; hittills har emellertid endast en nämnd kommit till stånd. I Basel-Stadt äro samtliga näringar delade i 10 grupper, på hvilka hvar och en komma 12 domare.

För arbetstvisters reglerande i allmänhet upprättades, genom en federation af arbetsgifvare- och arbetareföreningar, en förlikningsoch skiljeinstitution i staden Zürich 1889; den synes emellertid icke hafva egt något längre bestånd. Luzerns, Berns och Zürichs industridomstolar ega att uppträda som medlare vid arbetsinställelser. I maj 1897 antog kantonen Basel-Stadt en lag om förlikningsnämnder. Vid hotande eller redan utbruten arbetsinställelse skall regeringen på endera partens anhållan eller, i vigtiga fall, af eget initiativ tillsätta en förlikningsnämnd under ordförandeskap af en medlem af regeringsrådet eller en tredje opartisk. I nämnden skall dessutom sitta ett lika antal arbetsgifvare och arbetare från vederbörande industri eller andra sakkunnige från samma industrigren. Gäller arbetsinställelsen en enda rörelse, kan rådet uppdraga bemedlingen åt en af sina medlemmar eller åt en tredje opartisk, utan bisittare. På grund af förlikningsnämndens rapport skall regeringsrådet i kantonens tidning offentliggöra meddelande

a) om nämndens medverkan afslagits af endera eller båda parterna, med angifvande af motiven till afslaget;

b) om en förlikning kommit till stånd, med upptagande af de väsentliga punkterna i den ingångna öfverenskommelsen;

c) om förlikningsförslaget afslagits, med angifvande af dess innehåll och de väsentliga motiven för afslaget.

Ett försök att genom — som det emellertid vill förefalla, ofullständiga — tvångsmedel reglera dylika frågor bildar slutligen den i mars 1900 i Genève antagna lagen »om fastställande af tariffer mellan arbetare och arbetsgifvare och om biläggande af tvister rörande arbetsvillkoren».

För så vidt icke öfverenskommelse annorlunda bestämmer, regleras arbetsvillkoren inom yrket af sedvänjan. Tariffer och villkor för anställning fastställas inom hvarje yrke a) genom öfverenskommelse mellan vederbörande arbetsgifvare och arbetare enligt denna lags be-

stämmelser; b) så vida uppgörelse härigenom ej kommer till stånd, genom skiljedom, sedan förlikningsförsök inför statsrådet (kantonens högsta förvaltningsmyndighet) visat sig fruktlöst. Skiljedomstolen utgöres af industridomstolarnes »centralkommission» i förening med delegerade för arbetsgifvare och arbetare.

Befogade att fastställa sådana tariffer och villkor äro först och främst de arbetsgifvare- och arbetareföreningar, hvilkas stadgar godkänts af statsrådet; stadgarne måste emellertid godkännas, så vida de icke innehålla något, som strider mot lag och särskildt mot arbetets frihet, så vida de när som helst på majoritetens begäran kunna ändras och så vida de medgifva hvarje yrkesman fritt inträde i föreningen. Finnes ej dylik förening i yrket, tillkommer den nämnda befogenheten yrkets i Genève sedan mer än 3 månader bofasta arbetsgifvare och arbetare.

Dylika föreningar ega att sammankalla sina medlemmar till gemensamma möten, på hvilka genom sluten omröstning 7 delegerade från hvarje sida utses. Valbara äro endast de, som minst 18 månader arbetat i Genève, schweiziska medborgare i främsta rummet, främlingar endast, om de förra ej finnas i tillräckligt antal.

De delegerade fatta såsom tariffkommission sina beslut med $^3/_4$ röstpluralitet. De fastställda tarifferna och villkoren gälla för högst fem år och förnyas sedermera år efter år, så vida icke uppsägning ett år före utgångstiden skett; dock kunna kortare giltighets- och uppsägningstider bestämmas. Kan delegationen icke enas, eger på endera partens begäran ett medlingsförsök rum inför statsrådet. Kan heller icke här ett beslut ernå $^3/_4$ majoritet, sändes protokoll öfver utgången till industridomstolarnes centralkommission. Vid tvister i oorganiserade yrken inkallar statsrådet sjelf de tvistande till förhandling. Vägrar en part att utse delegerade eller uppstå svårigheter vid valet, tillkännager statsrådet på nyssnämnda sätt, att medlingsförsöket strandat.

Centralkommissionen eger att inom 6 dagar kalla de delegerade till en gemensam förhandling och utser nya sådana i de uteblifnas ställe. Den sålunda af kommissionen och de delegerade bildade skiljedomstolen fattar sina beslut med enkel röstöfvervigt. I yrken, der tariffer hittills icke funnits, skola sådana emellertid först sex månader efter antagandet träda i kraft, så vida icke båda parterna godkänna en kortare tid.

Så länge en tariff gäller, får ingen allmän arbetsinställelse i syfte att ändra densamma å någondera sidan beslutas. Visar sig i följd af

produktionssättet en ändring eller komplettering nödig, förfares härvid som vid tariffens fastställande.

Äfven vid andra tvister och konflikter, som kunna medföra arbetsinställelse, kommer ofvannämnda förfarande till användning.

Hvarje uppmaning till arbetets upphörande i syfte att bryta mot tariffen eller mot någon bestämmelse i lagen bestraffas särskildt såsom polisförbrytelse, oafsedt det i allmänna strafflagen bestämda straffet jemte det ansvar, som gällande civil- eller straffrättsliga bestämmelser i öfrigt kunna medföra. Äfven förläggare och boktryckare kunna härför bestraffas.

Huru förfaras skall, om de tvistande icke rätta sig efter de å deras vägnar ingångna öfverenskommelserna, angifver lagen emellertid icke. Densamma har för öfrigt — såsom en fara för koalitionsfriheten och en hämsko på föreningarnes verksamhet för arbetsvillkorens förbättrande — mottagits med så föga sympati af de organiserade arbetarne, att de sökt anlita »referendum» (allmän folkomröstning) för att få den förkastad, hvilket försök dock misslyckats.

Tyskland.

I. Lagstiftningen.

I den del af Rhenländerna, som 1807 införlifvades med Frankrike, infördes 1808 äfven de franska »conseils de prud'hommes»; de vunno, om ock i något förändrad gestalt, småningom efterföljd i vissa andra preussiska landsdelar, och i tyska handtverkskretsar började man på 1840-talet att önska deras allmänna införande. 1869 års näringsordning gjorde emellertid kommunalmyndigheterna till en första instans för hithörande mål, ehuru för enskilda orter industriella specialdomstolar kunde träda i stället. På 1880-talet blefvo äfven de nybildade skråna (die Innungen) kompetenta domstolar i dylika frågor, och här och hvar i riket fungerade derjemte sedan längre tid tillbaka verkliga industridomstolar. Denna brokiga organisation visade sig emellertid i flera afseenden otillfredsställande, och sedan frågan ända från 1873 stått på dagordningen, fick den ändtligen sin lösning genom 1890 års lag.

Enligt denna lag är den industriella domsrätten i främsta rummet anförtrodd åt industridomstolarne (die Gewergerichte). Dessa upprättas genom »lokalstatut», för en eller flera kommuner eller för ett vidsträcktare »kommunalförband» (amt, krets), af kommunalmyndighet, der denna finner det lämpligt, eller, på ansökan af vederbörande arbetsgifvare och arbetare, af landscentralmyndigheten, detta likväl endast i det fall, att vederbörande kommuner, trots en till dem riktad anmodan, vägra att upprätta en domstol. Lokalstatutet, före hvars utfärdande arbetsgifvare och arbetare i vederbörande näringar skola höras, måste inom sex månader sanktioneras af högre förvaltningsmyndighet.

Domstolen består af ordförande, vice ordförande och minst 4 bisittare. De båda förra, hvilka hvarken få vara arbetsgifvare eller arbetare, men för hvilka för öfrigt i lagen inga särskilda qvalifikationer äro föreskrifna, tillsättas för minst ett år af magistraten eller, der sådan ej finnes, af kommunalrepresentationen. Så vida de icke bekläda någon stats- eller kommunalsyssla, skall deras val bekräftas af högre förvaltningsmyndighet. Bisittarne, som till hälften utses bland arbetsgifvarne (eller med dem likställda förmän eller ställföreträdare) och till hälften bland arbetarne, väljas för 1—6 år genom omedelbara val och sluten omröstning af arbetsgifvarne resp. arbetarne.

Valrätt tillkommer en hvar 25 år gammal, till lekmannabisittare i »Schöffengericht»*) valbar person (sålunda t. ex. ej qvinnor), som sedan minst ett år haft bostad eller sysselsättning inom domstolens distrikt. Personer, för hvilka domstolen icke utgör laga forum, ega hvarken valrätt eller valbarhet. Valbarhet sakna derjemte hvarje till »Schöffe» icke kompetent person, den, som icke uppnått 30 års ålder, den, som under året närmast före valet åtnjutit fattigunderstöd, och den, som icke bott eller varit sysselsatt i distriktet minst 2 år.

Vägran att mottaga uppdrag att vara bisittare kan endast godkännas på vissa af lagen anförda grunder. Ersättning för bevistande af sammanträde samt — der sådan förekommer — för resa kan icke tillbakavisas.

Domstolen förhandlar och besluter, om minst 2 bisittare utom ordföranden äro närvarande. Lokalstatutet kan bestämma ett större antal; dock måste antalet arbetsgifvare och arbetare alltid vara lika.

En sekreterare skall vara anställd; rättens bud och ärenden kunna kommunala tjenstemän besörja.

---

*) Första instansens domstolar för smärre brottmål.

En domstol kan delas i särskilda kamrar för olika slags yrken, hvilken anordning emellertid ännu endast i fem städer genomförts. Krefeld och Aachen ha hvardera en kammare för textilindustrien, Magdeburg en för bygnadsyrket; öfriga yrken i dessa städer sortera under en gemensam kammare. Hamburgs domstol har 7 och Berlins 8 kamrar.

Inom domstolens sakliga kompetens falla endast tvister mellan arbetsgifvare och deras arbetare eller mellan arbetare hos samme arbetsgifvare, för så vidt på sådana arbetare (gesäller, biträden, fabriksarbetare och lärlingar) Tit. 7 i näringsordningen är tillämplig. De i apotek och handel äfvensom i under armé- och marinförvaltningen stående verk anställda arbetarne äro uteslutna. Till arbetare räknas äfven verkmästare, förmän o. dyl., för så vidt deras årliga arbetsförtjenst icke öfverstiger 2,000 mark. Dessa tvister skola derjemte afse a) inträde i, fortsättning af eller upplösning af arbetsförhållandet, utlemnande af eller innehåll i arbetsbok eller arbetsbetyg; b) på arbetsförhållandet grundade prestationer eller skadeståndsanspråk eller med afseende på arbetsförhållandet utfästa viten; c) de sjukförsäkringsbidrag arbetaren har att erlägga; d) anspråk, som på grund af ett gemensamt öfvertaget arbete väckas af arbetare hos samme arbetsgifvare mot hvarandra.

Domstolens kompetens kan för öfrigt inskränkas till vissa slags industriella rörelser eller till rörelser inom en viss del af kommunen. Tvister mellan skråmedlemmar och deras lärlingar liksom mellan dem och deras gesäller eller arbetare falla utanför industridomstolens kompetens och afdömas af resp. en särskild skråmyndighet (die Innungsspruchbehörde) och skråskiljedomstolen (das Innungsschiedsgericht), hvilkas utslag emellertid en månad efter afkunnandet kunna öfverklagas vid ordinarie domstol. Deremot är denna icke ens genom parternas öfverenskommelse behörig att upptaga mål, som faller under industridomstolens pröfning, ehuru det å andra sidan synes vara parterna medgifvet att på förhand träffa aftal om tvistens hänskjutande till »skiljemän».

Der ej industridomstol finnes upprättad, är ordinarie domstol laga forum för tvister af ofvannämnda slag; dock kan hvarje part hänskjuta vissa dylika tvister till kommunalstyrelsen, hvars utslag vinner laga kraft, der ej inom 10 dagar saken instämmes till ordinarie domstol.

Förfarandet inför industridomstol sammanfaller i allmänhet med det vid första instansens domstolar (die Amtsgerichte) brukliga; dock är ett betydligt större utrymme lemnadt åt domarens processledande verksamhet. Hvarken advokater eller juridiska rådgifvare få användas som rättegångsfullmäktige eller biträden. Domstolen skall framför allt söka

åstadkomma förlikning. Ordföranden kan framtvinga personlig inställelse genom utsättande af ända till 100 marks vite. Vittnes eller sakkunnigs beedigande eger rum endast på parts begäran eller om domstolen pröfvar nödigt. Vad (»Berufung») är endast tillåtet, om tvisteföremålets värde öfverstiger 100 mark; besvär (»Beschwerde») deremot oafsedt värdet. Kostnaderna för domstolen bestridas i allmänhet af kommunen, i grufdistrikten — der domstolarne för öfrigt endast afse grufarbetarne — af staten. Rättegångsafgifterna äro mycket lågt satta: för ett tvisteföremål ända till 20 marks värde: 1 mark, till 100: 3 mark o. s. v.; högst 30 mark. Fullständig frihet från afgifter kan äfven i statutet fastställas.

Utom sin egentliga rättsskipande uppgift ega industridomstolarne att på stats- eller kommunalmyndighets uppdrag inkomma med utlåtande i industriella frågor, liksom äfven af eget initiativ afgifva yttranden i angelägenheter, som beröra dem underställda yrken.

Antalet industridomstolar uppgick 1896 till 284, hvilka voro i verksamhet i distrikt med sammanlagdt 16,349,409 invånare (eller 31.27 % af rikets befolkning). 68,728 tvister hade under året anhängiggjorts, deraf

		År 1893.
af arbetare mot arbetsgifvare	63,462 = 92.2 %	37,386 = 99.45 %
af arbetsgifvare mot arbetare	5,176 = 7.5 »	
af arbetare mot arbetare	160 = 0.3 »	221 = 0.55 »
Af dessa reglerades		
genom förlikning	30,798 = 45.6 »	14,865 = 42.9 »
» talans nedläggande, utebliftvande m. m.	16,485 = 24.4 »	6,720 = 19.3 »
» erkännande	775 = 1.1 »	727 = 2.1 »
» tredskodom	5,207 = 7.7 »	3,766 = 10.9 »
» andra utslag	14,291 = 21.2 »	8,579 = 24.8 »

Dessutom afgåfvo domstolarne 28 utlåtanden enligt uppdrag och 24 hemställanden af eget initiativ.

Jemte industridomstolarne hade under 1898 öfver 700 skråskiljedomstolar varit i verksamhet.

Såsom redan i ofvanstående siffror antydes, hafva de nya specialdomstolarne icke vunnit odeladt bifall hos samtliga vederbörande intressenter. Åtskilliga kommuner och landscentralmyndigheter hafva ännu icke ändrat den afvisande hållning de genast från början intogo mot institutionen. Som skäl för den bristande sympatien anges vanligen

den obetydliga industriella utvecklingen eller den ringa förekomsten af industriella tvister å den ifrågavarande orten. Dock torde äfven andra, icke öppet uttalade motiv, såsom rädsla för kostnaderna eller för ökadt socialdemokratiskt inflytande på arbetarne, ligga bakom. De anförda skälen torde emellertid knappast vara fullt berättigade. Den ringa förekomsten af rättstvister inför ordinarie myndighet bevisar icke, att ju icke behof af den speciella rättsskipningen förefinnes. De med det allmänna processförfarandet förbundna kostnaderna och tidspillan, äfvensom det ringa förtroendet att erhålla sakkunnigt utslag afhålla intressenterna från att inställa sig inför allmän domstol eller magistrat, äfven i de fall, der ett rättsligt afgörande kunde förefalla dem önskvärdt. Myndigheternas obenägenhet att upprätta industridomstolar är derför egnad att framkalla ett icke obetydligt missnöje. För öfrigt underhålles i viss mån denna obenägenhet af den bristande öfverensstämmelsen i uppfattningen af institutionens gagn hos de olika parterna. Hos arbetarne synas industridomstolarne kunna glädja sig åt ett år efter år växande förtroende, men deremot ställa sig många arbetsgifvare fortfarande synnerligen afvoga mot dem. På detta håll befarar man först och främst svårigheter för disciplinens upprätthållande och arbetarnes ohörsamhet mot utslagen, i den händelse dessa gå dem emot. Men man klagar äfven öfver ensidigt arbetarevänliga utslag liksom öfver att socialdemokratiska bisittare från partiledare mottaga instruktioner angående sina vota och att de för dessa dragas till ansvar inför partiet. Dylikt har också under de första åren obestridligen förekommit. Emellertid hafva klagomålen i detta afseende på senare tiden så godt som upphört, och man synes i allmänhet vara tillfreds med bisittarnes tillvägagående.

Huruvida de behandlade målens antal fortfarande befinner sig i tillväxt, torde på grund af institutionens korta tillvaro ännu vara för tidigt att afgöra. Skulle så vara händelsen, får detta emellertid ingalunda betraktas som ett ogynsamt förhållande. Om det nu en gång är så, att tvister på detta område icke kunna undvikas, så är det bättre, att de komma till afgörande inför domstol, än att de förbli ouppgjorda och arbetaren t. ex. får lefva i den föreställningen, att hans välgrundade anspråk trampas under fötterna. Har sålunda på någon plats de instämda målens antal vuxit, sedan en industridomstol kom till stånd, så bevisar detta endast, att arbetarne fattat förtroende för institutionen. I detta afseende är det också karakteristiskt, att på platser, der industridomstolar finnas, de af arbetarne uttagna stämningarne äro betydligt talrikare än arbetsgifvarnes, medan deremot på orter utan dylika

domstolar arbetsgifvarne jemförelsevis mycket oftare förekomma som kärande. Det ligger nära till hands att antaga, att arbetarne på sistnämnda platser af misstroende till den afgörande myndigheten afhålla sig från att utkräfva sin rätt.

I de djupa lagren synes sålunda belåtenheten med institutionen vara allmän, hvilket ytterligare bekräftas af åtskilliga från arbetarehåll till 1899 års riksdag ingifna framställningar om densammas vidare utveckling och konsoliderande, bl. a. genom ett allmännare upprättande af domstolar. Af dessa framställningar vunno följande vederbörande riksdagsutskotts tillstyrkande.

1. I kommuner med öfver 20,000 invånare skall landscentralmyndighet vara *skyldig* att på hemställan af vederbörande arbetsgifvare eller arbetare upprätta en domstol.

Ändringen motiveras af utskottet med att nämnda myndighet f. n. icke begagnar sig af sitt initiativ och att kommunalmyndigheterna i fråga om inrättande af domstolar ofta låta påverka sig af institutionens motståndare. »Det finns, tyvärr, öfverallt arbetsgifvare, som ännu icke arbetat sig fram till erkännande af arbetsgifvares och arbetares sociala likställighet och derför söka hindra industridomstolars upprättande. Dessa arbetsgifvare anse sig för alltför förnäma för att låta sig dömas af en domstol, der äfven arbetare erhållit säte eller att sitta tillsammans med en arbetare i en sådan rätt.»

2. Domstolens sakliga kompetens bör utvidgas derhän, att inom densamma äfven falla skadeståndsanspråk på grund af lagstridiga anteckningar i arbetsböcker, arbetsbetyg, sjukkasseböcker och qvittenskort från invaliditets- och ålderdomsförsäkringsanstalter, äfvensom på grund af lagstridigt qvarhållande af dylika papper.

3. Slutligen bör kommunalmyndigheten, utan att afvakta vederbörandes hemställan, uppgöra listor på de vid domstolsval röstberättigade. Polismyndigheter och sjukkassor inom domstolens distrikt förpligtas att på begäran lemna kommunalmyndigheten de för uppgörande af dylika listor nödiga upplysningarne och särskildt att bereda dem tillgång till medlemsförteckningar och yrkesanmälningar. Listan skall fyra veckor före valdagen vara en hvar tillgänglig, hvarom kungörelse skall utfärdas. Den, som före valdagen styrkt sin valrätt, skall på listan upptagas.

Lagstiftningens befattning med intressetvisternas reglerande härleder sig först från 1890 års lag, enligt hvilken industridomstolarne äfven fungera såsom förliknings- och skiljenämnder i dylika tvister, för så vidt dessa afse villkoren för arbetets fortsättande eller återupptagande. Domstolen *kan* — ehuru lagen på många håll tolkas i motsatt riktning — af eget initiativ eller på endera partens hemställan inskrida, och *skall* göra det, om både vederbörande arbetsgifvare och arbetare anhålla derom och tillika utse representanter att föra deras talan inför domstolen. För så vidt arbetsgifvarnes antal icke öfverstiger 3, föra de sjelfva sin talan. Endast personer, som sjelfva äro indragna i tvisten, ha fyllt 25 år, åtnjuta medborgerligt förtroende och råda öfver sitt gods, kunna vara representanter. Dessas antal skall i regeln icke öfverstiga 3, men domstolen kan tillkalla ett större antal och afgör för öfrigt, huruvida representanterna äro behörigen legitimerade. Val af organiserade arbetsgifvare- och arbetareföreningar torde i regeln anses som tillräcklig legitimation; i annat fall fordras, att valet egt rum på ett i tidningarne utlyst offentligt möte.

När industridomstolen fungerar som förlikningsnämnd, skola som bisittare, utom ordföranden, inkallas minst 4 ledamöter, hälften arbetsgifvare och hälften arbetare. Domstolen kan dessutom tillkalla särskilda förtroendemän för parterna och måste göra det, om båda parterna derom anhålla och tillika anmäla de personer de önska utsedda. För vinnande af fullständig opartiskhet få, i motsats mot förfaringssättet vid de engelska enskilda nämnderna, hvarken bisittarne eller förtroendemännen vara invecklade i tvisten. Finnes det icke bland bisittarne tillräckligt många arbetsgifvare eller arbetare, som uppfylla detta villkor, tillkalla representanterna för den respektive sidan det felande antalet.

Domstolen skall nu först och främst söka få saken utredd genom att förhöra representanterna eller, om så kräfves, utomstående vittnen. Äfven enskild bisittare eller förtroendeman eger att genom ordföranden framställa frågor till dessa personer. Sedan följa förhandlingarne, under hvilka domstolen på allt sätt bör söka åstadkomma förlikning. Kommer en sådan till stånd, skall den underskrifvas af samtliga medlemmarne af domstolen och representanterna för båda parterna samt offentliggöras. Uppnås ingen enighet, bör domstolen dock icke underlåta att verka för att tvisten bilägges i godo och kan i detta syfte med enkel röstpluralitet afkunna ett utslag. Äro rösterna lika å ömse sidor, är ordföranden icke skyldig att afgifva utslagsrösten, utan kan afhålla sig från att rösta och endast fastslå, att en skiljedom icke kommit till stånd. Vare sig utslag afkunnas eller icke, bör ordföranden sörja för förhand-

lingarnes och resultatets offentliggörande. I förra fallet afkunnas utslaget för parterna med uppmaning att inom en bestämd tid afge förklaring, huruvida de vilja acceptera detsamma; uteblifvandet af en sådan förklaring betraktas som afslag. Detta offentliggörande är det enda medlet att förskaffa utslaget hörsamhet.

Denna tyska metod att ordna intressetvisternas reglerande har varit föremål för en ganska ingående kritik. Man har först och främst, äfven här som t. ex. i Frankrike, framhållit som en brist, att domstolen alldeles för sent griper in i stället för i tvistens första stadium och först på anmodan af båda parterna. Men hvad viktigare är: man har ogillat den nära förbindelsen mellan två så i grunden olika institutioner som en industridomstol och en förlikningsnämnd. Den senare kan visserligen, såsom engelsk erfarenhet visar, med framgång arbeta på den förras gebiet och genom praktisk behandling bringa en hel del rättstvister ur verlden, men deremot är den förra såsom alltför juridiskt anlagd och genomsyrad föga skickad att med tillfredsställande resultat öfvertaga den senares funktioner. Ett af de förnämsta skälen till denna tyska sammankoppling eller att derigenom lättare skaffa förlikningsnämnderna insteg och förtroende i industriverlden, betyder föga, ty industridomstolarne äro sjelfva temligen nya skapelser. Men denna förbindelse medför nu en olämplig sammansättning af förlikningsnämnden. Det finns ingen säkerhet för att sakkunskapen i den respektive industriens ekonomiska och tekniska förhållanden blir tillräckligt representerad i nämnden. Det är ordföranden, som, såvida lokalstatutet ej annorlunda bestämmer, inkallar bisittarne, men ingenting garanterar, att hans val faller på personer ur samma industri som de tvistande. Då de i tvisten intresserade betraktas som inkompetenta och då ett dylikt intresse kan förefinnas hos domstolens samtliga bisittare ur samma industri som den, der tvisten pågår, blir ordföranden tvungen att inkalla utomstående; bisittarne och förtroendemännen måste nämligen vara bosatta inom domstolens distrikt. Sålunda kan t. ex. alltför väl en snickare- eller en skomakaregesäll komma att få behandla tarifftvister inom ett boktryckeri. Och för öfrigt kan den nödiga sakkunskapen äfven brista hos ordföranden sjelf, ty valbarheten är här inskränkt till personer, bosatta inom domstolens jurisdiktion, — en brist, som blir så mycket ödesdigrare, som bisittarne endast genom ordföranden få framställa frågor till parternas representanter. Härigenom uppdrages en för upplysningars vinnande menlig gräns, i rak motsats mot förfarandet i England, der t. ex. vid ett tillfälle ordföranden sjelf — det var för öfrigt

Kettle — uppmanar en representant att fråga motparten »in på benpiporna». Men äfven om sakkunskapen förefinnes, får man alltid komma ihåg, att hvarken bisittarne eller ordföranden här, som fallet är i England, af parterna kunna betraktas såsom deras verkliga förtroendemän. Ordföranden har utsett bisittarne för den ifrågavarande tvisten, och ordföranden sjelf är förtroendeman för magistraten, kommunalstyrelsen eller högre administrativ myndighet, men icke för parterna. Som Brentano anmärker: »man kan knappast antaga, att arbetsgifvare och arbetare, som lidelsefullt kastat sig in i strider, på hvilkas utgång deras väl och ve beror, godvilligt skola efterkomma ett utslag, som afkunnas af en person, som icke är *deras* förtroendeman». Icke förty kunna utslagen ganska lätt komma till stånd, ty, äfven om ordföranden nedlägger sin röst, behöfs det endast, att t. ex. *en* arbetare förenar sig med arbetsgifvarne. Ett dylikt utslag lär knappast kunna räkna på hörsamhet hos den förlorande parten. Men ingenting kan lättare bringa hela institutionen i misskredit än dylika overksamma utslag.

Beroende på dessa eller andra skäl, deribland antagligen äfven institutionens nyhet, synas af nedanstående statistik att döma, de tyska industridomstolarne ännu icke ha förskaffat sig något synnerligen stort förtroende på intressetvisternas område, ehuru det visserligen befinner sig i tillväxt. Särskildt tyckes Berlins domstol kunna glädja sig åt ett ökadt anlitande äfven i större arbetsinställelser, och den har, i synnerhet på allra sista tiden, förmått parterna både att — och detta till och med före arbetsinställelsens vidtagande — vända sig till domstolen och att ställa sig utslagen till efterrättelse.

De tyska industridomstolarnes verksamhet som förlikningsnämnder:

År	Arbetsinställelser (minst)	Anmodanden att fungera	Uppnådda öfverenskommelser	Afgifna skiljedomar.	Underkast. under skiljedomar	Vägran att underhandla.	Fruktlösa bemedlingsförsök
1893	116	5	3	—	—	—	2
1894	131	16	7	3	1	4	2
1895	204	19	13	3	—	2	—
1896	483	42	18	14	2	9	8

I syfte att främja domstolarnes användning såsom förlikningsnämnder har 1899 års vederbörande riksdagsutskott likaledes gjort följande hemställanden.

För att upphäfva den ofvan (sid. 87) antydda osäkerheten i fråga om domstolens befogenhet bör i lagen uttryckligen intagas, att, äfven om anmodan endast kommit från ena parten, ordföranden derom bör göra meddelande till en eller flera af de honom såsom motpartens förtroendemän bekanta personerna och tillika söka åvägabringa, att äfven den andra parten påkallar förlikningsnämnden.

Äfven i andra fall vid inträffade intressetvister bör ordföranden söka åvägabringa förlikningsnämndens påkallande och på lämplig anledning fästa parternas uppmärksamhet på densamma.

Slutligen skulle ordföranden vara befogad att, vid högst 100 marks vite för uteblifvande, inkalla och höra i tvisten delaktiga personer.

II. Privata åtgärder.

Försök att äfven i Tyskland upprätta enskilda förlikningss- och skiljeinstitutioner hafva icke saknats, men de synas hittills, utom hos boktryckarne, icke hafva krönts med någon synnerlig framgång. 1873 föranstaltade »Verein für Socialpolitik» en utredning af frågan och gjorde hos riksdagen framställning om »skyndsamt åvägabringande af ett normalstatut för förlikningsnämnder, hvarigenom dessas utslag kunde göras exigibla». Äfven fackföreningarne voro gynnsamt stämda för sådana nämnder, och omkring 1870 lär ett tiotal sådana hafva varit i verksamhet; uppgifterna om desamma äro emellertid både torftiga och motsägande, och några mera betydande resultat synas de i alla händelser icke hafva åstadkommit. Detta gäller deremot åtminstone till en viss grad om institutionerna i boktryckeriindustrien, hvilka efter en 30-årig, för öfrigt ganska vexlande historia numera tyckas ha eröfrat fast mark inom yrket. Åtminstone 1869 funnos på många håll skiljedomstolar för lönetvister på grund af bestående tariff. 1870 blef Leipzigs domstol tillika »tariffkommission», d. v. s. den erhöll i uppdrag att äfven åvägabringa ändringar i tariffen, och efter 1873 års strejk inrättades i detta syfte en gemensam organisation för hela Tyskland. En »förlikningsnämnd», bestående af 12 arbetsgifvare och 12 arbetare, utsedda för 3 år, egde att som »tariffrevisionskommission» behandla förslag till ändringar i lönetariffen; dock skulle dess beslut underställas arbetsgifvare och arbetare i de 12 »hufvudorterna», men endast för att oförändrade antagas eller förkastas. Vidare afgjorde nämnden tvistefrågor om lönehöjningar för en särskild plats, och slutligen utgjorde den högre instans för vad från »skiljenämnderna». I hufvudorten i hvar och en af de 12

kretsar, i hvilka riket blifvit indeladt, var nämligen en skiljenämnd upprättad, bestående af 3, af ortens arbetsgifvare och arbetare, bland dem sjelfva från hvardera sidan valda bisittare, för att reglera de ur gällande arbetsaftal uppkommande tvisterna.

Öfverenskommelsen blef emellertid icke allmänt vedertagen, och hvarken anställdes val öfverallt eller blefvo de afkunnade utslagen alltid hörsammade. Organisationen kunde endast hålla sig till okt. 1878, då i dess ställe trädde en »tariffrevisionskommission» ensamt, bestående af 24 medlemmar och lika många suppleanter. Men saknaden af den mera utvecklade organisationen gjorde sig småningom gällande, och 1886 återupplifvades den förra förlikningsnämnden — nu under namnet »tariffkommission» — liksom de gamla skiljenämnderna. I valen till dessa institutioner skulle dock endast de deltaga, som erkände den nu öfverenskomna tariffen och arbetade enligt densamma. Denna »tariffgemensamhet», som sålunda upprättades mellan arbetsgifvare och arbetare, fick en viss sjelfständig ställning gentemot de särskilda sidornas föreningar. Men icke heller nu kunde institutionen i sin helhet genomföras; de tryckta tiderna framkallade misshälligheter, och 1891 års strejk bortsopade än en gång den gemensamma organisationen, och först 1896 års underhandlingar framkallade nya institutioner, som ändtligen, efter de hittills uppnådda resultaten att döma, synas komma att medföra ett mera varaktigt samarbete mellan parterna. »Tariffgemensamheten», numera indelad i 9 kretsar, återupplifvades och erhöll som organ »tariffutskottet» och »tariffnämnden». Det förra, som består af 1 arbetsgifvare och 1 arbetare från hvardera af de 9 kretsarne, har till uppgift att fastställa tariffen och bestämma hvad som till dess genomförande kräfves. Besluten fattas med absolut röstöfvervigt, hvarvid likväl minst 3 bisittare från hvardera sidan böra ha röstat ja. Verkställande myndighet är »tariffnämnden», bestående af 3 bisittare från hvardera sidan jemte suppleanter. Utskottets båda ordförande inneha samma funktioner inom nämnden. Utskottet bestämmer, i hvilken af kretsarnes hufvudorter nämnden för tre år i sender skall ha sitt säte.

Tvister angående tariffens tolkning afgöras af »skiljedomstolarne», som böra finnas på alla hufvudorter äfvensom, på hemställan af två »tarifftrogna» arbetsgifvare eller arbetare, på större platser. För så vidt icke besluten fattats med minst $^2/_3$ röstöfvervigt, kan vad ega rum till tariffnämnden.

Hur organisationens omfattning ökats, visa följande siffror. Tariffen egde giltighet i

maj 1897 på 469 platser med 1,631 firmor och 18,340 arbetare
» 1898 » 647 » » 2,030 » » 22,468 »
» 1899 » 880 » » 2,704 » » 27,449 »

Siffrorna för 1899 vill emellertid en annan uppgift på grund af bristfälliga meddelanden i den förra ha ökade till 3,482 firmor och 32,491 arbetare.

Utom bland boktryckarne ha äfven i några andra yrken lokala tariffaftal med öfvervakande verkställighetsorgan kommit till stånd. Så t. ex. förekomma i rak- och bordknifsbranscherna i Solingen dylika aftal mellan arbetsgifvare- och arbetareföreningarne ända från 1872. En förlikningskammare med 7 medlemmar från hvardera sidan afgör uppkomna tvister och bestämmer, hvilka åtgärder i anledning deraf böra vidtagas. Efter mönstret af denna kammare upprättades en dylik 1888 i filhuggeriindustrien i Remscheid och 1892 i bandindustrien i Berg. Ur murare- och timmermansstrejken i Berlin i juni 1899 framgick en »tariffgemensamhet» i murareyrket. En kommission af 9 representanter från hvardera sidans föreningar erhöll i uppdrag att reglera, utom åtskilliga arbetsvillkor, äfven mellan parterna uppkommande tvister. Mot kommissionens utslag kan inom 3 dagar vädjas till Berlins industridomstols förlikningsnämnd. Innan utslaget blifvit definitivt, får stängning icke ega rum, och sedermera, först då detsamma icke hörsammas. Kommissionen sammanträder hvarje höst för att bestämma arbetsvillkoren för följande byggnadsperiod.

Dylika institutioner planeras äfven bland timmermännen och handtlangarne.

Utom dessa på fullständig jemnlikhet och lika beslutanderätt för båda parterna grundade institutioner eger Tyskland under namn af »Arbeiterausschüsse» (»Ältestenkollegien», »Berathungskommissionen», »Vertrauensmännerkonferenzen», »Arbeitervertretungen») äfven i en del rörelser inrättningar, som, frivilligt upprättade af arbetsgifvaren i likhet med Weilers »explikationskamrar» i Mariemont (se ofvan sid. 71), afse att genom arbetarerepresentanter bringa arbetarnes önskningar till principalens kännedom och derigenom förekomma eller bilägga tvister. Vid sidan af denna sin verksamhet såsom bemedlingsinstans utöfva de derjemte vissa förvaltningsfunktioner, deltaga i arbetsordningens fastställande, i skötseln af de till arbetarnes gagn vidtagna inrättningarne (»arbetsgifvarnes välfärdsinrättningar»), i afgörandet af klagomål från

ena eller andra sidan — verkmästarnes öfver arbetarne eller arbetarnes öfver dåligt material, bristfälliga maskiner, partiskhet vid arbetes fördelning, vissa anordningars skadlighet m. m. Sammanfattningen af alla dessa, arbetarnes inflytande på rörelsens skötsel garanterande anordningar har erhållit den träffande benämningen »det konstitutionella systemet inom industrien».

Dylika arbetareutskott ville redan det nationalekonomiska utskottet i 1848 års nationalförsamling i Frankfurt ha införda som obligatoriska i hvarje verkstad. 1891 års »Novelle» till näringsordningen, som tillerkänner arbetarne rätt att yttra sig öfver arbetsordningen för verket, anser denna föreskrift uppfylld genom utlåtande af ett af dem genom omedelbara val och sluten omröstning utsedt arbetareutskott. Och vidare stadgas, att föreskrifter om hvad arbetarne hafva att iakttaga vid begagnandet af de till deras bästa vidtagna, med verket förbundna inrättningarne endast kunna utfärdas med godkännande af ett ständigt arbetareutskott. Deremot är sjelfva institutionens upprättande helt och hållet frivilligt.

År 1890 funnos enligt Sering omkring 40 dylika utskott, det äldsta, från 1861, i Peters mekaniska väfveri i Neviges-Elberfeld; antalet torde emellertid under senaste årtiondet ansenligt ha vuxit, och utskott förefinnas till och med i åtskilliga kommuners och staters verk; så t. ex. i Berlins gasverk, i Karlsruhes gas- och vattenverk m. fl. inrättningar, vid de bayerska jernvägarne, vid åtskilliga grufvor o. s. v.

Sering har sökt klassificera utskotten i tre grupper. I den första sätter han dem, som endast verka som medlare vid tvister mellan arbetsgifvare och arbetare eller mellan arbetare inbördes; deras hufvudsakliga uppgift är för öfrigt att framställa arbetarnes önskningar. Dit höra bland annat utskotten i statens grufvor och jernvägsverkstäder samt i några kommunala verk. De bestå uteslutande af arbetare och ega endast en rådgifvande myndighet, detta äfven i fråga om välfärdsinrättningarne. Den andra gruppen, som ofta utvecklat sig ur arbetarekomitéerna för dessa inrättningar, eger deremot beslutanderätt i afseende på dessas förvaltning; de ega dessutom att fatta bindande beslut i förefallande tvister och utöfva derjemte en viss disciplinär myndighet, så till vida som de i vissa fall kunna ådöma arbetarne ordningsstraff. I den tredje gruppen fungera utskotten som fullständiga parlamentariska representationer. De öfverlägga med arbetsgifvarne om arbetsaftalet, öfverenskomma om fabriksordningens lydelse, förvalta välfärdsinrättningarna och fatta sjelfständiga beslut i alla frågor, som röra förhållandet till arbetsgifvaren eller arbetarnes välbefinnande. De utöfva

kort sagdt, en vidsträckt lagstiftande, förvaltande och medlande verksamhet.

I de båda sistnämnda grupperna bestå utskotten icke alltid uteslutande af arbetarnes representanter; arbetsgifvaren förbehåller sig stundom att sjelf närvara eller att bland tjenstemännen utse ett fåtal ombud med rösträtt som de egentliga representanterna, liksom besluten i de flesta fall skola underställas honom. Valet af arbetarerepresentanterna afser vanligen ett år. Valbarheten är ofta beroende på en längre tids anställning vid verket. Stundom äro äfven arbeterskor valbara. Vid valet tages för öfrigt äfven hänsyn till verkets olika branscher. Bisittarne erhålla stundom godtgörelse. Utskottet eger sjelf att fastställa sin arbetsordning och utse sin ordförande.

Bland det fullt utvecklade utskottets uppgifter intager fabriksordningens uppgörande främsta rummet; välfärdsinrättningarnes förvaltning under arbetsgifvarens kontroll ger sedermera det hufvudsakliga innehållet åt dess verksamhet. Derjemte utgör det besvärsinstans för ådömda straff, hvartill slutligen kommer dess funktion såsom det forum, dit arbetarne kunna vända sig med sina klagomål. För att vinna största möjliga förtroende äro förhandlingarne åtminstone i vissa utskott offentliga, och hvarje närvarande arbetare kan begära ordet och framställa sina besvär. Före vigtiga frågors afgörande i utskottet få på vissa håll valmännen tillfälle att yttra sig, liksom de äfven före nya val erhålla berättelse om utskottets verksamhet.

Persiennefabrikören Freese i Berlin — jemte två andra stora arbetsgifvare, Oechelhäuser och Rösicke, en af arbetareutskottens varmaste förespråkare — sammanfattar på grund af en sextonårig praktisk erfarenhet och ett ingående studium af systemet de för ett lyckligt resultat af ett utskotts verksamhet bestämmande principerna sålunda:

nyval åtminstone till en tredjedel böra årligen företagas; arbetsgifvaren bör få utse högst en tredjedel af bisittarne; utskottet bör sjelf utse sin ordförande; verkets ledare bör vara närvarande vid sammanträdena, hvilka böra vara offentliga och ega rum minst en gång i qvartalet; välfärdsinrättningarne böra stå under utskottets förvaltning; hvarje arbetare bör ega rätt att vid sammanträde personligen få framställa sina önskningar och klagomål.

Italien.

Den italienska lagen om »Probi viri» (Prud'hommes) af den 15 juni 1893, resultatet af tioåriga parlamentariska förhandlingar, förenar efter den tyska lagens föredöme, med hvilken den för öfrigt i åtskilliga detaljer öfverensstämmer, rätts- och intressetvisternas reglerande hos en enda institution, »collegio dei probi viri».

Ett kollegium kan upprättas på orter, der industriella företag förefinnas, för en bestämd industrigren eller för grupper af beslägtade industrier för att reglera tvister i dessa industrier mellan arbetsgifvare och arbetare eller mellan dessa inbördes. Upprättandet beslutes af konungen på justitie- och industriministrarnes förslag efter hörande af handelskamrarne, de lagligen erkända arbetareföreningarne och de kommunalråd, i hvilkas områden kollegiet skall vara verksamt. Kollegiet består af en ordförande och 10—20 bisittare. Äro valmännen flera än 500, utnämnes derjemte en ställföreträdare för ordföranden. Dessa båda utnämnas af konungen på industriministerns förslag bland dömande funktionärer och till fredsdomare kompetenta personer, så vida dessa icke ega valrätt vid bisittareval. Bisittarne väljas till hälften hvardera af arbetsgifvarne och arbetarne bland den respektiva sidans kandidater.

Inom kollegiet bildas en förlikningsnämnd (ufficio di conciliazione) och en industridomstol (giuria). Den förra består af minst 1 arbetsgifvare och 1 arbetare jemte ordföranden eller någon af vice ordförandena. I allvarsamma tvister kan ordföranden inkalla ett ytterligare antal bisittare, dock alltid lika många från hvardera sidan. Industridomstolen består af ordföranden eller hans ställföreträdare samt 2 arbetsgifvare och 2 arbetare.

Inom förlikningsnämndens kompetens falla de industriella intressetvisterna i allmänhet, inom industridomstolens de rättstvister, hvilkas föremåls värde icke öfverstiger 200 lire. Genom parternas öfverenskommelse kan domstolen dock äfven i andra mål fungera såsom skiljedomstol. Alla industriella tvister — äfven de, för hvilka ordinarie domstol utgör laga forum — måste först göras till föremål för förlikning vid förlikningsnämnden, hvilken, om förlikning icke uppnås, på parts önskan till protokollet afger ett utlåtande. Den part, till hvars förmån detta lyder, eger rätt till kostnadsfritt rättegångsbiträde för att göra sitt anspråk gällande.

Vad från industridomstolen eger icke rum, utom för så vidt densamma är inkompetent eller öfverskridit sin befogenhet.

I och för valens förrättande uppgöras årligen i mars af kommunalutskottet, utan afseende på kön, listor för arbetsgifvare- och för arbetaresidan. På den förra listan upptagas äfven direktörer och förvaltare vid företag, som sysselsätta minst 50 arbetare, på den senare äfven verkmästare. Arbetare upptagas endast, om de minst ett år utöfvat yrket och ett halft år bott i kollegiets distrikt. För valrätt fordras 21 års ålder, italienskt statsborgarskap och medborgerliga rättigheter. Valbarhet tillkommer på listan upptagna valmän, som uppnått 21 års ålder, kunna läsa och skrifva, minst ett år utöfvat yrket och ett år bott inom kollegiets distrikt. Valbara äro derjemte — för så vidt de i öfrigt uppfylla valbarhetsvillkoren — personer, som icke längre utöfva yrket; dock får högst en fjerdedel af den resp. sidans bisittare bland sådana personer utses. Hvarken valrätt eller valbarhet ega a) utvisade och under förmynderskap ställda personer; b) för vissa förbrytelser straffade, så länge de icke fullständigt återfått medborgerligt förtroende; c) de, som erhållit »laglig varning» och stå under polisuppsigt; d) de, som åtnjuta fattigunderstöd; e) de, hvilkas konkurs icke är nedlagd.

Sedan kollegiet konstituerats, välja genom sluten omröstning arbetsgifvarne en vice ordförande bland arbetarne och dessa en bland arbetsgifvarne. Vidare utser hvarje sida inom sig halfva sitt antal att vara bisittare i förlikningsnämnden och 2 att vara det i industridomstolen. Dessa val förnyas hvart halfår. Bisittarne i kollegiet äro utsedda för 4 år, dock skall hvart annat år nytt val af halfva antalet företagas.

Kan på grund af medlems uteblifvande en session icke ega rum, uppskjutes sakens handläggning till nästa session, och måste saken äfven då af samma anledning uppskjutas, anmäles den försumlige för vederbörande myndighet, anses hafva afsagt sig uppdraget och kan derjemte ådömas ända till 50 lires böter. Parterna kunna i sådan händelse äfven hänskjuta tvisten till ordinarie domstol.

Kollegiet kan slutligen på giltiga skäl af konungen på industriministerns hemställan upplösas.

Kostnaderna för institutionen bestridas af handelskamrarne, till hvilka äfven rättegångsafgifterna ingå.

Först 1895 började kollegier att upprättas; vid årets slut funnos 10, men intet hade ännu kommit i full verksamhet. 1897 funnos 59,

deraf dock endast 28 i verksamhet. Endast i 1 strejk af årets 217 hade ett kollegium inskridit och åvägabragt lönehöjning.

Bland privata institutioner upprättades en skiljenämnd efter 1892 års strejk bland Milanos boktryckare. Af större betydenhet var en dylik bland Comos sidenväfvare, grundad år 1883, ända till 1888 äfven uppgörande allmänna löneaftal och åtminstone ännu 1893 i verksamhet beträffande enskilda lönetvister rörande tolkning af de särskilda tarifferna. Denna »giuria» består af 78 medlemmar, deraf 30 arbetsgifvare, utsedda af handelskammaren och sidenväfvarnes förening, och 48 arbetare, 21 år fyllda och för ett år valda af ett utskott från de lokala hjelpkassorna, hvilkas flesta medlemmar äro väfvare. »Giurian» utser inom sig ett »presiderande utskott» af 3 medlemmar från hvardera sidan, af hvilka 6 hvar och en i tur och ordning för 2 månader fungerar som ordförande. Skiljenämnden (collegio arbitrale degli otto) består af 4 bisittare från hvardera sidan, utsedda medels lottning bland hela »giurian», och har till ordförande en medlem af det presiderande utskottet, vald för 2 månader, vexelvis från hvardera sidan. Klagomål gå först till detta utskott, som söker bilägga dem; lyckas ej detta, hänskjutas de till skiljenämnden, som är beslutmässig, om jemte ordföranden 2 arbetsgifvare och 2 arbetare äro närvarande.

Mellan 1883 och 1892 hade »giurian» behandlat 543 tvister, deraf 43 instämda af arbetsgifvare mot arbetare, 421 af arbetare mot arbetsgifvare, 43 af förmän mot arbetare, 36 af arbetare mot förmän. 465 hade bilagts af förlikningsnämnden och 78 afdömts af skiljenämnden.

Österrike.

I. Lagstiftningen.

Äfven i Österrike inrättades genom 1869 års lag efter franskt föredöme industridomstolar, dock endast för fabriksmässigt drifna rörelser, men lagen hade föga framgång. Endast fyra domstolar kommo till

stånd. 1883 och 1885 års »Noveller» till näringsordningen hänsköto hithörande tvistemål till resp. tvångsskråna s »skiljedomsutskott» och särskilda »skiljedomskollegier».

Ett skrås skiljedomsutskott — flera skrån kunna föröfrigt förena sig om ett utskott — afser att reglera de mellan skråmedlemmarne och deras arbetare ur arbets-, lärlings- och löneförhållanden uppkommande tvisterna. Utskottets behörighet beror antingen på de tvistande parternas skriftliga förbindelse att underkasta sig utskottets dömande myndighet eller på att svaranden efter stämning inställer sig inför detsamma. Det består af ett lika antal bisittare från arbetsgifvarnes och arbetarnes sida jemte en ordförande, hvilken bisittarne med absolut röstöfvervigt bland sig utse. Bisittarnes antal och val, deras funktionstid m. m. regleras af ett af skråförsamlingen antaget och af myndighet bekräftadt reglemente. Tvisten kan regleras genom förlikning eller genom skiljedom. Vid den förra fungera 2, vid den senare 4 bisittare utom ordföranden, hvilken vid lika röstetal har utslagsrösten. Utslagen äro på vanligt sätt exigibla, kunna inom 8 dagar efter afkunnandet vid ordinarie domstol öfverklagas, men gå icke dess mindre genast i verkställighet.

I industrier, som icke tillhöra skrån, kunna för tvister mellan arbetsgifvare och arbetare, på hemställan af ett större antal personer från endera sidan och med myndighets godkännande, med ofvannämnda utskott analoga »skiljedomskollegier» upprättas.

År 1896 tillkom med 1890 års tyska lag som förebild en ny lag om industridomstolar.

Enligt denna lag upprättas särskilda domstolar (Gewerbegerichte) för att afdöma rättstvister mellan industrien och samfärdseln tillhörande arbetsgifvare och arbetare, äfvensom mellan sådana arbetare inom samma rörelse. För tvister mellan militärförvaltningarne och deras arbetare äro de icke behöriga. Upprättandet sker genom justitieministern, i samråd med inrikes-, handels- eller jernvägsministrarne, dels på orter, der domstolar redan förut enligt 1869 års lag funnits, i stället för dessa, dels på platser, der vederbörande ministrar, efter inhemtadt utlåtande af landtdagen, anse behofvet af domstol förefinnas. Landtdagar, landtdagsutskott, distrikts- och kommunalrepresentationer, handels- och industrikamrar, yrkesinspektörer, skrån äfvensom andra industriella korporationer och föreningar kunna göra hemställan om domstolars upprättande. Domstolens distrikt kan omfatta en eller flera kommuner eller delar af kommuner, liksom domstolen kan vara behörig för alla eller endast för vissa kategorier af distriktets rörelser. En inom domstolens behörighet

fallande tvist kan icke genom parternas öfverenskommelse dragas under annat forum, utom i hvad angår den frivilliga underkastelse under skråns skiljedomsutskott, hvarom skråmedlemmarne och deras arbetare kunna enas. Utan hänsyn till tvisteföremålets värde äro domstolarne behöriga att upptaga lönetvister, tvister om inträde i, fortsättning och upplösning af arbets- eller lärlingsförhållanden, tvister om derur härrörande prestationer och skadeståndsanspråk, särskildt på grund af löneafdrag och öfverenskomna viten, tvister om utlemnande af eller innehållet i arbetsböcker eller arbetsbetyg, äfvensom om arbetares ersättningsanspråk på grund af försenadt utlemnande af arbetsbok, på grund af vägran att införa föreskrifna anteckningar i dylik bok eller på grund af olagliga sådana i densamma, slutligen tvister på grund af medlemskap i understödskassor, för så vidt de icke höra under försäkringsanstalters eller hjelpkassors skiljedomstolar.

Som arbetare anses verkmästare och förmän, kroppsarbetare i allmänhet, inbegripet daglönare, personer, som utanför arbetsplatsen för arbetsgifvares räkning äro sysselsatta med bearbetning eller förarbetning af råmaterial eller halffabrikat, slutligen alla i handel anställda biträden.

Domstolen består af en ordförande, jemte, om så behöfves, en ställföreträdare, och minst 10 bisittare, jemte erforderligt antal suppleanter, från hvardera valkorporationen, arbetsgifvarnes och arbetarnes. Ordföranden och hans ställföreträdare utnämnas af justitieministern bland personer, kompetenta och skickade till domaresysslor. Deras aflöning bestämmes för hvarje särskildt fall af ministern. Bisittarne jemte deras suppleanter väljas halfva antalet af arbetsgifvarne, halfva af arbetarne. Arbetsgifvarnes valkorporation består af innehafvarne af de rörelser, som drifvas inom domstolens domvärjo, arbetarnes af samtliga dithörande manliga och qvinliga arbetare, som fyllt 20 år och minst ett år inom landet varit i arbete. Lärlingar äro icke valberättigade. Ordföranden aflägger domareed samt leder och fördelar domstolens arbeten. Kontroll öfver domstolen utöfvas af presidenten i distriktets ordinarie underrätt. Äfven bisittarne förbinda sig före tillträdet af sina funktioner edligen att samvetsgrannt och opartiskt utöfva sina åligganden. De utses för 4 år och erhålla ersättning för skäliga utlägg och för genom funktionernas utöfning förlorad inkomst. Hvart annat år afgår halfva antalet från hvarje sida. Kommer, sedan val tvenne gånger blifvit utlyst, ingen valförrättning till stånd, skall förvaltningsmyndighet insända vallistorna till ordinarie underrätt med angifvande af de personer, som myndigheten anser för de lämpligaste att

bekläda bisittaresyssla. Underrätten kan entlediga en bisittare, om omständigheter inträda eller blifva bekanta, som upphäfva hans valbarhet, om han gör sig skyldig till grof kränkning af sina åligganden, särskildt om han trots flera gånger ådömda viten uteblifver från sessioner, om en bisittare på arbetsgifvaresidan upphör med det företag, på grund af hvilket han varit valbar, eller en på arbetaresidan upphör att vara arbetare eller tre månader varit anställd i ett företag, för hvilket industridomstolen icke är laga forum. Besvär öfver dylikt entledigande kan anföras hos öfverlandsrätten.

För det processuella förfaringssättet gälla i allmänhet de för bagatellförfarandet vid distriktsdomstolarne fastställda reglerna. I tvister ända till 50 flor:s värde är utslaget definitivt; går värdet deröfver, är vad tillåtet. Användande af advokater vid vadedomstolar är icke obligatoriskt.

Under tiden från d. 1 juli 1898 (då lagen började tillämpas) till d. 31 dec. samma år hade 3 industridomstolar för samtliga och 1 (i Wien) för en del rörelser i resp. distrikt varit i verksamhet. 2,944 mål hade blifvit instämda, deraf 48 af arbetsgifvare, 2,792 af arbetare och 104 af lärlingar. 2,257 hade afsett löner, 424 inträde i arbets- eller lärlingsförhållande, 387 skadeståndsanspråk på grund af sådant förhållande, 478 arbetsbok eller intyg. Tvister reglerades genom tredskodom eller erkännande i 342 fall (12,1 %), genom annan dom i 345 (12,3 %), genom förlikning i 1,009 (35,8 %; motsvarande siffra för Tyskland är 45,6), på annat sätt i 1,121 (39,8 %).

Den 1 febr. 1900 skulle ytterligare 4 domstolar träda i verksamhet. Regeringsförslag om 5 domstolar i Böhmen och 2 i Steiermark hafva nyligen framlagts för de resp. kronländernas landtdagar.

Normer för intressetvisternas reglerande ha de österrikiska statsmakterna under 1890-talet gjort flera försök att på lagstiftningens väg uppställa, men utom för en del af näringslifvet har något resultat ännu ej uppnåtts. Ett regeringsförslag af år 1891 afsåg att tillämpa den sedan 1883 för handtverken gällande tvångsorganisationens princip äfven på storindustrien och att samtidigt genom de nya institutionerna skapa organ för förlikningsförfarandet. I detta syfte innehöll förslaget, att för hvarje fabrik skulle upprättas ett »arbetareutskott» af delegerade från alla i företaget sedan ett år tillbaka anställda myndiga arbetare.

De delegerade sjelfva skulle minst 3 år ha varit så anställda. Utskottet skulle ega petitions- och besvärsrätt i frågor rörande löneaftalet, medverka vid arbetsordningens handhafvande samt slutligen välja delegerade till arbetarnes i vederbörande rörelse »associations»-församling. I hvarje fabriksmässigt drifven rörelse skulle nämligen upprättas två »associationer» (Genossenschaften), arbetsgifvarnes och arbetarnes, den förra bestående af samtliga myndiga arbetsgifvare, den senare af delegerade från arbetareutskotten. Associationerna skulle, utom att de på uppdrag finge afgifva utlåtanden, inom lagens ram debattera sina ekonomiska intressen och deröfver fatta beslut samt välja bisittare till den »förlikningsnämnd», som i hvarje industri skulle upprättas. Förslaget föll i Abgeordnetenhaus, men gaf anledning till en 1893 afslutad synnerligen omsorgsfull enquête, ur hvilken bl. a. framgick, att tvångsassociationen i allmänhet endast kunde påräkna ringa sympatier bland arbetsgifvarne, medan deremot arbetarne och yrkesinspektörerna uttalade sig till förmån för obligatoriska arbetareutskott. Det nya förslag regeringen afgaf i okt. 1894 kastade emellertid hela tvångsprincipen öfver bord och uppställde endast frivilliga arbetareutskott och förlikningsnämnder. Arbetsgifvaren skulle fortfarande som hittills kunna upprätta arbetareutskott, men reglementet skulle föreläggas vederbörande näringsmyndighet, som hade att deröfver höra de i företaget sysselsatta arbetarne eller deras förtroendemän, äfvensom yrkesinspektören, och på grund af dessas utlåtanden sanktionera reglementet eller icke, liksom på samma sätt ändringar i detsamma skulle vidtagas. Vid handhafvande af näringsföreskrifter skulle näringsmyndigheten, innan den vidtoge ett beslut, som berörde i ett företag anställda arbetare, kunna infordra arbetareutskottets uttalande deröfver. Myndigheten egde att öfvervaka reglementets tillämpning och att upplösa utskottet. I val till utskott skulle som arbetare deltaga verkmästare och förmän.

Förlikningsnämnden skulle upprättas af förvaltningsmyndighet efter yrkesinspektörens, handels- och industrikamrarnes samt de af den resp. nämnden eventuelt berörda handtverkareskråns hörande, hvaremot de i storindustrien anställda arbetarne icke skulle få yttra sig.

Men icke heller detta förslag blef antaget, och det enda, som i lagstiftningsväg hittills på detta område kommit till stånd, är 1896 års lag om associationer med dithörande förlikningsnämnder i grufdriften.

I hvarje grufdistrikt skall i regeln upprättas en af grufegarne och grufarbetarne bestående »association». Dennas uppgift är att främja kooporativa sträfvanden, förmedla arbete, genom förlikningsnämnd och skiljedomstol utjemna tvister mellan arbetsgifvare och arbetare, årligen

till grufmyndighet insända berättelse om sin verksamhet samt afgifva utlåtanden och framställa förslag i associationen rörande frågor.

Associationen består af två »grupper», den ena sammansatt af grufegarne, den andra af arbetarne. Hvarje grupp har sin särskilda stämma, i grufegarnes deltaga alla medlemmarne personligen eller genom ombud, i arbetarnes endast deras delegerade, för hvarje verk en för hvart 100-tal arbetare.

I öfverensstämmelse med ett af myndighet godkändt reglemente väljer hvarje stämma ett utskott på 5—9 medlemmar och utskottet sedermera en ordförande, som tillika är hela gruppens ordförande. De båda utskotten bilda tillsammans associationens »stora utskott» med en särskild ordförande. Denne utses, inom eller utom associationen, af »styrelsens» fyra medlemmar, af hvilka två väljas från hvarje grupp. Valet till ordförande måste vara enhälligt, i annat fall utses han af bergsstyrelsen. På samma sätt sker valet af vice ordföranden, hvilken dock måste vara medlem af associationen. Har någon af styrelsens egna medlemmar blifvit utsedd till ordförande, väljer den resp. gruppen en annan i hans ställe.

Det är nu detta »stora utskott», som fungerar som »förlikningsnämnd» i sådana tvister, som beröra samtliga arbetare eller grupper af arbetare vid ett eller flera af till associationen hörande verk. Förhandling inför nämnden skall ega rum på hemställan af någon af grupperna, arbetsgifvarnes eller arbetarnes, eller om bergsstyrelsen i distriktet i samråd med lägre förvaltningsmyndighet i syfte att förhindra eller bilägga en arbetsinställelse det påfordrar. I förhandlingen deltager — utom ordföranden, som tillsättes af stora utskottet eller, om grupperna derom ej kunna enas, af förvaltningsmyndighet — ett lika antal bisittare från hvardera af associationens båda grupper. Förhandlingen pågår, ända tills enighet mellan förtroendemännen uppnås eller visar sig omöjlig. Vägra den ena eller andra sidans förtroendemän att deltaga i förhandlingen, skall densamma afbrytas, och detta af ordföranden med angifvande af anledningen offentliggöras. Kommer enighet öfverhufvud icke eller endast i vissa punkter till stånd, skall nämnden med röstöfvervigt afge ett utslag angående de stridiga punkterna. Ett sådant utslag tillställes parterna med uppmaning att inom en viss tid förklara, om de ställa sig detsamma till efterrättelse. Efter denna tids förlopp har nämnden att utfärda ett af samtliga medlemmarne undertecknadt offentligt tillkännagifvande, innehållande utslaget, parternas förklaring angående detsamma och, der förlikning kommit till stånd, dennas innehåll. Stå i fråga om utslags afgifvande båda gruppernas samt-

liga röster mot hvarandra, kan ordföranden afhålla sig från att rösta och endast konstatera, att ett utslag icke kommit till stånd. Har hvarken förlikning eller utslag kommit till stånd, skall ordföranden äfven offentliggöra detta.

Medan förlikningsnämnden sålunda handlägger kollektiva tvister är den af »styrelsens» fyra medlemmar bestående »skiljedomstolen» laga forum för sådana arbetstvister mellan arbetsgifvaren och den enskilde arbetaren, som, medan arbetsförhållandet varar eller inom 30 dagar efter dess upplösning, till domstolen instämmas och hvilka parterna enas om att låta af domstolen afgöras.

Hade lagen redan under 1895 varit i verksamhet, skulle den omfattat 27 grufdistrikt och 482 verk med öfver 145,000 arbetare, hvilkas löner sammanlagdt uppgingo till öfver 53 mill. gulden.

Vid den enda arbetsinställelse, vid hvilken lagen hittills kommit till användning, nämligen vid den stora böhmisk-märiska kolstrejken i början på 1900, misslyckades institutionen att åstadkomma uppgörelse. Nämnderna i de fyra af strejken berörda distrikten inkallades, men enhällighet i fråga om val till ordförande uppnåddes ingenstädes, utan denne måste öfverallt utses af bergsstyrelsen. Med de inom nämnderna rådande starka dissonanserna var heller ingen ordförande benägen att afkunna ett utslag.

Till ömsesidig belåtenhet fungerade institutionen deremot i nov. vid en arbetstvist i statens qvicksilfververk i Laibach.

Den saknad af särskilda förlikningsinstitutioner, som Österrike sålunda i det stora hela ännu alltjemt företer, har med nödvändighet framkallat ett starkare anlitande än på andra håll af närstående redan befintliga organ, — yrkesinspektörer och näringsmyndigheter. Särskildt synes yrkesinspektörernas medlande verksamhet hafva varit af ganska afsevärd betydelse. De mångfaldiga önskemål, med anledning af hvilka både arbetsgifvare och arbetare vändt sig med andraganden till inspektörerna, hade utan dessas mellankomst antagligen ofta resulterat i strejk eller stängning. Särskildt visa nedanstående siffror den stora andel inspektörernas bemedling haft i beviljande af arbetarnes framställningar, då 1896 icke mindre än 30 % af dessa genom dylik bemedling beviljats.

	1895:	1896:
Arbetsgifvarnes andraganden	2,739	2,540
deraf vid arbetsinställelser	27	121
arbetarnes andraganden	6,522	6,742
deraf vid arbetsinställelser	24	151
deraf beviljade	1,607	2,057

I fråga om redan utbrutna arbetsinställelser äro resultaten deremot mindre lysande. Af 1894 års 159 arbetsinställelser slutade 36 genom yrkesinspektörers, 16 genom yrkesinspektörers och näringsmyndigheters samt 19 genom näringsmyndigheters bemedling. Bemedlingen berörde af de 44,075 i inställelserna deltagande arbetarne 36,934 (eller 84 %), deraf näringsmyndigheters ensamt endast 3,684. Inspektörernes medling lyckades, helt och hållet eller delvis, beträffande 7,163 af de 33,250 arbetare, för hvilka de intervenerade, myndigheternas deremot beträffande 2,363 af 3,684.

II. Privata åtgärder.

Dessa inskränka sig, så vidt det är mig bekant, till — utom en tarifförlikningsnämnd från jan. 1896 i boktryckeriindustrien — ett 50-tal arbetareutskott, som, enligt 1893 års ofvannämnda enquête och en privatenquête af 1895, under den närmast föregående tiden, och några sedan flera årtionden, varit i verksamhet, ehuru inemot hälften sedermera lära upphört att fungera. En del hade emellertid åstadkommit ganska hugnande resultat, såväl såsom förvaltningsorgan för åtskilliga af det resp. verkets inrättningar till arbetarnes bästa som ock i egenskap af bemedlingsinstans. Förvaltningssbestyren hade vanligen varit utskottets första uppgift; först senare hade detsamma visat sig kompetent att befordra ett godt förhållande mellan arbetsgifvare och arbetare, i främsta rummet beroende på att arbetarnes verkliga förtroendemän erhållit plats i utskottet. Beträffande arbetsgifvarnes deltagande voro alla möjliga former representerade: arbetsgifvaren eller hans ställföreträdare satt som ordförande, eller ordföranden och en del af bisittarne utnämndes af verkets styrelse, eller fingo arbetarne sköta utskottet helt och hållet ensamma.

Danmark.

Redan på 1850-talet debatterades i Danmark frågan om fabriksdomstolar. I sitt betänkande af 1878 framlade 1875 års arbetarekommission ett fullständigt förslag om »arbetsrätter», hvilkas bisittare skulle af »byråden» i städerna utses bland arbetsgifvare och arbetare och jemte polisdomaren afgöra tvister på grund af bestående arbetsaftal, hvarvid de för kontraktsbrott äfven skulle kunna ådöma böter. De skulle dessutom utgöra forum i vissa brottmål, nämligen angående våld och hot för att förmå annan att nedlägga eller hindra arbete samt angående förstöring af arbetsverktyg eller arbetsmaterial, för hvilka förbrytelser de skulle vara behöriga att ådöma fängelsestraff. Sedermera antog 1892 års industrimöte efter ett inledningsföredrag af försäkringsdirektören, nuvarande inrikesministern Bramsen, en resolution af innehåll, att kommun och kommunalförbund måtte enligt särskild lag beredas tillfälle att upprätta industri- och handtverksdomstolar för att afgöra tvister på grund af bestående arbetsaftal och sådana domstolar derjemte erhålla karakter af »enighetskamrar» för att utjemna eller förekomma hotande konflikter mellan arbetsgifvare och arbetare. I detta syfte var det också, som Bramsen i dec. 1893 i Folketinget framställde ett fullständigt lagförslag, som efter åtskilliga ändringar af tinget antogs och öfversändes till Landstinget, men här icke under sessionen kom till slutlig behandling. I sin af Folketinget godkända form framställdes det emellertid på nytt vid 1894—5 års riksdag, men blef hvarken då eller under 1895—6 års session, då det än en gång af regeringen framlades, föremål för Landstingets afgörande. Efter 1896 har frågan icke i denna sin vidd varit föremål för riksdagens behandling.

Bramsens förslag — i den form det 1894 öfversändes till Landstinget — behandlar först »arbetsrätterna» och definierar till en början uttrycken »arbetare» och »arbetsgifvare». Med arbetare skola förstås personer af båda könen — lärlingar och tjenare undantagna — som mot aflöning förrätta kroppsarbete för näringsidkare i handverk, fabriksdrift, jernvägs-, väg- och vattenbyggnad samt liknande verksamhet, i handel och vid befordran till lands af personer och gods. Med »arbetsgifvare» förstås vederbörande näringsidkare.

Med justitiedepartementets samtycke kan kommunalstyrelsen upprätta en arbetsrätt, om arbetsgifvare och arbetare i en kommun hos styrelsen göra ansökan om upprättande af en dylik rätt för att afgöra

antingen alla eller de i ett eller flera uttryckligen angifna yrken förekommande arbetstvister af viss beskaffenhet inom kommunens område. Inom samma amt (overøvrighedskreds) kunna flera kommunalstyrelser under samma förhållanden och på samma sätt som en enskild gemensamt upprätta en arbetsrätt.

För arbetsrättens verksamhet fastställer kommunalstyrelsen ett reglemente, som skall godkännas af justitiedep:t och icke utan dess samtycke sedermera kan förändras. I reglementet skall angifvas, för hvilket område arbetsrättens dömande myndighet skall gälla och om arbetsrätten skall omfatta alla arbetstvister, om den skall vara delad i särskilda fackliga afdelningar eller om den endast är upprättad för ett eller flera uttryckligen bestämda yrken. Ett normalreglemente skall utfärdas af justitiedep:t.

Inom tre månader efter ansökans emottagande skall kommunalstyrelsen fatta beslut angående densamma och, om detta innebär afslag, derom, med angifvande af skälen, underrätta sökandena. Afslaget kan öfverklagas hos justitiedep:t, som definitivt afgör, huruvida en rätt skall komma till stånd och i så fall fastställer dess reglemente. Beträffande arbetsrätter, som sålunda upprättas af dep:t, kan detta, inom samma amt, besluta en utvidgning af deras distrikt, dock får i så fall afståndet till rättens säte icke från någon punkt inom distriktet öfverstiga 2 ½ mil.

Der en arbetsrätt finnes, har denna uteslutande befogenhet att behandla och afgöra arbetstvister, uppkomna i rörelser, hvilkas arbetsplatser äro belägna i den eller de kommuner, som arbetsrätten omfattar och hvilka i följd af den fackliga begränsningen — för så vidt en sådan är uppdragen — höra under dess domvärjo.

Arbetsrätten afgör tvister, som röra sig om mindre belopp än 200 kr. och afse *a*) tillträdandet och upphörandet af ett arbetsförhållande, *b*) de ömsesidiga prestationerna i ett sådant, *c*) böter och ersättningsbelopp, som kunna vara bestämda för försummelse eller kontraktsbrott, och *d*) anspråk, som arbetarne göra gällande mot andra arbetare i anledning af arbete, som de gemensamt öfvertagit. Deremot är arbetsrätten icke behörig för tvister angående böter och ersättning, som kunna vara bestämda för det fall, att en arbetare, sedan ett arbetsförhållande upphört, ingår ett nytt sådant med en annan arbetsgifvare eller upprättar en självständig verksamhet.

Hvad sammansättningen beträffar, så skall en arbetsrätt bestå af en ordförande och det i reglementet fastställda antalet bisittare, hvilket alltid skall vara ett jemnt tal, ej understigande 4. Består en rätt af

flera afdelningar, kan hvarje afdelning hafva sin ordförande. För hvarje ordförande skall det finnas minst 1 suppleant och för hvarje bisittare minst 2 sådana.

Valbara till bisittare äro endast män med infödingsrätt, hvilka fyllt 21 år, råda öfver sitt gods och under de senaste två åren haft sin verksamhet inom rättens område. Har någon sin verksamhet i en krets och bostad i en annan och finnes det i båda arbetsrätt, är arbetsplatsen afgörande såväl för valbarhet som för valrätt. Valbarhet tillkommer icke den, 1) som under sistförflutna året mottagit fattigunderstöd, som icke blifvit återbetaldt eller efterskänkt, 2) som af en arbetsrätt blifvit dömd för arbetskontraktsbrott, för så vidt han icke gjort rätt för sig, 3) som är straffad, utan att ha erhållit »hedersupprättelse» eller 4) som är under tilltal för en i den allmänna meningen vanärande handling.

Ordföranden och hans ställföreträdare utnämnas af konungen (enligt det ursprungliga förslaget: af amtstyrelsen) för 4 år, måste ega bostad inom vederbörande amtstyrelses område och hvarken vara arbetsgifvare eller arbetare. Bisittare och deras suppleanter väljas till lika antal bland arbetsgifvare och arbetare sålunda, att arbetsgifvarne välja arbetsgifvarne och arbetarne arbetarne genom särskilda val, hvilka försiggå direkt och med sluten omröstning. Valen gälla för 3 år, för så vidt icke reglementet bestämmer en längre tid, hvilken dock icke får öfverskrida 5 år.

Valrätt tillkommer personer af båda könen, för så vidt de höra under arbetsrättens domvärjo, 1) när de fyllt 22 år, 2) under loppet af det sistförflutna året haft bostad eller verksamhet inom rättens distrikt och 3) efter anmälan hos vederbörande kommunalstyrelse blifvit upptagna på vallistorna. I öfrigt gälla för valrätt samma villkor som för valbarhet. De närmare bestämmelserna om val, valförrättning, vallistornas uppgörande och framläggande till granskning m. m. fastställas i reglementet.

Upprättas en arbetsrätt för alla arbetstvister inom distriktet och icke för särskilda fack eller med afdelningar för sådana, kan det i reglementet bestämmas, att utöfvarne af särskilda slags verksamheter kunna välja en eller flera af bisittarne.

Med hänsyn till valrätt och valbarhet betraktas som arbetsgifvare också dessas ställföreträdare och de, som tekniskt leda verksamheten eller en del af densamma.

Besvär öfver val ingifvas inom 14 dagar till vederbörande kommunalstyrelse, som har att förklara sådana val för ogiltiga, som strida mot lagen eller reglementet.

Om alla arbetsgifvare eller arbetare afhålla sig från deltagande i valet eller de afgifva sina röster på någon, som icke är valbar, eller de valde vägra att mottaga valet, skall inom en månad företagas nytt val för att göra rätten fulltalig. Ställa sig derefter på nytt samma hinder i vägen för rättens fulltalighet, skola de bisittare och suppleanter, som äro lagligen valde och som mottagit valet, för så vidt deras antal uppgår till minst halfva antalet af hela det antal, som hade bort väljas, utgöra rätten.

Namnen på rättens medlemmar kungöras på i reglementet angifvet sätt.

Ordföranden i rätten erhåller dagtraktamente, hvars storlek bestämmes i reglementet och som utgår af allmänna medel. Bisittarne äro oaflönade, men äro berättigade att få sina reseutlägg i anledning af sammanträden enligt räkning godtgjorda af rätten. De äro dessutom förpligtade att mottaga den godtgörelse för tidsspillan, som reglementet fastställer.

Kommer någon medlem af rätten i den ställning, att han icke skulle varit valbar, om densamma förefunnits före valet, skall han frånträda sin befattning, om amtsstyrelsen godkänner hans egen eller ordförandens hemställan, att han bör afgå.

De i allmänna strafflagen intagna bestämmelser om embetsbrott äro tillämpliga på ordförande och bisittare i en rätt i deras verksamhet som domare.

Ordföranden och hans ställföreträdare afgifva en skriftlig edlig försäkran inför justitiedep:t, innan de tillträda sin befattning; bisittarne edfästas af ordföranden såsom domare enligt denna lag.

Rätten afkunnar utslag efter röstpluralitet, och utslag kan afkunnas, när 3 medlemmar, deribland ordföranden, utgöra rätten, så vida icke reglementet för alla eller vissa mål bestämmer ett större antal. Likaledes kan reglementet fastställa, efter hvilka regler ordföranden bör inkalla de särskilda bisittarne; dock skola arbetsgifvare och arbetare alltid till samma antal deltaga i afgörandet.

Stämning och inkallande sker enligt reglerna för »Gæsteretssager» (d. v. s. enligt ett i flera afseenden enklare och snabbare processuellt förfarande). Förhandling inför rätten försiggår muntligen; af proceduren intagas endast parternas påståenden i protokollet. Parterna skola inställa sig personligen utan biträde af tredje man; endast på grund af sjukdom, bortovaro eller absolut förhinder kan en arbetsgifvare inställa sig genom en annan arbetsgifvare, en arbetare genom en annan arbetare, från samma yrke.

Ordföranden söker vid första sammanträdet att åvägabringa förlikning, och detta kan förnyas på hvilket senare stadium som helst af förhandlingarne. Om parterna vid det första sammanträdet, som hålles af ordföranden allena, till protokollet förklara, att de, om förlikning icke kommer till stånd, afstå från att tillkalla bisittare för sakens afgörande, kan ordföranden redan vid detta sammanträde eller senare afkunna utslag, sedan han förvissat sig om, att parterna riktigt förstått betydelsen af en sådan förklaring.

Rätten leder förhandlingarne på sätt den lämpligast finner och afgör, om och för hur länge uppskof kan beviljas. Särskildt åligger det ordföranden att vägleda parterna till att afgifva tydliga förklaringar om sakens sammanhang, och han är berättigad att i detta afseende ställa frågor till parterna. Skall bevisning upptagas, kan detta efter rättens närmare anordning ske genom vittnens eller synemäns afhörande i rätten, hvarvid deras utsagor icke behöfva tagas till protokoll. Äro vittnen eller synemän icke skyldiga att inställa sig inför ordinarie domstol i orten och vägra de att inställa sig inför arbetsrätten, kunna vittnena höras och syn försiggå efter reglerna i allmänhet och utsagorna framläggas inför rätten.

Den part, som uteblifver utan laga förfall eller inställer sig genom en person, som enligt denna lag icke får användas som ombud inför rätten, kan anses som uteblifven, så vida icke rätten uppskjuter saken för att gifva honom tillfälle till laglig inställelse. Den part, som uteblir, kan af rätten anses som hafvande erkänt riktigheten af motpartens framställning af sakens faktiska sammanhang; dock kan rätten, innan den låter denna verkan inträda, uppskjuta saken för att gifva den uteblifne tillfälle att inställa sig. Uteblifva båda parterna, afskrifves målet.

Vad från arbetsrätt eger icke rum. Rättens dom, som afkunnas efter en fri pröfning af hvad som efter parternas förklaring och den bevisföring, som egt rum, måste anses för sakens faktiska sammanhang, affattas skriftligen och förses med motiv såsom underrätts dom. I domen intagas på vanligt sätt bestämmelser om rättegångskostnad, liksom rätten kan utöfva rättegångspoliti efter vanliga regler.

I reglementet kunna för öfrigt upptagas närmare bestämmelser om förfarandet inför arbetsrätten samt om de afgifter och kostnader parterna hafva att erlägga till rättens kassa, hvilka dock bortfalla, om förlikning ingås vid första sammanträdet.

Den kommun, i hvilken en arbetsrätt har sitt säte, skall ställa lämplig lokal till dess förfogande. De kostnader en arbetsrätt kan medföra utöfver dess inkomster bestridas af statskassan.

I afd. B) behandlar förslaget »enighetskamrarne».

Förefinnes mellan samtliga eller flera till samma fack hörande arbetsgifvare och deras arbetare inom en arbetsrätts område bristande öfverensstämmelse angående arbetslön och andra villkor för arbetsförhållandets fortsättande eller återupprättande, kan arbetsrätten påkallas som enighetskammare för att utjemna denna bristande öfverensstämmelse. Sker anmodan derom från båda parterna, skall den efterkommas, och parterna utnämna då hvar för sig från sitt eget fack delegerade, som skola förelägga saken för arbetsrätten. Det kan icke väljas flere än 3 delegerade för hvarje part, såvida icke rätten eller dess reglemente medgifver ett större antal, men det skall alltid vara lika många delegerade från hvarje sida. Rätten afgör, huruvida de delegerade böra anses för tillräckligt legitimerade; dock skall det i detta hänseende icke framställas några invändningar, om hvardera sidans representanter ömsesidigt erkänna hvarandra som representanter.

Påkallar blott den ena parten rätten som enighetskammare, skall ordföranden derom underrätta en eller flera personer, som honom veterligen tillhöra motsidan, med uppmaning till dem att åvägabringa en motsvarande hemställan från denna sida om sakens behandling i enighetskammaren. Likaledes bör ordföranden, om ingendera af parterna påkallar rätten som enighetskammare, genom hemställan till dem begge söka förmå dem att göra det, så framt han finner sådan hemställan för saken gagnelig.

Endast med ordförandens medgifvande och efter skriftlig anmodan till honom från båda parterna kan en enighetskammare taga befattning med en enskild arbetsgifvares förhållande till sina arbetares arbetsvillkor.

Kammarens förhandlingar äro icke offentliga, men parternas delegerade ega rätt att öfvervara dem, så länge kammaren icke upptagit saken till skiljedomsbehandling.

Om samtliga delegerade hos arbetsrättens ordförande anhålla, att ordförandeskapet i kammaren måtte beklädas af en bestämdt angifven man och denna anhållan är åtföljd af vederbörandes skriftliga samtycke att mottaga uppdraget, skall en sådan anhållan efterkommas. Föreligger ingen dylik anhållan, skall rättens ordförande fungera såsom kammarens.

När en arbetsrätt fungerar som enighetskammare, skall den bestå af kammarens ordförande och 2 bisittare från hvardera sidan, så vida icke reglementet bestämmer ett större antal. Inlemna båda parternas delegerade, omedelbart efter det de blifvit godkända såsom sådana, till rättens ordförande en gemensam lista, innehållande namnen på de bi-

sittare och suppleanter, som de önska tillkallade, skola de sålunda uppgifna tillkallas som bisittare. I annat fall bestämmer kammarens ordförande hvilka bisittare och suppleanter, som skola tillkallas.

Kammaren kan besluta att komplettera sig med förtroendemän för parterna, och sådana utses med röstöfvervigt af de tillkallade bisittarne. En af samtlige delegerade till ordföranden ställd anhållan, att namngifna personer skola tillkallas som förtroendemän, skall efterkommas.

Till förtroendemän kunna såväl män som qvinnor väljas, och det är icke nödvändigt, att de äro vare sig arbetsgifvare eller arbetare, om de i öfrigt uppfylla de villkor, som äro uppställda för att kunna väljas till bisittare i en arbetsrätt, med hvilka de i alla afseenden skola anses likställda i kammaren. Arbetsgifvarnes och arbetarnes förtroendemän skola alltid väljas till lika antal.

Hvarken bisittare eller förtroendemän få vara omedelbart intresserade i sakens utgång; huruvida sådant intresse föreligger, tillkommer uteslutande kammarens ordförande att afgöra.

Finnes bland bisittarne icke ett tillräckligt antal icke-intresserade arbetsgifvare eller arbetare, ersättas de felande genom förtroendemän, som väljas af resp. arbetsgifvarnes eller arbetarnes delegerade.

Sedan kammaren sålunda blifvit behörigen sammansatt, gör ordföranden härom anteckning i protokollet, hvilket på särskildt utlyst sammanträde underskrifves af honom sjelf och af de närvarande bisittarne, förtroendemännen och delegerade.

Tvistepunkterna mellan parterna fastslås efter afhörande af båda parternas delegerade, och förklaringarna tagas på ordförandens föranstaltande till protokoll med angifvande af de förhållanden, som för bedömande af tvistepunkterna böra komma under öfvervägande. Kammaren är berättigad att — såvida hemställan derom göres, innan saken upptagits till skiljedomsförhandling — genom ordföranden tillkalla sådana personer, som anses kunna gifva kammaren upplysningar i sådant hänseende.

Utom ordföranden är hvarje bisittare och förtroendeman berättigad att framställa frågor såväl till de delegerade som till de personer, som inkallats att lemna upplysningar.

När förhållandena blifvit upplysta från båda sidorna, skall det genom gemensam förhandling beredas hvar och en af parterna tillfälle att uttala sig om motpartens framställning och om de tillkallade personernas utsagor.

Derefter vidtager under ordförandens ledning försök att åvägabringa enighet mellan de delegerade. Kommer öfverenskommelse till stånd,

skall dennas ordalydelse underskrifvas af ordföranden, bisittarne, förtroendemännen och de delegerade samt offentliggöras på sätt, som bestämts i sjelfva öfverenskommelsen.

Kommer öfverenskommelse icke till stånd, gör kammaren saken till föremål för skiljedomsutslag, hvilket skall uttala sig om samtliga de tvistefrågor, som förelegat, och derefter angifva hvad kammaren anser för ett rättvist och tillrådligt reglerande af desamma. Beslutet om detta utslags lydelse fattas med enkel röstöfvervigt, men om alla bisittare och förtroendemän å den ena sidan stå mot alla å den andra, får ordföranden icke rösta, utan skall endast konstatera, att på grund af lika röstetal skiljedom icke afkunnas.

Afkunnas deremot ett utslag, skall dettas ordalydelse meddslas båda parternas delegerade med uppmaning till dem att inom en bestämd tid förklara, huruvida de på sina hufvudmäns vägnar vilja underkasta sig detsamma. Afgifves ingen sådan förklaring, anses detta likbetydande med ett afslag. Efter fristens förlopp skall tillkännagifvande meddelas i de för offentliga kungörelser på platsen bestämda tidningar och för öfrigt i andra, af dem, som afkunnat utslaget, bestämda tidningar. Tillkännagifvandet skall innehålla såväl utslaget och deras namn, som afkunnat detsamma, som ock de förklaringar, som afgifvits af parterna angående deras underkastelse eller icke-underkastelse.

Uppnås hvarken öfverenskommelse eller skiljedomsutslag, skall kammarens ordförande tillkännagifva detta på det sätt och i den form, som han sjelf bestämmer, hvarefter kammaren är att betrakta som upplöst.

Om sedermera samtliga delegerade rikta en gemensam skriftlig hemställan till amtsstyrelsen, att denna måtte utnämna en bestämdt angifven skiljedomare, hvars utslag man vill underkasta sig, och amtsstyrelsen efterkommer denna anmodan, skall skiljedomaren på begäran erhålla tillgång till alla de af kammaren införskaffade upplysningarne. Utslaget skall offentliggöras på sätt han bestämmer.

Förtroendemän erhålla på begäran ersättning för tidsspillan och resekostnader, som om de vore bisittare. Personer, som tillkallas för att lemna kammaren upplysningar, erhålla på begäran ersättning för tidsspillan, om ordföranden så finner skäligt.

Alla kostnader för en arbetsrätts verksamhet som enighetskammare bestridas — om kammaren upplöses på den grund, att hvarken öfverenskommelse eller skiljedomsutslag kunnat uppnås — af parterna på så sätt, att hvarje parts delegerade äro solidariskt ansvariga för hälften. Beloppen kunna på ordförandens begäran indrifvas genom utmätning. Afkunnas utslag eller åvägabringas öfverenskommelse, betalar

den eller de kommuner, för hvilka arbetsrätten är upprättad, hälften af kostnaderna i målet och parterna efter ofvan angifna grund den andra hälften. Hafva flera kommuner förenat sig om en arbetsrätt, bidraga de i proportion till kammarens omkostnader.

I smides- och maskinarbetarnes, murarnes, snickarnes, timmermännens, målarnes, skräddarnes, skomakarnes, tapetserarnes och typografernas fack funnos på 1890-talet sedan längre eller kortare tid tillbaka privata förlikningsnämnder och öfverenskommelser, att strejk eller stängning icke finge ega rum, innan förlikning försökts. Den 26 april 1896 ingicks, samtidigt med biläggandet af en större arbetsinställelse, mellan »arbetsgifvareföreningen af 1896» å ena sidan och »utskottet för de samverkande fackföreningarna» samt »förvaltningsutskottet för de samverkande fackförbunden i Danmark» å den andra, en öfverenskommelse, att, intill dess enighet kunde uppnås mellan de båda sidornas organisationer om en fast arbetaredomstol, ett gemensamt utskott (Fællesudvalg) skulle upprättas, till hvilket arbetsgifvareföreningens styrelse och förbundens förvaltningsutskott hvar och en skulle välja 2 medlemmar inom och 1 utanför sin organisation och dessa 6 samfäldt välja en ordförande. Utskottet hade att afgöra, huruvida, vid uppkommande tvister mellan till de båda organisationerna hörande föreningar och rörelser, kränkning egt rum af bestående öfverenskommelser mellan arbetsgifvare- och arbetareorganisationerna i vederbörande yrken eller af den nu ingångna öfverenskommelsen. Utskottet skulle i dessa frågor endast i det fall ega att afkunna dom, att de, efter att hafva förhandlats mellan de resp. organisationernas styrelser, af en af dessa båda parter hänvisats till utskottet; dock skulle utskottet äfven kunna behandla andra spörsmål, som båda parterna enats om att hänskjuta till dess afgörande.

Under den stora lockouten i byggnadsyrkena sommaren 1899 blef utskottet i tillfälle att yttra sig, huruvida lockouten innebure en kränkning af ingången öfverenskommelse. Utskottet besvarade frågan sålunda, att beträffande 7 af de 9 kärande fackförbunden lockouten vore stridande mot de emellan parterna träffade aftalen, då densamma icke ansåges vara i öfverensstämmelse med de förutsättningar, från hvilka kärandena kunde haft fog att utgå vid öfverenskommelsernas ingående. Utskottets försök att såsom enighetskammare bilägga sjelfva lockouten — hvarvid de i Bramsens förslag uppställda reglerna i allmänhet till-

lämpades — misslyckades emellertid, men ur de förhandlingar, genom hvilka lockouten omsider bragtes till slut, framgick den 5 sept. 1899 en öfverenskommelse mellan »Dansk arbetsgifvare- och mästareförening» och »De samverkande fackförbunden» af följande innehåll.

Alla föregående öfverenskommelser, bl. a. om skiljedomsregler, bibehållas med nedanstående modifikationer. De båda organisationerna erkänna hvarandras rätt att resp. dekretera eller godkänna arbetsinställelse; dock får ingen lockout eller strejk dekreteras eller godkännas af någon af parterna, förrän den beslutats med minst $^3/_4$ af de afgifna rösterna på ett enligt organisationens stadgar dertill behörigt möte. Att man har för afsigt att förelägga ett sådant möte förslag om arbetsinställelse, skall meddelas den andra organisationens förvaltningsutskott i särskild skrifvelse minst 14 dagar, innan inställelsen är afsedd att taga sin början, och på samma sätt skall mötets beslut delgifvas motparten minst 7 dagar före samma tidpunkt. Hvarje part förbinder sig att icke godkänna eller understödja någon strejk eller lockout, så framt den utbrutit i strid med denna bestämmelse. Som strejk eller lockout anses, om verkstäder eller arbetsplatser systematiskt undandragas arbetare eller efterhand stängas genom hufvudorganisationens eller någon under densamma hörande organisations medverkan eller med dess uttalade eller stillatigande godkännande, sedan densamma från motparten erhållit meddelande derom. Som kränkning af öfverenskommelse skall äfven anses, om organisationer, som stå utanför de två ofvannämnda hufvudorganisationerna eller anmält sitt utträde ur dem, under strid med någon af dem eller af de under dem hörande organisationerna understödjas af någon genom öfverenskommelsen förpligtad part.

De öfverenskommelser, som komma att ingås mellan de två hufvudorganisationerna, skola under vederbörande hufvudorganisationers ansvar efterlefvas af alla under dem hörande organisationer.

Efter fastställande af vissa regler för arbetets ordnande m. m. framhålles vidare önskvärdheten af likartade skiljedomsstadganden i alla yrken för afgörande af yrkestvister. Anses någon underordnad organisation eller någon enskild arbetare eller arbetsgifvare hafva kränkt den nu ingångna öfverenskommelsen, skall frågan — om det icke i bestående aftal eller i denna öfverenskommelse finnes andra regler eller om användningen af dessa regler icke ledt till någon uppgörelse — först göras till föremål för behandling af hufvudorganisationernas förvaltningsutskott. Uppnås derigenom icke en tillfredsställande lösning, kan hvar och en af hufvudorganisationerna genom sitt utskott bringa frågan inför Köpenhamns »Landsover- samt Hof- og Stadsret»

såsom laga domstol i käromål mot den andra hufvudorganisationen såsom svarande å dens vägnar, som anses hafva brutit öfverenskommelsen.

Anses en af hufvudorganisationerna hafva brutit öfverenskommelsen, kan frågan härom af den andras utskott likaledes instämmas inför nyssnämnda domstol.

Denna öfverenskommelse undertecknas af utskotten för de resp. hufvudorganisationerna med bindande verkan för samtliga under dem hörande föreningar och rörelser. Dessa kunna icke genom att utträda ur sina hufvudorganisationer lösa sig från de förpligtelser, på hvilka de genom öfverenskommelsen ingått.

Detaljbestämmelserna i afseende på arbetets ordnande få icke stå i strid med bestämmelserna i nu ingångna öfverenskommelse. Anser någon af hufvudorganisationerna, att detta är händelsen, kan den hänskjuta frågan till Hof- og Stadsrätten, så länge tvisten icke kan hänvisas till en permanent skiljedomstol, inför hvilken det genom lag blifvit stadgadt samma vittnespligt som inför ordinarie domstol. En sådan skiljedomstol skall bestå af 7 medlemmar, af hvilka hvar och en af parterna väljer 3 utanför vederbörande organisationsstyrelse och ordföranden utses af dessa 6 bland landets jurister. Så snart domstolen blifvit upprättad, inträder den i alla de funktioner, som enligt öfverenskommelsen tillhöra Hof- og Stadsretten.

Någon tid efter denna öfverenskommelses afslutande kom den afsedda skiljedomstolen till stånd, och sedan densamma utsett en lagfaren man till ordförande, infriade konseljpresidenten sitt vid förlikningens ingående afgifna löfte att inför riksdagen framlägga ett lagförslag angående vittnespligt inför på dylikt sätt organiserade domstolar. Förslaget antogs af riksdagen, och den under d. 3 april 1900 sanktionerade lagen är af följande innehåll.

Om en centralförening af arbetsgifvare och en centralförening af arbetare ingått öfverenskommelse angående ordnandet af arbetsförhållandena i industri och handtverk samt dermed beslägtade verksamheter och det i denna öfverenskommelse blifvit bestämdt, att frågor om öfverenskommelsens hållande, som väckas af den ena organisationen mot den andra, skola afgöras genom skiljedom, kan det genom kungl. förordning stadgas, att vittnesförhör till ledning för skiljedomstolens beslut på följande sätt anordnas.

För att ett dylikt stadgande skall kunna gifvas, skall domstolen emellertid hafva sitt säte i Köpenhamn och ordföranden uppfylla lagens

föreskrifter för att kunna anställas som fast domare i ordinarie domstol. Innan ordföranden kan fungera, skall justitieministern hafva lemnat sitt erkännande, att han uppfyller detta vilkor.

Vittnesförhöret sker inför skiljedomstolens ordförande på den plats i Köpenhamn och på den tid han bestämmer. Protokollföringen ombesörjes af honom genom antaget biträde. »Rättsvittnen» (d. v. s. de två funktionärer, som i allmänhet vid dansk rättsskipning måste vara närvarande för att intyga protokollets öfverensstämmelse med förhandlingarnes verkliga förlopp), tillkallas icke.

Skyldighet att inställa sig som vittne åligger invånare i staden Köpenhamn, Köpenhamns amts norra och södra »Birk» samt Fredriksbergs och Amagers »Birk». I öfrigt tillämpas i afseende på vittnesförhöret och vittnespligten lagens allmänna bestämmelser derom i civilmål med bl. a. följande afvikelser:

1. De utslag, som afkunnas af domstolens ordförande, kunna öfverklagas hos »Hof- og Stadsretten» i enlighet med öfverklagande af utslag, afkunnadt af ordinarie underrätt.

2. Vittnen kunna instämmas »med Aftens Varsel» (d. v. s. dagen förut).

3. Stämning delgifves i Köpenhamn af »Hof- og Stadsrettens», i »Birkerne» af dessas stämningsmän.

4. Det kan icke tilläggas det af ordföranden hörda vittnet full beviskraft utom för de mål, som höra under domstolens afgörande; i öfrigt anses den af vittnet afgifna »förklaringen» såsom afgifven inför domstol.

Till upplysning i mål, som föreligga domstolen till afgörande, kan vittnesförhör utanför Köpenhamn och ofvannämnda »Birker» anställas enligt reglerna för »Gæsterets behandling» efter stämning, uttagen af den part, som har intresse af vittnesförhöret. När stämningen innehåller anteckning af skiljedomstolens ordförande, att vittnet skall höras till bruk för domstolen, bortfaller den vanliga fordran vid vittnesförhör eller att förlikning först skall vara försökt i hufvudsaken.

Stadgandet om vittnesförhör vid en skiljedomstol kan genom kungl. förordning upphäfvas, om vederbörande centralorganisationer eller den af dem öfverenskomna domstolen undergår väsentliga förändringar eller om ordföranden icke längre uppfyller de villkor, som äro bestämda för att vara domare i en ordinarie domstol, eller om stadgandet ger anledning till missbruk.

Vederbörande centralorganisationer äro skyldiga att ofördröjligen

meddela justitieministern hvarje förändring, som vidtages i den af dem ingångna öfverenskommelsen.

Skiljedomstolen har hittills (jan. 1901) behandlat tre käromål, i hvilka arbetsgifvareföreningen instämt de samverkande fackförbunden för aftalsbrott. Utslaget afgafs i alla tre till kärandens förmån, och i två dömdes svaranden till betydande böter. Fackförbunden ha emellertid utan protest ställt sig utslagen till efterrättelse.

Att bilägga industriella rättstvister liksom civilmål i allmänhet afse slutligen de i Danmark (liksom i Norge) redan i förra århundradet inrättade »förlikningskommissionerna». 1795 års förordning föreskrifver, att, innan något tvistemål upptages till behandling vid domstol, det i allmänhet skall göras till föremål för förlikning genom dertill utsedda kommissarier. Undantag äro endast vexelmål, mål, som anhängiggöras på föranstaltande af öfverordnad offentlig myndighet, sjö- och handelsrättsmål, som kräfva skyndsam behandling, samt vissa andra tvister, hvarjemte i vissa mål förlikningsförsöket försiggår inför sjelfva domstolen.

Förlikningskommissionen består i Köpenhamn af en öfverrättsassessor, en af magistratens medlemmar (eller en af dess tjenstemän) och en stadsfullmäktig. I andra städer liksom i landssocknarne har kommissionen två medlemmar, valda antingen af kommunalstyrelsen och amtsrådet eller af detta ensamt. Kommissarierna åtnjuta ingen fast lön, men uppbära utanför Köpenhamn sportler. De äro fritagna från alla öfriga kommunala uppdrag, när andra dertill lämpliga personer kunna anskaffas. Advokater kunna hvarken vara medlemmar af kommissionen eller få ens biträda parterna. Dessa böra iakttaga personlig inställelse inför kommissionen; den part, som inställer sig genom ombud, måste, om saken sedermera kommer inför domstol och motparten det yrkar, betala rättegångskostnaderna och böta för onödig tvist. Uteblir svaranden och saken på kärandens yrkande hänskjutes till ordinarie domstol, får svaranden, utan hänsyn till målets utgång, svara för alla rättegångskostnader.

I stad sitter kommissionen en gång i veckan, på landet en gång i månaden. Svaranden bör instämmas i stad en dag och på landet 4 dagar före inställelsedagen. För att främja förlikningen ega förhand-

lingarne rum inför slutna dörrar. Ett mål kan endast en gång uppskjutas och måste nästa gång afgöras, återtagas eller hänskjutas till domstol.

Det står parterna fritt att antaga eller förkasta kommissionens förlikningsförslag, men om detta införts i kommissionens protokoll och både af parterna och af kommissionens ledamöter såsom vittnen underskrifvits, så eger det laga kraft. Detsamma gäller om kommissionens utslag, om denna med parternas samtycke fungerar som skiljedomare.

Af de omkr. 225,000 mål, som i Danmark under åren 1886—90 inkommo till förlikningskommissionen, förliktes eller återtogos omkr. $^2/_3$, endast $^1/_3$ fullföljdes vid ordinarie domstol.

Norge.

De nyssnämnda danska förlikningskommissionerna ega äfven sin motsvarighet i Norge, — dock med vissa afvikelser. Sålunda väljas bisittarne af förlikningsdistriktets röstberättigade invånare bland några af kommunalstyrelsen föreslagna personer och åtnjuta sportler och reseersättning; domare och sakförare äro valbara utanför det distrikt, der de fungera; inställelse genom ombud medför ingen påföljd, om motparten gör sig skyldig till detsamma o. s. v. Slutligen ha de norska kommissionerna sedan 1869 en viss dömande myndighet i vissa skuldfordringsmål.

År 1888 var det i Norge endast 12 % af inför kommissionen behandlade mål, som fullföljdes inför ordinarie domstol.

En art speciella industridomstolar eger Norge i de s. k. »handtverksrätterna».

Enligt lagen af d. 15 juni 1881 skall det i allmänhet i de norska städerna finnas »handtverksrätter» att afdöma alla de mål mellan mästare och deras gesäller, arbetare och lärlingar, som härröra från det mellan dem bestående arbets- eller lärlingsförhållandet, äfvensom de skadeersättningsanspråk, som en handtverkare framställer mot annan handtverkare eller fabrikant, som i arbete antagit någon, som olofligen lemnat läran. I städer, der enligt konungens efter kommunalstyrelsens hörande fattade beslut handtverksrätter icke böra finnas, handläggas sådana mål af de allmänna polisdomstolarne.

En handtverksrätt består af underdomaren (förut: en ledamot af polisdomstolen) eller, i Kristiania, en ledamot af »byretten» och som bisittare en handtverkare och en gesäll eller handtverksarbetare. Magistraten och »Formandskabet» utse före hvarje års utgång bland de skattskyldiga ett utskott af minst 4 handtverkare och 4 gesäller eller handtverksarbetare, hvilka efter kallelse af rättens ordförande skola fungera i densamma. Valet afser 2 år; dock skall nytt val af halfva antalet hvarje år ega rum.

Förhandlingarne försiggå såsom vid polismål i allmänhet. Sålunda kan tvisten muntligen instämmas. Parterna kunna inställa sig genom ombud, dock icke genom sakförare. Inställer sig den ena parten personligen, torde domaren kunna ålägga äfven den andra personlig inställelse, så att, om denne utan laga förfall uteblifver, den förres framställning lägges till grund för afgörandet. Rätten skall söka bemedla förlikning mellan parterna, så vida saken icke redan förevarit hos förlikningskommissionen, förhöra parterna, föranstalta vittnesförhör och i allmänhet besörja sakens utredning, dock kan domaren icke mot en parts vilja tillvarataga hans intressen. Domen bör vara afkunnad inom 3 dagar, efter det målet först förekommit, så vida icke domstolen består af flera ledamöter, då längre tid anses medgifven.

Afvikelser från behandlingen i polismål äro deremot följande.

1) Den syn, hvartill målet kan ge anledning, företas af rätten sjelf, och den revision af densamma (»overskjøn»), som af part kan påfordras, företas af 4, af rättens ordförande utsedda män, om möjligt 2 handtverkare och 2 gesäller eller handtverksarbetare.

2) Vittnesmål böra upptagas vid handtverksrätt, för så vidt dylik finnes på platsen.

3) Der vad är tillåtet (d. v. s. der tvistens värde uppgår till 1000 kr. eller tillstånd att vädja erhållits), eger det rum till Högsta Domstolen, der saken företages till behandling omedelbart efter det den inkommit utan hänsyn till den vanliga indelningen af Högsta Domstolens arbeten i »sessioner».

Bisittare och synemän erhålla ingen godtgörelse. Hvarken rätts- eller stämningsafgifter erläggas i någon instans.

Enligt § 6 i stadgarne för det år 1897 upprättade Kristiania Arbeidskontor eger kontoret, som till sitt hufvudsyfte afser att vara en arbetsanvisningsanstalt, att derjemte genom sin tillsyningskomité reglera arbetstvister. Komitén utses af kommunalstyrelsen och består af en ordförande (med två suppleanter) samt sex medlemmar (med sex

suppleanter), af hvilka hälften skall utgöras af arbetsgifvare och hälften af arbetare. Minst en månad före valet böra inom kommunen befintliga organisationer af arbetsgifvare och arbetare genom kungörelse i tidningarne uppmanas att föreslå de personer inom sina resp. grupper, som de önska skola ifrågakomma vid valet. De valde fungera i 2 år. Komitén skall efter endera eller båda parternas anmodan söka bilägga uppkommen arbetstvist, vare sig denna ledt till arbetsinställelse eller icke. Äro de tvistande ense om att underkasta sig komiténs skiljedom, är komitén skyldig att fungera som skiljedomstol.

Under 1899 togs komiténs förlikande verksamhet i anspråk vid en strejk af Kristiania stads gaturenhållningsarbetare. På komiténs hemställan återupptogs arbetet, i afvaktan på de framställda anspråkens beviljande.

Finland.

Enligt näringsförordningen af d. 31 mars 1879 skola idkare af näringsyrken i städerna antingen alla gemensamt eller ock i högst trenne grupper efter handel, fabriksindustri och handtverk bilda föreningar för vården om angelägenheter, som röra de yrken, hvilka af föreningens medlemmar utöfvas. Dessa föreningars verksamhet handhafves närmast genom fullmäktige, hvilka, utom öfriga åligganden, äfven böra söka bilägga oenighet och tvister, som emellan yrkesidkare och deras arbetare uppkomma. Vid behandling af sådana frågor förstärkes antalet fullmäktige med hälften eller närmaste tal derutöfver, valda bland välfrejdade och myndiga arbetare i staden. Hafva arbetare bland näringsyrken i staden i laga ordning inom sig bildat förening till ömsesidigt understöd, förrättas valet af föreningens medlemmar; i annat fall ega fullmäktige sjelfva att utse ofvannämnda antal arbetare. De sålunda förstärkta fullmäktige skola upptaga samt söka förlika eller, om detta ej lyckas, efter billighetsgrunder pröfva och afgöra omförmälda tvistigheter. Den part, som icke nöjes åt fullmäktiges utslag, eger inom 14 dagar efter detsammas afgifvande instämma motparten till laga domstol; i annat fall har utslaget vunnit laga kraft och är utmätningsgildt.

Denna institution af förstärkta fullmäktige lärer emellertid enligt den nedannämnda komiténs uppgift ytterst sällan, om ens någonsin, ha

kommit till användning, antagligen i främsta rummet beroende på att hittillsvarande förhållanden i Finland icke plägat påkalla förlikning och skiljedom, men sannolikt äfven på att nämndens organisation icke synts erbjuda tillräcklig garanti för att kunna funktionera till ömsesidig belåtenhet. Från arbetarehåll har också mot en sålunda sammansatt förlikningsnämnd anmärkts, att arbetarne icke kunde vara villiga att underkasta sig dess afgörande, då deras representanter blott utgjorde $^1/_3$ af hela medlemsantalet.

Den i jan. 1898 af senaten tillsatta »näringslagskomiténs» betänkande af den 17 juni 1899 innehåller äfven föreskrifter om industritvisters handläggning, hvilken förslaget öfverlemnat till »industrifullmäktige». Betänkandet uppställer olika grunder för dessas tillsättande i stad och på landsbygden.

För att handhafva vården om angelägenheter, som röra de å orten bedrifna näringsyrkena, skola — vid sidan af handelsfullmäktige — industrifullmäktige finnas i hvarje stad. Antalet lämpas efter ortens storlek, dock med iakttagande af att detsamma, oberäknadt ordföranden, utgör ett med 2 och 3 delbart tal samt icke understiger 6. Första gången bestämmes antalet af den fabriks- och handtverksförening eller mot densamma svarande yrkesförening med annat namn, som bestått på grund af 1879 års näringsförordning. Uppstår framdeles fråga om ändring af antalet, afgöres frågan af de valberättigade.

Industrifullmäktige utses till ena hälften af fabriksegare, handtverkare och andra idkare af industriellt yrke, äfvensom af medlemmar i styrelser för bolag, hvilka å orten bedrifva industriell rörelse; till andra hälften af tekniska biträden, verkmästare, yrkesarbetare (dock ej lärlingar) och sådana fabriksarbetare, som äro anställda enligt personligt kontrakt eller med viss uppsägningstid.

Fullmäktige väljas för tre år. Af hvardera gruppen afgår årligen en tredjedel. Första och andra året bestämmes genom lottning, hvilka fullmäktige skola afgå. Aflider fullmäktig eller afgår han för bortflyttning till annan ort eller af annat giltigt skäl, innan tiden för hans uppdrag utlupit, ega öfriga fullmäktige inom den grupp, till hvilken den afgångne hört, utse annan valbar person till fullmäktig för återstoden af berörda tid.

För valrätt fordras, utom att sålunda vara industriell arbetsgifvare eller arbetare, att vara å orten mantalsskrifven finsk medborgare, att hafva uppnått myndig ålder, att hafva vid årets uppbörd erlagt utskylder till kommunen på grund af skattören, att icke vara i konkurstill-

stånd eller under förmyndare ställd samt att icke vara förlustig medborgerligt förtroende.

För valbarhet fordras utöfver nu anförda villkor att hafva uppnått 25 års ålder.

Qvinna, som råder öfver sig och sitt gods och i öfrigt uppfyller ofvannämnda villkor, tillkommer enahanda valrätt och valbarhet som man.

För val af fullmäktige låter magistraten uppgöra en vallängd för hvardera gruppen, arbetsgifvare och arbetare, af valmännen. Arbetsgifvarne äro skyldiga att på magistratens begäran öfver de hos dem anställda biträden och arbetare aflemna förteckningar, hvilka jemte stadens taxeringslängd tjena till ledning vid vallängdernas uppgörande. Utgifterna för detta uppgörande bestridas af kommunen.

Vallängderna böra vara för granskning tillgängliga minst 14 dagar före valet, hvilket skall ega rum i november eller december å dag, som af magistraten bestämmes, och minst 14 dagar förut i vanlig ordning kungöras. Anmärkning mot vallängd bör till magistratens pröfning framställas senast 3 dagar före valet.

Valet förrättas inför magistraten och sker med slutna sedlar. En hvar af de väljande tillkommer en röst. Valberättigad må utöfva sin valrätt genom annan valman, dock må icke någon på grund af fullmakt rösta för flera än en valberättigad. De, som erhållit de flesta rösterna, förklaras af magistraten till fullmäktige valda. Mellan dem, som erhållit lika röstetal, skiljes genom lottning. Om valets utgång underrättas stadsfullmäktige af magistraten.

Den, som blifvit till fullmäktig vald, må ej afsäga sig uppdraget, så framt han icke uppnått 60 års ålder eller såsom fullmäktig tjenstgjort de två senaste valperioderna eller han visar sådant hinder, som af magistraten godkännes.

Stadsfullmäktige å orten utse för industrifullmäktige, men ej bland dem, för hvarje år en ordförande, förfaren i allmänna värf. Valbarhet till fullmäktig är ej ett villkor för valbarhet till ordförande. Tillika utse stadsfullmäktige bland industrifullmäktige sjelfva en vice ordförande för året. Den, som fyllt 60 år eller de två senaste åren varit ordförande, är berättigad att afsäga sig detta uppdrag. Anföres annat skäl för afsägelse, ankommer det på stadsfullmäktiges pröfning, om skälet må godkännas.

Industrifullmäktige fastställa för sig arbetsordning och antaga nödigt kanslibiträde. Ej må beslut fattas, der ej utom ordföranden minst halfva antalet fullmäktige är tillstädes. Falla vid omröstningen lika röster mot hvarandra, gäller den mening ordföranden omfattar.

Industrifullmäktige (liksom handelsfullmäktige) tillhör att verka för näringarnes å orten utveckling samt i sådant afseende dels sjelfva vidtaga de åtgärder, som å fullmäktige kunna ankomma, dels hos statens eller kommunens myndigheter framställa förslag om åtgärder i berörda syfte; att lemna utlåtanden och upplysningar om näringsverksamheten å orten, då sådana af statens eller kommunens myndigheter äskas; att, då fullmäktige finna det för vigtigare frågors utredning erforderligt, till öfverläggning med sig inkalla representanter för sådana å orten bildade föreningar, som egna sig åt näringarnes intressen, samt att vid behof äfven på annat sätt samverka med dessa föreningar.

Industrifullmäktige ensamt åligger: att vaka deröfver att minderårige arbetare och lärlingar erhålla den allmänna skolundervisning, som dem författningsenligt tillkommer; att genom särskild tillsyn förvissa sig om att lärlingarne varda tillbörligen utbildade i yrket samt i öfrigt behandlas enligt lag och aftal; att verka för handtverksskolans å orten ändamålsenliga skötsel och för dess utveckling i teknisk riktning samt, så vidt möjligt, befordra uppkomsten af folkskolor för särskilda slag af yrken; att gifva erforderlig medverkan åt statens yrkesinspektion; att efter inhemtadt yttrande af fackföreningarne å orten fastställa villkoren och ordningen för granskning af lärlingarnes yrkesskicklighet samt vidtaga de för denna granskning i öfrigt behöfliga åtgärder; att hålla förteckning öfver samtliga lärlingsaftal, som hos fullmäktige anmälas; samt att utse tillsyningsmän öfver lärlingsväsendet och bestämma den ersättning, som dem bör tillkomma.

Fullmäktiges handläggning af industritvister försiggår på följande sätt.

Först hvad beträffar intressetvister.

Har mellan yrkesidkare och hans arbetare uppstått oenighet till följd af yrkanden från endera sidan på förändring af arbetstid, aflöning eller andra bestämmelser i gällande arbetsaftal och önska båda partena eller någondera af dem, att industrifullmäktige må söka tvisten bilägga, äro fullmäktige skyldige att sådant ärende utan dröjsmål antingen sjelfva, i egenskap af förlikningsnämnd, handlägga eller ock till en särskild förlikningsnämnd öfverlemna. Äfven i denna nämnd föres ordet af fullmäktiges ordförande, och skall nämnden, utom honom, utgöras af minst tvenne arbetsgifvare och lika många arbetare, hvilka fullmäktige inom eller utom sig utse.

Förlikningsnämnden eger af båda parterna inhemta fullständiga upplysningar om de yrkanden, som föranledt oenigheten, och om grunderna för desamma. Har endast den ena parten anmält ärendet hos

fullmäktige, vare dock äfven den andra parten skyldig att, sjelf eller genom ombud, hos nämnden på kallelse sig infinna.

Finner nämnden, att de yrkanden, som framkallat oenigheten, sakna allt fog, uppmanas vederbörande part af nämnden att från desamma afstå. I annat fall uppgör nämnden ofördröjligen förlikningsförslag, innehållande sådana eftergifter från endera eller båda parternas sida, som äro förestafvade af billighet. Detta förslag skall, skriftligen affattadt, för parterna uppläsas. Blir förslaget af dem antaget, hvarom de senast dagen efter uppläsandet böra underrätta nämndens ordförande, tillkommer detsamma giltigheten af ett ömsesidigt aftal.

Medan ärende af anförd art är hos förlikningsnämnd anhängigt, får hvarken yrkesidkare eller de arbetare saken angår uppsäga dem emellan gällande arbetsaftal. Sker det ändå, är sådan uppsägning utan laga verkan.

Med afseende på rättstvisterna heter det, att har mellan yrkesidkare och hans arbetare uppkommit tvist angående rätta tolkningen af bestämmelser i ordningsregler eller annat arbetsaftal och hafva båda parterna hos industrifullmäktige anmält sig åstunda tvistens afgörande genom skiljedom, bör sådant mål antingen af fullmäktige sjelfva, i egenskap af skiljenämnd, upptagas eller ock af dem omedelbart öfverlemnas till en särskild skiljenämnd, så sammansatt, som ofvan om förlikningsnämnd är sagdt. Skiljenämnd eger pröfva, hvad i målet enligt aftal och lag rätt är. Dess dom skall omedelbart lända båda parterna till efterrättelse.

Hvad landsbygden beträffar skola för angelägenheter rörande den större industrien inom hvarje län, för tre år i sender, utses tio industrifullmäktige, till ena hälften bland arbetsgifvare, till den andra bland biträden och arbetare.

Valbara äro i den förra gruppen: egare af industriella verk, som sysselsätta minst 20 arbetare, äfvensom medlemmar i styrelser för industriella bolag; i den senare gruppen: tekniska biträden, verkmästare och arbetare, som vid dylika verk äro anställda enligt personligt kontrakt eller med viss uppsägningstid. Valbarhet inträder vid 25 års ålder.

Första gången och äfven framdeles till dess sådan valordning, som nedan säges, blifvit stadfästad, utses dessa fullmäktige af Industristyrelsen[1]), sedan yrkesinspektörerna, hvar för sitt område, härtill upp-

[1]) Industristyrelsen är ett centralt embetsverk, som bl. a. eger att föreslå åtgärder till industriens förkofran. Det består af en öfverintendent och två intendenter jemte underordnade tjenstemän.

gjort förslag, och med iakttagande af att olika delar af länet varda representerade. Derjemte eger industristyrelsen att till ordförande för fullmäktige i hvarje län kalla en i allmänna värf förfaren, inom länet bosatt man.

De sålunda utsedde fullmäktige äro berättigade att i sinom tid, derest det för länet pröfvas lämpligt, uppgöra förslag till en valordning, enligt hvilken de valbare arbetsgifvarne och arbetarne sjelfva ega välja industrifullmäktige. I sådan valordning böra, beträffande valrätt och valbarhet, de för fullmäktigeval i stad gällande grunderna tillämpas. Till öfverläggning härom böra ombud för fackföreningar på landet, derest sådana inom länet kommit till stånd, af fullmäktige inkallas. Valordningen insändes genom industristyrelsen till senaten för pröfning och stadfästelse.

Län kan, der så finnes nödigt, af Industristyrelsen delas i tvenne områden, hvart och ett med det antal fullmäktige, som ofvan sagdt är.

Länets industrifullmäktige hafva främst till uppgift att verka för biläggande af oenighet mellan arbetsgifvare och arbetare. För detta ändamål tillsättes en förlikningsnämnd, angående hvars sammansättning och förfarande bestämmelserna om förlikningsnämnd i stad lända till efterrättelse, dock att till ordförande i nämnden äfven annan än fullmäktiges ordförande kan utses, hvarförutom såväl för honom som för ledamöterna i nämnden äfven suppleanter böra väljas. Der så är behöfligt, böra flere än en sådan nämnd, för längre eller kortare tid, tillsättas.

Likaså skola fullmäktige utse skiljenämnd eller skiljenämnder för länet. Om ordförande för sådan nämnd samt om suppleanter gäller hvad om förlikningsnämnd är stadgadt och angående nämndens öfriga sammansättning, äfvensom dess ändamål och domsrätt, hvad om skiljenämnd i stad är bestämdt.

Part, som vill anlita förlikningsnämnd, skall anmäla detta hos nämndens ordförande, hvars boningsort bör vara genom fullmäktiges försorg de industriella inrättningarne meddelad, och eger ordföranden utan dröjsmål sammankalla nämnden till lämplig ort för ärendets handläggning.

För öfrigt åligger det länets industrifullmäktige, hvilka på ordförandens kallelse sammanträda å ort, som han bestämmer, företrädesvis länets residensstad, att till embetsverk afgifva yttranden rörande industriella frågor, då sådant önskas; och äro fullmäktige berättigade att genom industristyrelsen ingå till senaten med framställningar om åtgärder till gagn för näringarne i länet samt jemväl till guvernören aflåta förslag i dylikt syfte.

Fullmäktige och deras ordförande, äfvensom förlikningS- och skiljenämndernas ordförande och ledamöter i länen (deremot icke i stad) erhålla af allmänna medel dagtraktamente under förrättningstiderna samt resekostnadsersättning enligt grunder, som af senaten fastställas, och godtgörelse för nödiga expenser. I de fall, då ersättning för förrättning skall, enligt skiljenämnds dom eller vederbörandes åtagande inför förlikningsnämnd, af parterna eller endera af dem gäldas, böra nödiga handlingar härom till länsstyrelsen insändas och berörda ersättning för kronans räkning uppbäras.